

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор департаменту екології та
природних ресурсів Дніпропетровської
облдержадміністрації



Р.О.СТРІЛЕЦЬ

“ 30 ” серпня 2017 року

РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ

**про стан навколишнього природного середовища
в Дніпропетровській області за 2016 рік**

м. Дніпропетровськ

2017 рік

ВСТУП

Дніпропетровщина – унікальний регіон, де зосереджено могутній промисловий потенціал металургійного, гірничо-збагачувального, хімічного та машинобудівного комплексів.

Особливістю регіону є те, що кризові ситуації не локалізовані по території, а охоплюють цілі промислові агломерації, басейни видобутку корисних копалин і території прилеглих до них інших областей.

З метою розвитку сталого економічного потенціалу регіону, забезпечення екологічної безпеки та гідного рівня життя мешканців Дніпропетровщини розроблено Стратегію розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року.

Екологічна безпека та збереження клімату визначена Стратегією як один із ключових пріоритетів розвитку області.

Одночасно з розробкою Стратегії виконано її стратегічну екологічну оцінку з метою недопущення у майбутньому негативного впливу від реалізації Стратегії на стан довкілля та здоров'я населення.

Ефективне вирішення комплексу питань, пов'язаних з поліпшенням екологічної ситуації регіону, можливе лише за умови системного підходу до цієї проблеми, залучення наукового потенціалу та впровадження новітніх методик.

З 2016 року одним із пріоритетних напрямів у реалізації екологічної політики на території області, спрямованої на зменшення забруднення навколишнього природного середовища, є комплекс заходів, визначених “Дніпропетровською обласною комплексною програмою (стратегією) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки”, яка вже сьогодні має певні результати у зменшенні техногенного навантаження від основних підприємств-забруднювачів області.

Одночасно на території області існує унікальний природно-ландшафтний потенціал, який може стати базовим для формування основних компонентів екологічної мережі. У цьому контексті природа області має ряд специфічних рис, відзначається високим різноманіттям і має значне науково-історичне та рекреаційне значення.

“Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища Дніпропетровської області” – це комплексна оцінка довкілля нашого регіону, що має сприяти зміцненню потенціалу суспільної свідомості, підвищенню компетентності всіх тих, хто ухвалює відповідальні для суспільства і сталого розвитку рішення, а також результат тривалої роботи фахівців облдержадміністрації, науковців, представників громадських організацій та інших суб'єктів господарювання.

Сподіваємося, що це видання стане провідним як для фахівців - екологів, так і для тих, кому небайдуже здорове та безпечне майбутнє поколінь.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Дніпропетровська область знаходиться у південно-східній частині України, в басейні середньої і нижньої течії Дніпра. На сході вона межує з Донецькою, на півдні – із Запорізькою і Херсонською, на заході – з Миколаївською та Кіровоградською, на півночі – з Полтавською та Харківською областями України.

Територія області – 31,92 тис. км², що складає 5,3 % території країни. Адміністративний центр області – місто Дніпро розташоване по обох берегах річок Дніпро та Самара.

Область поділяється на 22 адміністративні райони, включає в себе 13 міст обласного і 7 – районного підпорядкування, 46 селищ міського типу, 1435 сільських населених пунктів.

Чисельність населення області становить 3230,4 тис. чоловік. Кількість населення у місті Дніпро – 978,9 тис. чоловік. Чисельність міського населення області – 2701,1 тис. чоловік (83,6 %), сільського – 529,3 тис. чоловік (16,4 %). На території області проживають представники понад 30 національностей.

Область розташована у степовій зоні України. Ландшафт переважно рівнинний. На заході області простяглось значно почленоване Придніпровське узвишся (висота до 209 м). У південно-східну частину її входять відроги Приазовського узвишся (до 211 м). Центральна частина зайнята Придніпровською низиною, яка на півдні переходить в Причорноморську. З північного заходу на південний схід область перетинає ріка Дніпро, до басейну якої належать її притоки – Оріль, Самара із Вовчою, Мокра Сура, Базавлук, Інгулець із Саксаганню та інші.

В області близько 1,5 тисячі водойм та ставків площею понад 26 тисяч гектарів. На півдні територія області омивається водами Каховського водосховища.

Дніпропетровщина розташована в зоні помірних широт. Клімат області помірно-континентальний. У цілому він характеризується відносно прохолодною зимою і спекотним літом. Середня річна температура в межах +7 – +9 °С. Найхолодніший місяць – січень (-5 – -7 °С), найтепліший – липень (+22 – +23 °С). Річна кількість опадів збільшується від 400 – 430 мм на півдні до 450 – 490 мм на півночі. Кількість сонячних днів складає в середньому 240 днів на рік.

За різноманітністю і значимістю природних ресурсів Дніпропетровська область є однією з найбагатших в Україні. Майже на всій території області переважають родючі чорноземні ґрунти. Розгалужена система водопостачання дозволяє вести інтенсивне сільське господарство.

Дніпропетровщина багата на корисні копалини. Мінерально-сировинна база характеризується широкою різноманітністю видів і значними запасами деяких корисних копалин. В області виявлено близько 300 родовищ та значні

запаси паливно-енергетичної сировини — вугілля, нафти, газу і газоконденсату, а також талько-магнезитової, каолінової, уранової, будівельної та ін. Родовища залізної (м. Кривий Ріг) та марганцевої руди (м. Марганець та м. Покров) — світового значення. У результаті геологорозвідувальних робіт виявлено золоторудні родовища в Солонянському та Нікопольському районах.

1.2. Соціальний та економічний розвиток Дніпропетровської області

Дніпропетровська область характеризується потужним промисловим і науковим потенціалом, розгалуженим сільським господарством, вигідним географічним положенням, багатими природними ресурсами, високим рівнем розвитку транспорту та зв'язку.

Природні умови області сприятливі для діяльності людини. Дніпропетровщина відзначається підземними багатствами та сприятливим кліматом, водними ресурсами, родючими ґрунтами.

Особливістю регіону є те, що кризові ситуації не локалізовані по території, а охоплюють цілі промислові агломерації, басейни видобутку корисних копалин і території прилеглих до них інших областей.

В цілому, незважаючи на те, що в останні роки має місце тенденція до зменшення антропогенного тиску на довкілля, рівень техногенного навантаження залишається високим, а екологічна ситуація незадовільною.

Екологічні проблеми в області пов'язані з підвищеним рівнем забруднення атмосферного повітря. Промислові підприємства гірничо-металургійного, паливно-енергетичного, хімічного комплексів і транспорт є основними джерелами забруднення повітряного басейну.

Обсяг валових викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по Дніпропетровській області у 2016 році склав 833,0 тис. т, що на 109,1 тис. т або на 15,1 % більше у порівнянні з показниками 2015 року.

Із загальної кількості суб'єктів підприємницької діяльності у 2016 році отримали дозвіл на викиди 529 підприємств.

Загальний обсяг забору води у 2016 році з поверхневих та підземних водних об'єктів за даними Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів склав 1286 млн м³.

Використання води склало 1055 млн м³, що на 174,1 млн м³ більше ніж у 2015 році.

Основні галузі промислового виробництва – найбільші енергетичні та металургійні об'єкти, комунально-побутове водокористування та зрошення земель пов'язані з використанням водних ресурсів р. Дніпро. Водні ресурси у містах і селищах значно менші від потреби в них. Внаслідок цього, в більшості міст області склалася передкризова та кризова водогосподарська та гідроекологічна ситуація, коли самовідновлювальна здатність Дніпра та багатьох річок басейну вже не забезпечує відновлення порушеної екологічної рівноваги. Але якість річкової води в районах основних питних водозаборів Дніпропетровської області суттєво не змінюється.

Значні масштаби використання природних ресурсів та енергетично-сировинна спеціалізація Дніпропетровської області, що обумовлена великими обсягами виробництва і споживання разом із застарілою технічною базою, а також стрімкий розвиток урбанізації та агломерацій визначають високі показники щорічного утворення і нагромадження відходів.

Так, станом на 01.01.2017, в області накопичено понад 10,2 млрд т промислових відходів.

Питання накопичення та утилізації промислових відходів має загальнодержавне значення, оскільки більша частина відходів містить шкідливі для навколишнього природного середовища та людини речовини. Вирішення проблеми утилізації відходів – це очищення довкілля від токсичних речовин і баласту та отримання при цьому корисних продуктів і, як слідство, економічного ефекту.

Необхідно зазначити, що більша частина розміщених відходів мають велику кількість ресурсноцінних компонентів, які можна вилучити з метою одержання якісної та дешевої сировини.

Рециклінг відходів має велике екологічне значення, оскільки сприяє захисту довкілля від негативного їх впливу та забезпечує ощадливе використання матеріально-сировинних і енергетичних ресурсів.

На підприємствах області протягом 2016 року утворилося 205,9 млн т відходів. Із загального обсягу утворених відходів 51,8 тис. т становили відходи I–III класів небезпеки. Переважна їх більшість використовується повторно, або передається спеціалізованим підприємствам для подальшої утилізації.

Дніпропетровська область розташована в степовій зоні України і займає площу 3,19 млн га, у тому числі землі лісогосподарського призначення становлять 115,12 тис. га, із них вкриті лісовою рослинністю 77,2 тис. га, загальний запас деревини 14,18 тис. м³, а лісистість області відповідає 5,6 %. У той же час, наявність потужних запасів мінеральної сировини і сприятливі агрокліматичні умови зумовлюють високу концентрацію промислових об'єктів і розвиток агропромислового сектору. У результаті більша частина земель антропогенно-трансформована.

В таких умовах дуже складним та важливим є питання виявлення і заповідання природних територій та об'єктів. Незважаючи на це, проводиться планомірна діяльність щодо розвитку і розширення заповідних територій, розглядаючи заповідну справу як головний засіб для комплексного вирішення важливих екологічних проблем, таких як, збереження біорізноманіття, відновлення і підтримка екологічного балансу в біосфері тощо. Станом на 01.01.2017 мережа природно-заповідного фонду області становить 178 об'єктів загальною площею 96333,99 га або 2,93 % площі області. Із них 31 об'єктів – загальнодержавного значення на площі 33103,86 га, та 147 – місцевого значення на площі 63230,13 га.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Викиди шкідливих речовин в атмосферу у 2016 році становили 833,0 тис. т, що на 109,1 тис. т (15,1 %) більше, ніж у 2015 році.

У складі викинутих забруднюючих речовин оксиди вуглецю становлять 354,5 тис. т; діоксиди та інші сполуки сірки – 181,8 тис. т; речовини у вигляді суспендованих твердих частинок – 107,6 тис. т; метан – 134,6 тис. т; сполуки азоту – 43,2 тис. т; метали та їх сполуки – 0,8 тис. т, тощо.

Крім того, за звітний період в атмосферу надійшло 31,0 млн. т діоксиду вуглецю – основного парникового газу, який впливає на зміну клімату.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Динаміка викидів забруднюючих речовин протягом 2010 – 2016 років наведена у таблицях 2.1.1.1. та 2.1.1.2.

Таблиця 2.1.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин

Викиди по області	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Загальна кількість викидів в атмосферне повітря, тис. т в т.ч.	1140,484	1157,883	1173,077	1143,848	1037,075	876,6	833,0
- від стаціонарних джерел забруднення, тис. т	933,106	950,373	961,947	940,5	855,775	723,9	833,0
- від пересувних джерел забруднення, тис. т	207,378	207,51	211,13	203,348	181,3	152,6	*

* - без урахування викидів від пересувних джерел

** - дані в органах Держкомстату відсутні.

Таблиця 2.1.1.2. Динаміка викидів в атмосферне повітря

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП, т/млн грн
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2010	1140,484	933,106	207,378	35729	341,820	*
2011	1157,883	950,373	207,51	36275	345,957	*
2012	1173,077	961,947	211,13	36747	354,008	*
2013	1143,848	940,5	203,348	35831,45	346,608	*
2014	1037,075	855,775	181,3	26807,47	260,547	*
2015	876,6	723,9	152,6	22677,5	221,7	*
2016	833,0**	833,0	*	26093,0	256,9	*

* - дані в органах Держкомстату відсутні.

** - без урахування викидів від пересувних джерел

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах Дніпропетровської області

Динаміка найпоширеніших забруднюючих речовин протягом 2010 – 2016 років (див. табл. 2.1.2.1., 2.1.2.2., 2.1.2.3.).

Таблиця 2.1.2.1. Динаміка найпоширеніших забруднюючих речовин протягом 2011 – 2016 років, тис. т

Населені пункти	2011 р.					2012 р.				
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
м. Дніпро	110,046	22,073	51,017	19,262	7,693	110,419	21,01	55,356	19,078	6,310
м. Кривий Ріг	358,559	62,265	16,790	14,157	234,550	354,597	59,102	13,121	14,135	242,850
м. Кам'янське	124,684	17,936	10,246	5,841	81,174	116,382	15,559	9,688	5,780	82,138
м. Вільногірськ	0,980	0,116	0,335	0,199	0,269	0,723	0,392	0,008	0,141	0,078
м. Жовті Води	1,175	0,135	0,589	0,183	0,091	1,054	0,134	0,450	0,261	0,051
м. Новомосковськ	0,186	0,064	0,005	0,051	0,032	0,166	0,052	0,002	0,047	0,035
м. Нікополь	25,371	0,931	0,246	0,953	22,412	22,416	0,855	0,218	0,952	19,651
м. Марганець	1,135	0,273	0,079	0,113	0,516	1,078	0,256	0,097	0,127	0,481
м. Покров	10,651	0,082	0,334	0,316	9,775	5,01	0,061	0,162	0,173	4,581
м. Павлоград	0,524	0,263	0,078	0,086	0,051	0,466	0,213	0,084	0,083	0,037
м. Синельникове	0,099	0,021	0,026	0,017	0,017	0,08	0,017	0,021	0,017	0,012
м. Першотравенськ	1,273	0,188	0,971	0,002	0,015	1,181	0,175	0,902	0,002	0,014
м. Тернівка	33,715	0,583	0,721	0,108	0,214	39,47	0,584	0,706	0,106	0,208
Разом по області	950,373	131,680	247,873	59,138	364,450	961,947	126,51	258,55	59,710	358,069

Продовження таблиці 2.1.2.1.

Населені пункти	2013 р.					2014 р.				
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
м. Дніпро	104,8	15,355	56,335	18,112	6,498	87,725	13,721	42,635	18,039	6,398
м. Кривий Ріг	351,778	52,156	12,685	13,134	245,916	327,374	46,663	12,05	12,634	230,147
м. Кам'янське	115,45	14,687	10,115	5,140	82,285	105,032	13,559	9,375	4,747	74,9
м. Вільногірськ	0,778	0,468	0,009	0,130	0,056	0,782	0,553	0,008	0,097	0,049
м. Жовті Води	1,009	0,137	0,373	0,250	0,050	1,0	0,096	0,319	0,191	0,079
м. Новомосковськ	0,165	0,0601	0,003	0,038	0,030	0,117	0,047	0,002	0,036	0,015
м. Нікополь	15,339	0,706	0,208	0,805	13,102	21,49	0,791	0,274	0,974	18,956
м. Марганець	1,011	0,245	0,065	0,112	0,474	0,453	0,285	0,013	0,049	0,092
м. Покров	13,798	3,186	0,271	0,372	9,828	13,132	4,28	0,189	0,353	8,173
м. Павлоград	0,42	0,143	0,062	0,084	0,068	0,418	0,12	0,059	0,084	0,099
м. Синельникове	0,04	0,006	0,0009	0,008	0,012	61,224	0,008	0,0007	0,014	0,03
м. Першотравенськ	1,108	0,164	0,811	0,002	0,018	1,182	0,186	0,843	0,002	0,024
м. Тернівка	43,033	0,512	0,551	0,080	0,148	43,819	0,202	0,651	0,097	0,184
Разом по області	940,5	109,915	233,025	54,484	359,838	855,775	99,933	191,671	52,207	340,382

Продовження таблиці 2.1.2.1

* разом з викидами забруднюючих речовин по районам області

Населені пункти	2015 р.					2016 р.				
	разом	в т. ч.				разом	в т. ч.			
		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
м. Дніпро	48,5	10,424	23,144	7,,917	6,036	80,560	13,777	45,188	12,058	7,875
м. Кривий Ріг	327,031	50,055	10,677	16,251	237,972	342,881	50,223	11,193	15,150	254,397
м. Кам'янське	100,992	13,191	8,569	4,509	72,702	90,450	11,624	7,015	4,213	65,819
м. Вільногірськ	1,276	1,081	0,00654	0,087	0,044	1,284	1,071	0,003	0,085	0,039
м. Жовті Води	0,931	0,046	0,258	0,196	0,112	0,965	0,043	0,358	0,110	0,104
м. Новомосковськ	0,092	0,035	0,00172	0,027	0,016	0,0966	0,035	0,008	0,033	0,016
м. Нікополь	19,469	0,649	0,253	0,850	17,303	25,664	0,841	0,319	0,958	23,203
м. Марганець	0,386	0,261	0,0033	0,034	0,075	0,355	0,267	0,02	0,011	0,049
м. Покров	10,427	3,685	0,041	0,226	6,400	3,295	1,795	0,035	0,062	1,373
м. Павлоград	0,377	0,097	0,054	0,074	0,098	0,384	0,104	0,041	0,082	0,102
м. Синельникове	0,06	0,0105	0,0009	0,0012	0,031	0,076	0,011	0,01	0,012	0,04
м. Першотравенськ	0,848	0,147	0,574	0,0015	0,018	1,002	0,175	0,668	0,002	0,02
м. Тернівка	42,229	0,305	0,6	0,086	0,093	40,380	0,505	0,613	0,083	0,6
Разом по області	723,9	94,211	98,635	34,946	341,924	833,0*	107,616	181,799	43,182	354,484

Таблиця 2.1.2.2. Обсяги викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами у районах та містах області у 2016 р. (т)

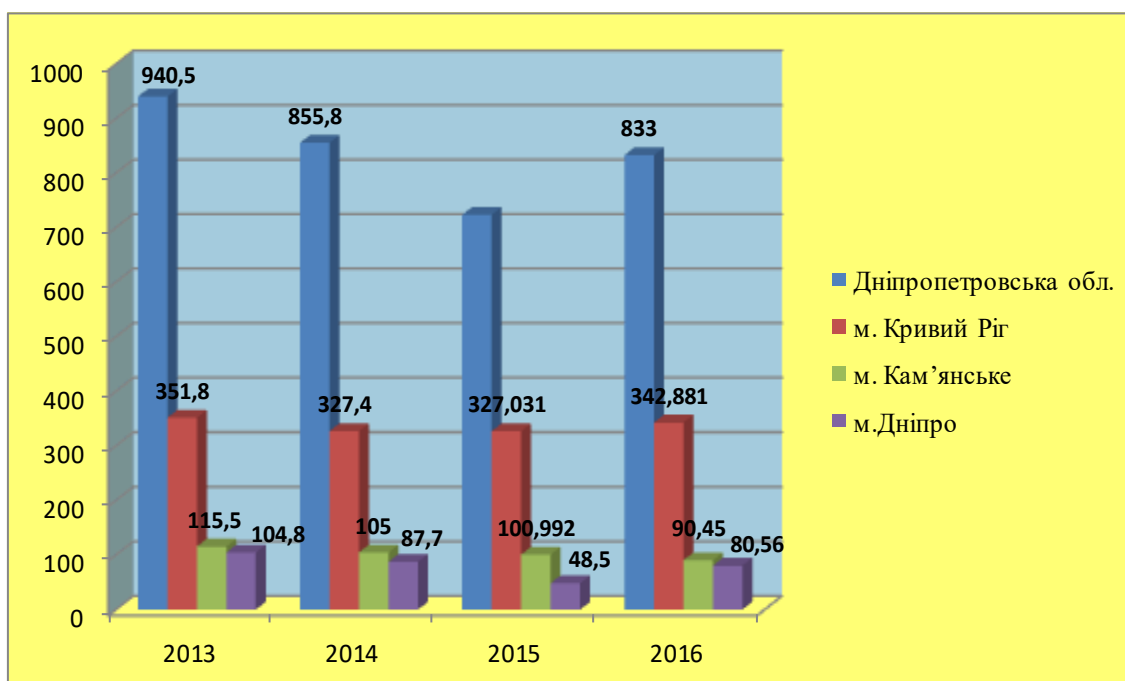
Населені пункти	Обсяги викидів, т		Збільшення/ зменшення (-) викидів у 2016 р. проти 2015 р., т	Обсяги викидів у 2016 р. до 2015 р., %	Викинуто в середньо му одним підприємс твом, т*
	у 2015 р.	у 2016 р.			
Дніпропетровська область	723932,756	832969,1	109036,344	115,1	-
м. Дніпро	48519,505	80560,6	32041,095	166,0	-
м. Вільногірськ	12 76,847	1284,3	7,453	100,9	-
м. Кам'янське	100992,659	90450,6	-10542,059	89,6	-
м. Жовті Води	931,181	965,0	33,819	103,7	-
м. Кривий Ріг	327031,778	342881,6	15850,178	104,8	-
м. Марганець	385,721	355,6	-30,121	92,2	-
м. Нікополь	19468,538	25664,1	6195,562	131,8	-
м. Новомосковськ	91,63	96,6	4,97	105,5	-
м. Покров	10426,927	3295,2	-7131,727	31,6	-
м. Павлоград	377,468	384,6	7,132	101,9	-
м. Першотравенськ	848,205	1002,6	154,395	118,2	-
м. Синельникове	59,737	76,7	16,63	128,4	-
м. Тернівка	42229,525	40380,5	-1849,025	95,6	-
райони					
Апостолівський	67205,508	146383,8	79178,292	217,8	-
Васильківський	25,154	31,7	6,546	125,9	-
Верхньодніпровський	528,623	558,8	30,177	105,7	-
Дніпровський	1915,399	3110,3	1194,901	162,4	-
Криворізький	1439,855	816,0	-623,855	56,7	-
Криничанський	558,642	245,6	-313,042	44,0	-
Магдалинівський	1208,171	822,9	-385,271	68,1	-
Межівський	50,83	62,4	11,57	122,8	-
Нікопольський	813,398	557,0	-256,398	68,5	-
Новомосковський	122,893	187,7	64,807	152,7	-
Павлоградський	35750,12	33436,4	-2313,72	93,5	-
Петриківський	761,043	837,4	76,357	110,0	-
Петропавлівський	55857,999	56220,7	-362,701	100,6	-
Покровський	115,048	123,4	8,352	107,2	-
П'ятихатський	543,05	294,3	248,75	54,2	-
Синельниківський	841,803	370,9	-470,903	44,1	-
Солонянський	191,477	107,9	-83,577	56,3	-
Софіївський	267,83	148,1	-119,73	55,3	-
Томаківський	23,143	195,7	172,557	845,6	-
Царичанський	218,961	221,9	2,939	101,4	-
Широківський	489,152	234,0	-255,152	47,8	-
Юр'ївський	2364,936	604,2	-1760,736	25,5	-

* - Інформація відсутня

Таблиця 2.1.2.3. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні в окремих населених пунктах, тис. т

Населені пункти	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Дніпропетровська область	933,106	950,374	961,947	940,5	855,775	723,9	833,0
м. Дніпро	110,03	110,047	110,419	104,8	87,725	48,5	80,560
м. Кривий Ріг	395,032	358,559	354,597	351,778	327,374	327,031	342,881
м. Кам'янське	108,49	124,684	116,382	115,45	105,032	100,992	90,450
м. Вільногірськ	1,848	0,980	0,723	0,778	0,782	1,276	1,284
м. Жовті Води	1,051	1,175	1,054	1,009	1,0	0,931	0,965
м. Новомосковськ	0,184	0,186	0,166	0,165	0,117	0,092	0,096
м. Нікополь	26,159	25,371	22,416	15,339	21,49	19,469	25,664
м. Марганець	1,214	1,135	1,078	1,011	0,453	0,386	0,355
м. Покров	9,212	10,652	5,01	13,798	13,132	10,427	3,295
м. Павлоград	0,764	0,524	0,466	0,419	0,418	0,377	0,384
м. Синельникове	0,133	0,099	0,08	0,041	61,224	0,06	0,076
м. Першотравенськ	1,301	1,272	1,181	1,108	1,182	0,848	1,002
м. Тернівка	39,41	33,715	39,47	43,033	43,819	42,229	40,380

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел по Дніпропетровській області та основним містам (тис.т)



2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

У 2016 році підприємства чорної металургії та вугільної промисловості викинули в атмосферу 231,758 тис. т (31,9%) шкідливих речовин від загального обсягу викидів по області. Частина викидів від підприємств енергетики у загальному обсязі викидів становить 53,1 %, підприємств з видобутку та первинної обробки твердого викопного палива – 13,4 %, підприємств машинобудування, промисловості з виробництва неорганічних хімічних

речовин – 0,2 %, підприємств, які спеціалізуються на обробці та видаленню відходів – 0,2 %.

Основними забруднювачами довкілля у 2016 році залишаються підприємства металургійної, добувної промисловості та виробники електроенергії. Найбільш екологічно небезпечними видами економічної діяльності є видобування металевих руд, виробництво електроенергії, чавуну, сталі та феросплавів. Дані наведені у таблицях 2.1.3.1.; 2.1.3.2.

Таблиця 2.1.3.1. Основні підприємства-забруднювачі

<i>N з/п</i>	<i>Підприємство- забруднювач</i>	<i>Валовий викид. тис. т 2015р./2016р.</i>		<i>Зменш. /- Збільш./+ (%)</i>	<i>Причина зменшення/збільшення</i>
1.	ВП “Придніпровська ТЕС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”	32,93	60,99	85,21	Зростання за рахунок збільшення обсягів виробництва електроенергії на 79,13% та вмісту сірки на 0,28%
2.	ВП “Криворізька ТЕС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”	66,9	146,1	118,39	Збільшення: - виробництва електроенергії на 120 %; - кількості спаленого вугілля на 85 %; - сірчистості вугілля на 19 %
3.	ПАТ “Дніпровський меткомбінат”	95,2	84,9	-10,82	Зменшення виробництва агломерату на 16,2%, чавуну на 13,8%, сталі на 15,4% та прокату - на 16,8%
4.	ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”	18,724	24,941	33,20	Збільшення викидів (газоподібних) унаслідок збільшення обсягів виробництва при дотриманні технологічних нормативів викидів для феросплавного та агломераційного виробництв
5.	ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”	268,316	275,08	2,52	Збільшення обсягів виробництва основних видів продукції: агломерату - на 6,1 %; чавуну - на 10,1 %; твердої сталі - на 3,6 %; коксу - на 5,5 %
6.	ПАТ “Південний гірничозбагачувальний комбінат”	39,083	50,121	28,24	Збільшення виробництва агломерату
7.	ПАТ “Північний гірничозбагачувальний комбінат”	11,137	8,998	-19,21	Виконання природоохоронних заходів, зменшення обсягів виробництва
8.	ПрАТ “Євраз Дніпровський металургійний завод”	8,204	9,270	12,99	Зменшення за рахунок впровадження природоохоронних заходів у 2015-2016 рр.
9.	ПАТ “ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод”	0,778	0,776	-0,26	Зменшення обсягів виробництва
10.	ПАТ “Євраз ЮЖКОКС”	1,649	1,657	0,49	Збільшення обсягів виробництва коксу 6% вологості

N з/п	Підприємство-забруднювач	<u>Валовий викид.</u> <u>тис. т</u> <u>2015р./2016р.</u>		Зменш. /- Збільш./+ (%)	Причина зменшення/збільшення
11.	ПАТ “Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод”	1,330	1,278	-3,91	Зменшення рівня техногенного навантаження
12.	ПАТ “Покровський гірничозбагачувальний комбінат”	3,223	10,307	219,8	В зв'язку з проведенням інвентаризації джерел викидів, та простом підприємства в 1 кв. 2016р., викиди в атмосферне повітря зменшились

Таблиця 2.1.3.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів по регіону	
		тис. т	у % до підсумку
1	Усі види економічної діяльності	833,0	100,0
	у тому числі:		
1.1.	переробна промисловість	409,456	49,2
1.2.	добувна промисловість і розроблення кар'єрів	196,450	23,6
1.3.	постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	213,414	25,8
1.4.	транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	4,081	0,5
1.5.	водопостачання, каналізація, поводження з відходами	7,424	0,9

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Керівним органом Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів повітря на великі відстані у Європі (Програма ЕМЕП) до Конвенцій 1979 року розроблені і направлені Сторонам Конвенції Керівні принципи оцінки та представлення даних про викиди забруднюючих речовин в регіоні ЕМЕП. Звітування по цьому питанню знаходиться в компетенції Міністерства екології та природних ресурсів України.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Систематичний нагляд за рівнем забруднення атмосферного повітря проводиться на стаціонарних постах Дніпропетровським регіональним центром з гідрометеорології у таких містах, як: Дніпро, Кривий Ріг та Кам'янське.

У 2016 році середньорічні концентрації становили:

м. Кривий Ріг: пилу – 2,7 ГДК, діоксиду азоту – 1,3 ГДК, фенолу – 0,3 ГДК, аміаку – 0,5 ГДК, формальдегіду – 2,7 ГДК, діоксиду сірки – 0,32 ГДК, оксиду вуглецю – 2 ГДК; оксиду азоту – 0,3 ГДК;

м. Кам'янське: пилу – 2,7 ГДК, діоксиду азоту – 1,8 ГДК, фенолу – 2,0 ГДК, формальдегіду – 2,7 ГДК, аміаку – 1,3 ГДК; оксиду азоту – 0,5 ГДК, оксид вуглецю – 1,0 ГДК;

м. Дніпро: пилю – 2,7 ГДК, аміаку – 1,0 ГДК, діоксиду азоту – 2,8 ГДК, формальдегіду – 4,3 ГДК, оксиду азоту – 0,8 ГДК, фенолу – 1,0 ГДК, оксиду вуглецю – 1 ГДК, оксид азоту – 1 ГДК.

Результати спостережень свідчать, що в 2016 році рівень забруднення атмосфери промислових міст залишався ще досить високим.

Екологічна ситуація загострюється тим, що викиди в атмосферу здійснюються нерівномірно, а переважно – в промислових зонах, де велика концентрація підприємств металургійної, гірничодобувної, машинобудівної, хімічної та іншої промисловості.

У розрахунку на квадратний кілометр території області обсяги викидів шкідливих речовин від стаціонарних джерел склали понад 26 т. В окремих містах цей показник значно перевищує середній по області. Зокрема, у м. Тернівка щільність викидів у розрахунку на 1 км² перевищувала в 85 разів показника по області, м. Кривий Ріг – у 32, м. Кам'янське – у 25, м. Покров – у 5, м. Першотравенськ – у 12, м. Нікополь – у 19, м. Дніпро – в 5 разів.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

За інформацією Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології щодо радіоактивного забруднення атмосферного повітря Дніпропетровської області, радіаційна обстановка на території області в цілому була стабільною і знаходилася у межах природного радіаційного фону. Екстремально-високі рівні радіоактивного забруднення не спостерігалися.

Рівень експозиційної дози гамма-випромінювання у 2016 році становив в середньому 13 мікрорентгенів на годину.

Підвищений рівень гамма-фону спостерігався на метеостанціях (М):

- у травні: 19 мкР/год - на М Синельникове;
- у липні: 19 мкР/год – на М Синельникове; 18 мкР/год – М Комісарівка;
- у жовтні: 19 мкР/год – на М Нікополь; 18 мкР/год – М Лошкарівка;
- у листопаді: 18 мкР/год – на М Лошкарівка.

Перевищення контрольного рівня – 25 мкР/год – 2016 році не було.

На території Дніпропетровській області протягом 2016 року випадків перевищень контрольних рівнів сумарної бета-активності в пробах атмосферних випадінь не було виявлено.

Щільність випадів техногенних радіонуклідів знаходилась на рівні попередніх років.

Концентрація радіоактивних елементів як природного, так і штучного походження в приземному шарі атмосфери утримується на сталому рівні. Можна очікувати подальше зменшення концентрації штучних радіонуклідів в повітрі як за рахунок їх природного розпаду, так і їх подальшого заглиблення у ґрунт.

2.5. Використання озоноруйнівних речовин

На виконання листа Держекоінспекції України від 11.04.2006 № 7/2-8-219 щодо виконання вимог Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, було складено перелік підприємств, які використовують озоноруйнівні речовини. Це зобов'язує підприємства розробити графіки переходу на озонобезпечні технології з подальшим поданням їх на затвердження до Держекоінспекції України.

Видача ліцензій на експорт/імпорт озоноруйнівних речовин та товарів, що їх містять, для суб'єктів господарювання та роз'яснення у сфері поводження з озоноруйнівними речовинами або щодо відсутності необхідності отримання ліцензії на експорт/імпорт озоноруйнівних речовин або товарів, що їх містять знаходяться в компетенції Міністерства екології та природних ресурсів України.

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Проведені санітарно-епідеміологічною службою моніторингові дослідження факторів навколишнього середовища свідчать про високий рівень антропогенного забруднення.

У розрахунку на одну особу населення області викиди від стаціонарних джерел за звітний період дорівнювали 256,9 кг (у 2015 році – 221,7 кг, збільшення на 15,9 %), у тому числі: твердих речовин – 33,2 кг (збільшення на 4,4 кг або на 15,3 % у порівнянні з 2015 роком), сірчистого ангідриду – 56,1 кг (збільшення на 26,2 кг або на 87,6 % проти 2015 року), оксидів азоту – 13,3 кг (збільшення на 2,6 кг або на 19,5 % у порівнянні з 2015 роком), окису вуглецю – 109,3 кг (збільшення на 5,7 кг або на 4,3 % проти 2015 року).

2.7. Заходи, спрямовані на поліпшення якості атмосферного повітря

Протягом 2016 року на основних підприємствах-забруднювачах Дніпропетровської області виконані наступні заходи з охорони повітря, а саме:

ПАТ “Дніпровський меткомбінат” - розробка ТЕО “Реконструкція агломераційного цеху зі спорудженням газоочистки аспіраційних газів хвостових частин агломашин” та модернізація системи утилізації продуктів згоряння секційної печі №1 шаропрокатної дільниці вісепрокатного цеху. Створено та впроваджено модернізовану систему утилізації теплоти, що забезпечує скорочення витрат палива на 7% і, як наслідок, зниження газоподібних викидів на 0,95 тонн.

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” - розробка проекту реконструкції ГОУ від агломашини № 6 (Проммайданчик № 2. Агломераційний цех № 2), реалізація проекту реконструкції ГОУ від агломашини № 6 (Проммайданчик

№ 2. Агломераційний цех № 2). Зниження викидів забруднюючих речовин за 11 місяців 2016 року становить 393 тони. Розробка проекту реконструкції ГОУ від агломашини № 4,5 (Проммайданчик № 2. Агломераційний цех № 2), розробка проекту реконструкції діючих ГОУ від обертових печей №№ 1–5 (Вогнетривно-вапняний цех).

ПрАТ “ЄВРАЗ Суха Балка” - ремонт аспіраційно-технічної установки – 1, аспіраційно-технічної установки – 5. Знижено викиди пилу на 4,94 тонни.

ПАТ “Кривбасзалізрудком” - капітальний ремонт аспіраційної установки шахти ім. Леніна. Ефект – зниження викидів забруднюючих речовин на 0,2 тонн/рік.

ТОВ “МЗ “Дніпросталь” - упровадження програми “нуль пилу”.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Зі вступом в силу 16.02.2005 Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Україна набула статус його Сторони. Мінприроди України визначено координатором заходів щодо виконання зобов'язань України за Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату.

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Після затвердження Мінприроди України “Методичних рекомендацій з підготовки та проведення інвентаризації антропогенних викидів та абсорбції парникових газів”, облдержадміністрація, у разі делегування повноважень, спільно з Міністерством екології та природних ресурсів України, буде здійснювати роботу на території області щодо проведення щорічної інвентаризації антропогенних викидів та абсорбції парникових газів для створення національного кадастру та системи обліку антропогенних викидів і абсорбції парникових газів.

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

У 2005 році Кабінетом Міністрів України затверджено “Національний план заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату”.

За даними Інституту проблем природокористування та екології НАН України відносно заходів та технологій, які можуть сприяти скороченню викидів та абсорбції парникових газів, з урахуванням національних особливостей, екологічних, економічних та соціальних аспектів і особливостей структури економіки, необхідно:

сприяти прийняттю в законодавчому плані Концепції переходу України до сталого розвитку, розробленої НАН України, створенню на її основі і впровадженню регіональних стратегій сталого розвитку, що забезпечить комплексне і узгоджене вирішення будь-яких екологічних проблем, у т.ч. з пом'якшення наслідків зміни клімату;

передбачити на національному і регіональному рівнях суттєвий розвиток екологічної мережі із залученням до неї техногенно-порушених територій, у т.ч. внаслідок гірничодобувної діяльності; єднання елементів екомережі збільшує стабільність ґрунтового та рослинного покривів техногенних ландшафтів, сприяє зменшенню поверхневого стоку, стабільності водного режиму території тощо, що буде позитивно впливати на зміну клімату;

активізувати відновлення екосистем порушених та деградованих земель шляхом розробки та впровадження ефективних маловитратних способів

підвищення біологічної продуктивності ґрунтів техногенних ландшафтів; відновлення екосистем таких територій, в першу чергу рослинності, що буде сприяти пом'якшенню наслідків зміни клімату за рахунок запобігання перегріванню поверхні Землі, накопиченню парникових газів, запиленню поверхні тощо;

розробляти та впроваджувати на регіональному рівні заходи щодо зниження кислотоутворення від викидів промисловими агломераціями забруднюючих речовин, що підвищить екобезпеку і знизить негативний вплив на атмосферу Землі;

продовжити створення та удосконалення регіональних та місцевих систем екологічного моніторингу з урахуванням сучасних методів оцінки захищеності атмосфери та гідросфери від хімічного забруднення, екологічної ємності території, у т.ч. за показниками якості атмосферного повітря та поверхневих вод, районування територій України (та прилеглих територій) за ступенем впливу обсягів трансграничного перенесення забруднюючих речовин тощо.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Водні ресурси у Дніпропетровській області, в середній за водністю рік, становлять 52,8 млрд м³, в тому числі місцевий стік (стік, що формується в межах області) – 0,825 млрд м³ і 0,381 млрд м³, становлять запаси підземних вод. Транзитний стік обсягом 51,6 млрд м³ складається з санітарного стоку – не менше як 15 млрд м³ та 37 млрд м³, що йдуть на постійне поповнення водосховищ і водоспоживання промисловими і сільськогосподарськими підприємствами Дніпропетровської та суміжних областей. Поверхневий стік малих річок становить 1,6 млрд м³, в тому числі 0,83 млрд м³ – місцевий стік.

Головною рікою гідрографічної мережі Дніпропетровщини є Дніпро, що поділяє область на дві частини: Лівобережжя та Правобережжя. Загальна довжина р. Дніпро в межах області – 160 км, в тому числі в межах Дніпродзержинського водосховища 66 км, з яких від межі області по Лівобережжю (головна насосна станція каналу Дніпро-Донбас) – 30 км, і далі лише по Правобережжю – 36 км (межа вище с. Мишурін Ріг). В межах Дніпровського водосховища – 94 км, у тому числі у створі обох берегів від р. Пlosка Осокорівка до створу греблі Дніпродзержинського водосховища – 86 км і по Правобережжю 8 км (район с. Федорівка Запорізької області).

4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів

Водозабезпеченість в середньому по області становить 0,57 тис. м³ води на душу населення на рік. Цей показник по Україні становить 1 тис.м³ на душу населення на рік (в Європі – 4,6 тис. м³, у світі – 8,2 тис. м³, в Канаді – 99 тис. м³).

Зважаючи на те, що водні ресурси на території області розподіляються нерівномірно, покриття їх дефіциту частково вирішується за рахунок перекидання стоку р. Дніпро каналами Дніпро – Донбас, Дніпро – Кривий Ріг, Дніпро – Інгулець, а також водогонами регіонального значення.

Технічний стан більшості водосховищ задовільний, так як вони були збудовані за індивідуальними проектами, мають капітальні гідротехнічні споруди і в разі потреби експлуатуючими організаціями проводяться необхідні ремонтні роботи.

Найбільшими притоками Дніпра, що беруть свій початок за межами області, є Оріль, Самара, Вовча та Інгулець. Найбільш значними притоками Дніпра, басейни яких повністю розташовані у межах області (на правобережжі) є Саксагань, Мокра Сура та Базавлук.

Розвиток народногосподарського комплексу на фоні надзвичайно нерівномірного розподілу водних ресурсів спричинив гостру проблему питного і промислового водозабезпечення, покриття цього дефіциту частково вирішується за рахунок перекидання стоку р. Дніпро каналами Дніпро – Донбас, Дніпро – Кривий Ріг, Дніпро – Інгулець, водоводом Дніпро – Західний

Донбас, а також водогонами регіонального значення.

Загалом гідрографічна мережа басейну р. Дніпро в межах області за матеріалами інвентаризації представлена 291 річкою, довжиною понад 10 км, 101 водосховищем, 3292 ставками та 1129 озерами, з яких лише 219 озер площею три і більше гектарів.

Водосховища мають винятково велике господарське значення – вони використовуються як регулюючі ємності для цілей водопостачання, сільського і рибного господарства та зрошення.

4.1.3. Водокористування та водовідведення

За даними звітності за формою № 2ТП – водгосп (річна) в 2016 році обсяг забору свіжої води становив – 1286 млн м³ (в 2015 році – 1097 млн м³), в тому числі:

- з поверхневих джерел – 1138 млн м³ (947,4 млн м³);
- з підземних – 147,7 млн м³ (149,5 млн м³).

В порівнянні з 2015 роком, забір води із природних водних об'єктів збільшився на 189 млн м³, у т.ч.: з поверхневих джерел на 190,6 млн м³; але з підземних зменшився – на 1,8 млн м³.

Використання свіжої води по області у 2016 році склало 1055,0 млн м³, що на 174,1 млн м³ більше попереднього року.

Збільшення використання поверхневої води у звітному році пов'язане із збільшенням використання води промисловістю, в основному, за рахунок ВП “Придніпровська ТЕС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго” м. Дніпро, а також таких підприємств, як:

ПАТ “Дніпроважмаш”, м. Дніпро;

КП “Теплоенерго”, м. Дніпро;

ПАТ “Дніпровська ТЕЦ”, м. Кам'янське ;

КП ПМР “Житлокомплекс”, м. П'ятихатки.

Скид стічних вод в поверхневі водні об'єкти в 2016 році склав 857,2 млн м³, з них забруднених – 243,8 млн м³.

Порівняльний аналіз основних показників забору та використання води наведено у табл. 4.1.3.1.

Таблиця 4.1.3.1 Основні показники водокористування та водовідведення води, млн м³ (Обсяги оборотної, повторної і послідовно використаної води)

Види економічної діяльності	2014 рік		2015 рік		2016 рік	
	усього, млн м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної
Усього по області, у т.ч.:	5668	92,61	4906	92,36	5337	93,39
промисловість	5658	93,21	4890	93,01	5325	93,82
сільське господарство	4,725	-	2,923	0,02	2,778	0,036
житлово-комунальне господарство	5,333	17,95	5,065	17,26	5,292	24,03

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

У 2016 році здійснювали скид забруднених стічних вод 50 підприємств в обсязі 243,8 млн м³, з них забруднених стічних вод без очистки (далі – БО) – 101,8 млн м³, недостатньо-очищених стічних вод (далі – НДО) – 142,0 млн м³.

У порівнянні з минулим роком обсяги використання кар'єрної та шахтної води на виробничі потреби зменшились – на 1,37 млн м³ обсяги використання води на зрошення зменшились на 0,202 млн м³.

Використання зворотної води, у порівнянні з минулим роком, зменшилось на 3,817 млн м³. Обсяги використання води на задоволення потреб сільгоспводопостачання, в порівнянні з попереднім роком, зменшились на 4,21 млн м³ і склали – 31,53 млн м³.

За звітний період обсяг води в обіговому водоспоживанні збільшився на 439 млн м³, за рахунок:

ВП “Придніпровська ТЕС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”, м. Дніпро;
ПАТ “Дніпроважмаш”, м. Дніпро;
ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод”, м. Дніпро;
ПАТ “Інтерпайп НТЗ”, м. Дніпро;
ДП “Криворізька теплоцентраль”, м. Кривий Ріг;
ВП “Криворізька ТЕС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”, м. Зеленодольськ;
Філія “Вільногірський ГМК” ДП “Об'єднана гірничо-хімічна компанія”, м. Вільногірськ.

Зменшились обсяги повторного водовикористання – на 1,7 млн м³, послідовного – на 3,64 млн м³.

Загальний скид стічних, шахтно-кар'єрних та колекторно-дренажних вод, у порівнянні з 2015 роком збільшився на 175,3 млн м³. Скид забруднених стічних вод в водні об'єкти зменшився на 22,8 млн м³.

Безповоротне водоспоживання зменшилось на 9,4 млн м³, в основному, за рахунок підприємств:

ПАТ “Інтерпайп НТЗ”, м. Дніпро;
МКП “Дніпропетровські міські теплові мережі”, м. Дніпро;
КП “Дніпроводоканал”, м. Дніпро;
КП “Кривбасводоканал”, м. Кривий Ріг;
КП “Новомосковськ водоканал”, м. Новомосковськ;
КП “Жовтоводський водоканал”, м. Жовті Води;
КП “Нікопольський ВУВКГ”, м. Нікополь;
ДП “Смоли”, м. Кам'янське;
ПрАТ “Центральний ГЗК”, м. Кривий Ріг;
ПрАТ “Північний ГЗК”, м. Кривий Ріг;
ПАТ “Покровський ГЗК”, м. Покров;
ПАТ “Крохмале-патоковий комбінат”, Верхньодніпровський р-н.

Загальний скид зворотних вод в поверхневі водні об'єкти у порівнянні з

2015 р. збільшився на 178,8 млн м³ за рахунок збільшення скиду нормативно-чистих/без очистки зворотних вод.

Збільшення скиду нормативно чистих/без очистки зворотних вод
ДТЕК Придніпровська ТЕС м. Дніпро – на 204,98 млн м³.

Зменшення скиду без очистки та недостатньо-очищених забруднених вод

Обсяг скиду забруднених зворотних вод зменшився на 22,8 млн м³, з них:

- без очистки на – 12,9 млн м³,
- недостатньо-очищених на – 9,9 млн м³ за рахунок підприємств:

ПАТ “Дніпровський меткомбінат” м. Кам’янське на – 4,6 млн м³;

ТОВ ВКФ “Найс” м. Дніпро – на 4,5 млн м³;

КП “Дніпроводоканал” м. Дніпро – на 3,2 млн м³;

Філія “ПРУВОКС” ПАТ “ДТЕК” “Павлоградвугілля” м. Павлоград – на 7,6 млн м³;

ПрАТ “Петриківський рибгосп” – на 3,3 млн. м³.

Зменшення скиду нормативно-очищених зворотних вод

Обсяг скиду нормативно-очищених вод зменшився на 2,9 млн м³ за рахунок підприємств:

КП “Кривбасводоканал”, м. Кривий Ріг – на 1,76 млн м³;

ДМКПВКГ “Дніпро-Західний Донбас”, Синельниківський район – на 0,91 млн м³.

Зміни категорії зворотних вод

ТОВ “Український завод понадвеликогабаритних шин”, м. Дніпро. На підприємстві в 2015 – 2016 роках було виконано реконструкцію очисних споруд промислово-дощових стічних вод. На протязі 2016 р. не спостерігалось перевищення нормативів ГДС за показниками, стічні води підприємства в обсязі 0,029 млн м³ переведені з категорії недостатньо-очищені на категорію нормативно-очищені;

КП “Жовтоводськтепломережа”, м. Жовті Води. На протязі 2016 р. не спостерігалось перевищення нормативів ГДС за показниками, стічні води підприємства в обсязі 0,037 млн м³ переведені з категорії недостатньо-очищені на категорію нормативно-очищені;

ДМКПВКГ “Дніпро-Західний Донбас” Синельниківський район. В зв’язку з перевищенням на протязі 2016 р. нормативів ГДС стічні води підприємства в обсязі 1,104 млн м³ переведені з категорії недостатньо-очищені на категорію нормативно-очищені;

У 2016 р. припинили скид забруднених стічних вод у водні об’єкти наступні підприємства:

- ТОВ “Український завод понадвеликогабаритних шин”, м. Дніпро;
- КП “Жовтоводськтепломережа”, м. Жовті Води;

- КП “Дніпровський кар’єр” Верхньодніпровський район в 2016 р. не звітувало;
- КП “Кривбасводоканал”, м. Кривий Ріг;
- ДП “Дніпропетровський метрополітен”, м. Дніпро.

В 2016 р. почали скид забруднених стічних вод у водні об’єкти наступні підприємства:

- Філія “ВГМК” ПАТ “ОГХК”;
- Синельниковське МКП “Водоканал”;
- ПАТ “ЄВРАЗ Суха Балка” в 2015 р. не звітувало.

Зміни кількості забруднюючих речовин, що скидаються в водні об’єкти

В зв’язку із зменшенням обсягів скиду в поверхневі водні об’єкти Дніпропетровської області забруднених та нормативно очищених зворотних вод, в 2016 р. в порівнянні з минулим роком, відмічалось зниження кількості забруднюючих речовин, що були скинуті (в 2015 р. – 553,7 тис. т, в 2016 р. – 463,4 тис. т), за більшістю показників забруднення.

Зростання кількості скинутих в водні об’єкти забруднюючих речовин спостерігалось за вмістом:

- толуолу – ДП “НВО “Павлоградський хімічний завод”, м. Павлоград;
- фтори-іонів – ПрАТ “Енергоресурси” м. Нікополь;
- нітрат-іонів – КП “Дніпроводоканал”, м. Дніпро;
- СПАР – КП “Кривбасводоканал”, м. Кривий Ріг; КП “Павлоградське ВУВКГ”, м. Павлоград;
- кадмій – КП “Дніпроводоканал”, м. Дніпро;
- хром 6+ – МКП “Покровводоканал”, м. Покров.

Інформація про скиди в поверхневі водні об’єкти забруднюючих речовин в складі зворотних вод за 2016 р. в порівнянні з 2015 р., наведена у таблиці 4.2.1.1.

Таблиця 4.2.1.1. Забруднюючі речовини у складі зворотних вод

№ з/п	Назва забруднюючої речовини	Кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом із стічними водами, т	
		2015 рік	2016 рік
1	БСК ₅	1932	1792
2	Нафтопродукти	58,10	43,70
3	Завислі речовини	3319	2588
4	Сухий залишок	218900	165700
5	Сульфати	48700	41940
6	Хлориди	266900	237900
7	Азот амонійний	502	452
8	Феноли	0,081	0,045
9	Нітрати	5112	5235
10	СПАР	11,31	12,42
11	Залізо	59,73	57,70
12	Мідь	0,792	0,561
13	Цинк	2,246	1,895

№ з/п	Назва забруднюючої речовини	Кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом із стічними водами, т	
		2015 рік	2016 рік
14	Нікель	3,562	2,889
15	Хром 6+	0,004	0,007
16	Алюміній	6,837	5,960
17	Свинець	0,293	0,212
18	Кадмій	0,122	0,143
19	Кобальт	0,108	0,050
20	Карбамід	7,815	7,413
21	Марганець	0,180	0,056
22	Нітрити	236	240
23	Фтор	1,254	1,587
24	Ціаніди	0,001	0
25	Роданіди	0,001	0
26	ХСК	7325	6873
27	Толуол	0	0,169
28	Фосфати	604,2	578,7
29	Хром загальний	1,498	1,276
Всього:		553684,134	463434,783

4.3. Якість поверхневих вод

Відповідно до наказу Держводагентства України від 30.12.2011 № 310 із змінами введеними наказом від 06.12.2012 № 339, діє “Програма державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагентством контролю якості поверхневих вод” (далі – Програма моніторингу). Програма моніторингу затверджує здійснення контролю у 22-х постійних пунктах спостережень Дніпропетровської області: 12 питних водозаборів, 4 технічних та сільськогосподарських водозаборів, 6 контрольних створів.

Пункти спостережень у зоні діяльності Дніпропетровського облводресурсів розташовані на водосховищах: Дніпродзержинському – 2 створи (далі – створи), Дніпровському (5), Каховському (5), Карачунівському (1); річках: Оріль (1), Вовча (1), Самара (1), Інгулець (3), Жовта (2); магістральний канал ФМУВГ (1).

Річка Дніпро

Щомісячно на протязі року лабораторією моніторингу вод Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів виконувались вимірювання по 33 показниках гідрохімічного складу води р. Дніпро.

Результати вимірювань середньорічних концентрацій (в мг/дм³) за основними показниками забруднення по Дніпродзержинському, Дніпровському та Каховському водосховищам за 2015 – 2016 рр. приведені у таблицях 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3.

Таблиця 4.3.1. Основні показники забруднення Дніпродзержинського водосховища у 2015 – 2016 рр.

Показники вимірювання	Дніпродзержинське водосховище, створи	
	Питний водозабір м. Верхньодніпровськ	Питний водозабір с. Аули
	2015 р. / 2016р.	
БСКп	3,3/3,7	2,3/3,2
ХСК	29,3/26,4	25,7/26,3
Амоній-іони	0,34/0,38	0,29/0,35
Сухий залишок	266/280	262/264
Сульфат-іони	30,8/41,3	33,4/37,9
Хлорид-іони	29,3/30,5	27,8/27,7
Залізо загальне	0,15/0,07	0,13/0,11
Нафтопродукти	0,04/0,03	0,04/0,03
Марганець	0,05/0,08	0,06/0,07

Таблиця 4.3.2. Основні показники забруднення Дніпровського водосховища у 2015 – 2016 рр.

Показники вимірювання	Дніпровське водосховище, створи				
	Кайдацький питний водозабір м. Дніпро	Ломовський питний водозабір м. Дніпро	Питний водозабір ДТЕК Придніпровська ТЕС	Питн. водозабір во-доводу ДМП ВКП “Дніпро-Західний Донбас” , с. Воронове	с. Войськове, питний водозабір Солонянського району
	2015 р. / 2016 р.				
БСКп	2,8/2,9	2,4/2,9	2,5/3,2	3,2/3,5	3,3/3,7
ХСК	27,5/26,4	26,3/26,7	26,3/28,8	30,4/28,9	27,9/28,0
Амоній-іони	0,28/0,35	0,28/0,34	0,28/0,29	0,28/0,34	0,33/0,30
Сухий залишок	267/273	294/284	352/349	334/317	323/295
Сульфат-іони	35,7/39,4	42,2/44,9	67,0/74,8	61,2/58,8	53,5/45,2
Хлорид-іони	28,6/29,5	31,0/30,1	45,7/43,1	40,2/37,5	35,1/37,6
Залізо загальне	0,13/0,11	0,12/0,11	0,12/0,11	0,11/0,14	0,17/0,08
Нафтопродукти	0,03/0,04	0,03/0,04	0,04/0,04	0,02/0,03	0,03/0,03
Марганець	0,06/0,06	0,06/0,07	0,06/0,07	0,05/0,04	0,08/0,06

Таблиця 4.3.3. Основні показники забруднення Каховського водосховища у 2015 – 2016 рр.

Показники вимірювання	Каховське водосховище, створи				
	Питний водозабір м. Марганець	Питний водозабір м. Нікополь	Питний водозабір м. Покров	ГВС каналу Дніпро-Кривий Ріг, с. Мар'янське	Питний водозабір м. Кривий Ріг, Південне вдсх.
	2015 р. / 2016р.				
БСКп	2,0/3,2	2,1/2,5	2,0/2,4	3,3/2,9	3,3/2,9
ХСК	26,7/28,5	28,7/27,5	28,3/29,4	34,1/28,2	25,8/25,8
Амоній-іони	0,28/0,26	0,29/0,22	0,28/0,25	0,28/0,28	0,29/0,22
Сухий залишок	329/337	322/311	325/333	336/346	333/345
Сульфат-іони	62,2/76,0	59,7/61,1	59,5/65,8	62,3/72,2	63,7/58,0
Хлорид-іони	46,3/38,5	44,1/37,5	44,1/44,3	44,1/45,7	40,3/47,5

Показники вимірювання	Каховське водосховище, створи				
	Питний водозабір м. Марганець	Питний водозабір м. Нікополь	Питний водозабір м. Покров	ГВС каналу Дніпро-Кривий Ріг, с. Мар'янське	Питний водозабір м. Кривий Ріг, Південне вдсх.
	2015 р. / 2016р.				
Залізо загальне	0,16/0,13	0,17/0,09	0,19/0,11	0,17/0,08	0,13/0,11
Нафтопродукти	0,04/0,03	0,04/0,03	0,04/0,03	0,05/0,03	0,03/0,03
Марганець	0,06/0,06	0,05/0,06	0,07/0,05	0,05/0,06	0,05/0,05

Таблиця 4.3.4. Середньорічні дані основних показників забруднення р. Оріль за період 2006 – 2016 рр.

Показники вимірювання	ГДК*	смт Царичанка									
		2006	2007	2008	20010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Сухий залишок	1000	1639	1510	1455	1269	1442	1584	1564	1305	1417	1445
Сульфат-іони	500	689	569	642	438	574	641,6	680,9	504,4	512,9	561,6
Хлорид-іони	350	145	187	102	127	155	134,5	128,4	122,3	185,4	147,7
Амоній-іони	2,00	0,48	0,29	0,26	0,17	0,29	0,37	0,39	0,34	0,48	0,57
Залізо загальне	0,30	0,17	0,14	0,12	0,07	0,15	0,08	0,15	0,15	0,31	0,43
ХСК	30,0	26,7	25,9	28,8	26,7	29,5	40,4	44,1	33,4	29,3	32,9
БСК _п	6,0	2,8	2,5	3,5	2,4	2,8	4,2	2,1	4,8	3,2	4,3
Марганець	0,10	0,21	0,09	0,14	0,17	0,08	0,09	0,07	0,17	0,11	0,17

*ДСанПіН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно-побутового водопостачання).

Річка Оріль належить до категорії відносно чистих водойм.

У 2016 році в порівнянні з 2015 роком спостерігалось підвищення сухого залишку – з 1417 мг/дм³ (в 2015 р.) до 1445 мг/дм³ (в 2016 р.), та, відповідно, хлорид- і сульфат-іонів, амоній-іонів з 0,48 мг/дм³ (в 2015 р.) до 0,57 мг/дм³ (в 2016 р.), заліза загального з 0,31 мг/дм³ (в 2015 р.) до 0,43 мг/дм³ (в 2016 р.), зниження вмісту ХСК – з 29,3 мгО/дм³ (в 2015 р.) до 32,9 мгО/дм³ (в 2016 р.), БСК_п – з 3,2 мгО/дм³ (в 2015 р.) до 4,3 мгО/дм³ (в 2016 р.). Такі коливання обумовлені, насамперед, природними явищами.

Якість води р. Оріль в 2016 році не відповідала вимогам ДСанПіН № 4630-88, як водний об'єкт культурно-побутового призначення за показниками: сухий залишок, сульфат-іони, іноді ХСК, БСК_п, марганець.

На протязі року зафіксовано 4 випадки перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 3 – сульфат-іонів, 2 – ХСК, 1 – БСК_п, 3 – марганцю, 3 – заліза загального.

Згідно даних звітності 2ТП-водгосп (річна) за 2016 рік, скид зворотних вод в р. Оріль здійснював ПрАТ “Петриківський рибгосп” в обсязі 3800,7 тис. м³ за рік.

Річка Самара

Річка Самара – джерело водопостачання для промислових та сільськогосподарських потреб. Контроль якості води р. Самара у створі: с. Вербки здійснюється лабораторією моніторингу вод Дніпропетровського

обласного управління водних ресурсів – один раз у квартал.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Самара за період 2006 – 2016 рр. приведені в таблиці 4.3.5 (у 2009 році гідрохімічний контроль не проводився).

Таблиця 4.3.5 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Самара у період 2006– 2016 рр.

Показники вимірювання	ГДК*	с. Вербки									
		2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Сухий залишок	1000	3637	4128	4567	4096	3813	3700	3957	3120	4343	4173
Сульфат-іони	500	1268	1294	1500	1245	1485	1390,5	1389,1	1350,3	1437,3	1254,0
Хлорид-іони	350	886	1103	1301	1096	803	808,6	943,0	1109,4	1126,2	1151,1
Амоній-іони	2,00	0,56	0,24	0,25	0,20	0,44	0,44	0,37	0,37	0,33	0,36
Залізо заг.	0,30	0,13	0,12	0,13	0,07	0,14	0,08	0,12	0,14	0,12	0,19
ХСК	30,0	52,9	55,3	58,8	47,2	40,5	47,8	49,6	57,3	48,2	33,8
БСК _п	6,0	1,7	4,8	7,5	3,3	4,0	4,7	4,4	4,7	5,9	4,4
Марганець	0,1	0,20	0,13	0,22	0,06	0,11	0,13	0,10	0,09	0,10	0,14

*ДСанПіН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно-побутового водопостачання).

У 2016 році в порівнянні з 2015 роком у р. Самара спостерігалось зниження сухого залишку з 4343 мг/дм³ (в 2015 р.) до 4173 мг/дм³ (в 2016р.), сульфат-іонів з 1437,3 мг/дм³ (в 2015 р.) до 1254,0 мг/дм³ (в 2016 р.), зниження вмісту ХСК – з 48,2 мгО/дм³ (в 2015 р.) до 33,8 мгО/дм³ (в 2016 р.).

Якість води р. Самара не відповідає вимогам ДСанПіН № 4630-88, як водний об'єкт культурно-побутового водокористування за наступними показниками: сухий залишок, хлорид-іони, сульфат-іони, ХСК, марганець, БСК_п, залізо загальне.

У 2016 році зафіксовано 4 випадки перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 4 – за сульфат-іонами, 4 – за хлорид-іонами, 4 – за ХСК, 1 – за БСК_п, 1 – за вмістом марганцю, 1 – заліза загального.

Згідно даних звітності 2ТП-водгосп за 2016 р., скид зворотних вод в р. Самара здійснює 6 підприємств-забруднювачів: Філія “ПРУВОКС” ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”, м. Павлоград (обсяг скиду шахтних вод – 11121 тис. м³ забруднених зворотних вод), КП “Новомосковськ водоканал”, м. Новомосковськ (1899,7 тис. м³ недостатньо-очищених стічних вод), КП “Павлоградське ВУВКГ”, м.Павлоград (2533,6 тис. м³ недостатньо-очищених стічних вод), КП “Тернівське житлово-комунальне підприємство” (1299,4 тис. м³ недостатньо-очищених стічних вод), ТОВ “Паперова фабрика” (174,6 тис. м³ недостатньо-очищених стічних вод), КП “Дніпроводоканал” м. Дніпро (23364,3 тис. м³ нормативно-очищених стічних вод), ТОВ ДДЗ “Енергоавтоматика” м. Дніпро (83,9 тис. м³ недостатньо-очищених

стічних вод).

Річка Вовча

Річка Вовча – ліва притока р. Самара – джерело водопостачання для промислових та сільськогосподарських потреб м. Павлограда. Згідно з Програмою моніторингу санітарний стан річки контролюється у створі в м. Павлоград.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Вовча за 2006 – 2016 рр. приведені в таблиці 4.3.6 (у 2009 році гідрохімічний контроль не проводився).

Таблиця 4.3.6 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Вовча за 2006 – 2016 рр

Показники вимірювання	ГДК*	м. Павлоград									
		2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Сухий залишок	1000	3758	3687	3478	3638	3653	3628	3930	3671	3927	3711
Сульфат-іони	500	1740	1645	1581	1659	1649	1658,5	1687,9	1623,7	1727,9	1622,7
Хлорид-іони	350	492	532	535	512	550	535,6	680,4	575,1	626,5	565,3
Амоній-іони	2,00	0,42	0,19	0,26	0,33	0,42	0,51	0,32	0,30	0,32	0,36
Залізо загальне	0,30	0,14	0,10	0,22	0,07	0,23	0,09	0,12	0,14	0,12	0,17
ХСК	30,0	43,4	37,3	39,0	45,3	35,5	45,9	42,7	44,3	41,8	31,7
БСК _п	6,0	3,7	6,9	5,6	5,7	4,3	6,8	4,3	5,4	5,7	4,4
Марганець	0,1	0,18	0,12	0,11	0,07	0,09	0,13	0,07	0,07	0,08	0,12

*ДСанПіН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно-побутового водопостачання).

Мінералізація р. Вовча в 2016 році збільшилась в порівнянні з минулим роком: сухий залишок з 3927 мг/дм³ (в 2015 р.) до 3711 мг/дм³ (в 2016 р.), хлорид-іони – з 626,5 мг/дм³ (в 2015 р.) до 565,3 мг/дм³ (в 2016 р.), сульфат-іони – з 1727,9 мг/дм³ (в 2015 р.) до 1622,7 мг/дм³ (в 2016 р.), ХСК – з 41,8 мгО/дм³ (в 2015 р.) до 31,7 мгО/дм³ (в 2016 р.), БСК_п – з 5,7 мгО/дм³ (в 2015 р.) до 4,4 мгО/дм³ (в 2016 р.). Однак, за вмістом заліза загального (з 0,12 мг/дм³ (в 2015р.) до 0,17 мг/дм³ (в 2016р.) та марганцю (з 0,08 мг/дм³ (в 2015р.) до 0,12 мг/дм³ (в 2016 р.) якість води погіршилась.

Якість води р. Вовча не відповідає вимогам ДСанПіН № 4630-88, як водний об'єкт культурно-побутового призначення за показниками: сухий залишок, сульфат-іони, хлорид-іони, ХСК, іноді БСК_п, марганець.

У 2016 році зафіксовано 4 випадки перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 4 – за сульфат-іонами, 4 – за хлорид-іонами, 1 – за вмістом БСК_п, 1 – за ХСК, 1 – марганцю.

Згідно даних звітності 2ТП-водгосп (річна), скид зворотних вод в р. Вовча підприємствами-водокористувачами не здійснюється.

Порівняльний аналіз якості води р. Дніпро у пунктах спостереження на протязі 2015 – 2016 рр. дозволяє зробити такі висновки:

1. Якість річкової води в районах основних питних водозаборів Дніпропетровської області суттєво не змінюється. В 2016 році середньорічні концентрації мінералізації (за сухим залишком) води р. Дніпро в межах Дніпропетровської області – на рівні значень минулого року. Так, вміст сухого залишку збільшився з 285 мг/дм³ (в 2014 р.) до 311,9 мг/дм³ (в 2015 р.) та 311,2 мг/дм³ (в 2016 р.), сульфат-іони з 41,8 мг/дм³ (в 2014 р.) до 52,6 мг/дм³ (в 2015 р.) та 56,3 мг/дм³ (в 2016 р.), хлорид-іони з 29,4 мг/дм³ (в 2014 р.) до 38,1 мг/дм³ (в 2015 р.) та 37,5 мг/дм³ (в 2016 р.).

2. Спостерігається деяке збільшення мінералізації води уздовж каскаду дніпровських водосховищ: сухий залишок з 280 мг/дм³ у створі питний водозабір м. Верхньодніпровськ (Дніпродзержинське водосховище) до 333 мг/дм³ м. Покров (Каховське водосховище), хлорид-іони – з 30,5 мг/дм³ до 44,3 мг/дм³, сульфат-іони – з 41,3 мг/дм³ до 65,8 мг/дм³. Насамперед, це обумовлено впливом високомінералізованих приток р. Дніпро та зворотними водами великих міст уздовж річки.

3. Слід зазначити, що на протязі 2015 – 2016 років значення показника ХСК (хімічне споживання кисню) перевищує гігієнічні вимоги за ДСанПіН 4630-88 в усіх відібраних пробах води, що означає значне забруднення дніпровської води речовинами органічного і неорганічного походження. Однак, за середньорічним вмістом ХСК, якість дніпровської води в 2016 році декілька поліпшилась: у 2015 році перевищення – в 1,9 разів, а в 2016 році – 1,8 разів.

В порівнянні з 2015 р. в більшості пунктів спостереження по р. Дніпро визначалось підвищення вмісту амоній-іонів та БСК. Максимальні значення фіксувались в районах питних водозаборів річки в липні: амоній-іони – до 0,9 мг/дм³, БСК_п – до 4,7 мгО₂/дм³.

4. У 2016 році зафіксовано 80 випадків перевищення за вмістом ХСК з 80 відібраних проб води з р. Дніпро, 44 – за вмістом БСК_п, 5 – за вмістом марганцю. Зростання марганцю, БСК_п, ХСК, фосфат-іонів, амоній-іонів та зниження розчиненого кисню найчастіше спостерігається в літні місяці і на початку осені, як наслідок встановлення високих температур повітря та води, а також росту біохімічних процесів. Перевищення за вищезначеними показниками спостерігалось і на протязі 2015 року.

5. Перевищень нормативів ГДК (ДСанПіН № 4630-88 для пунктів господарсько-питного водопостачання) за іншими показниками хімічного та органічного складу поверхневих вод в створах питних водозаборів р. Дніпро не виявлено.

Згідно даних звітності 2ТП-водгосп за 2016 р., скид забруднених зворотних вод в р. Дніпро в межах Дніпропетровської області здійснює 23 підприємства. Найбільші з них: ПАТ “ДНІПРОАЗОТ”, м. Кам’янське (обсяг скиду 3446,6 тис. м³); ПАТ “Євраз-Дніпровський металургійний завод”, м. Дніпро (обсяг скиду 4873 тис. м³); ПАТ “Дніпровський меткомбінат”, м. Кам’янське (обсяг скиду 71208,2 тис. м³); КП “Нікопольське ВУВКГ” НМР, м. Нікополь (обсяг скиду 847,8 тис. м³); КВП ДМР “Міськводоканал”, м. Кам’янське (обсяг скиду 3749,6 тис. м³); КП “Дніпроводоканал”, м. Дніпро (обсяг скиду 50120,6 тис. м³); КП ДОР “Аульський водовід”, Криничанський

район (обсяг скиду 6366,9 тис. м³); ДМПКВГ “Дніпро-Західний Донбас”, Синельниківський район (обсяг скиду 1950,4 тис. м³); ПрАТ “Енергоресурси” м. Нікополь (обсяг скиду 2448,8 тис. м³).

Річка Оріль

Річка Оріль – ліва притока р. Дніпро. Спостереження за якісними показниками річки здійснюється щоквартально у створі в смт Царичанка.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Оріль за період 2006 – 2016 рр. приведені в таблиці 4.3.4 (у 2009 році гідрохімічний контроль не проводився).

Річка Інгулець

У 2016 році радіологічний та гідрохімічний контроль річки Інгулець проводився відповідно до Програми по п'яти створам:

- р. Інгулець, нижче впадіння р. Жовта;
- Карачунівське водосховище, питний водозабір м. Кривий Ріг;
- р. Інгулець, с. Чкалівка (IV квартал);
- р. Інгулець, с. Андріївка.

Відбір проб з Карачунівського водосховища та з р. Інгулець в с. Андріївка проводився у I, IV кварталі – 1 раз в квартал, у II, III кварталі – щомісячно), за іншими створами по р. Інгулець – 1 раз у квартал.

Середньорічні дані (у мг/дм³) за основними показниками забруднення у р. Інгулець за 2006 – 2016 рр. приведені в таблиці 4.3.7.

Таблиця 4.3.7 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Інгулець за 2006 – 2016 рр

Показники вимірювання	ГДК*	Карачунівське водосховище, м. Кривий Ріг										
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Сухий залишок	1000	1227	1299	1330	1353	1139	1157	1076	1012	970	996	1005
Сульфат-іони	500	460	530	572	576	492	468	430,1	407,9	379,2	395,7	389,0
Хлорид-іони	350	151	150	135	152	117	123	117,5	114,0	108,0	109,6	111,1
Амоній-іони	2,00	0,27	0,20	0,21	0,37	0,3	0,27	0,33	0,31	0,29	0,28	0,25
Залізо заг.	0,30	0,11	0,06	0,06	0,08	0,05	0,06	0,05	0,06	0,12	0,11	0,07
ХСК	15,0	24,5	30,9	29,7	29,3	30,4	28,5	30,7	37,2	34,1	31,6	31,7
БСК _п	3,0	3,5	3,2	2,5	1,7	4,5	3,2	3,1	2,8	3,0	3,3	3,4
Жорсткість	7,0	10,7	10,9	10,5	10,9	8,9	9,6	8,9	8,7	8,6	8,6	8,9
с. Андріївка												
Сухий зал.	1000	2986	2952	3347	Контроль не проводився	3061	2821	2630	2954	3017	2697	2440
Сульфат-іони	500	775	771	765		884	755	696,2	666,6	575,7	629,4	657,3
Хлорид-іони	350	940	956	1132		920	860	794,9	992,4	1086,9	815,9	725,7
Амоній-іони	2,00	0,56	0,45	0,31		0,33	0,30	0,39	0,40	0,30	0,34	0,28

Показники вимірювання	ГДК*	Карачунівське водосховище, м. Кривий Ріг										
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Залізо заг.	0,30	0,29	0,23	0,10		0,06	0,08	0,10	0,15	0,16	0,18	0,12
ХСК	30,0	50,9	49,6	48,4		47,7	36,3	44,0	47,5	52,5	33,9	34,1
БСК _п	6,0	8,0	8,4	6,1		7,5	5,7	4,9	4,4	5,4	4,5	5,1
Жорсткість	7,0	18,9	19,7	19,0		19,4	20,2	16,9	17,7	16,7	16,6	17,1

*ДСанПіН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов господарсько питного водопостачання).

**ДСанПіН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно- побутового водопостачання).

Аналіз показників таблиці 4.3.7 дозволяє зробити наступні висновки:

1. За результатами виконання заходів оздоровлення басейну р. Інгулець, якість води в Карачунівському водосховищі покращилась за останні роки. Так, в 2016 році вміст за сухим залишком складав – 1005 мг/дм³, за сульфат-іонами – 389,0 мг/дм³, за хлорид-іонами – 111,1 мг/дм³, жорсткість загальна – 8,9 мг-екв/дм³, що майже на рівні минулого року.

У 2016 році в Карачунівському водосховищі зафіксовано 4 випадки перевищення нормативів якості води в за сухим залишком, 4 – за БСК_п, 8 – за ХСК.

2. Мінералізація р. Інгулець підвищується за рахунок впливу високомінералізованих фільтраційних вод хвостосховищ ПАТ “ПівдГЗК”, ПАТ “ІнГЗК”, ПАТ “ЦГЗК”, які розташовані уздовж річки.

Згідно звітності 2ТП-водгосп (річна) за 2016 рік в р. Інгулець здійснювали скид 8 підприємств: ДТЕК Криворізька ТЕС (обсяг скиду – 5100 тис. м³ забруднених без очистки зворотних вод), ПАТ “Кривбасзалізрудком” (4498 тис. м³ шахтних вод), ПрАТ “ЦГЗК” (2151,4 тис. м³ шахтних вод), ШУ ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” (2791,1 тис. м³ шахтних вод), ПрАТ “ІнГЗК” (218,9 тис. м³ забруднених без очистки зворотних вод), КП “Фрунзенське ЖКП” (26,4 тис. м³ забруднених недостатньо-очищених зворотних вод), ПАТ “ПівдГЗК” (20 тис. м³ забруднених без очистки зворотних вод), ПАТ “Криворізький турбінний завод “Констар” (14,7 тис. м³ забруднених недостатньо-очищених зворотних вод), ДПП “Кривбаспромводопостачання” (416,2 тис. м³ нормативно-очищених зворотних вод), КП “Кривбасводоканал” (4565 тис. м³ нормативно-очищених зворотних вод).

3. Якість води у контрольному створі р. Інгулець в с. Андріївка нижче всіх скидів зворотних вод підприємств на протязі 10 років спостереження – незадовільна. Забрудненість води простежується за показниками органічного та мінерального забруднення. За звітний період визначено 8 випадків перевищення нормативів якості води за вмістом сухого залишку, 5 – за сульфат-іонами, 3 – за хлорид-іонами, 6 – за ХСК, 2 – за вмістом БСК_п, 1 – за вмістом марганцю.

Річка Жовта

Річка Жовта – ліва притока р. Інгулець. Відповідно до рішення Державної комісії (протокол № 3) з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій від 01.06.2003, Дніпропетровське облводресурсів здійснює контроль якості води р. Жовта та р. Інгулець з метою визначення впливу ТОВ “Восток Руда” на навколишнє середовище.

Середньорічні дані (в мг/дм³) за основними показниками забруднення р. Жовта та р. Інгулець за 2015 – 2016 рр. приведені в таблиці 4.3.8.

Таблиця 4.3.8 Середньорічні дані основних показників забруднення р. Жовта та р. Інгулець у 2015 – 2016 рр.

Показники вимірювання	ГДК*	Створи		
		р. Жовта, 500 м вище скиду ТОВ “Восток Руда”	р. Жовта, 500 м нижче скиду ТОВ “Восток Руда”	р. Інгулець, нижче впадіння р. Жовтої
		2015 р. / 2016 р.		
Сухий залишок	1000	2091/1898	2236/2075	861/741
Сульфат-іони	500	922,1/796,5	1017/887,3	329,6/230,6
Хлорид-іони	350	234,4/249,1	258,5/264,9	98,3/92,9
Амоній-іони	2,00	0,41/0,45	0,44/0,46	0,34/0,38
Нітрат-іони	45	1,6/3,9	2,1/4,5	7,1/8,1
Залізо загальне	0,30	0,17/0,25	0,15/0,19	0,09/0,09
БСКп	6,0	4,3/4,8	4,7/4,3	2,8/3,3
ХСК	30,0	42,7/40,5	37,8/34,0	36,4/35,3

*ДСанПіН 4630-88. Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения (для пунктов культурно-бытового водопостачання).

ТОВ “Восток-Руда” є постійним забруднювачем р. Жовта. У 2016 році був здійснений скид 1416,3 тис. м³ забруднених зворотних вод без очистки. Зменшення вмісту сухого залишку, сульфат-іонів, хлорид-іонів в р. Жовта нижче скиду ТОВ “Восток-Руда”, пояснюється, насамперед, зменшенням обсягів скиду зворотної води підприємства в річку в порівнянні з минулим роком (2242,5 тис. м³ в 2015 році).

За результатами спостережень радіологічного стану поверхневих вод на протязі 2007 – 2016 рр., в створах р. Жовтої та р. Інгулець за показниками стронцій-90 і цезій-137, значних змін не зафіксовано. Концентрації радіонуклідів стронцію-90 і цезію-137 в цих створах залишаються на рівні вмісту радіонуклідів інших малих річок.

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

Дніпродзержинське водосховище. Мінералізація води в різноманітних ділянках водосховища змінюється в межах від 195 до 350 мг/л.

Дніпровське водосховище. Величина мінералізації коливається в межах 184...374 мг/л.

Каховське водосховище. Мінералізація води змінюється по сезонах у межах

від 165 до 354 мг/л.

Річка Самара. Мінералізація ґрунтових вод досягає 8...10 г/л, за складом вони сульфатно-кальційові і хлоридно-сульфатні. Величина мінералізації на піку водопілля зменшується.

Річка Вовча. Мінералізація у водопілля коливається в широких межах від 527 мг/л до 20 г/л. У меженний період мінералізація Вовчої змінюється в межах 2,1...3,1 г/л.

За хімічним складом до вод Самари і Вовчої близькі також води їхніх верхових приток – річок Бик, Мокрі Яли, Гайчур, у яких мінералізація досягає 3,0...4,4г/л.

Ставки і малі водосховища. Хімічний склад води у ставках і малих водосховищах відрізняється великою розмаїтістю, що у значній мірі залежить від джерел живлення і гідрологічного режиму ставків, а також від умов їхньої експлуатації. Тут зустрічаються такі типи ставків:

1. Ставки з атмосферним живленням – атмосферні, розташовані у верхів'ях балок, наповнюються талими водами або водами літніх злив і ізольовані від ґрунтових вод.
2. Ставки, у живленні яких беруть участь ґрунтові і підземні води.
3. Ставки, що знаходяться в мокрих баках, на джерелах або в руслах річок.

4.3.2. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Протягом 2016 року здійснено лабораторних досліджень:

на бактеріологічні показники – 951 дослідження, нестандартних – 75 (7,9 %) – на території Верхньодніпровського та Павлоградського районах;

на паразитологічні показники – 694 дослідження, нестандартних – 8 (1,25) – на території міст Кривого Рогу та Жовтих Вод, Синельниківського та Першотравенського районів;

на вірусологічні показники – 1337 досліджень, нестандартних – 1 (0,07%) – на території м.Кривий Ріг.

ДУ “Дніпропетровський ОЛЦ МОЗ України” також проводить дослідження стічних вод, які поступають у відкриті водоймища, на вірусологічні показники. Протягом 2016 року проведено 1228 досліджень, з них нестандартних – 31 (2,5%), в тому числі виявлено: 15 вірусних гепатитів А, 5 ротавірусів, 9 аденовірусів, 2 поліовіруси – на територіях м.Дніпро, м.Кривий Ріг, м.Кам'янське, м.Павлоград, м.Покров та м.Нікополь.

Протягом 2016 року в Дніпропетровській області спалахи інфекційних захворювань, пов'язані з водою відкритих водоймищ не реєструвалися.

4.3.3. Радіаційний стан поверхневих вод

ДУ “Дніпропетровський обласний лабораторний центр МОЗ України” в порядку державного соціально-гігієнічного моніторингу здійснює лабораторно-інструментальні дослідження радіаційного стану поверхневих вод басейну

річок Дніпро, Самара, Каховського водосховища, в тому числі в місцях водозабору централізованого питного водопостачання в республіканських створах спостереження.

В 2016 році проведено 67 радіологічних досліджень поверхневих вод, всі результати стандартні і становлять по Стронцію - 90 – від 0,03 до 0,2 Бк/дм.куб. при допустимому нормативі 2,0 Бк/дм.куб.; по Цезій-137 – від 0,07 до 0,82 при допустимому нормативі 2,0 Бк/дм.куб.

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

Згідно із Законом України “Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів” – вода питна є харчовим продуктом, придатним для споживання людиною.

Відповідно до вимог чинного законодавства, Державних санітарних норм та правил “Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною” – ДСанПіН 2.2.4-171-10 (із змінами) – систематичний виробничий контроль за безпечністю та якістю питної води від місця водозабору до місця її споживання здійснюють підприємства питного водопостачання.

ДУ “Дніпропетровський обласний лабораторний центр МОЗ України” та його структурні підрозділи на території області здійснюють вибірково лабораторний контроль якості та безпечності питної води за санітарно-хімічними, мікробіологічними, вірусологічними, паразитологічними, токсикологічними та радіологічними показниками в рамках програми Державного соціально-гігієнічного моніторингу.

Дослідження питної води на санітарно-хімічні, мікробіологічні та паразитологічні показники здійснюються всіма структурними підрозділами на території області. Токсикологічні та радіологічні дослідження відібраних та доставлених проб води з територій області здійснюються лабораторіями обласного Лабораторного центру.

Так, за 2016 рік на території Дніпропетровської області здійснено лабораторних досліджень питної води всього:

із джерел централізованого водопостачання:

– 7527 проб на санітарно-хімічні показники (з них нестандартних 2076 проб – 27,6%);

– 7500 проб на бактеріологічні показники (з них нестандартних 168 проб – 2,24 %);

– 251 проба на радіологічні показники (з них нестандартних – 0).

із джерел децентралізованого водопостачання:

– 2742 проби на санітарно-хімічні показники (з них нестандартних 975 проб – 35,6 %);

– 3184 проби на бактеріологічні показники (з них нестандартних 193 проби – 6,1 %);

– 65 проб на радіологічні показники (з них нестандартних – 0).

Практично по всій території області нестандартні проби питної води централізованого водопостачання здебільшого відмічаються за рахунок

перевищення вмісту хлороформу та перманганатної окиснюваності порівняно з діючими нормативами Державних санітарних норм та правил “Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною” – ДСанПіН 2.2.4-171-10 (із змінами).

Так, за результатами досліджень питної води вміст хлороформу становить в середньому від 70 до 150 мкг/ куб.дм при нормативі не більше 60 мкг/ куб. дм, в т. ч. по м. Дніпро з 43 проведених досліджень всі нестандартні з вмістом хлороформу від 70 до 200 мкг/ куб. дм; по м. Кам'нське з 25 досліджень всі нестандартні з вмістом хлороформу від 65 до 120 мкг/ куб.дм.

Показник перманганатної окиснюваності при нормативі 5 мгО₂/куб. дм в середньому по області становить 5,2-8,8 мгО₂/куб. дм.;

в т. ч. по м Дніпро з 27 проведених досліджень всі нестандартні з показниками окиснюваності – від 5,6 до 8,8 мгО₂/куб. дм;

по м. Кам'нське з 25 досліджень всі нестандартні з показниками окиснюваності – від 5,6 до 8,7мгО₂/куб. дм;

по м. Кривий Ріг з 22 досліджень нестандартних – 8 (36,4%) з показниками окиснюваності – від 5,2 до 6,45мгО₂/куб. дм;

Для питної води децентралізованого водопостачання характерно перевищення допустимих нормативів за наступними показниками:

- по нітратам: на території Царичанського, Криворізького, Новомосковського районів та м. Жовті Води;

- по сульфатам: на території Межевського, Криворізького та Васильківського районів;

- по хлоридам: на території Царичанського, Васильківського районів та м. Жовті Води.

Протягом 2016 року в Дніпропетровській області не реєструвались спалахи інфекційних захворювань, пов'язаних з вживанням питної води.

Дані про вплив фізико-хімічних показників якості питної води на стан здоров'я населення відсутні, у зв'язку з тим, що в Україні не розроблені критерії значення такого впливу.

4.5. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Створення умов для поліпшення екологічного стану, запобігання забрудненню і виснаженню водних об'єктів і ресурсів передбачає реалізацію заходів, до яких, насамперед відносяться: відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану малих річок; створення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг; виконання невідкладних заходів щодо ліквідації наслідків шкідливої дії вод, захисту населених пунктів та сільськогосподарських угідь; удосконалення систем моніторингу ресурсного та екологічного стану водних об'єктів.

Однією із стратегічних цілей розвитку Дніпропетровської області є поліпшення навколишнього природного середовища, для вирішення якої визначені основні пріоритетні напрями. Це, насамперед, розвиток інженерної інфраструктури та поліпшення стану водних об'єктів, які є складовою

частиною Регіональної програми розвитку водного господарства у Дніпропетровській області. Реалізація програми розпочалася з 2004 року.

За дванадцять років на виконання заходів програми Дніпропетровським облводресурсів освоєно коштів на загальну суму 399,165 млн грн, в тому числі:

млн грн

<i>Джерело фінансування</i>	<i>Захист від підтоплення</i>	<i>Централізоване водопостачання</i>	<i>Експлуатація водогосподарського комплексу</i>	<i>Всього</i>
Державний бюджет	39,588	8,557	5,642	53,787
Субвенція з державного бюджету	0,100	11,325		11,425
Обласний бюджет	246,546	6,692	22,54	275,778
Місцеві бюджети	52,773	5,318	0,084	58,175
Разом	339,007	31,892	28,266	399,165

Ефективність проведених робіт по забезпеченню водопостачанням населення області та їх соціальна значимість

За дванадцять років функціонування Програми побудовано:

19 водонапірних башт;

19 водозабірних свердловин;

1 очисна споруда;

збудовано та проведено реконструкцію 103,414 км магістрального водопроводу та водопровідних мереж;

проведено реконструкцію 5 водонапірних башт;

поліпшено умови питного водопостачання мешканцям у 96 населених пунктах області.

Ефективність виконання природоохоронних заходів по захисту від підтоплення та їх соціальна значимість

За дванадцять років функціонування Програми:

побудовано 137,0 км колекторно-дренажних мереж,

розчищено близько 85,5 км русел річок і 14 га озер,

захищено від підтоплення понад 2700 га території сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь,

покращено умови проживання близько 105 тисячам мешканців у більш ніж 78 населених пунктах області;

побудовано 8,41 км напірного водоводу для водообміну річки;

побудовано дюкер, довжиною 447 м;

побудовано підпірний шлюз на р. Інгулець.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

На території Дніпропетровської області розвинені різноманітні типи байрачних лісів, балкові ландшафти з осередками ендемічної степової флори та фауни. У межах області є реліктовий Самарський бір унікальне природне утворення, якому не має рівних у світі. У долинах степових річок і балках на поверхню виходять кристалічні породи, на яких формуються своєрідні біогеоценози. У долинах малих річок формуються багаті біологічним різноманіттям заплавно-борові та водно-болотні комплекси.

Збереженню біорізноманіття сприяють заходи, пов'язані з розширенням природно-заповідного фонду області. У 2016 році Указом Президента України від 27.07.2016 № 312 “Про території та об’єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення” створено на території Павлоградського району ландшафтний заказник державного значення “Межиріччя” площею 2756,16 га.

5.1.1. Загальна характеристика

Усі елементи екомережі утворюють єдине ціле, об’єднують ділянки природних ландшафтів у територіальну цілісну систему. З огляду на функції, площу, видовий склад рослинного та тваринного світу в національній екологічній мережі виділяються елементи міжнародного, загальнодержавного та місцевого значення. У Дніпропетровській області визначені природні регіони, природні ядра, природні коридори та буферні зони.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

На сучасному етапі розвитку господарювання в межах Дніпропетровської області спостерігається посилення впливу антропогенних чинників на структурні елементи екомережі (див. табл. 5.1.2.1) та стан біорізноманіття. Зокрема відбувається відновлення діяльності гірничодобувних підприємств, відведення нових територій під будівництво кар’єрів по видобутку корисних копалин, промислових об’єктів, житлової забудови, влаштування полігонів твердих побутових відходів. До складу цих земель значною мірою потрапляють і природні території, які могли б стати елементами екомережі, але втрачаються безповоротно внаслідок вище зазначеної діяльності. За останні роки знову підсилився вплив на балково-степові екосистеми, які займають важливе місце в системі екомережі Дніпропетровської області. Тут основними негативними

чинниками виступають надмірне випасання худоби та випалювання сухих залишків природної трав'яної рослинності. Останній є причиною значних трансформацій у видовому складі та характері угруповань степової рослинності.

Помітно скоротилась кількість вегетуючих та квітучих ефемероїдів і ефемерів, у тому числі рідкісних та зникаючих видів, занесених до Червоної книги України. З другого боку, після випалів звільнені екологічні ніші швидко заповнюють види з активною екологічною стратегією, внаслідок чого ділянки ковилових та типчакових степів починають поступово заміщуватися угрупованнями пирію повзучого, куничника наземного та інших довгокореневищних злаків. Полезахисні лісосмуги повсюдно, а особливо в південних районах області, потерпають не тільки від випалів, але й від незаконних рубок. Внаслідок цього значна частина лісосмуг втратила захисні функції, має вигляд дуже розріджених насаджень, а подекуди знищена повністю.

У більш задовільному стані знаходяться землі лісового фонду, які є важливим елементом екомережі, але в області, яка знаходиться в степовій зоні, ліси займають незначні площі і не можуть суттєво впливати на формування безперервного екологічного каркасу. Крім того, в лісах відбуваються лісовідновні та суцільні санітарні рубки, нерідко трапляються лісові пожежі, влаштовуються локальні кар'єри для видобутку піску, що загалом також поступово знижує захисну роль лісів для довкілля та їх значення як елементів екомережі.

Таблиця 5.1.2.1 Складові структурних елементів екологічної мережі

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кіль- кість, од.	площа, га		кіль- кість, од.	площа, га		кіль- кість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	1	3766,2	3766,2	-	-	-	1	3766,2	3766,2	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	4	14000,1	-	4	14000,1	-	-
Заказники, усього	24	29036,66	X	81	47959,4	X	105	76996,06	X	-
у тому числі:										-
ландшафтні	15	25000,66	X	48	38891,29	X	63	63891,95	X	-
лісові	5	2956	X	3	1021	X	8	3977	X	-
ботанічні	2	332	X	19	4710	X	21	5042	X	-
загальнозоологічні	-	-	X	1	287	X	1	287	X	-
орнітологічні	2	748	X	3	144	X	5	892	X	-
ентомологічні	-	-	X	4	462,1	X	4	462,1	X	-
іхтіологічні	-	-	X	2	2422	X	2	2422	X	-
гідрологічні	-	-	X	1	22	X	1	22	X	-
загальногеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	3	148	X	50	356,9	X	53	504,9	X	-
у тому числі:										-
комплексні	1	30	X	1	3,7	X	2	33,7	X	-
ботанічні	1	56	X	35	312,24	X	36	368,24	X	-

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кіль- кість, од.	площа, га		кіль- кість, од.	площа, га		кіль- кість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
зоологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	2	1,5	X	2	1,5	X	-
геологічні	1	62	X	12	44,5	X	13	106,5	X	-
Заповідні урочища	-	-	X	3	466,4	X	3	466,4	X	-
Ботанічні сади	2	108	-	1	27	-	3	135	108	-
Дендрологічні парки	-	-	-	1	2,8	-	1	2,8		-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	45	-	7	417,5	-	8	462,5	-	-
Зоологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	31	33103,86	-	147	63230,13	-	178	96333,99	-	-

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Питання збереження біорізноманіття включені до “Дніпропетровської обласної комплексної програми (стратегії) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016-2025 роки ” (рішення Дніпропетровської обласної ради від 21.10.2015 № 680-34/VI, далі – Програма). З метою збереження рідкісних видів рослин і тварин, що перебувають під загрозою зникнення, на території області затверджені Червоні списки тварин та рослин Дніпропетровської області (рішення обласної ради від 27.12.2011 № 219-10/VI).

Природний рослинний покрив зберігся у вигляді фрагментів на загальному фоні розораних площ і представляє собою вузькі смуги по річкових долинах, балках, на площах відчужень, вздовж залізничних колій та інші, а також на природоохоронних територіях в межах природно-заповідного фонду. Трав’янисті екосистеми в межах Дніпропетровської області представлені такими основними типами:

зональна степова рослинність (різнотравно-кострицево-ковилові і кострицево-ковилові угруповання). Загальна площа земель, зайнятих степовими угрупованнями різного ступеню деградованості, складає близько 163,5 тис. га;

лучна рослинність (заплавні, низинні луки та ін.). Землі, вкриті лучною рослинністю, зосереджені в долинах річок і по тальвегах балок, площа яких складає близько 180,7 га;

прибережно-водні трав’янисті угруповання, досить широко розповсюджені в межах області у вигляді приозерних, прирічкових заростей очерету, рогузу, куги та інше. Після зарегулювання річок, забудови та внаслідок інших антропогенних чинників площа їх постійно зменшується. Найбільше таких угруповань зосереджено в долинах річок Самари і Орелі;

галофільні угруповання солонців і солончаків, зосереджені переважно в долинах річок Орелі, Самари, Дніпра, Вовчої;

вторинні екосистеми на техногенних територіях (відвали гірничо-збагачувальних комбінатів, смуги відчуження вздовж залізниць, території промислових підприємств та ін.). Ці рослинні угруповання формуються на порушених землях спонтанно, найчастіше утворюючи своєрідні рідколісся, які через 40 – 50 років після початку формування набувають риси природних рослинних фітоценозів.

За останні роки становище природної рослинності різко погіршилося, так як залишки степових зональних та інших типів фітоценозів знищуються при розорюванні схилів, балок, ґрунтозахисних зон біля водойм.

Усе це призвело до того, що більшість в минулому самих звичайних видів, стали в тій чи іншій мірі рідкісними, зникаючими і в даний час включені до Червоної книги України, Червоного списку Дніпропетровської області.

У рамках природоохоронних та освітніх заходів видані серії робіт про біорізноманіття Дніпропетровської області: “Ссавці (Mammalia)”, “Дощові черв’яки (Lumbricidae)”, “Земноводні та плазуни (Amphibia et Reptilia)”, “Булавовусі лускокрилі (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea)”, “Круглороті (Cyclostomata)”, “Риби (Pisces)”, “Птахи” (I том) та про природно-заповідний

фонд:

1. Заповідні куточки на Дніпропетровщині: Заказники.
2. Ботанічні сади Дніпропетровщини: Дніпропетровський ботанічний сад ДНУ ім. Олеса Гончара та Криворізький ботанічний сад НАН України.
3. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва у містах Дніпропетровської області.
4. Пам'ятки природи Дніпропетровської області.
5. Законодавчо-нормативні акти України щодо організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

З метою посилення державного контролю за збереженням та охороною рідкісних видів ранньоквітучих і реліктових рослин на території області проведена операція “Первоцвіт – 2016” (розпорядження голови облдержадміністрації від 15.03.2016 № Р-109/0/3-16).

З метою духовного збагачення особистості та виховання екологічної свідомості підростаючого покоління через участь учнівської молоді у практичних природоохоронних заходах та заходах з широкої екологічної пропаганди щодо охорони ранньоквітучих рослин, збереження і відновлення видового різноманіття рослинного світу; виявлення, вивчення та збереження старовікових і цікавих дерев, які мають історичну і естетичну цінність; цінних природних об'єктів – балок, які можуть слугувати основою розбудови екологічної мережі проводиться обласна природоохоронна акція “Природна скарбниця Придніпров'я”.

5.1.4. Формування національної екомережі.

Основною метою Програми є формування територіально-функціональної системи екологічної мережі в області, яка забезпечить збільшення відсотку заповідності, а також збереження всього різноманіття природних і напівприродних типів ландшафтів, геологічних пам'яток, ґрунтів, популяцій рідкісних та зникаючих видів флори та фауни регіону, можливість природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин.

Слід підкреслити, що у складі ключових територій екомережі, організованих за басейновим принципом, не всі ділянки мають однакову природоохоронну цінність, і контури ключових територій не обов'язково мають співпадати з контурами об'єктів природно-заповідного фонду, які створюються в межах цих ключових територій. Адже до складу ключових територій входять не лише ядра, але й сполучні території, екокоридори, і частково навіть відновлювальні ділянки екомережі, які можуть виконувати свої функції поза межами природно-заповідного фонду не менш успішно, ніж у його складі.

Створення повноцінних, реально діючих заповідних об'єктів з власною інфраструктурою, яка повинна враховувати всі природні і соціально-економічні передумови для їх функціонування – складна справа, яка потребує значних коштів і залучення достатнього кваліфікованого науково-виробничого потенціалу.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами.

Згідно існуючої термінології **генетично модифікований організм (ГМО)** – це який-небудь організм, у якому генетичний матеріал було змінено за допомогою штучних прийомів перенесення генів, які не існують у природних умовах.

Вперше комерційне використання генетично зміненого насіння впроваджено в США у 1996 році, коли була висаджена соя, стійка до певного гербіциду.

Серед світових лідерів по культивуванню генетично модифікованих культур – США, Аргентина, Бразилія, Канада, Китай, Індія тощо. Проте, застосування вказаної продукції суворо регламентується з обов'язковим зазначенням інформації про наявність у ній генетично модифікованих організмів.

Україна не стоїть осторонь цієї проблеми. Підтвердженням цього є той факт, що у 2002 році прийнято Закон України “Про приєднання України до Картахенського протоколу про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття”.

Наступним етапом у будівництві системи контролю за використанням ГМО стало прийняття у 2007 році Закону України “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів”.

Етикетування продуктів, які містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням, в Україні запроваджено з 1 липня 2009 року у відповідності до вимог постанов Кабінету Міністрів України від 13.05.2009 № 468 та від 01.07.2009 року № 661.

Саме на виробника покладено відповідальність про етикетування харчових продуктів, які містять ГМО обсягом понад 0,9 % або вироблені із сільськогосподарської продукції, вміст ГМО у якій обсягом понад 0,9 %. Крім цього, саме виробник, згідно Закону України “Про безпечність та якість харчових продуктів”, несе відповідальність за безпеку продукції, що ним виготовляється.

Єдиним документом, що підтверджує наявність або відсутність ГМО у продукту, є протокол лабораторних досліджень.

Дніпропетровська область однією із перших в Україні розпочала роботу по контролю за наявністю (відсутністю) ГМО у продуктах харчування та продовольчій сировині.

Завдяки підтримці влади Дніпропетровської області на базі обласної санепідемстанції у 2009 році відкрита ПЦР-лабораторія. За короткий термін були вивчені та запроваджені у практику ДСТУ ISO 2569:2008, ДСТУ ISO 2570:2008 та інші.

Великим проривом у питанні контролю за вмістом ГМО у харчових продуктах стало затвердження Переліку харчових продуктів, щодо яких здійснюється контроль вмісту генетично модифікованих організмів. Зазначений

документ дозволив конкретизувати роботу фахівців з гігієни харчування по контролю за ГМО.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Дніпропетровська область розташована в двох підзонах справжнього степу.

Все лівобережжя і більша частина правобережжя знаходяться в підзоні різнотравно-типчаково-ковилового степу. Крайній південний захід правобережжя Дніпропетровської області знаходиться в межах підзони типчаково-ковилового степу.

Для підзони різнотравно-типчаково-ковилової степу є характерним переважання видів злакових (приспособлених до умов сухого степового клімату): ковила пірчаста ковила волосиста типчак (вівсяниця), тонконіг вузьколистий, стоколос безостий, пирій повзучий та значна участь різнотрав'я. У межах підзони типчаково-ковилового степу зменшується частка різнотрав'я.

Але антропогенний фактор змінив природний розвиток степу. Майже вся територія міжріч (крім долинних та балкових схилів) розорана та представлена агроценозами із системою полезахисних лісосмуг. Типова різнотравно-типчаково-ковилова рослинність залишилась тільки на схилах балок, у перелісках, де ґрунти мало придатні під рілля.

За останнє сторіччя становище природної рослинності різко погіршилося – залишки степових зональних та інших типів рослинності були деградовані.

В останні два десятиріччя ділянки степової рослинності менше страждають від випасу, що дає можливість відновлення ковилових угруповань, підвищення фіторізноманіття, у тому числі рідкісних та зникаючих видів.

Природні лісові екосистеми Дніпропетровської області знаходяться у передкризовому стані. Відбувається значне зменшення біорізноманіття.

Лучна рослинність, яка зосереджена в долинах річок і тальвегах балок, порівняно з ліською та степовою рослинністю має невелику площу та на наш час найчастіше змінюється галофільними угрупованнями.

Вторинні рослинні угруповання екосистеми формуються на порушених землях спонтанно, найчастіше утворюючи своєрідні рідколісся, котрі через 40-50 років після початку формування набувають риси природних рослинних фітоценозів.

Штучні екосистеми, що існують в умовах екологічної невідповідності лісів до умов степової зони мають нижчу здатність до саморегуляції і потребують більшої уваги під час догляду.

Зарегулювання р. Дніпра та його притоків сприяє порушенню природного режиму повені, зниженню рівня ґрунтових вод.

Це веде до катастрофічних сукцесій лісових біогеоценозів,

зпустелювання – заміни одних біогеоценозів на інші, похідні, навіть до інших типів біогеоценозів-лучних, степових, солонцюво-солончакових.

Рослинність водойм у сучасний період у більшості деградована і перетворена на болотні угруповання, які переважають не тільки у заплавах, але і в руслах малих річок та озер.

Особливої уваги заслуговують водойми в межах Дніпропетровського мегаполісу, які колись прикрашали міське середовище завдяки різноманітній, естетично цінній рослинності, а зараз знаходяться в умовах підвищеного антропогенного навантаження і потребують негайних заходів щодо їх відновлення.

Усе вищенаведене призвело до того, що більшість в минулому самих звичайних видів рослин стали в тій чи іншій мірі рідкісними, зникаючими і у даний час включені до Червоної книги України, Червоного списку Дніпропетровської області.

В області розроблена програма відтворення рідкісних та зникаючих видів рослин у Ботанічному саду Дніпропетровського національного університету та в Криворізькому ботанічному саду.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Ліси залежно від основних виконуваних ними функцій поділяються на категорії:

- 1) ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення;
- 2) рекреаційно-оздоровчі ліси;
- 3) захисні ліси;
- 4) експлуатаційні ліси.

Ліси Дніпропетровщини не мають промислового значення, виконують, в основному, екологічні, захисні та рекреаційні функції і віднесені до I групи лісів. Корисні властивості лісів у нашій області надзвичайні, оскільки вони здатні зменшувати негативні наслідки природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, запобігати забрудненню навколишнього природного середовища та очищати його, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення та його естетичному вихованню. Вчені підраховали: 1 га лісу збагачує атмосферу 3 тоннами кисню та відфільтровує за рік із повітря до 70 тонн пилу. Лісовий пояс значно зменшує шум, що є проблемою у великих містах, а особливо в нашому регіоні.

За розрахунками вчених, оптимальна лісистість у нашому регіоні повинна становити 8 – 10%. Зараз вона становить лише 5,6% (по Україні цей показник – 15,6%). Отже, щоб досягти оптимального значення, слід майже в два рази збільшити площу існуючих у області лісів.

Ліси степової зони України в історичному минулому займали значні площі в долинах річок та балках (байрачні ліси). Архівні та літературні джерела свідчать, що на межі першого-другого тисячоліття лісові масиви займали майже всю територію міжріччя Орелі та Самари.

Найпоширенішими групами типів лісів є діброви (50 %), судіброви представлені на 25 %, субори – на 15 %, бори – на 10 %.

У породному відношенні ліси Північного Степу на 43 % представлені дубом, на 32 % – сосною, на 10 % – акацією, на 6 % – ясенем, на 2 % – тополями, на 1 % – в'язом і на 6 % іншими породами. Найбільше насаджень дуба представлено в Лівобережно-Дніпровському північно-степовому окрузі (50 %) і найменше в Донецько-Донському (32 %). Сосна переважає в Донецько-Донському (53 %), найменше її в Правобережно-Дніпровському, де після дуба найбільш розповсюджена акація (26 %).

У породному відношенні 27 % всіх насаджень представлені похідними деревостанами; найбільше їх у судібровах (48 %). Дібровні насадження похідні на 25 %, а суборові – на 16 %. Це деревостани: акації, ясена, тополі, в'яза.

У віковому відношенні дубові насадження представлені 4 – 8 класами віку (72 %), соснові – 4 – 6 (55 %), акацієві – 6 – 7 (53 %), ясеневі – 5 – 7 (49 %).

У дубових насадженнях переважають 2 і 3 класи бонітету (67 %), в соснових – 1 і 2 (70 %), в акацієвих – 1 і 2 (52 %), в ясеневих – 2 і 3 (66 %). Частка насаджень 4 і нижче бонітетів становить 14%.

Серед насаджень з дуба звичайного 47 % – штучного походження, 53 % – природного, серед яких 47 % належить порослевим дубнякам. Насадження штучного походження переважають в 1 – 5 класах віку, причому в перших трьох класах їх частка становить 94 %. Сосна на 91 % рукотворна, її частка за останні 60 років сягає 90 %.

У Дніпропетровській області сформована система штучних лісових насаджень, яка складається з великих масивів, полезахисних лісосмуг, водозахисних насаджень та ділянок відновлювальних насаджень в межах природних лісових біогеоценозів (байрачних, пристінних, заплавних та аренних лісів). Вони виконують ґрунто- та водозахисні, фітомеліоративні, рекреаційні функції, збільшують ландшафтне та видове різноманіття, є резерватами цінних видів рослин та тварин, входять до складу екологічних коридорів та екоядер в системі екомережі України, мають великий екологічний потенціал. Але у сучасний період значна кількість з них знаходиться у незадовільному деструктивному стані, що зумовлено як природними причинами (віковий кризовий стан), так і антропогенним впливом (вирубки, пожежі та ін.).

За результатами проведених досліджень з'ясовано, що все це спричинене неконтрольованими вирубками, пожежами, пошкодженням узлісь, які у природних умовах перешкоджають вторгненню степових видів, та відсутністю контролю і належного догляду за насадженнями з урахуванням їх вікового та функціонального стану.

Ліси Дніпропетровщини належать до лісів I групи, тому рубки головного користування заборонені, проводяться лише рубки формування та оздоровлення лісів.

Головними лісокористувачами, які займаються веденням лісового господарства в межах Дніпропетровської області на землях лісогосподарського призначення є Дніпропетровське обласне управління лісового та мисливського

господарства (ДОУЛМГ).

Станом на 01.01.2017 загальна площа земель лісового фонду Дніпропетровської області складає 115,124 тис. га, у тому числі: вкриті лісовою рослинністю землі на площі 77,49 тис. га, загальний запас деревини 14,18 тис. м³, лісистість області – 5,6 % (див. табл. 5.2.2.1.; 5.2.2.2.; 5.2.2.3.; 5.2.2.4., 5.2.2.5, 5.2.2.6.).

Таблиця 5.2.2.1. Лісовий фонд регіону

№ з/п		Загальна площа, га	Вкриті лісовою рослинністю, га, %	Загальний запас деревини, тис. м ³	Примітка
1	2	3	4	5	6
I	Усього лісового фонду (сума рядків 1+2)	115124	77492	14178	-
1.	Усього земель лісгосподарського призначення та земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення у тому числі:				
1.1	державних лісгосподарських підприємств	115124	77492	14178	-
1.2	комунальних лісгосподарських підприємств	-	-	-	-
1.3	власників лісів	-	-	-	-
1.4	не наданих у користування (землі запасу)	-	-	-	-
2.	Усього лісових ділянок, розташованих на землях іншого призначення у тому числі:				
2.1	державних підприємств	-	-	-	-
2.2	комунальних підприємств	-	-	-	-
2.3	приватних підприємства	-	-	-	-
2.4	інших організацій та установ	-	-	-	-
2.5	власників лісів	-	-	-	-
2.6	не наданих у користування (землі запасу)	-	-	-	-
3.	Загальний запас деревини лісового фонду	X	X	14178	-
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар лісового фонду	X	X	-	-
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу	X		X	-
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	X	X		-
7.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	X	5,6	X	-

Таблиця 5.2.2.2. Лісовий фонд регіону в розрізі категорій земель

№ з/п	Міністерства, відомства (постійні лісокористувачі, власники лісів), інші	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га							Нелісові землі, тис. га					
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю			усього лісових земель	у тому числі сільськогосподарські угіддя				інші нелісові землі	усього нелісових земель	
			усього	у тому числі лісові культури	не зімкнуті лісові культури	інші не вкриті лісовою рослинністю	усього не вкритих лісовою рослинністю		сіножаті	рілля	пасовища	разом с/г угідь			
I. Землі лісогосподарського призначення															
	Держлісагентство-ДОУЛМГ	102187	66,51	47,05	2,10	11,51	13,61	80,12	0,41	0,22	0,13	0,77	21,34	22,11	
II. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення															
	Держлісагентство-ДОУЛМГ	12963	10,89	7,55	0,20	0,61	0,81	11,69	0,01	0,02	0	0,03	1,24	1,27	
III. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення															
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
IV. Землі історико-культурного природно-заповідного призначення															
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
V. Інше															
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

Таблиця 5.2.2.3. Лісовідновлення за 2016 рік

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	лісовідновлення, га			
		у тому числі:			усього
		посадка лісу, га	посів лісу, га	природне поновлення лісу, га	
1	2	3	4	5	6
1	Держлісагентство				
1.1	ДП “Дніпропетровський лісгосп”	1	-	26	27
1.2	ДП “Дніпродзержинський лісгосп”	21	-	90	111
1.3	ДП “Новомосковський лісгосп”	8	-	-	8
1.4	ДП “Криворізький лісгосп”	-	5	11,1	16,1
1.5	ДП “Верхньодніпровський лісгосп”	-	-	42	42
1.6	ДП “Васильківський лісгосп”	-	-	-	-
1.7	ДП “Марганецький лісгосп”	3	-	34	37
1.8	ДП “Павлоградський лісгосп”	13	-	10	23
1.9	ДП “Новомосковський військовий лісгосп”	36	-	27	63
1.10	ПЗ “Дніпровсько-Орільський ”	-	-	-	-
Усього	за Держлісагентством	82	5	240,1	327,1

Таблиця 5.2.2.4. Лісорозведення (створення нових лісових насаджень) за 2016 рік

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	Створення нових лісових насаджень, га							
		лісорозведення, га						природне само заліснення земель, га	усього створено нових лісів, га
		посадка, га	посів, га	у тому числі					
				заліснення малопродуктивних земель, га	заліснення ярів, балок, кар'єрів, га	створення нових полезахисних лісових смуг, га	заліснення інших земель, га		
1	Держлісагентство								
1.1	ДП “Дніпропетровський лісгосп”	15	-	-	-	-	15	-	15
1.2	ДП “Дніпродзержинський лісгосп”	8	-	-	-	-	8	-	8
1.3	ДП “Новомосковський лісгосп”	17	-	-	-	-	17	-	17
1.4	ДП “Криворізький лісгосп”	25	10	-	-	-	35	-	35
1.5	ДП “Верхньодніпровський лісгосп”	-	-	-	-	-	-	-	-
1.6	ДП “Васильківський лісгосп”	46	-	-	-	-	46	-	46
1.7	ДП “Марганецький лісгосп”	7	-	-	-	-	7	-	7
1.8	ДП “Павлоградський лісгосп”	8	-	-	-	-	8	-	8
1.9	ДП “Новомосковський військовий лісгосп”	-	-	-	-	-	-	-	-
1.10	ПЗ “Дніпровсько-Орільський ”	-	-	-	-	-	-	-	-
	Усього за Держлісагентство	126	10	-	-	-	136	-	136

Таблиця 5.2.2.5 Проведення лісогосподарських заходів, пов'язаних із вирубуванням деревини за 2016 рік

№ з/п	Загальна площа, га	Ліквідна деревина, тис. м³	У т. ч. за господарствами					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			площа, га	Ліквідний запас, тис. м³	площа, га	ліквідний запас, тис. м³	площа, га	ліквідний запас, тис. м³
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства								
1	-	-	-	-	-	-	-	-
у тому числі: 1. Рубки догляду								
1.1	583	11170	-	-	-	-	-	-
2. Лісовідновні рубки								
1.2	-	-	-	-	-	-	-	-

№ з/п	Загальна площа, га	Ліквідна деревина, тис. м³	У т. ч. за господарствами					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			площа, га	Ліквідний запас, тис. м³	площа, га	ліквідний запас, тис. м³	площа, га	ліквідний запас, тис. м³
1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Суцільні санітарні рубки								
1.3	313	36841	-	-	-	-	-	-
4. Розрубка, розчистка ліній електропередач								
1.4	2	63	-	-	-	-	-	-
5. Розрубка, розчистка автомобільних доріг								
1.5	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього	4126	100857	-	-	-	-	-	-

Таблиця 5.2.2.6. Динаміка загибелі лісових культур, насаджень та не зімкнутих лісових культур

	Держліс-агентство	Мінагро-політики	Мін-оборони	Мін-природи	Інші	Усього
1. усього загиблих лісових насаджень, га	330	-	-	-	-	-
у тому числі від:						
пожеж	46	-	-	-	-	-
несприятливих погодних умов	146	-	-	-	-	-
хвороб та шкідників лісу	18	-	-	-	-	-
господарської діяльності людини (забудова, ЛЕП, кар'єри, газопроводи тощо)	-	-	-	-	-	-
з інших причин	120	-	-	-	-	-
1.1 з них загиблих лісових культур, га	158	-	-	-	-	-
у тому числі від:						
пожеж	-	-	-	-	-	-
несприятливих погодних умов	140	-	-	-	-	-
хвороб та шкідників лісу	18	-	-	-	-	-
господарської діяльності людини (забудова, ЛЕП, кар'єри, газопроводи тощо)	-	-	-	-	-	-
Інше	-	-	-	-	-	-
Розподіл загиблих лісових культур за роком створення	-	-	-	-	-	-
2013	18	-	-	-	-	-
2014	35	-	-	-	-	-
2015	61	-	-	-	-	-
2016	21	-	-	-	-	-

5.2.3. Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів

У 2016 році на території області використання природних недеревних рослинних ресурсів не здійснювалось, заготівля лікарської сировини не проводилась, в тому числі не відбувалась заготівля природних рослинних лісових ресурсів державними лісогосподарськими підприємствами.

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

З наближенням весни актуальною є проблема збереження перших весняних квітучих рослин, які віднесені до категорії рідкісних й зникаючих видів та занесені до Червоної книги України. Масовий збір первоцвітів знижує чисельність їх популяцій.

З метою посилення державного контролю за збереженням та охороною рідкісних видів ранньоквітучих і реліктових рослин підготовлено розпорядження голови облдержадміністрації від 15.03.2016 № Р-109/0/3-16 “Про проведення операції “Первоцвіт – 2016” щодо заборони торгівлі на ринках Дніпропетровської області та поза їх межами рідкісними видами ранньоквітучих, ендемічних, реліктових і таких, що знаходяться під загрозою знищення рослинами, а також рослинами, занесеними до Червоної книги України.

На виконання вищезазначеного розпорядження була проведена велика кампанія та вжиті дієві заходи, спрямовані на недопущення незаконної заготівлі та реалізації червонокнижних рослин у Дніпропетровській області. Всього на території 11 адміністративно-територіальних одиниць Дніпропетровської області було проведено рейдові заходи з виявлення випадків заготівлі та недопущення реалізації ранньоквітучих видів рослин та притягнуто до адміністративної відповідальності 12 осіб. Проведено 78 виступів серед населення з роз’ясненням норм чинного законодавства України, підготовлено та опубліковано у засобах масової інформації 7 тематичних матеріалів. Проведено закладами освіти районів та міст області понад 100 заходів стосовно охорони й збереження ранньоквітучих та реліктових рослин (бесіди щодо недопущення порушення природоохоронного законодавства та відповідальність за порушення, виставки малюнків та фотографій, екологічні проекти, екскурсії та експедиції до місць зростання первоцвітів, моніторингові дослідження, конкурси віршів та творчих листівок, засідання екологічних гуртків, презентації, конкурс учнівського відеофільму, трудові акції). З метою духовного збагачення особистості та виховання екологічної свідомості підростаючого покоління комунальний заклад освіти “Обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді” щорічно проводить обласну природоохоронну акцію “Природна скарбниця Придніпров’я”.

У даний час питання збереження біологічного різноманіття на Землі є одним з найважливіших серед екологічних проблем. На першому місці у справі збереження біорізноманіття стоїть охорона рослин, які утворюють середовище для існування інших організмів. Найважливішим серед цього є збереження рідкісних та зникаючих видів рослин, що передбачає реєстрацію видів і складання “Червоних книг” окремих країн і регіональних “Червоних списків”. Існують Світовий і Європейський червоні списки рослин.

У Дніпропетровській області понад 40 років тому почалася робота з охорони рослинного світу.

Першим юридичним документом з охорони рослинності був список рідкісних та зникаючих рослин (54 види), затверджений рішенням Дніпропетровського облвиконкому від 09.10.1979 № 568.

У 1998 році був складений “Червоний список видів рослин Дніпропетровської області”, затверджений Дніпропетровською обласною радою (Рішення обласної ради від 12.06.1998 № 7.2/XXIII). Він включав 338 судинних рослин. З них 22 види включені до Європейського Червоного списку, 56 видів включені до Червоної книги України (1996), 260 видів рослин, які охороняються в Дніпропетровській області.

У 2011 році провідними науковими установами області в галузі вивчення біорізноманіття створено видання: “Червона книга Дніпропетровської області. Рослинний світ”. Це друге (після Донецької області) повномасштабне видання обласної Червоної книги рослин в Україні.

Вона з’явилася основою для охорони та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів рослинності, а також видів, що охороняються на регіональному рівні (Червоний список видів рослин і тварин Дніпропетровської області. (Затверджений рішенням обласної ради від 27.12.2011 № 219-10/VI).

У списку наведено 451 вид рідкісних та зникаючих рослин, що охороняються на території Дніпропетровської області.

Серед них – 16 видів занесені до Світового Червоного списку, 27 – до Європейського Червоного списку, 82 – до Червоної книги України.

Але ці види ретельно охороняються лише на території природного заповідника Дніпровсько-Орільський, Ботанічного саду Дніпропетровського національного університету та Криворізького ботанічного саду НАН України.

Таблиця 5.3.4.1. Динаміка охорони, невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин та грибів

Об’єкт ПЗФ	Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об’єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./ га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара	57	-	Adiantum capillus-veneris L. – Адіантум венерін волос	Diabthus gratianopolitanus Vill. – гвоздика гренобльська
			Adonis vernalis L. – Горицвіт весняний	
			Adonis wolgensis Steven ex DC.) – Горицвіт волзький	
			Anemone narcissiflora L. – анемона нарцисоквіткова	
			Asphodeline lutea (L.) Rchb. – Золотень жовтий	
			Asplenium adiantum-nigrum L. – Аспленій чорний	

Об'єкт ПЗФ	Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./ га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
			Astragalus dasyanthus Pall. – Астрагал шерстистоквітковий Atropa belladonna L. – Беладонна звичайна Bulbocodium versicolor (Ker Gawl.) Spreng. – брандушка різнобарвна Campanula carpatica Jacq.– Дзвоники карпатські Cerastium biebersteinii DC. – Роговик Біберштейна Colchicum autumnale L. – Пізноцвіт осінній Crambe pontica Steven ex Rupr. – Катран понтийський Crataegus pojarkovae Kossych. – Глід Пояркової Crocus banaticus J. Gay – Шафран банатський Cyclamen kuznetzovii Kotov & Czernowa – Цикламен Кузнєцова Dianthus gratianopolitanus Vill. – Гвоздика гренобльська Dichodon cerastoides (L.) Rchb. – Диходон роговиковий Dictamnus albus L. – Ясенець білий Draba aizoides L.– Крупка айзоподібна Erigeron alpinus L. – Злинка альпійська Euonymus nana M. Bieb. – Бруслина низька Fraxinus ornus L. – Ясен білоцвітий Frittilaria meleagris L. – Рябчик шаховий Galantus nivalis L. – Підсніжник білосніжний Glaucium flavum Crantz– Мачок жовтий Helianthemum canum (L.) Hornem.s.l. – Сонцецвіт	

Об'єкт ПЗФ	Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./ га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
			сивий Iris sibirica L.– Півники сибірські Iris pontica Zapat. – Півники понтичні Juniperus excelsa M. Bieb. – Яловець високий Juniperus foetidissima Willd. – Яловець смердючий Leucojum vernum L. – Білоцвіт весняний Lunaria rediviva L.– Місячник оживаючий Ornithogalum boucheanum (Kunth) Asch. – Рястка Буше Raeonia daurica Andrews – Півонія кримська Raeonia tenuifolia L. – Півонія тонколиста Pinus cembra L. – Сосна кедрова Pulsatilla grandis Wender. – Сон великий Pulsatilla pratensis (L.) Mill. s.l.– Сон лучний Ramnus tinctoria Waldst. et Kit. – Жостір фарбувальний Quercus cerris L. – Дуб кошенільний Sorbus torminalis (L.) Grantz. – Горобина берека Staphylea pinnata L. – Клокичка периста Stenbergia colchicifolia Waldst. et Kit. – Осінник пізноцвітовий Stipa anomala P.Smirn. ex Roshev. – Ковила відмінна Stipa capillata L. – Ковила волосиста Stipa dasyphylla (Lindem.) Czern. Ex Trautv. – Ковила пухнастолиста Stipa lessingiana Trin. et	

Об'єкт ПЗФ	Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./ га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
			Rupr. – Ковила Лессінга Stipa pennata L.– Ковила пірчаста Stipa pulcherrima K. Koch – ковила найкрасивіша Stipa zalesskii Wilensky – ковила Залеського Syringa josikaea J. Jacq. ex Rchb. – Бузок угорський Taxus baccata L. – Тис ягідний Trifolium rubens L. – конюшина червонувата Tulipa quercetorum Klokov et Zoz – Тюльпан дібровний Tulipa schrenkii Regel – Тюльпан Шренка Viola alba Besser – Фіалка біла	
Криворізький ботанічний сад НАН України	81	6	Stipa asperella – ковила шорстка; Stipa lessingiana – ковила Лессінга; Stipa ucrainica – ковила українська; Stipa pulcherrima – ковила найкрасивіша; Stipa capillata – ковила волосиста; Adonis vernalis – горицвіт весняний; Adonis wolgensis – горицвіт волзький; Astragalus dasyanthus – астрагал шерстистоквітковий; Astragalus ponticus – астрагал понтійський; Cymbopachasma borysthenica – повстянка дніпровська (цимбохазма дніпровська); Pulsatilla pratensis (P. nigricans) – сон лучний (сон чорніючий); Paeonia tenuifolia – півонія тонколиста	-

Об'єкт ПЗФ	Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./ га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
Природний заповідник "Дніпровсько-Орільський"	84	34	Сальвінія плаваюча Salvinia natans (L.) All	Шильник водяний Subularia aquatica L.
			Цибуля савранська Allium savranicum Besser (A. Saxatile auct. Non M.Bieb.)	Горянка півмісяцева Botrychium lunaria (L.) Sw.
			Рястка Буше Ornithogalum boucheanum (Kunth) Asch.	Гімносперміум одеський Gymnospermium odessanum (DC.) Takht.
			Шафран сітчастий Crocus reticulatus Steven ex Adams	Астрагал донський Astragalus tanaiticus K.Koch
			Півники сибірські Iris sibirica L.	Ясенець білий Dictamnus albus L.
			Тюльпан дібровний Tulipa quercetorum Klokov et Zoz	
			Плодоріжка болотна (зозулинець болотний) Anacamptis palustris (Jacq.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase (Orchis palustris Jacq.)	
			Коручка болотна Epipactis palustris (L.) Crantz	
			Ковила дніпровська Stipa borysthena Klokov ex Prokudin	
			Плавун щитолистий Nymphoides peltata (S.G.Gmel.) O.Kuntze	
			Сон лучний (с. чорніючий) Pulsatilla pratensis (L.) Mill. S.l.	
			Водяний горіх плаваючий Trapa natans L. S.l.	
			Лептогіум насічений Leptogium saturninum (Dicks.) Nyl.	

Таблиця 5.3.4.2. Перелік видів рослин та грибів, що підлягають особливій охороні на території області (станом на 01.01.2017 року)

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропетровської області	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара						
Alnus glutinosa (L.) Gaertn. Вільха клейка	рідкісний					Least Concern
Athyrium filix-femina (L.) Roth Безщитник жіночий	вразливий					
Berberis vulgaris L. Барбарис звичайний	рідкісний					
Carpinus betulus L. Граб звичайний	зникаючий					
Genista tanaitica P. Smirn. Дрік донський	зникаючий					Indeterminate
Padus avium Mill. Черемха звичайна	зниклий у природі					
Rosa iundzillii Besser. Шипшина Юндзила	невизначений					
Rosa rubiginosa L. Шипшина іржаво-червона	невизначений					
Rosa spinosissima L. Шипшина найколючіша	рідкісний					
Viburnum lantana L. Калина цілолиста	рідкісний					
Acorus calamus L. Аїр звичайний	рідкісний					
Adonis vernalis L. Горицвіт весняний	вразливий	неоцінений		II		
Adonis wolgensis Steven ex DC. Горицвіт волзький	вразливий	неоцінений				
Ajuga reptans L. Горлянка повзуча	зниклий у природі					
Amygdalus nana L. Мигдаль степовий	рідкісний					
Anemone sylvestris L. Анемона лісова	вразливий					
Anemonoides ranunculoides (L.) Holub. Анемона жовтецева	рідкісний					
Antennaria dioica (L.) P. Gaertn. Котячі лапки дводомні	зникаючий					
Anthoxanthum odoratum L. Пахуча трава звичайна	зниклий у природі					
Asarum europaeum L. Копитняк європейський	рідкісний					
Asperula graveolens M. Bieb. ex Schult. et Schult. Маренка пахуча	рідкісний					
Astragalus dasyanthus Pall. Астрагал шерстистоквітковий	вразливий	вразливий			+	Rare

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
Athyrium filix-femina (L.) Roth Безщитник жіночий	вразливий					
Aurinia saxatilis (L.) Desv. Аврinia скельна	рідкісний					
Betonica officinalis L. Буквиця лікарська	рідкісний					
Campanula glomerata L. Дзвоники скупчені	рідкісний					
Campanula persicifolia L. Дзвоники персиколісті	вразливий					
Campanula rotundifolia L. Дзвоники круглолісті	зниклий у природі					
Clematis integrifolia L. Ломиніс цілолістий	рідкісний					
Convallaria majalis L. Конвалія звичайна	рідкісний					
Dictamnus albus L. Ясенець білий	зниклий у природі	рідкісний				
Digitalis grandiflora Mill. Наперстянка великоцвіта	зникаючий					
Dryopteris filix-mas (L.) Schott. Щитник чоловічий	рідкісний					
Fragaria vesca L. Суниця лісова	зникаючий					
Inula helenium L. Оман високий	рідкісний					
Iris halophila Pall. Півники солелюбні	рідкісний					
Iris pontica Zapat. Півники понтійські	зникаючий	вразливий				
Iris pumila L. Півники карликові	рідкісний					
Iris sibirica L. Півники сибірські	зникаючий	вразливий				
Matteuccia struthiopteris (L.) Tod. Страусове перо звичайне	зникаючий					
Ornithogalum fimbriatum Willd. Рястка торчкувата	вразливий					
Polygonatum hirtum (Bocs ex Poir.) Pursh Купина широколиста	зниклий у природі					
Polygonatum odoratum (Mill.) Druce Купина пахуча	рідкісний					
Paeonia tenuifolia L. Півонія тонколиста	зниклий у природі	вразливий	+			
Poterium sanguisorba L. Чорноголовник родовиковий	невизначений					
Primula veris L. Первоцвіт весняний	зниклий у природі					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
Prunella grandiflora (L.) Scholl Суховершки великоквіткові	невизначений					
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn Орляк звичайний	зникаючий					
Pulsatilla grandis Wender. Сон великий	вразливий	вразливий	+			
Pulsatilla pratensis (L.) Mill. Сон лучний	рідкісний	неоцінне- ний				
Pyrethrum corymbosum (L.) Scop. Маруна щиткова	рідкісний					
Sedum borissovae Balk. Очиток Борисової	невизначений					Vulnerable
Sempervivum ruthenicum Schnittsp. et C.B. Lehm. Молодило руське	рідкісний					
Serratula bracteifolia (Iljin ex Grossh.) Stank. Серпій приквітковий	невизначений					
Stipa capillata L. Ковила волосиста	рідкісний	неоцінне- ний				
Stipa lessingiana Trin. et Rupr. Ковила Лесінга	рідкісний	неоцінне- ний				
Stipa pennata L. Ковила пірчаста	вразливий	вразливий				
Stipa pulcherrima K. Koch Ковила найкрасівіша	зникаючий	вразливий				
Stipa dasyphylla (Lindem.) Czern. Ex Trautv. – Ковила пухнастолиста	зникаючий	вразливий				Rare
Stipa zalesskii Wilensky – ковила Залеського	зникаючий	неоцінне- ний			+	
Thymus dimorphus Klovov et Des-Schost. Чебрець двовидний	рідкісний					
Valeriana officinalis Walr. Валеріана лікарська	рідкісний					
Anthericum ramosum L. Віхалка гілляста	вразливий					
Bulbocodium versicolor (Ker Gawl.) Spreng. Брандушка різнобарвна	вразливий	вразливий				
Fritillaria meleagris L. Рябчик шаховий	зниклий у природі	вразливий				
Galantus nivalis L. Підсніжник білосніжний	зниклий у природі	неоцінне- ний		II		Near Threatened
Ornithogalum boucheanum (Kunth) Asch. Рятска Буше	рідкісний	неоцінне- ний				
Scilla sibirica Haw Проліска сибірська	рідкісний					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
Telekia speciosa (Schreb.) Крем'яник гарний	зниклий у природі					
Tulipa schrenkii Regel Тюльпан Шренка	зникаючий	вразливий				
Tulipa quercetorum Klokov et Zoz Тюльпан дібровний	рідкісний	вразливий				
Природний заповідник "Дніпровсько-Орільський"						
Альдрованда пухирчаста Aldrovanda vesiculosa L.	1		R			
Астрагал дніпровський Astragalus borysthenticus Klokov	2				R	R
Астрагал Геннінга Astragalus henningii (Steven) Boriss.	2				R	R
Астрагал донський Astragalus tanaiticus K.Koch	2		R		I	V
Астрагал понтійський Astragalus ponticus Pall.	2					
Астрагал шерстистоквітковий Astragalus dasyanthus Pall.	2				I	R
Бурачок савранський Alyssum savranicum Andr. ex Bess.					R	
Брандушка різнобарвна (пізньоцвіт різнобарвний) Bulbocodium versicolor (Ker Gawl.) Spreng.	2					
Волошка Конки Centaurea konkae Klokov	1				R	
Волошка перлиста Centaurea margaritacea Ten.					V	V
Волошка Талієва Centaurea taliewii Kleop.	1					I
Водяний горіх плаваючий Trapa natans L.	2		R			
Гвоздика ланцетна Dianthus lanceolatus Stev.ex Reichenb.					I	R
Герицій коралоподібний Hericium coralloides (Fr.) Gray (гриб)	2					
Гіацинтик Палласів Hyacinthella pallasiana (Steven) Losinsk.	3				I	R
Гімносперміум одеський Gymnospermium odessanum (DC.) Takht.	1					I
Гоніолімон злаколистий					V	V

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
Goniolimon graminifolium (Aiton) Boiss.						
Горицвіт весняний Adonis vernalis L.	3			+		
Горицвіт волзький Adonis wolgensis Steven ex DC.	2					
Грифола листувата Grifola frondosa (Dicks.: Fr.) Gray (гриб)	3					
Дрік скіфський Genista scythica Pacz.	3					
Дрік донський Genista tanaitica P. Smirn.	3				V	1
Ентолома смердюча Entoloma nidorosum (Fr.) Quél. (гриб)	3					
Жировик Льозеля Liparis loeselii (L.) Rich.	2		R			
Житняк пухнастоквітковий Agropyron dasyanthum Ledeb.						R
Жовтозілля дніпровське Senecio borysthenticus (D&c.) Andrz.					R	
Залізник гібридний Phlomis hybrida Zelen.					I	
Зіновать гранітна, Зіновать Скробічевського Chamaecytisus graniticus (Rehmann) Rothm.	3				R	R
Зіновать Ліндмана Chamaecytisus lindemannii (V. Krecz.) Klaskova						R
Скорзонера австрійська Scorzonera austriaca Willd.	3					
Зморшок степовий Morchella steppicola Zerova. (Гриб)	3					
Зозульки м'ясочервоні Dactylorhiza incarnata (L.) Soy s.l.	2			+		
Калофака волзька Calophaca wolgarica (L. fil.) DC.	3				V	
Камка морська Zostera marina L.			R			
Карагана скіфська Caragana scythica (Kom.) Pojark.	2				R	
Катран татарський Crambe tataria Sebeyk	0					
Ковила волосиста	3					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
<i>Stipa capillata</i> L.						
Ковила вузьколиста <i>Stipa tirsia</i> Steven	2					
Ковила дніпровська <i>Stipa borysthenica</i> Klokov ex Prokudin	2					
Ковила Лессінга <i>Stipa lessingiana</i> Trin. et Rupr.	2					
Ковила найкрасивіша <i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch	2					
Ковила пірчаста <i>Stipa pennata</i> L.	2					
Ковила пухнастолиста <i>Stipa dasyphylla</i> (Czern. ex Lindem.) Trautv.	2					R
Ковила українська <i>Stipa ucrainica</i> P. Smirn.	2				1	R
Ковила шорстка <i>Stipa asperella</i> Klokov & Ossyczyn.	2					
Ковила Залеського <i>Stipa zalesskii</i> Wilensky	2				1	
Козельці українські <i>Tragopogon ucrainicus</i> Artemcz.					R	
Коручка болотна <i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz	3					
Косарики тонкі <i>Gladiolus tenuis</i> M. Bieb.	2					
Кушир донський <i>Ceratophyllum tanaiticum</i> Sapjegin					R	
Ластовень азовський <i>Vincetoxicum maeoticum</i> (Kleop.) Barbar.					R	
Ластовень російський <i>Vincetoxicum rossicum</i> (Kleop.) Barbar.					R	R
Лептогіум насичений <i>Leptogium saturninum</i> (Dicks.) Nyl. (Лишайник)	2					
Ліндернія простерта <i>Lindernia procumbens</i> (Krock.) Borbas			R			
Льонок Біберштейна <i>Linaria biebersteinii</i> Bess.	1					I
Любка дволиста <i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.	2					
Любка зеленоквіткова <i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Rchb.	2					
Неотінея обпалена	2			+		

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
(зозулинець обпалений) <i>Neotinea ustulata</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase						
Осока богемська <i>Carex bohemica</i> Schreb.	2					
Осока житня <i>Carex secalina</i> Wahlenb.	2		R			
Очиток Борисової <i>Sedum borissovae</i> Balk.						V
Печериця Романьєзі <i>Petalonia zosterifolia</i> (Reinke) Kuntze	1					
Пирій ковилолистий <i>Elytrigia stipifolia</i> (Czern. ex Nevski) Nevski	2				V	I
Півники борові <i>Iris pineticola</i> Klokov	2				V	
Півники понтичні <i>Iris pontica</i> Zapał.	2					
Півники сибірські <i>Iris sibirica</i> L.	2					
Півонія тонколиста <i>Paeonia tenuifolia</i> L.	2		R	+		
Підмаренник волинський <i>Galium volhynicum</i> Pobed.					R	
Пізньоцвіт анкарський <i>Colchicum ancyrense</i> B.L. Burt	3					
Плавун щитolistий <i>Nymphoides peltata</i> (S.G.Gmel.) Kuntze	2					
Плаунець заплавний <i>Lycopodiella inundata</i> (L.) Holub	2					
Подорожник Шварценберга <i>Plantago schwarzenbergiana</i> Schur.					I	
Пустельниця жорстка <i>Eremogone rigida</i> (Bieb.) Fenzl						R
Зозулинець блощичний <i>Anacamptis coriophora</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase s.l.	2			+		
Зозулинець болотний <i>Anacamptis palustris</i> (Jacq.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase	2			+		
Зозулинець салеповий <i>Anacamptis morio</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase	2			+		
Цимбохазма дніпровська	2				V	

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
Cymbochasma borysthenica (Pall. ex Schlecht.) Klokov et Zoz						
Ранник весняний Scrophularia vernalis L.	2					
Рябчик малий Fritillaria meleagroides Patrinx Schult. et Schult.f.	3					
Рябчик руський Fritillaria ruthenica Wikstr.	2					
Рядовка опенькоподібна Tricholoma focale (Fr.) Ricken	2					
Рястка Буше Ornithogalum boucheanum (Kunth) Asch.	2					
Сальвінія плаваюча Salvinia natans (L.) All.	2		R			
Серпій донецький Serratula donetzica Dubovik	1		R			
Сон великий Pulsatilla grandis Wender.	2		R			
Сон лучний (сон чорніючий) Pulsatilla pratensis (L.) Mill. s.l.	2					
Стигеоклоніум пучкуватий Stigeoclonium fasciculare Kütz. (водорість)	3					
Торея найрозгалуженіша Thorea ramosissima Bory водорість	2					
Тюльпан бузький Tulipa hypanica Klokov et Zoz	3					
Тюльпан дібровний Tulipa quercetorum Klokov et Zoz	3					
Тюльпан Шренка Tulipa schrenkii Regel	2					
Фіалка Лавренка Viola lavrenkoana Klokov					R	
Франкенія припорошена Frankenia pulverulenta L.						R
Ферула східна Ferula euxina M. Pimen			R			
Флокулярія Рікена Floccularia rickenii (Bohus) Wasser (гриб)	2					
Хара Брауна Chara braunii C.C. Gmellin водорість	2					
Хроодактилон розгалужений Chroodactylon ramosum (Thwait.) Hansg. водорість	2					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
Цибуля круглонога <i>Allium sphaeropodum</i> Klokov	2					
Цибуля лінійна <i>Allium lineare</i> L.	2					
Цибуля Регеля <i>Allium regelianum</i> A. Beckerex Піпін	3		R		R	R
Цибуля савранська <i>Allium savranicum</i> Besser	2					
Чебрець дніпровський <i>Thymus borysthenticus</i> Klok. et Shost.					R	R
Шафран сітчастий <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams	3					
Шильник водяний <i>Subularia aquatica</i> L.	0					
Шоломниця весняна <i>Scutellaria verna</i> Besser	3					
Щавель український <i>Rumex ucranicus</i> Fisch. ex Spreng.					R	
Юринея вапнякова <i>Jurinea calcarea</i> Klok.					R	
Ясенець білий <i>Dictamnus albus</i> L.	2					
Криворізький ботанічний сад НАН України						
<i>Cystopteris fragilis</i> (L.) Bernh. – пухирник ламкий						
<i>Pinus cembra</i> L. – сосна кедрова	+					
<i>Taxus baccata</i> L. – ягідний	+					
<i>Ephedra distachya</i> L. – ефедра двоколоскова						+
<i>Asarum europaeum</i> L. – копитняк європейський						
<i>Ceratophyllum demersum</i> L.- кушир занурений (темно- зелений)						+
<i>Ceratophyllum submersum</i> L. – кушир підводний						+
<i>Aconitum nemorosum</i> M. Bieb. ex Rchb.- аконіт дібровний						
<i>Aconitum rogovichii</i> Wissjul.- аконіт Роговича						
<i>Adonis vernalis</i> L.(<i>Chrysocyathus vernalis</i> (L.) Holub – горицвіт весняний (жовтоцвіт весняний)	+			+		
<i>Adonis wolgensis</i> Steven (Ch.	+					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
wolgensis (Steven) Holub – горицвіт волзький (жовтоцвіт волзький)						
Anemone nemorosa L. – анемона дібровна						
Anemone sylvestris L. – анемона лісова						
Anemonoides ranunculoides (L.) Holub – анемоноїдес жовтецевий						
Clematis integrifolia L. – ломиніс цілолистий						
Delphinium cuneatum Steven ex DC. (D. rossicum Litv.) - дельфіній клиновидний (руський)	+					
Pulsatilla grandis Wender. – сон великий	+		+			+
Pulsatilla pratensis (L.) Mill. (P. nigricans Storck) – сон лучний	+					
Ranunculus cassubicus L. – жовтець кашубський						
Ranunculus pedatus Waldst. et Kit. – жовтець стоповидний						
Berberis vulgaris L. – барбарис звичайний						
Gymnospermium odessanum (DC.) Takht. – голонасінник одеський	+					+
Paeonia tenuifolia L. – півонія тонколиста, воронець	+					
Paeonia daurica Andrews – півонія кримська						
Corydalis cava (L.) Schweigg. et Korte. – ряст порожнистий						
Cerastium biebersteinii DC. – роговик Біберштейна	+					+
Coscyganthe flos-cuculi (L.) Fourr. – коронарія зозулин- цвіт						
Dianthus lanceolatus Steven ex Rchb. – гвоздика ланцетна					+	+
Eremogone cephalotes (M.Bieb.) Fenzl – еремогоне головчаста (пустельниця головчаста)	+				+	+
Eremogone rigida (M.Bieb.) Fenzl. - еремогоне жорстка (пустельниця жорстка)						+
Kohlraushia prolifera (L.) Kunth – кольраушія пагононосна						
Paronychia cephalotes (M.						

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
Bieb.) Besser – загнітник головчастий						
Krascheninnikovia ceratoides (L.) Gueldenst. – крашенінніковія степова						
Atraphaxis frutescens (L.) K.Koch.- Кучерявка кушова	+					
Goniolimon besserianum (Schult.) Kuhn. – гоніолімон Бессерів						
Quercus robur L. – дуб звичайний						+
Carpinus betulus L. – граб звичайний						
Alnus glutinosa (L.) Gaertn.- вільха клейка						
Betula humilis Schrank – Бере́за низька	+					
Betula obscura A. Kotula – бере́за темна	+					
Viola accrescens Klokov – фіалка зросла						
Salix caprea L. – верба козяча						
Aurinia saxatilis (L.) Desv. – авринія скельна						
Crambe pontica Steven (C. maritima L.) – катран понтійський (к. морський)	+					
Hesperis tristis L. – вечорниці сумні						
Sedum borissovae Balk. – очиток Борисової						+
Sedum sexangulare L. – очиток шестирядний						
Sempervivum ruthenicum Schnittsb. et C.B. Lehm. – молодило руське						
Amygdalus nana L. – мигдаль низький , бобчук						
Cerasus fruticosa (Pall.) Woronow – вишня кушова (в. степова)						
Cotoneaster melanocarpus Fisch. ex Blytt - кизильник чорноплідний						
Fragaria vesca L. – суниця лісові						
Padus avium Mill. – черемха звичайна						
Potentilla alba L. – перстач білий						

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропетровської області	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
Rosa bordzilowskii Chrshan. – шипшина Бордзіловського						
Rosa jundzilii Besser – шипшина Юндзіла						
Rosa spinosissima L. – шипшина найколючіша						
Sanguisorba officinalis L. – родовик лікарський						
Sorbus torminalis (L.) Crantz – берека, горобина берека	+					
Epilobium hirsutum L. – зніт шорсткий						+
Anthyllis macrocephala Wender. (A. vulneraria aggr.) - заяча конюшина великоголова						
Astragalus albidus Waldst. et Kit. – астрагал білуватий						
Astragalus asper Jacq. – астрагал шорсткий						
Astragalus cretophilus Klokov – астрагал крейдолюбний	+					
Astragalus dasyanthus Pall. – астрагал шерстистоквітковий	+				+	+
Astragalus dolichophyllus Pall. - астрагал довголистий						
Astragalus henningii (Steven) Klokov - астрагал Геннінга	+				+	+
Astragalus odessanus Besser - астрагал одеський	+					
Astragalus pallescens M. Bieb. - астрагал блідий						+
Astragalus ponticus Pall. - астрагал понтійський	+					
Astragalus pubiflorus DC. - астрагал пухнастоквітковий						
Astragalus visunicus Kucherevskyi – астрагал висунський						
Calophaca wolgarica (L.f.) DC. – калофака волзька	+				+	+
Caragana scythica (Kom.) Pojark. – карагана скіфська	+				+	
Chamaecytisus albus (Hacq.) Rothm. - зіновать біла (рокитник білий)						
Chamaecytisus graniticus (Rehman) Rothm. – зіновать гранітна (з. Скробічевського)	+				+	+
Galega officinalis L. – козлятник лікарський						
Genista scythica Pacz. – дрік	+					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
скіфський						
Genista tanaitica P. Smirn. – дрік донський					+	+
Genista tinctoria L. – дрік красильний			+			
Glycyrrhiza echinata L. – солодка щетиниста						
Glycyrrhiza glabra L. – солодка гола						
Hedysarum grandiflorum Pall. – солодушка великоквіткова						
Lathyrus lacteus (M. Bieb.) Wissjul. – чина молочно-біла						
Lathyrus niger (L.) Bernh. – чина чорна						
Lathyrus sphaericus Retz. – чина куляста						+
Lathyrus vernus (L.) Bernh. – чина весняна						
Vicia tenuifolia Roth – горошок тонколистий						+
Нарлоphyllum suaveolens (DC.) – гаплофіл запашний						
Linum czerniaevii Klovov – льон Черняєва						
Linum flavum L. – льон жовтий						
Linum linearifolium Jav. – льон лінійнолистий						
Palimbia salsa (L. f.) Besser – палімба солончакова	+					
Fraxinus ornus L. – Ясен білоцвітий+						
Syringa josi+kaea J. Jacq. ex Rchb. – бузок угорський						
Viburnum lantana L. – калина гордовина						
Adoxa moshatellina L. – адокса мускусна						
Valeriana officinalis L. – валеріана лікарська						
Valeriana stolonifera Czern. – валеріана пагононосна						
Valeriana tuberosa L. – валеріана бульбиста						
Galium volhynicum Pobed. – підмаренник волинський					+	
Centaureum pulchellum (Sw.) Druce – золототисячник гарний						+

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
Trachomitum venetum (L.) Woodson s.l. (T. sarmatiense Woodson) – кендир венеційський (к. сарматський)	+					
Vincetoxicum intermedium Taliev – ластовень проміжний					+	
Vincetoxicum maeoticum (Kleopow) Barbar. – ластовень азовський					+	
Vincetoxicum scandens Sommier et Levier ластовень виткий						
Scopolia carniolica Jacq. – Скополія карніолійська	+					
Convolvulus lineatus L. – березка лінійнолиста						
Aegonychon purpureo- caeruleum (L.) Holub – егоніхон фіолетово-голубий						
Echium russicum J.F.Gmel. – синяк руський			+		+	
Staphylea pinnata L. – клокичка периста	+					
Digitalis grandiflora Mill. – наперстянка великоквіткова						
Linaria biebersteinii Besser – льонок Біберштейна						
Linaria macroura (M. Bieb.) M. Bieb. – льонок довгошпорковий						+
Cymbocasma borysthena (Pall. ex Schlecht.) Klovov et Zoz – цимбохазма дніпровська (повстянка дніпровська)	+				+	+
Betonica officinalis L. – буквиця лікарська						
Glechoma hirsuta Waldst. et Kit. – розхідник шорсткий						+
Phlomis hybrida Zelen – залізник гібридний					+	
Prunella grandiflora (L.) Scholl. – суховершки великоквіткові						
Salvia austriaca Jacq. - шавлія австрійська						
Salvia scabiosifolia Lam. – шавлія скабіозолиста	+					
Scutellaria altissima L. – шоломниця висока	+					
Scutellaria cretica Juz. – шоломниця крейдяна	+					
Scutellaria verna Besser – шоломниця весняна						

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
Thymus dimorphus Klokov et Des.-Shost. – чебрець двовидний						
Campanula glomerata L. – дзвоники скупчені						
Campanula persicifolia L. – дзвоники персиколісті						
Campanula trachelium L. – дзвоники кропиволисті						
Achillea leptophylla M. Bieb. – деревій тонколистий						
Artemisia pontica L. – полин понтійський						
Aster alpinus L. – айстра альпійська	+					
Aster bessarabicus Bernh. ex Rchb. – айстра бессарабська						
Carlina biebersteinii Bernh. ex Hornem. – відкашник Біберштейна						
Centaurea marschalliana Spreng. – волошка Маршала						
Centaurea orientalis L. – волошка східна						
Centaurea ruthenica Lam. – волошка руська						
Centaurea taliewii Kleopow – Волошка Талієва	+					+
Inula helenium L. – оман високий						
Inula oculus-christi L. – оман очний						
Jurinea brachycephala Klokov – юринія короткоголова						
Klasea bulgarica (Acht. et Stoj.) – клазея болгарська					+	+
Petasites hybridus (L.) P. Gaertn., B. Mey. et Scherb. – кремена гібридна						
Pterotheca sancta (L.) K. Koch (Lagoseris sancta (L.) K. Maly) – птеротека палестинська (лагозеріс палестинський)						
Pyrethrum corymbosum (L.) Scop. – маруна щиткова						
Serratula bracteifolia (Iljin ex Grossh.) Stank (Klasea bracteifolia) – клазея приквіткова (Серпій приквітковий)						
Vallisneria spiralis L. –						+

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
валіснерія спіральна						
Alisma plantago-aquatica L. – частуха подорожникова						+
*Potamogeton crispus L. – рдесник кучерявий						+
Potamogeton pectinatus L. – рдесник гребінчастий						+
Potamogeton perfoliatus L. – рдесник пронизанолистий						+
Bulbocodium versicolor (Ker.Gawl.) Spreng. (Colchicum versicolor Ker.Gawl.) – брандушка різнокольорова	+					
Colchicum umbrosum (Ker.Gawl.) Steven – пізньоцвіт тіньовий	+					
Crocus angustifolius Weston – шафран вузьколистий	+					
Crocus reticulatus Steven ex Adams – шафран сітчастий	+				+	
Iris halophila Pall. – півники солелюбні						
Iris pontica Zapal. – півники понтичні	+					
Iris pumila L. – півники карликові (п. маленькі)						
Fritillaria ruthenica Wikstr. – рябчик руський	+					
Gagea lutea (L.) Ker Gawl. – зірочки жовті						
Lilium martagon L. – лілія лісова (л. кучерява)	+					
Tulipa hypanica Klokov et Zoz – тюльпан бізький	+					
Tulipa quercetorum Klokov – тюльпан дібровний	+					
Tulipa schrenkii Regel – тюльпан Шренка	+					
Anthericum ramosum L. – віхалка гілляста						
Asphodeline lutea (L.) Rchb. – асфodelіна жовта	+					
Eremurus spectabilis M. Bieb. – еремур показний	+				+	
Bellevia sarmatica (Pall. ex Georgi) Woronow – белевалія сарматська						
Hyacinthella leucophaea (C. Koch) – гіацинтик блідий	+					+
Hyacinthella pallasiana (Steven) Losinsk. – гіацинтик Палласа						

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
Muscari neglectum Guss. ex Ten. – гадюча цибулька занедбана						
Ornithogalum boucheanum (Kunth) Asch. – рястка Буше	+					
Ornithogalum fimbriatum Willd. – рястка торочкувата						
Ornithogalum fischerianum Krasch. – рястка Фішера						
Ornithogalum kochii Pall. – рястка Коха						
O. refractum Schlecht. – рястка відігнута	+					
Scilla bifolia L. – проліска дволиста						
Scilla siberica Haw. – проліска сибірська						
Allium angulosum L. – цибуля гранчаста						
Allium decipiens Fisch. ex Schult. et Schult. f. – цибуля оманна						
Allium guttatum Steven – цибуля крапчаста						
Allium inaequale Janka – цибуля нерівна						
Allium lineare L. – цибуля лінійна	+					
Allium oleraceum L. – цибуля овочева						
Allium podolicum (Asch. et Graebn.) Blocki ex Racib. – цибуля подільська						+
Allium ursinum L. – цибуля ведмежа, черемша	+					
Galanthus nivalis L. – підсніжник білосніжний	+					+
G. plicatus M. Bieb. – підсніжник складчастий	+				+	+
Convallaria majalis L. – конвалія травнева, к. звичайна						
Polygonatum hirtum (Bocs ex Poir.) Pursh (P. latifolium (Jacq.) Desf.) – купина шорстка (к. широколиста)						
Polygonatum odoratum (Hill.) Druce – купина пахуча						
Asparagus verticillatus L. – холодок кільчастий						
Dactylorhiza majalis (Rchnb.) P.F.Hunt – пальчатокорінник	+					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропет- ровської сбласти	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Євро- пейський червоний список	МСОП
травневий						
Platanthera bifolia (L.) Rich. – любка дволиста	+					
Juncus bufonius L. – ситник жаб'ячий						+
Juncus inflexus L. – ситник пониклий						+
Carex pilosa Scop. – осока волосиста						
Echinochloa crusgalli (L.) P. Beauv. – плоскуха звичайна, півняче просо						+
Elytrigia stipifolia (Czern. ex Nevski) Nevski – пирій ковилолистий	+				+	+
Koeleria brevis Steven – келерія коротка (кипець короткий)					+	
Koeleria moldavica M. Alexeenko - келерія молдавська (кипець молдавський)						
Phragmites australis (Cav.) Trin. ex Steud. – очерет звичайний						+
Poa angustifolia L. – тонконіг вузьколистий						+
Poa annua L. – тонконіг однорічний						+
Stipa asperella Klokov et Ossvcznjuk – ковила шорстка	+					
Stipa borysthenica Klokov – ковила дніпровська	+					
Stipa brauneri (Pacz.) Klokov – ковила Браунера	+					
Stipa capillata L. – ковила волосиста	+					
Stipa dasyphylla (Czern ex. Lindem.) Trautv. – ковила пухнастолиста	+					+
Stipa donetzica Czupryna – ковила донецька	+					
Stipa grafiana Steven (S. pulcherrima K. Koch) – ковила Граффа (к. найкрасивіша)	+					
Stipa graniticola Klokov – ковила гранітна	+					
Stipa heterophylla Klokov – ковила різнолиста	+					
Stipa lessingiana Trin. et Rupr. – ковила Лессінга	+					+
Stipa lithophila P. Smirn. –	+					

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга Дніпропетровської області	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
ковила каменелюбна						
<i>Stipa oreades</i> Klokov – ковила гірська	+					
<i>Stipa pennata</i> L. (<i>S. joannis</i> Celak.) – ковила пірчаста	+					
<i>Stipa tirsia</i> Steven – ковила вузьколиста	+					
<i>Stipa ucrainica</i> P. Smirn. – ковила українська	+					
<i>Stipa zalesskii</i> Wilensky – ковила Залеського	+		+		+	+
<i>Acorus calamus</i> L. – аїр звичайний (лепеха звичайна)						+
<i>Lemna minor</i> L. – ряска маленька						+
<i>Typha angustifolia</i> L. – поріз вузьколистий						

5.2.5. Адвентивні види рослин

На території області зареєстровано 313 видів адвентивних судинних рослин. Це складає 17,2 % від загальної кількості видів рослин.

Частина їх є інвазійними видами, які добре пристосувалися до місцевих умов, є постійними у складі природних рослинних угруповань, а, іноді і заміщують домінантні види у цих угрупованнях.

З погляду багатьох авторів, з появою заносних видів не відбувається збагачення флори, тому що посилення процесу антропогенного впливу викликає неминуче загальне збідніння аутохтонної (місцевої) флори, її спрощення й уніфікацію.

Значна інвазійна здатність даних видів становить загрозу аборигенному фіторізноманіттю, негативно впливає на здоров'я населення.

Таблиця 5.2.5.1. Співвідношення географо-генетичних груп адвентивних видів флори

Географо-генетичні групи антропофітів	Число антропофітів	% від всіх антропофітів	Число ксенофітів	% від всіх ксенофітів
Природний заповідник "Дніпровсько-Орільський"				
Північно-Американський	14	54	6	60
Південно-Американський	1	4	1	10
Європейський	2	8	1	10
Голарктичний	1	4	1	10
Азіатсько-Середземноморський	2	8	-	-
Східноазіатський	3	12	-	-
Євразійський	1	4	-	-
Циркумполярний	1	4	1	10
Європейсько-Центральноазіатський	1	4	-	-

<i>Географо-генетичні групи антропофітів</i>	<i>Число антропофітів</i>	<i>% від всіх антропофітів</i>	<i>Число ксенофітів</i>	<i>% від всіх ксенофітів</i>
Всього	26	102	10	100
Криворізький ботанічний сад НАН України				
Європейська	17	17,5	-	-
Південноєвропейсько -азіатська	29	29,9	1	6,7
Східноєвропейсько -азіатська	1	1,0	-	-
Азіатська	26	26,8	4	26,6
Американська	22	22,8	9	60,0
Африканська	-	-	-	-
Невизначеного походження	1	1,0	-	-
Тропічні райони Земної кулі	1	1,0	1	6,7
Всього	97	100,0	15	100,0
Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара				
Європейська	120	-	4	-
Південноєвропейсько - азіатська	39	-	3	-
Східноєвропейсько - азіатська	32	-	10	-
Азіатська	247	-	13	-
Американська	235	-	12	-
Африканська	3	-	-	-
Невизначеного походження	64	-	-	-
Всього	740	-	46	-

5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

На територіях міст та районів Дніпропетровської області згідно з представленої виконавчими комітетами міських рад та районними державними адміністраціями інформації протягом 2016 року було видалено 6957 одиниці дерев, 724260 одиниці кущів, 0,022 га газонів, квітників та висаджено 27127 одиниць дерев, 24907 одиниці кущів, проведено ремонт газонів на площі 21,3448 га, висаджено квітників на площі 23,6957 га. Динаміку озеленення наведено в таблиці 5.2.6.1.

Таблиця 5.2.6.1. Озеленення населених пунктів, га

<i>Заходи</i>	<i>Рік</i>					
	<i>2011 р.</i>	<i>2012 р..</i>	<i>2013 р.</i>	<i>2014 р.</i>	<i>2015 р.</i>	<i>2016р.</i>
Створено нових зелених насаджень, га	-	-	-	-	43,219	23,6957
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	-	58,5632	154,3700	88,5926	95,3052	21,3448
Проведено догляд за насадженнями, га	-	-	-	-	-	-

5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду

Території та об'єкти природно-заповідного фонду з додержанням вимог, встановлених Законом України “Про природно-заповідний фонд України” та іншими актами законодавства України, можуть використовуватися:

у природоохоронних цілях;
у науково-дослідних цілях;
в оздоровчих та інших рекреаційних цілях;
в освітньо-виховних цілях;

для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

Використання рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду може здійснюватися лише за умови, що така діяльність не суперечить цільовому призначенню територій та об'єктів природно-заповідного фонду, встановленим вимогам щодо охорони, відтворення та використання їх природних комплексів та окремих об'єктів.

На території природних заповідників забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Фауна хребетних нараховує 384 види тварин. Їх сучасний вигляд сформований за рахунок лісових та гігрофільних видів. З лісовими ландшафтами пов'язані 47 % видів, із гідроценозами – 37 %, із степовими та польовими – 17 %, із населеними пунктами – 6 % видів тварин. Теріофауна включає 62 види (Булахов, Пахомов, 2006).

У степових системах домінуюче положення займають мишоподібні гризуни, ховрах сірий, сліпак звичайний, заєць сірий, лисиця звичайна. У заплавах лісах – численний кріт європейський, бурозубка звичайна, вовк, ласка, куниця, кабан дикий.

На прикладі досліджень орнітофауни Присамар'я А.А. Губкін (1972) вказує на високу щільність розміщення птахів в умовах степових екосистем (до 6,4 ос./га). В.В. Стаховський наводить реєстр тієї ж території, до якого включено 240 видів птахів. У степовому Придніпров'ї А. А. Губкіним зареєстровано на гніздуванні 145 видів гніздових птахів (1972). Учений зауважує, що для степових ділянок характерні жайворонок польовий (*Alauda arvensis*), жовта трясогузка (*Motacilla flava*), перепілка (*Coturnix coturnix*).

Фауна амфібій степу налічує 10 видів (Булахов та ін., 2007), найхарактерніші серед яких – часничниця звичайна (*Pelobates fuscus*), ропуха зелена (*Bufo viridis*), жаба озерна (*Rana ridibunda*) та інші. У межах степового Придніпров'я також знайдено 11 видів рептилій (Булахов та ін., 2007).

Зарегулювання стоку більшості малих річок і Дніпра спричинило трансформацію екологічних комплексів риб і майже повну заміну реофільного комплексу лімнофільним. Іхтіофауна за сучасними даними налічує 50 видів риб і круглоротих, що належать до 13 родин 7 фауністичних комплексів (Біологічне різноманіття ..., 2008).

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин наведена в таблиці 5.3.1.1.

Таблиця 5.3.1.1. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

<i>Види мисливських тварин</i>	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Кабан	1550	1679	1655	1816
Козуля	4939	5041	4842	5142
Заєць	129241	123176	113067	123395
Фазан	29416	28301	30172	34902
Куріпка	97216	98473	92580	99239

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарства

Стан та ведення мисливського господарства

Площа мисливських угідь, наданих у користування становить 2435,257 тис. га, в тому числі: Дніпропетровської обласної організації Українського товариства мисливців та рибалок – 2205,11 тис. га, Дніпропетровської гарнізонної організації товариства військових мисливців та рибалок Збройних Сил України – 44,0 тис. га, ДП “Верхньодніпровське лісове господарство” – 22,064 тис. га (рішення Дніпропетровської обласної ради від 21.06.2013 № 451-19/VI), Криничанське районне товариство мисливців та рибалок – 147,98 тис. га (рішення Дніпропетровської обласної ради від 20.06.2014 № 544-26/VI), ТОВ “Технометсервіс” – 6,918 тис. га (рішення Дніпропетровської обласної ради від 25.09.2008 № 450-16/V, Криворізька гарнізонна організація Товариства військових мисливців та рибалок Збройних Сил України – 9,185 тис. га (рішення Дніпропетровської обласної ради від 21.10.2015 № 690-34/VI).

Добування мисливських тварин у 2016 році не перевищувало встановлених лімітів. Динаміка добування мисливських тварин наведена у таблиці 5.3.2.1.

Таблиця 5.3.2.1. Добування основних видів мисливських тварин

<i>Рік</i>	<i>Види мисливських тварин</i>	<i>Затверджений ліміт добування</i>	<i>Видано ліцензій</i>	<i>Добуто</i>	<i>Не використано ліцензій</i>	<i>Причина невикористання</i>
1	2	3	4	5	6	7
2014	кабан	116	116	116	-	-
	козуля	87	87	87	-	-
2015	кабан	115	115	93	22	Заборона пол.
	козуля	79	79	58	20	Заборона пол.
2016	кабан	136	136	135	-	-
	козуля	101	101	101	-	-

Стан та ведення рибного господарства

Питання ведення рибного господарства, організацію та контроль вилучення водних живих ресурсів на водоймах Дніпропетровської області здійснює Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в Дніпропетровській області. Обсяги вилучення

водних живих ресурсів, режими СТРГ визначаються на основі біологічних обґрунтувань, які розроблює НДІ біології Дніпропетровського національного університету та Інститут рибного господарства УААН. Динаміка вилову риби наведена в таблиці 5.3.2.2.

Таблиця 5.3.2.2. Динаміка вилову риби

Рік	Назва водного об'єкту	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
2014	Дніпровське (Запорізьке) водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	216,2***	525,304*
2014	Каховське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	247,26***	552,525*
2014	Дніпродзержинське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	183,75***	212,198*
Разом по області		647,21	1290,027*
2015	Дніпровське (Запорізьке) водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	242,949***	557,713*
2015	Каховське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	277,957***	675,112*
2015	Дніпродзержинське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	218,625***	311,151*
Разом по області		739,531	1543,976
2016	Дніпровське (Запорізьке) водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	295,68	718,81
2016	Каховське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	325,5	1025,853
2016	Дніпродзержинське водосховище, в межах Дніпропетровської обл.	0*	810,991
Разом по області		621,18	2555,654

* Фактичний вилов з рослиннідними та верховодкою і тількою, які не лімітуються;

** У 2013 році ліміт спеціального використання водних біоресурсів на Дніпровському (Запорізькому) водосховищі не встановлювався. Був затверджений загальний прогноз допустимого спеціального використання водних біоресурсів на все Дніпровське (Запорізьке) водосховище, який складав - 643,55 т (разом з Запорізькою обл.).

Квоти спеціального використання водних біоресурсів на Дніпровському (Запорізькому) водосховищі в межах Дніпропетровської обл. та Запорізької обл. виділялись користувачам, які здійснюють промисловий вилов в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

На Каховському водосховищі у 2013 році лімітувались - 5 видів водних біоресурсів, інші види виловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів. На Дніпродзержинському водосховищі у 2013 році лімітувались - 4 види водних біоресурсів, інші види виловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

*** На Дніпровському (Запорізькому) водосховищі у 2014-2015 роках лімітувались - 5 видів водних біоресурсів, інші види виловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

На Каховському водосховищі у 2014 - 2015 роках лімітувались - 5 видів водних біоресурсів, інші види виловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

На Дніпродзержинському водосховищі у 2014 - 2015 роках лімітувались - 4 види водних біоресурсів, інші види виловлювались в межах прогнозу допустимого спеціального використання водних біоресурсів.

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

На території Дніпропетровської області зустрічається 132 види тварин, занесених до Червоної книги України, з них круглих черв'яків – 1, кільчастих черв'яків – 2, членистоногих – 66, хордових 63.

Також зустрічаються 28 видів тварин, занесених до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES); 244 види тварин, занесених до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції); 94 види, занесених до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS); 49 видів, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA); 6 видів, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS).

У межах природного заповідника “Дніпровсько-Орільський” охороняються види тварин, занесених до Червоної книги України, а також ті, що підпадають під дію міжнародних договорів (див. табл. 5.3.3.1., 5.3.3.2., 5.3.3.3., 5.3.3.4.).

Збільшення чисельності деяких охоронюваних видів тварин пов'язано як із удосконаленням заходів з охорони так і з наданням статусу охорони новим видам у кожній наступній редакції Червоної книги України.

Таблиця 5.3.3.1. Види тваринного світу, що охороняються

	2014 рік	2015 рік	2016 рік
БЕЗХРЕБЕТНІ (INVERTEBRATA)			
Клас МАЛОЩЕТИНКОВІ ЧЕРВИ (OLYGOCHAETA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	1	1	1
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	–	–	–
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	–	–	–
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	–	–	–
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	–	–	–

	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Клас П'ЯВКИ (HIRUDINEA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	1	2	2
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	—	—	—
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	1	1	1
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	—	—	—
Клас БАГАТОНОЖКИ (MYRIAPODA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	1	1	1
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	—	—	—
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	1	1	—
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	—	—	—
Клас КОМАХИ (INSECTA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	32	32	32
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	—	—	—
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в	6	6	6

	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Європі (Бернської конвенції), од.			
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	—	—	—
ХРЕБЕТНІ (VERTEBRATA)			
Клас ПРОМЕНЕПЕРІ РИБИ (ACTINOPTERYGII)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	7	7	7
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	—	—	—
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	17	17	16
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	—	—	—
Клас РЕПТИЛІЇ (REPTILIA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	2	3	3
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	—	—	—
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	7	9	9
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій	—	—	—

	2014 рік	2015 рік	2016 рік
європейських кажанів (EUROBATS), од.			
Клас АМФІБІЇ (Земноводні) (AMPHIBIA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	—	—	—
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	—	—	—
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	7	8	8
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	—	—	—
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	—	—	—
Клас ПТАХИ (AVES)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	22	23	23
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	27	27	27
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	174 (119 охороняється додатком 2, 55 додатком 3)	176 (121 охороняється додатком 2, 55 додатком 3)	176 (121 охороняється додатком 2, 55 додатком 3)
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	87 (46 охороняється додатками 1 та 2, 41 – додатком 2)	88 (46 охороняється додатками 1 та 2, 42 – додатком 2)	88 (46 охороняється додатками 1 та 2, 42 – додатком 2)
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	48	49	49
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	-	-	-
Клас ССАВЦІ (MAMMALIA)			
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	10	10	10
Види тварин, занесені до додатків	1	1	2

	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.			
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	25	26	26
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	6	6	6
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	-	-	-
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	6	6	6

Таблиця 5.3.3.2. Перелік видів тварин, що охороняються в регіоні (станом на 01.01.2017 року)

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Клас МАЛОЩЕТИНКОВІ ЧЕРВИ (OLYGOCHAETA) Ейзенія гордєєва Eisenia gordejef Michaelson, 1899	BP	—	—	—	—	—	—	—
Усього	1	—	—	—	—	—	—	—
Клас П'ЯВКИ (HIRUDINEA) П'явка медична Hirudo medicinalis	ЗК	3	—	—	—	—	I	—
Усього	1	1	—	—	—	—	1	—
Клас БАГАТОНІЖКИ (MYRIAPODA) Мухоловка звичайна Scutigera coleoptrata (Linnaeus, 1758)	ЗК	—	—	—	—	—	—	—
Усього	1	—	—	—	—	—	—	—
Клас КОМАХИ (INSECTA) Дозорець-імператор Anax imperator Leach, 1815	BP	—	—	—	—	—	—	—
Красуня діва Calopteryx virgo	BP	—	—	—	—	—	—	—

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
(Linnaeus, 1758)								
Ірис плямистий Iris polystictica (Fischer-Waldheim, 1846)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Дибка степова Saga pedo (Pallas, 1771)	РД	2	–	–	–	–	V	VU
Красотіл пахучий Calosoma sycophanta (Linnaeus, 1758)	ВР	–	–	–	–	–	V	–
Турун угорський Carabus (Pachystus) hungaricus (Fabricius, 1792)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Жук-олень, рогач звичайний Lucanus cervus cervus (Linnaeus, 1758)	РД	3	–	–	–	–	–	–
Вусач великий дубовий Cerambyx cergo (Linnaeus, 1758)	ВР	2	–	–	–	–	E	VU
Вусач мускусний Aromia moschata (Linnaeus, 1758)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Вусач земляний хрестоносець (коренеїд хрестоносець) Dorcadion equestre (Lachmann, 1770)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Красик (Пістрянка) веселий Zygaena laeta (Hübner, 1790)	ЗК	–	–	–	–	–	–	–
Махаон Papilio machaon (Linnaeus, 1758)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Подалірій Iphiclides podalirius (Linnaeus, 1758)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Поліксена Zerynthia polyxena ([Denis et Schiffermüller], 1775)	ВР	2	–	–	–	–	–	–
Мірмідона Colias myrmidone (Esper, [1781])	–	–	–	–	–	–	–	VU
Райдужниця	–	2	–	–	–	–	E	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Мерік Апатура метіс Freyer, 1829								
Стрічкарка тополева Limenitis populi (Linnaeus, 1758)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Ванесса чорно-рудя Nymphalis xanthomelas (Esper 1781)	–	–	–	–	–	–	–	VU
Сонцевик фау-біле Nymphalis vaualbum ([Denis & Schifermüller], 1775)	НО	–	–	–	–	–	–	EN
Сатурнія велика Saturnia pyri ([Denis & Schifermüller], 1775)	ВР	–	–	–	–	–	E	–
Бражник мертва голова Acherontia atropos (Linnaeus, 1758)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Бражник дубовий Marumba quercus ([Denis & Schifermüller], 1775)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Бражник скабіозовий Hemaris tityus (Linnaeus, 1758)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Бражник прозерпіна Proserpinus proserpina (Pallas, 1772)	РД	2	–	–	–	–	V	DD
Ведмедиця- господиня Callimorpha dominula (Linnaeus, 1758)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Ведмедиця велика Pericallia matronula (Linnaeus, 1758)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Стрічкарка блакитна Catocala fraxini (Linnaeus, 1758)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Стрічкарка орденська малинова Catocala sponsa (Linnaeus, 1767)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Совка сокиркова Periphanes delphinii	ВР	–	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
(Linnaeus, 1758)								
Совка розкішна Staurophora celsia (Linnaeus, 1758)	РД	–	–	–	–	–	–	–
Опусує паразитичний Orussus abietinus (Scopoli, 1763)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Горіхотворка велетенська Ibalia rufes Cresson, 1879	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Сколія-гігант Megascolia maculata (Drury, 1773)	ДН	–	–	–	–	–	–	–
Мелітурга булавовуса Melitturga (Melitturga) clavicornis (Latreille, 1806)	ВР	–	–	–	–	–	–	–
Ксилокопа (бджола- тесляр) звичайна Xylocopa (Xylocopa) valga Gerstaecker, 1872	РД	–	–	–	–	–	–	–
Усього:	32	6	–	–	–	–	6	6
Клас ПРОМЕНЕПЕРІ РИБИ (ACTINOPTERYGII) Стерлядь Acipenser ruthenus L., 1758	ЗК	3	–	–	–	–	–	VU
Оселедець чорноморсько- азовський прохідний Alosa pontica Eich., 1838	–	3	–	–	–	–	–	VU
Ялець звичайний Leuciscus leuciscus L., 1758	ВР	–	–	–	–	–	–	LC
Білизна Aspius aspius L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Вівсянка (верхівка) Leucaspis delineatus Heck., 1843	–	3	–	–	–	–	–	LC
Підуст звичайний	–	3	–	–	–	–	–	LC

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Chondrostoma nasus nasus L.,1758								
Синець звичайний Abramis ballerus L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Чехоня звичайна Pelecus cultratus L.,1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Гірчак Rhodeus sericeus Pall.,1776	–	3	–	–	–	–	–	–
Карась звичайний (золотий) Carassius carassius L., 1758	BP	–	–	–	–	–	–	LC
Короп (сазан) Cyprinus caprio L.,1758	–	–	–	–	–	–	–	VU
Товстолобик білий Hypophthalmichthys molitrix Val., 1844	–	–	–	–	–	–	–	NT
Товстолобик строкатий Aristichthys nobilis Richard.,1846	–	–	–	–	–	–	–	DD
Щипавка звичайна Cobitis taenia L.,1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
В'юн звичайний Misgurnus fossilis L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Сом звичайний Silurus glanis L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	–
Вугор річковий Anguilla anguilla L.,1758	–	–	–	–	–	–	–	CR
Минь річковий Lota lota L.,1758	BP	–	–	–	–	–	–	LC
Колючка мала південна Pungitius platygaste Kessl., 1859	–	3	–	–	–	–	–	LC
Морська голка пухлющока чорноморська, Syngnathus abaster nigrolineatus Eich., 1831	–	3	–	–	–	–	–	LC
Сонячна риба синьо- зяброва	–	–	–	–	–	–	–	DD

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
<i>Lepomis gibbosus</i> L., 1758								
Судак волзький (берш) <i>Stizostedion volgensis</i> Gmelin, 1788	BP	3	–	–	–	–	V	–
Бичок-головач <i>Neogobius kessleri</i> Gunter, 1861	–	3	–	–	–	–	–	–
Бичок пісочник <i>Neogobius fluviatilis</i> Pall., 1814	–	3	–	–	–	–	–	–
Бичок цуцик <i>Proterorhinus marmoratus</i> Pall., 1814	–	3	–	–	–	–	–	LC
Бичок пуголовка Браузера <i>Benthophiloides brauneri</i> Beling et Pjin, 1927	РД	–	–	–	–	–	–	DD
Бичок пуголовок зірчастий <i>Benthophilus stellatus</i> Sauv., 1874	РД	–	–	–	–	–	–	LC
Усього:	7	17	–	–	–	–	1	22
Клас РЕПТИЛІЇ (REPTILIA) Черепаха болотна <i>Emys orbicularis</i> L., 1758	–	2	–	–	–	–	NT	LC
Ящірка прудка <i>Lacerta agilis</i> L., 1758	–	2	–	–	–	–	–	LC
Ящірка піщана <i>Eremias arguta</i> Pal., 1773	–	3	–	–	–	–	NT	–
Вуж звичайний <i>Natrix natrix</i> L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Вуж водяний <i>Natrix tessellata</i> Laurenti, 1768	–	2	–	–	–	–	–	VU
Мідянка європейська <i>Coronella austriaca</i> Laurenti, 1768	BP	2	–	–	–	–	–	–
Гадюка степова <i>Vipera renardi</i> Christoph, 1861	BP	2	–	–	–	–	VU	–
Гадюка звичайна <i>Vipera berus</i> L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Полоз каспійський <i>Dolichophis caspius</i> Gmelin, 1779	BP	2	–	–	–	–	–	LC
Усього	3	9	–	–	–	–	3	6
Клас АМФІБІЇ (Земноводні) (AMPHIBIA) Тритон звичайний <i>Lissotriton vulgaris</i> L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Ропуха сіра <i>Bufo bufo</i> L., 1758	–	3	–	–	–	–	–	LC
Ропуха зелена <i>Bufo viridis</i> Laurenti, 1768	–	2	–	–	–	–	–	LC
Жаба озерна <i>Pelophylax ridibundus</i> Pal., 1771	–	3	–	–	–	–	–	LC
Жаба гостроморда <i>Rana arvalis</i> Nissson, 1842	–	2	–	–	–	–	–	LC
Райка (Квакша) звичайна <i>Hyla arborea</i> L., 1758	–	2	–	–	–	–	–	LC
Джерлянка червоночерева <i>Bombina bombina</i> L., 1761	–	2	–	–	–	–	–	LC
Землянка (Часничниця) звичайна <i>Pelobates fuscus</i> Vagler, 1830	–	2	–	–	–	–	–	LC
Усього	–	8	–	–	–	–	–	8
Клас ПТАХИ (AVES) Гагара чорношия <i>Gavia arctica</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	+	–	VU	–
Пірникоза мала <i>Podiceps ruficollis</i> (Pallas, 1764)	–	2	–	–	–	–	–	–
Пірникоза чорношия <i>Podiceps nigricollis</i> C.L.Brehm+, 1831	–	2	–	–	–	–	–	–
Пірникоза сірощока <i>Podiceps grisegena</i> (Boddaert, 1783)	–	2	–	2	+	–	–	–
Пірникоза велика	–	3	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Podiceps cristatus (Linnaeus, 1758)								
Пелікан кучерявий Pelecanus crispus Bruch, 1832	ЗК	2	1	1,2	–	–	–	VU
Баклан великий Phalacrocorax carbo (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Бугай Botaurus stellaris (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	+	–	–	–
Бугайчик Ixobrychus minutus (Linnaeus, 1766)	–	2	–	2	+	–	–	–
Квак Nycticorax nycticorax (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Чепура велика Egretta alba (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	–	–	–	–
Чепура мала Egretta garzetta (Linnaeus, 1766)	–	2	–	–	–	–	–	–
Чапля сіра Ardea cinerea (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Чапля руда Ardea purpurea (Linnaeus, 1766)	–	2	–	2	+	–	–	–
Лелека білий Ciconia ciconia (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	+	–	–	–
Лелека чорний Ciconia nigra (Linnaeus, 1758)	РД	2	2	2	+	–	–	–
Гуска сіра Anser anser (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Гуменник Anser fabalis (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Гуска білолоба велика Anser albifrons (Scopoli, 1769)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Лебідь-шипун Cygnus olor (Gmelin, 1789)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Крижень	–	3	–	1,2	+	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Anas platyrhynchos (Linnaeus, 1758)								
Чирянка мала Anas crecca (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Нерозень Anas strepera (Linnaeus, 1758)	РД	3	–	1,2	+	–	–	–
Свищ Anas penelope Linnaeus, 1758	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Шилохвіст Anas acuta (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Чирянка велика Anas querquedula (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Широконоска Anas clypeata (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Попелюх Aythya ferina (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	VU	NT
Чернь білоока Aythya nyroca (Güldenstädt, 1770)	ВР	3	–	1,2	+	–	–	–
Чернь чубата Aythya fuligula (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	EN	–
Чернь морська Aythya marila (Linnaeus, 1761)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Гоголь Bucephala clangula (Linnaeus, 1758)	РД	3	–	1,2	+	–	–	–
Крех малий Mergus albellus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	1,2	+	–	–	–
Крех середній Mergus serrator (Linnaeus, 1758)	ВР	3	–	1,2	+	–	–	–
Крех великий Mergus merganser (Linnaeus, 1758)		3	–	1,2	+	–	–	–
Скопа Pandion haliaetus (Linnaeus, 1758)	ЗК	2	2	2	–	–	–	–
Осоїд Pernis apivorus		2	2	1,2	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
(Linnaeus, 1758)								
Орел-карлик Hieraetus pennatus (Gmelin, 1788)	РД	2	2	1,2	–	–	–	–
Шуліка чорний Milvus migrans (Boddaert, 1783)	ВР	2	2	1,2	–	–	VU	–
Лунь польовий Circus cyaneus (Linnaeus, 1766)	РД	2	2	1,2	–	–	–	–
Лунь лучний Circus pygargus (Linnaeus, 1758)	ВР	2	2	1,2	–	–	–	–
Лунь очеретяний Circus aeruginosus (Linnaeus, 1758)	–	2	2	1,2	–	–	–	–
Яструб великий Accipiter gentilis (Linnaeus, 1758)	–	2	2	1,2	–	–	–	–
Яструб малий Accipiter nisus (Linnaeus, 1758)	–	2	2	1,2	–	–	–	–
Зимняк Buteo lagopus (Pontoppidan, 1763)	–	2	2	1,2	–	–	–	–
Канюк звичайний Buteo buteo (Linnaeus, 1758)	–	2	2	1,2	–	–	–	–
Канюк степовий Buteo rufinus (Pontoppidan, 1763)	РД	2	2	1,2	–	–	VU	–
Зміїд Circus gallicus (Gmelin, 1788)	РД	2	2	1,2	–	–	–	VU
Могильник Aquila heliaca Savigny, 1809	РД	2	1	1,2	–	–	–	–
Орлан-білохвіст Haliaeetus albicilla (Linnaeus, 1758)	РД	2	1	1,2	–	–	–	–
Підсоколик великий Falco subbuteo (Linnaeus, 1758)	–	2	2	2	–	–	–	–
Підсоколик малий Falco columbarius (Linnaeus, 1758)	–	2	2	2	–	–	–	NT
Кібчик Falco vespertinus (Linnaeus, 1766)	–	2	2	2	–	–	VU	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Боривітер звичайний Falco tinnunculus (Linnaeus, 1758)	–	2	2	2	–	–	–	–
Куріпка сіра Perdix perdix (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	VU	–
Перепілка Coturnix coturnix (Linnaeus, 1758)	–	3	–	2	–	–	–	–
Фазан Phasianus colchicus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Журавель сірий Grus grus (Linnaeus, 1758)	РД	2	2	1,2	–	–	–	–
Пастушок Rallus aquaticus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Погонич звичайний Porzana porzana (Linnaeus, 1766)	–	2	–	2	+	–	–	–
Погонич малий Porzana parva (Scopoli, 1769)	–	2	–	2	+	–	–	NT
Деркач Crex crex (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Курочка водяна Gallinula chloropus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Лиска Fulica atra (Linnaeus, 1758)	–	3	–	2	+	–	–	–
Пісочник малий Charadrius dubius (Scopoli, 1786)	–	2	–	2	+	–	–	–
Чайка Vanellus vanellus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	2	+	–	VU	–
Кулик сорока Haematopus ostralegus (Linnaeus, 1758)	ВР	3	–	–	–	–	–	–
Коловодник лісовий Tringa ochropus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	1,2	+	–	–	–
Коловодник болотяний	–	2	–	1,2	+	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Tringa glareola (Linnaeus, 1758)								
Коловодник звичайний Tringa totanus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Коловодник ставковий Tringa stagnatilis (Bechstein, 1803)	ЗК	2	–	1,2	+	–	–	–
Набережник Actitis hypoleucos (Linnaeus, 1758)	–	2	–	1,2	+	–	–	–
Побережник малий Calidris minuta (Leisler, 1812)	–	2	–	1,2	+	–	–	–
Побережник білохвостий Calidris temminckii (Leisler, 1812)	–	2	–	1,2	+	–	–	–
Баранець малий Lymnocyrtus minimus (Brinnich, 1764)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Баранець звичайний Gallinago gallinago (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	–	–
Слуква Scolopax rusticola (Linnaeus, 1758)	–	3		1,2	+	–	–	NT
Грицик великий Limosa limosa (Linnaeus, 1758)	–	3	–	1,2	+	–	VU	–
Мартин звичайний Larus ridibundus (Linnaeus, 1766)	–	3	–	–	–	–	–	–
Мартин сивий Larus canus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Крячок чорний Chlidonias niger (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	+	–	–	–
Крячок білокрилий Chlidonias leucopterus (Temminck, 1815)	–	2	–	2	+	–	–	–
Крячок річковий Sterna hirundo (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	+	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Крячок малий <i>Sterna albifrons</i> (Pallas, 1764)	РД	2	–	2	+	–	–	–
Горлиця садова <i>Streptopelia decaocto</i> (Frivaldszky, 1838)	–	3	–	–	–	–	–	–
Горлиця звичайна <i>Streptopelia turtur</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Зозуля звичайна <i>Cuculus canorus</i> Linnaeus, 1758	–	3		–	–	–	–	–
Сова вухата <i>Asio otus</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	2	–	–	–	–	–
Сова болотяна <i>Asio flammeus</i> (Pontoppidan, 1763)	РД	2	2	–	–	–	–	–
Совка <i>Otus scops</i> (Linnaeus, 1758)	РД	2	2	–	–	–	–	–
Сич хатній <i>Athene noctua</i> (Scopoli, 1769)	–	2	2	–	–	–	–	–
Сова сіра <i>Strix aluco</i> Linnaeus, 1758	–	2	2	–	–	–	–	–
Дрімлюга <i>Caprimulgus</i> <i>europaeus</i> Linnaeus, 1758	–	2	–	–	–	–	–	–
Серпокрилець чорний <i>Apus apus</i> (Linnaeus, 1758)	–	3	+	–	–	–	–	NT
Сиворакша <i>Coracias garrulus</i> Linnaeus, 1758	ЗК	2	–	2		–	VU	–
Рибалочка <i>Alcedo atthis</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Бджолоїдка звичайна <i>Merops apiaster</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	–	–	–	–
Одуд <i>Upupa epops</i> (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Крутиголовка <i>Jynx torquilla</i>	–	2	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
(Linnaeus, 1758)								
Жовна сива Picus canus (Gmelin, 1788)	–	2	–	–	–	–	–	–
Дятел звичайний Dendrocopos major (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Дятел сирійський Dendrocopos syriacus (Hemprich et Ehrenberg, 1833)	–	2	–	–	–	–	–	–
Дятел середній Dendrocopos medius (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Дятел малий Dendrocopos minor (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Ластівка берегова Riparia riparia (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Ластівка сільська Hirundo rustica Linnaeus, 1758	–	2	–	–	–	–	–	–
Ластівка міська Delichon urbica (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Посмітюха Galerida cristata (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Жайворонок малий Calandrella cinerea (Gmelin, 1789)	–	3	–	–	–	–	–	–
Жайворонок степовий Melanocorypha calandra (Linnaeus, 1766)	–	2	–	–	–	–	–	–
Жайворонок лісовий Lullula arborea (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Жайворонок польовий Alauda arvensis (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Щеврик лісовий Anthus trivialis (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Щеврик лучний Anthus pratensis	–	2	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
(Linnaeus, 1758)								
Плиска жовта Motacilla flava (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Плиска біла Motacilla alba (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Сорокопуд терновий Lanius collurio (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Сорокопуд чорнолобий Lanius minor (Gmelin 1789)	–	2	–	–	–	–	–	–
Сорокопуд сірий Lanius excubitor (Linnaeus, 1758)	РД	2	–	–	–	–	–	–
Вивільга Oriolus oriolus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Крук Corvus corax (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Омелюх Bombycilla garrulus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Волове очко Troglodytes troglodytes (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Кобилочка солов'їна Locustella luscinioides (Savi, 1824)		2	–	–	–	–	–	–
Кобилочка річкова Locustella fluviatilis (Wolf, 1810)	–	2	–	–	–	–	–	–
Очеретянка лучна Acrocephalus schoenobaenus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Очеретянка чагарникова Acrocephalus palustris (Bechstein, 1798)	–	2	–	–	–	–	–	–
Очеретянка ставкова Acrocephalus scirpa ceus (Hermann, 1804)	–	2	–	–	–	–	–	–
Очеретянка велика	–	2	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Acrocephalus arundinaceus (Linnaeus, 1758)								
Берестянка звичайна Hippolais icterina (Vieillot, 1817)	–	2	–	–	–	–	–	–
Кропив'янка чорноголова Sylvia atricapilla (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Кропив'янка садова Sylvia borin (Boddaert, 1783)	–	2	–	–	–	–	–	–
Кропив'янка сіра Sylvia communis (Latham, 1787)	–	2	–	–	–	–	–	–
Кропив'янка прудка Sylvia curruca (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Вівчарик весняний Phylloscopus trochilus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Вівчарик-ковалик Phylloscopus collybita (Vieillot, 1817)	–	2	–	–	–	–	–	–
Вівчарик жовтобровий Phylloscopus sibilatrix (Bechstein, 1793)	–	2	–	–	–	–	–	–
Золотомушка жовточуба Regulus regulus (Linnaeus, 1758)	–	2	–		–	–	–	–
Мухоловка строката Ficedula hypoleuca (Pallas, 1764)	–	2	–	2	–	–	–	–
Мухоловка білошия Ficedula albicollis (Temminck, 1815)	–	2	–	2	–	–	–	–
Мухоловка сіра Muscicapa striata (Pallas, 1764)	–	2	–	2	–	–	–	–
Трав'янка лучна Saxicola rubetra (Linnaeus, 1758)	–	2	–	2	–	–	–	–
Трав'янка чорноголова Saxicola torquata (Linnaeus, 1766)	–	2	–	2	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Кам'янка звичайна <i>Oenanthe oenanthe</i> (Linnaeus, 1758)	—	2	—	2	—	—	—	—
Кам'янка попеляста <i>Oenanthe isabellina</i> (Temminck, 1829)	—	2	—	2	—	—	—	—
Горихвістка звичайна <i>Phoenicurus phoenicurus</i> (Linnaeus, 1758)	—	2	—	2	—	—	—	—
Горихвістка чорна <i>Phoenicurus ochrurus</i> (S.G.Gmelin, 1774)	—	2	—	2	—	—	—	—
Вільшанка <i>Erithacus rubecula</i> (Linnaeus, 1758)	—	2	—	2	—	—	—	—
Соловейко східний <i>Luscinia luscinia</i> (Linnaeus, 1758)	—	2	—	2	—	—	—	—
Синьошийка <i>Luscinia svecica</i> (Linnaeus, 1758)	—	2	—	2	—	—	—	—
Чикотень <i>Turdus pilaris</i> (Linnaeus, 1758)	—	3	—	2	—	—	—	—
Дрізд чорний <i>Turdus merula</i> (Linnaeus, 1758)	—	3	—	2	—	—	—	—
Дрізд співочий <i>Turdus philomelos</i> (C.L.Brehm, 1831)	—	3	—	2	—	—	—	—
Дрізд-омелюх <i>Turdus viscivorus</i> (Linnaeus, 1758)	—	3	—	2	—	—	—	—
Синиця вусата <i>Panurus biarmicus</i> (Linnaeus, 1758)	—	2	—	—	—	—	—	—
Синиця довгохвоста <i>Aegithalos caudatus</i> (Linnaeus, 1758)	—	3	—	—	—	—	—	—
Ремез <i>Remiz pendulinus</i> (Linnaeus, 1758)	—	2	—	—	—	—	—	—
Гаїчка болотяна <i>Parus palustris</i> Linnaeus, 1758	—	2	—	—	—	—	—	—
Синиця блакитна	—	2	—	—	—	—	—	—

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
Parus caeruleus (Linnaeus, 1758)								
Синиця велика Parus major (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Повзик Sitta europaea (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Підкоришник звичайний Certhia familiaris (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Горобець польовий Passer montanus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Зяблик Fringilla coelebs (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
В'юрок Fringilla montifringilla (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Зеленяк Chloris chloris (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Чиж Spinus spinus (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Щиглик Carduelis carduelis (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Коноплянка Acanthis cannabina (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Снігур Pyrrhula pyrrhula (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Костогриз Coccothraustes coccothraustes (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Просіянка Emberiza calandra (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Вівсянка звичайна Emberiza citrinella (Linnaeus, 1758)	–	2	–	–	–	–	–	–
Вівсянка очеретяна Emberiza	–	2	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
schoeniclus (Linnaeus, 1758)								
Вівсянка садова Emberiza hortulana (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Усього	23	176	27	88	49	–	10	7
Клас ССАВЦІ (MAMMALIA)								
Білозубка білочерева Crocidura leucodon (Hermann, 1780)	НВ	3	–	–	–	–	–	–
Білозубка мала Crocidura suaveolens (Pallas, 1811)	–	3	–	–	–	–	–	–
Кутора (Рясоніжка) велика Neomys fodiens (Pennant, 1771)	–	3	–	–	–	–	–	–
Мідиця звичайна Sorex araneus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Мідиця мала Sorex minutus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Вечірниця мала Nyctalus leisleri (Kuhl, 1819)	РД	2	–	2	–	+	–	–
Вечірниця велетенська Nyctalus lasiopterus (Schreber, 1780)	ЗК	2	–	2	–	+	DD	NT
Вечірниця руда Nyctalus noctula (Schreber, 1774)	ВР	2	–	2	–	+	–	–
Нетопир Натусіуса (Нетопір лісовий) Pipistrellus nathusii (Keyserling and. Blasius, 1839)	НО	2	–	2	–	+	–	–
Нетопир карлик (звичайний) Pipistrellus pipistrellus(Schreber, 1774)	ВР	3	–	2	–	+	–	–
Лилик двоколірний Vespertilio murinus (Linnaeus, 1758)	ВР	2	–	2	–	+	–	–
Заєць сірий (русак) Lepus europaeus	–	3	–	–	–	–	–	–

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
(Pallas, 1778)								
Бобер європейський (річковий) Castor fiber (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Вивірка звичайна Sciurus vulgaris (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Мишівка степова Sicista subtilis (Pallas, 1773)	ЗК	2	–	–	–	–	NT	–
Вовк сірий Canis lupus (Linnaeus, 1758)	–	2	2	–	–	–	–	–
Видра річкова Lutra lutra (Linnaeus, 1758)	НО	2	1	–	–	–	NT	NT
Куниця кам'яна Martes foina (Erxleben, 1777)	–	3	–	–	–	–	–	–
Куниця лісова Martes martes (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Борсук європейський Meles meles (Linnaeus 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Горностай Mustela ermine (Linnaeus, 1758)	НО	3	–	–	–	–	–	–
Ласка Mustela nivalis (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Лось європейський Alces alces (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Кабан звичайний Sus scrofa (Linnaeus 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Європейська козуля або сарна Capreolus capreolus (Linnaeus, 1766)	–	3	–	–	–	–	–	–
Олень благородний Cervus elaphus (Linnaeus, 1758)	–	3	–	–	–	–	–	–
Усього:	10	26	2	6		6	3	2

* Охоронний статус: Червона Книга України – ВР – вразливий вид; РД – рідкісний вид; ЗК – зникаючий вид ; НО – неоцінений вид; МСОП – Міжнародний список охорони природи: LC – знаходиться під найменшою загрозою; VU – знаходиться у вразливому стані; EN – вид знаходиться у небезпечному стані; CR – знаходиться у критичній загрозі; DD – даних недостатньо; NT – близький до стану загрози зникнення. Бернська конвенція:

2 – додаток II, види, що підлягають особливій охороні, 3 – додаток III, види фауни, що підлягають охороні.

Скорочення:

Бернська конвенція – Конвенція про охорону дикої фауни і флори і природних середовищ існування в Європі;
CITES – Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення;

CMS – Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин;

AEWA – Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів;

EUROBATS – Угода про збереження кажанів в Європі.

Таблиця 5.3.3.3. Перелік видів тварин, що охороняються, і які з'явилися чи зникли в регіоні з 2012 по 2016 роки

Назва виду	З'явились	Зникли	Причина
РЕПТИЛІЇ Мідянка європейська <i>Coronella austriaca</i> (Laurenti, 1768)	У 2012 році	—	Удосконалення системи досліджень дозволило зареєструвати одиничні особини, уперше з 1990 року
Полоз каспійський <i>Dolichophis caspius</i> Gmelin, 1779	У 2013 році	—	Удосконалення системи досліджень дозволило зареєструвати одиничні особини, уперше з 1990 року
АФІБІЇ Тритон звичайний <i>Lissotriton vulgaris</i> L., 1758	У 2014 році	—	Удосконалення системи досліджень дозволило зареєструвати одиничні особини, уперше з 1990 року
РИБИ Сонячна риба синьо-зяброва, сонячний окунь <i>Lepomis gibbosus</i> (Linnaeus, 1758)	У 2013 році	—	Тотальне поширення у водоймах регіону
ПТАХИ Пірнікоза чорношия <i>Podiceps nigricollis</i> C.L.Brehm, 1831	У 2013 році	—	Зміна шляхів міграцій
Свищ <i>Anas penelope</i> Linnaeus, 1758	У 2012 році	—	Зміна шляхів міграцій
Могильник <i>Aquila heliaca</i> Savigny, 1809	У 2012 році	—	Зміна шляхів міграцій
Погонич малий <i>Porzana parva</i> (Scopoli, 1769)	У 2013 році	—	Сприятливий охоронний режим, деталізація досліджень
ССАВЦІ Олень благородний <i>Cervus elaphus</i> (Linnaeus, 1758)	У 2012 році	—	Удосконалення системи охорони призвело до збільшення чисельності до параметрів які дозволили зареєструвати вид, як сталу популяцію

Таблиця 5.3.3.4. Перелік наукових досліджень щодо стану дикої фауни і заходів, вжитих щодо охорони тваринного світу, у тому числі на виконання вимог міжнародних договорів України у галузі дикої фауни та рішень її керівних органів

Назва дослідження або заходу	Виконавець/виконавці	Основні досягнуті результати
БЕЗХРЕБЕТНІ		
Облік чисельності та видового різноманіття тваринного населення ґрунту.	Жуков О. В., Трифанова М. В., Ганжа Д., Задорожна Г. О.	Встановлені показники чисельності та видового різноманіття тваринного населення дерново-степових ґрунтів на арені р. Дніпро, діброви та луку. Проведено ординацію рослинного угруповання методами багатовимірного шкалювання, виявлено оптимальні способи попередньої трансформації даних і метрики подібності/розбіжності, ідентифіковано багатовимірні виміри у просторі едафічних і фітоіндикаційних показників і виявлено характер взаємозв'язків матриць рослинного угруповання, фітоіндикаційних шкал і едафічних властивостей. Отримані результати свідчать про те, що матриці едафічних і кліматичних шкал несуть взаємодоповнюючу інформацію про властивості едафотопу, і, імовірно, кліматопу. Найбільш ймовірно те, що кліматичні шкали на великомасштабному рівні несуть специфічну інформацію про властивості середовища. Важко стверджувати, чи є характер цієї інформації адекватним номінативним властивостям шкали на макрорівні. Але із упевненістю можна говорити про те, що кліматичні фітоіндикаційні шкали дозволяють диференціювати екологічну обстановку в біогеоценозі на великомасштабному рівні. Таким чином, на даному етапі ми схиляємося до феноменологічної інтерпретації значення кліматичних фітоіндикаційних шкал на великомасштабному рівні.
РИБИ		
Фенологічні спостереження за іхтіофауною заповідника. Облік чисельності. Вивчення умов відтворення. Визначення структурних параметрів популяцій риб та місць локалізації рідкісних видів.	Бондарев Д.Л., Кочет В.М.	Проведені моніторингові дослідження дозволили встановити загальний видовий склад іхтіофауни та поновити інвентаризаційний список риб водойм природного заповідника “Дніпровсько-Орільський”. На сучасному етапі існування заповідника його іхтіофауна налічує 50 видів риб (представники 15 родин). Визначено, що водойми заповідника є головним осередком збереження аборигенного іхтіокомплексу Дніпровського водосховища. До категорії аборигенних видів відносяться 71 % від загального видового списку. Встановлено, що серед зареєстрованих видів риб - 68 % (32 види) мають охоронний статус вітчизняного або міжнародного рівня. Серед видів риб, що занесені до Червоної книги України, зареєстровані стерлядь, ялець звичайний, карась золотий, минь річковий, берш, пуголовка зірчаста та бичок

Назва дослідження або заходу	Виконавець/виконавці	Основні досягнуті результати
		пуголовка Браунера. Констатовано, що роль акваторій заповідника в процесі природного відтворення риб постійно збільшується. Практично всі водойми заповідника (70 % акваторії) набули статусу якісних природних нерестовищ. В подальшому дані акваторії виконують нагульну функцію для молоді риб та інших вікових груп популяцій риб верхньої ділянки Дніпровського водосховища. В зимовий період частина акваторій (20%) виконує функцію зимувальних ям. Виявлено нові місця мешкання та відтворення рідкісних представників іхтіофауни області в придатковій системі водосховища для подальшої охорони цих місць. Збільшити площу акваторій заповідника шляхом приєднання частини акваторії русла Дніпра і заплави в районі Миколаївського уступу. Для оптимізації умов існування та відтворення риб в водоймах заповідника при критичному рівні антропогенної трансформації прилеглих ділянок водосховища, необхідним є розробка та впровадження обмеженого комплексу робіт по відновленню гідрологічного режиму на окремих акваторіях заповідника. Розроблено детальні рекомендації стосовно вдосконалення охорони та збереження аборигенної іхтіофауни.
АФІБІ ТА РЕПТИЛІЇ		
Фенологія і екологічні дослідження земноводних та рептилій	Кочет В.М.	Проведено деталізовані дослідження чисельності, місць локалізації та поширення амфібій та рептилій . Розроблено нову схему маршрутного обліку. Виявлено три нових охоронюваних види (згідно додатку 3), які не реєструвалися впродовж 25 років. Розроблено систему спостережних та охоронних заходів для цієї групи тварин.
ПТАХИ		
Фенологічні дослідження орнітофауни, міграційних процесів, гніздування, стану популяцій птахів	Трифанова М.В, Пономаренко О.Л.	Встановлені показники видового складу та чисельності мігруючих видів птахів, занесених до охоронних списків, по окремим видам проведено аналіз багаторічної динаміки чисельності з виявленням можливих причин її зміни, надані рекомендації щодо особливостей охоронного режиму на окремих ділянках ПЗДО, сформульовано пропозиції щодо біотехнічних заходів для підтримання популяцій охоронних видів птахів. Встановлені показники видового складу та чисельності зимуючих видів птахів, занесених до охоронних списків, по окремим видам проведено аналіз багаторічної динаміки чисельності з виявленням можливих причин її зміни, надані рекомендації щодо особливостей охоронного режиму на окремих ділянках ПЗДО, сформульовано пропозиції щодо біотехнічних заходів для

Назва дослідження або заходу	Виконавець/виконавці	Основні досягнуті результати
		підтримання популяцій охоронних видів птахів. Встановлені показники видового складу та чисельності гніздуючих видів птахів, занесених до охоронних списків, по окремим видам проведено аналіз багаторічної динаміки чисельності з виявленням можливих причин її зміни, надані рекомендації щодо особливостей охоронного режиму на окремих ділянках ПЗДО, сформульовано пропозиції щодо біотехнічних заходів для підтримання популяцій охоронних видів птахів.
ССАВЦІ		
Фенологічні дослідження теріофауни заповідника	Задорожна Г.О., Трифанова М.В.	Визначено основні характеристики перебування представників теріофауни заповідника (динаміка чисельності, стан популяцій, особливості процесу відновлення та ін.). Детальні результати викладені в літописі природи та наукових публікаціях.

5.3.4. Інвазивні види тварин

Інвазивні види тварин – чужорідні немісцеві види, інтродуковані навмисно або ненавмисно поза межі їх природних середовищ існування, де вони осіли, розмножуються та поширюються способами, що чинять шкоду для середовища, до якого вони потрапили. Інформація про чужорідні види тварин наведена за даними природного заповідника “Дніпровсько-Орільський” у таблиці 5.3.4.1.

Таблиця 5.3.4.1. Інформація про чужорідні види тварин

Назва виду (українська і латинська (наукова))	Результати досліджень, заходи контролю чисельності
РИБИ Тюлька чорноморсько-азовська <i>Clupeonella cultriventris</i> (Nordmann, 1840)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи, заходи з регулювання чисельності не проводяться. Стабільно багато чисельний, але незагрозливий вид.
Амур білий <i>Ctenopharyngodon idella</i> (Valenciennes, 1844)	Періодично зариблюється в Дніпровське водосховище, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи, самостійно не відтворюється. Малочисельний, незагрозливий вид.
Чебачок амурський <i>Pseudorasbora parva</i> (Temminck&Schlegel, 1846)	Потрапив у водосховище разом із зарибком рослинорідних риб, адаптувався на всій акваторії, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи, заходи з регулювання чисельності не проводяться. Багаточисельний, поширений, загрозливий вид.
Карась сріблястий <i>Carassius auratus gibelio</i> (Bloch, 1782)	Інтродукований в водосховище, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи, Чисельність помірна, незагрозливий вид.
Білий товстолоб <i>Hypophthalmichthys molitrix</i> (Valenciennes, 1844)	Періодично зариблюється в Дніпровське водосховище, самостійно не відтворюється. Малочисельний, незагрозливий вид.
Строкатий товстолоб <i>Aristichthys nobilis</i> (Richardson, 1846)	Періодично зариблюється в Дніпровське водосховище, самостійно не відтворюється. Малочисельний, незагрозливий вид.
Вугор річковий <i>Anquilla anquilla</i> (Linnaeus, 1758)	Інтродуцент, самостійно не відтворюється. Реєструються поодинокі особини.

Назва виду (українська і латинська (наукова))	Результати досліджень, заходи контролю чисельності
Атерина чорноморська <i>Atherina boyeri pontica</i> (Eichwald, 1831)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи. Мало чисельний, незагрозливий вид.
Колючка триголка <i>Gasterosteus aculeatus</i> (Linnaeus, 1758)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи. Малочисельний, незагрозливий вид.
Сонячна риба синьо-зяброва, сонячний окунь <i>Lepomis gibbosus</i> (Linnaeus, 1758)	Випадковий інтродуцент, саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи, заходи з регулювання чисельності не проводяться. Загрозливий вид, прогнозується спалах чисельності.
Судак волзький <i>Stizostedion volgense</i> (Gmelin, 1789)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався. Стабільно мало чисельний, незагрозливий вид.
Бичок кругляк <i>Neogobius melanostomus</i> (Pallas, 1814)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи
Бичок гонець <i>Neogobius gymnotrachelus</i> (Kessler, 1857)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи. Чисельність стабільно помірна, незагрозливий вид.
Бичок кнут <i>Mesogobius batrachocephalus</i> (Pallas, 1814)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, моніторинг чисельності проводиться згідно програми Літопису природи. Чисельність помірна, незагрозливий вид.
Бичок пуголовочок Браунера <i>Benthophiloides brauneri</i> (Beling et Pjin, 1927)	Саморозселився з прилеглих акваторій, акліматизувався, Малочисельний незагрозливий вид.
ПТАХИ Баклан великий <i>Phalacrocorax carbo</i> (Linnaeus, 1758)	Щорічні дослідження на сезонних маршрутах. Чисельність постійно збільшується, загрозливий вид.*
ССАВЦІ Єнотоподібний собака (єнотоподібний пес, собака єнотовий) <i>Nyctereutes procyonoides</i> (Gray 1834)	Щорічні дослідження: зимовий маршрутний облік на “білій стежці”, облік чисельності на “чорній стежці” за слідами діяльності. Нечисельний вид, чисельність незагрозна, стабільна.
Олень благородний <i>Cervus elaphus</i> (Linnaeus, 1758)	Щорічні дослідження: зимовий маршрутний облік на “білій стежці”, облік чисельності на “чорній стежці” за слідами діяльності. Локальні популяції, чисельність помірна, стабільна.
Ондатра <i>Ondatra zibethica</i> (Linnaeus, 1668)	Облік чисельності за слідами діяльності
Вивірка звичайна <i>Sciurus vulgaris</i> (Linnaeus, 1758)	Щорічні дослідження: зимовий маршрутний облік на “білій стежці”, облік чисельності на “чорній стежці” за слідами діяльності. Чисельність помірна, не загрозлива, стабільна.

* для орнітофауни не використовується термін “чужорідні види”, тому що птахи є високо рухливими високо адаптивними тваринами, які можуть інтенсивно збільшувати ареал. За останні 60 років з’явився ряд видів, які вже адаптувалися до місцевих екосистем і є їх типовими функціональними елементами. До таких видів можна віднести як баклана великого, який є активним регулятором чисельності іхтіофауни в заповіднику і з’явився в області у 1980-х роках так і кулика-довгонога, який гніздиться на території області з 1964 року і занесений до Червоної книги України.

5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу.

Як відомо, головною особливістю фауни є її динамічність, що визначається можливостями та історично сформованими особливостями її видів до зміни свого місця у просторі і надзвичайно динамічній структурі

угруповань у часі. На відміну від інших груп живих організмів, тварини активно переміщуються у просторі, змінюючи своє положення відповідно до змін факторів середовища та змін ресурсів. Тому всі заходи і програми щодо охорони фауни повинні враховувати цю її особливість, яка виявляється як в сезонних циклах, так і в багаторічних (при тому доволі стрімких) змінах ареалів, у міграціях, інвазіях, хвилях чисельності тощо. Сезонні та багаторічні зміни локальних угруповань вимагають розробки динамічної системи охорони біорізноманіття загалом і раритетних видів зокрема.

До критеріїв забезпечення фауни охороною необхідно відносити:

- 1) наявність в області стійких популяцій, місцезнаходження яких забезпечені загальною охороною;
- 2) внесення видів у “червоні” списки і розроблення відповідних планів дій;
- 3) формування механізмів підтримання стійкості популяцій в умовах тотальної фрагментації видових ареалів і порушення структури популяцій (вікової, статевий, просторової), життєвих і сезонних циклів тощо;
- 4) розвиток системи реабілітації популяцій на основі розплідників та системи рятування приречених популяцій з подальшим переселенням репродуктивного ядра в інші місця;
- 5) зміну ставлення пересічних людей до тих чи інших видів і зміну суспільних цінностей, включаючи ставлення до тварин як до трофею чи як до біологічного ресурсу загалом.

Ці п'ять базових факторів можуть бути ефективними при врахуванні кількох спільних для них знаменників, частина яких визначається біологічними особливостями видів, а частина особливостями нашого ставлення до видів:

динамічна просторово-часова структура популяцій і міграційна активність;

різний фактичний статус на заповідних і господарських об'єктах;

неоднакове ставлення до одних і тих самих видів в різних соціальних шарах людської популяції;

можливість переходу тварин зі статусу “раритетного” у статус “шкідника” і навпаки, залежно від його чисельності і статусу території оселення;

необхідність різного відношення до видів-аборигенів і до адвентивних видів, з урахуванням необхідності проектування квазіприродних угруповань.

Невиконання хоча б одного з п'яти базових положень першого блоку та неврахування будь-якого з положень другого блоку веде до руйнації всієї системи охорони видів дикої фауни.

Питання збереження біорізноманіття включені до Дніпропетровської обласної комплексної програми (стратегії) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 - 2025 роки. Аналіз багаторічних даних свідчить про те, що заповідний режим та заходи з охорони безумовно позитивно впливають на стан мешкання та перебування усіх рідкісних видів тварин на території Дніпропетровської області.

За інформації природного заповідника “Дніпровсько-Орільський” збільшення чисельності деяких охороних видів і числа видів у першу чергу пов’язано з удосконаленням системи охоронюваних заходів. З іншого боку, удосконалення системи досліджень дало можливість виявити місця перебування одиничних особин рідкісних видів, що раніше не реєструвалися. Не зникло жодного виду, що охороняється і також не реєструється загрозливої (довготривалої) тенденції зменшення його чисельності, зареєстрованого з моменту створення заповідника по теперішній час.

Загалом, розвиток заповідної справи є потужним механізмом комплексного вирішення важливих екологічних проблем регіону. Збереження рідкісних видів тваринного світу – невід’ємна складова зазначеного механізму.

З метою збереження рідкісних видів тварин, що перебувають під загрозою зникнення на території Дніпропетровської області затверджений перелік Червоних списків тварин та рослин Дніпропетровської області (рішення Дніпропетровської обласної ради від 27.12.2011 № 219-10/VI). До Червоного списку тварин Дніпропетровської області занесені 132 види тварин.

Також одним із важливих шляхів розв’язань проблем регіону – боротьба з браконьєрством.

Інформація про кількість виявлених фактів браконьєрства наведена у таблиці 5.3.5.1.

Таблиця 5.3.5.1. Кількість виявлених фактів браконьєрства

<i>Виявлено фактів браконьєрства, од.</i>	2014 рік	2015 рік	2016 рік
За даними ДООУЛМГ	140	111	105
За даними Дніпропетровськрибоохорона	1904	2040	914
За даними ДЕІ у Дніпропетровській області	155	80	55

З метою охорони та відтворення водних біоресурсів у природних рибогосподарських водних об’єктах Дніпропетровської області Управлінням охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в Дніпропетровській області організовуються заходи щодо проведення нерестової кампанії під час весняно-літньої заборони лову риби, раків на Дніпровському, Дніпродзержинському, Каховському водосховищах та інших водоймах області (встановлення термінів заборони промислового, любительського рибальства та затвердження переліку нерестових ділянок).

Основним завданням проведення заходів є недопущення погіршення умов існування водних біоресурсів, припинення промислу рибодобувними організаціями, забезпечення контролю за роботою спеціальних товарних рибних господарств, а також за виконанням встановленого порядку любительського лову риби громадянами та членами громадських організацій в місцях де дозволено любительське рибальство в період весняно-літньої заборони.

Під час нересту риби заборонено днопоглиблювальні, вибухові, гідротехнічні роботи, видобуток гравію та пісчано-ракушкової суміші, а також

пересування плавзасобів з двигунами у заборонених зонах і на нерестових ділянках, будь-яке перебування громадян (за винятком уповноважених органів, які здійснюють охорону водних біоресурсів) та лов риби у водоймах під час її масового ходу на нерестовища, в період відкладання ікри і виходу з неї мальків, з урахуванням погодних умов, а також лов раків у період вирощування ікри, першої та другої лінки.

Також в 2016 році на території Дніпропетровської області за участю громадських екологічних організацій та природоохоронних установ була організована кампанія з нагоди відзначення Всесвітнього дня мігруючих птахів під гаслом «..... а якщо настане тиша в небі? Зупиніть незаконні вбивства, відлов і торгівлю!», щоб підкреслити, як злочини проти дикої природи зачіпають і численні види перелітних птахів. Всесвітній день мігруючих птахів організовується Секретаріатами Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (CMS) та угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA). Метою проведення заходів є розширення знань про мігруючих птахів, збереження їх чисельності та середовища безпосереднього їх перебування по всьому світі.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

Дніпропетровська область знаходиться в степовій зоні України і займає площу 3192,3 тис. га, в тому числі землі лісового фонду становлять 192,8 тис. га, із них вкриті лісовою рослинністю 163,7 тис. га, а лісистість області – 5,6 %. Наявність потужних запасів мінеральної сировини і сприятливі ґрунтово-кліматичні умови зумовлюють високу концентрацію промислових об'єктів і розвиток аграрного сектору. У результаті більша частина земель антропогенно трансформована. В таких умовах дуже складним є питання виявлення і заповідання природних територій і об'єктів.

У Дніпропетровській області проводиться значна робота щодо розвитку і розширення заповідних територій. Заповідна справа розглядається як головний засіб для комплексного вирішення важливих екологічних проблем, таких як збереження біорізноманіття, відновлення і підтримка екологічного балансу в біосфері в умовах техногенного забруднення тощо.

Станом на 01.01.2017 мережа територій та об'єктів природно-заповідного фонду області складає 178 об'єктів, загальною площею 96333,99 га, що становить 2,9 % від площі області. Із них 31 об'єкт загальнодержавного значення на площі 33103,86 га та 147 місцевого значення на площі 63230,1 га. (див. табл. 5.4.1.).

Таблиця 5.4.1. Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками (загальнодержавного та місцевого значення)

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2013 року		На 01.01.2014 року		На 01.01.2015 року		На 01.01.2016 року		На 01.01.2017 року	
	кількість, од.	площа, га	кількість, , од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
Природні заповідники	1	3766,2	1	3766,2	1	3766,2	1	3766,2	1	3766,2
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки	3	12156,7	3	12156,7	4	14000,1	4	14000,1	4	14000,1
Заказники загальнодержавного значення	23	26280,5	23	26280,5	23	26280,5	23	26280,5	24	29036,66
Заказники місцевого значення	62	31387,04	78	46462,4	80	47026,39	81	47959,4	81	47959,4
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	3	148	3	148	3	148	3	148	3	148
Пам'ятки природи місцевого значення	49	276,9	49	276,9	50	356,9	50	356,9	50	356,9
Заповідні урочища	3	466,4	3	466,4	3	466,4	3	466,4	3	466,4
Ботанічні сади загальнодержавного значення	2	108	2	108	2	108	2	108	2	108
Ботанічні сади місцевого значення	1	27	1	27	1	27	1	27	1	27
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	1	2,8	1	2,8	1	2,8	1	2,8	1	2,8
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	45	1	45	1	45	1	45	1	45
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	7	417,5	7	417,5	7	417,5	7	417,5	7	417,5
РАЗОМ	156	75081,5	172	90156,8	176	92644,8	177	93577,8	178	96333,99
Фактична площа ПЗФ *	75081,5		90156,8		92644,8		93577,8		96333,99	
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	2,35		2,8		2,9		2,93		2,93	

5.4.1. Стан і перспектива розвитку природно-заповідного фонду

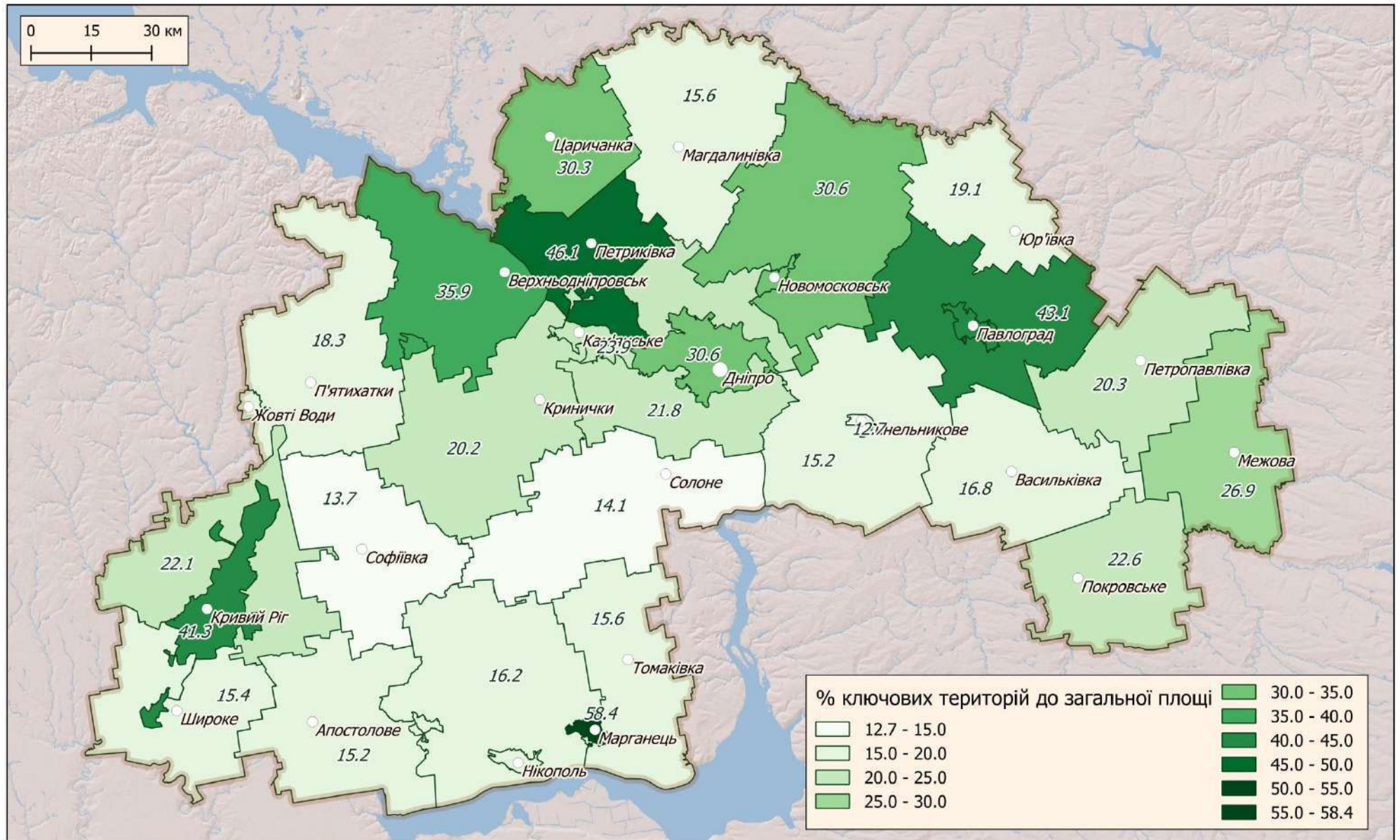
Розвиток природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2017 наведений в таблиці 5.4.1.1.

Таблиця 5.4.1.1. Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2017

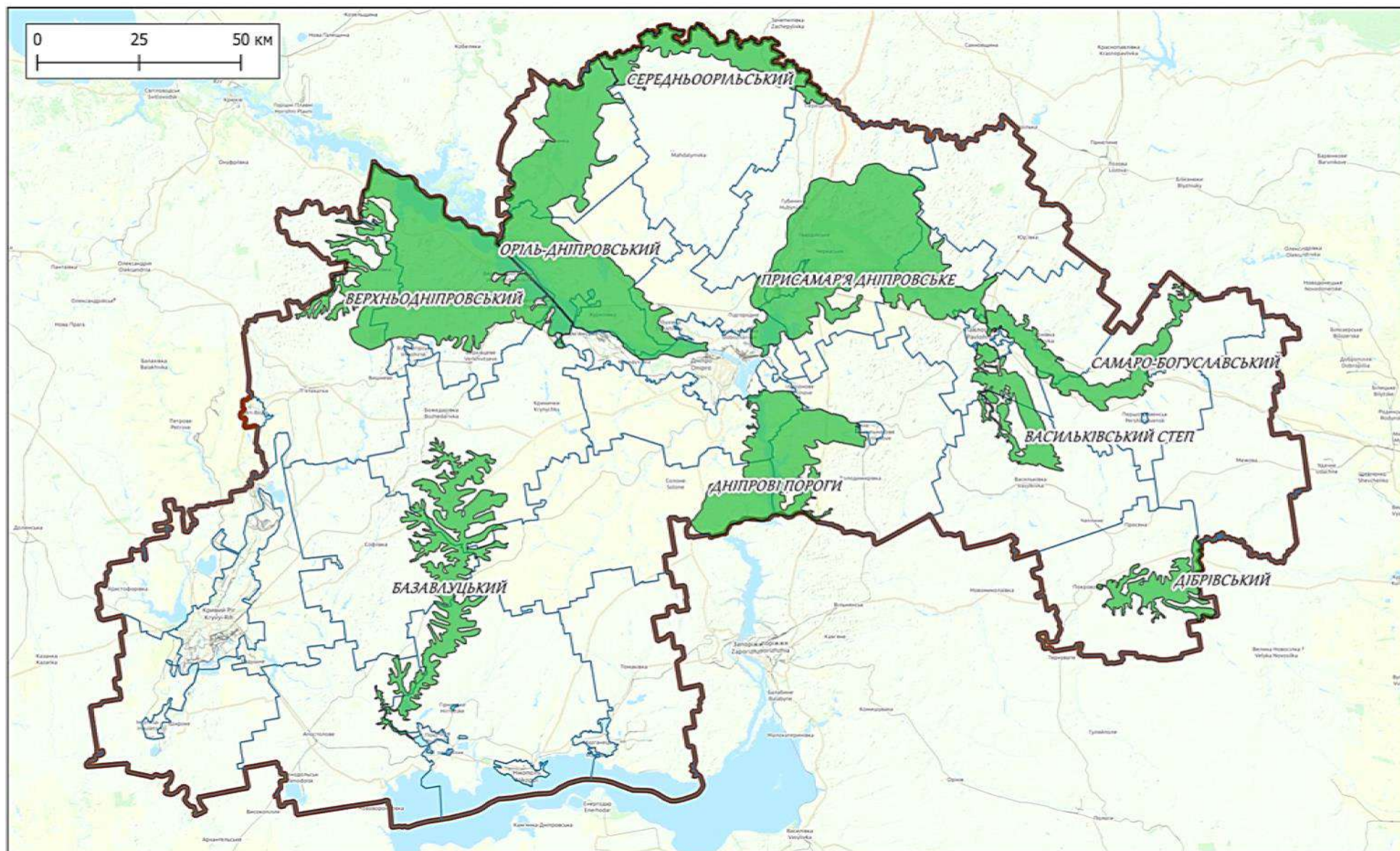
Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кіль-кість, од.	площа, га		кіль-кість, од.	площа, га		кіль-кість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування	
Природні заповідники	1	3766,2	3766,2	-	-	-	1	3766,2	3766,2	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	4	14000,1	-	4	14000,1	-	-
Заказники, усього	24	29036,66	X	81	47959,4	X	105	76996,06	X	-
у тому числі:										-
ландшафтні	15	25000,66	X	48	38891,29	X	63	63891,95	X	-
лісові	5	2956	X	3	1021	X	8	3977	X	-
ботанічні	2	332	X	19	4710	X	21	5042	X	-
загальнозоологічні	-	-	X	1	287	X	1	287	X	-
орнітологічні	2	748	X	3	144	X	5	892	X	-
ентомологічні	-	-	X	4	462,1	X	4	462,1	X	-
іхтіологічні	-	-	X	2	2422	X	2	2422	X	-
гідрологічні	-	-	X	1	22	X	1	22	X	-
загальногеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	3	148	X	50	356,9	X	53	504,9	X	-

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кіль-кість, од.	площа, га		кіль-кість, од.	площа, га		кіль-кість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування	
у тому числі:										-
комплексні	1	30	X	1	3,7	X	2	33,7	X	-
ботанічні	1	56	X	35	312,24	X	36	368,24	X	-
зоологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	2	1,5	X	2	1,5	X	-
геологічні	1	62	X	12	44,5	X	13	106,5	X	-
Заповідні урочища	-	-	X	3	466,4	X	3	466,4	X	-
Ботанічні сади	2	108	-	1	27	-	3	135	108	-
Дендрологічні парки	-	-	-	1	2,8	-	1	2,8		-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	45	-	7	417,5	-	8	462,5	-	-
Зоологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	31	33103,86	-	147	63230,13	-	178	96333,99	-	-

Частка ключових територій екомережі у загальній площі земель по районах Дніпропетровської області

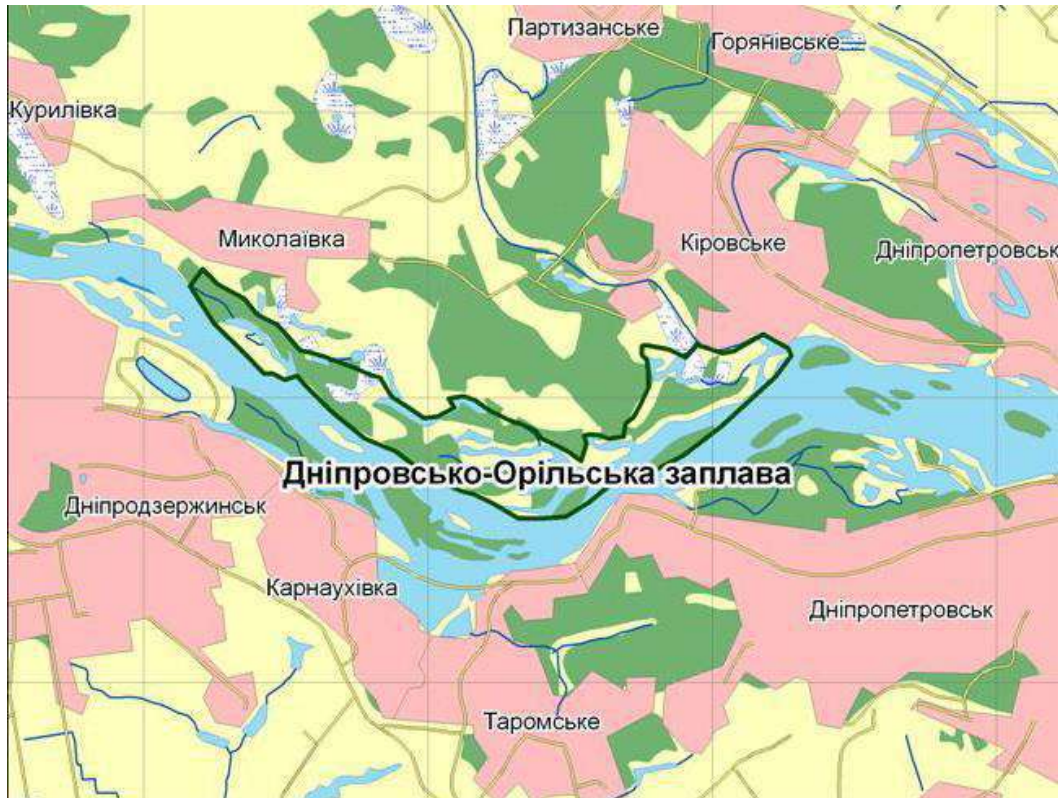


ПРИРОДНІ РЕГІОНИ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ У МЕЖАХ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ



5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

Водно – болотне угіддя “Дніпровсько-Орільська заплава”, згідно Паспорту ВБУ (date of designation 29 juli 2004, site no: 1399) є угіддям міжнародного значення і знаходиться у складі природного заповідника “Дніпровсько-Орільський”. У зв’язку з цим господарська діяльність в його межах на абсолютній більшості території не проводиться. Здійснюються лише наукові дослідження, природоохоронні заходи та моніторинг стану довкілля. На 38 га лук дозволяється сінокосіння (згідно паспорту ВБУ).



Оскільки водно – болотне угіддя міжнародного значення “Дніпровсько-Орільська заплава” є ядром, основною частиною заповідника, заходи із управління водно – болотним угіддям проводяться згідно затверджених планів наукової та науково – технічної діяльності та еколого-освітньої діяльності, а також програм та індивідуальних планів робіт співробітників наукового відділу заповідника.

У 2016 році затверджено теми трьох дисертаційних робіт співробітників заповідника (Пишнєва С.С., Бондарев Д.Л., Ганжа Д.С.) основою яких слугуватимуть дослідження стану та розвиток водно – болотного угіддя “Дніпровсько-Орільська заплава”.

5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

Туристично-рекреаційні ресурси Дніпропетровської області – це об’єкти, що використовуються чи можуть бути використані для відпочинку, туризму, лікування, оздоровлення населення. Вони можуть бути поділені на природні та соціально-економічні (культурні об’єкти, пам’ятки архітектури, історії, археологічні стоянки, місця, пов’язані з перебуванням видатних діячів тощо).

На території Дніпропетровської області знаходиться 31 територія та об’єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

М’який клімат, мінеральні джерела, лікувальні грязі Дніпропетровщини – все це створює умови для лікування та відпочинку. Тут працює 40 санаторіїв, профілакторіїв та пансіонатів з лікуванням, 87 баз відпочинку, 913 дитячих таборів відпочинку (з них 25 позаміських). Природно-рекреаційний потенціал: Солоний лиман – рівнинний грязьовий і бальнеологічний курорт степової зони, розташований за 20 км від Дніпропетровська. Лікувальні природні ресурси – грязь і рапа лиману, а також питна вода, що після промислового розливу використовується як столова та лікувальна під назвою “Знаменівська”. Села Орловщина та Новотроїцьке Новомосковського району внесено до Переліку населених місць, віднесених до курортних (постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.1997 № 1391 “Про внесення змін до Переліку населених пунктів, віднесених до курортних”).

У літній період функціонує більше 10 міських пляжів, які є безпечними для купання: проведено очистку піску, дна водоймищ, дезінфекція пляжного обладнання, підсипано пісок або галька тощо.

5.6. Туризм

Улаштування інформаційно-туристичних центрів на територіях та об’єктах природно-заповідного фонду загальнодержавного значення відсутнє, але на сьогодні у місті Дніпро працює 2 приватних туристичних інформаційних центри.

Все активніше розвивається сільський “зелений” туризм. На сьогодні в Дніпропетровській області існує 14 сільських садиб, які надають такі послуги, як прогулянки на конях, човнах і велосипедах; майстер-класи з гончарства, петриківського розпису, виготовлення витинанки і соломоплетіння; знайомство з українським побутом та національною кухнею. Такий відпочинок можна отримати в Петриківському, Межівському, Нікопольському, Царичанському районах.

Відпочити від напруженої роботи мешканці області можуть у парках культури та відпочинку (14 комунальних об’єктів).

Історична пам’ять зберігається в численних об’єктах культурної спадщини, розташованих на території області. На Дніпропетровщині під охороною держави перебувають понад 10 тис. пам’яток, з них: археології –

7870, у тому числі 13 національного значення; історії – 3457, у тому числі 10 національного значення; монументального мистецтва – 125, архітектури та містобудування – 339.

Розвитку духовності та культурного рівня населення сприяють 14 театрів, 2 державних цирки, 5 концертних організацій, 16 кінотеатрів.

У нашій області сформувався неповторний промисел – петриківський художньо-декоративний розпис. Вироби петриківських майстрів добре відомі у багатьох країнах світу й гідно представляють мистецтво України. Підтвердження цього є включення 5 грудня 2013 року петриківського розпису до Репрезентативного списку нематеріальної спадщини людства ЮНЕСКО.

Повною мірою насолодитись гарними краєвидами та відчувти справжній національний колорит можна в сільських “зелених” садибах області, яких, на сьогоднішній день, налічується 14 одиниць. Відпочинок в агрооселях є різновидом оздоровчого туризму.

До найвідоміших туристичних об’єктів культурно-архітектурного напрямку є пам’ятки у с. Старі Кодаци, місця боїв козацьких військ із польською шляхтою під м. Жовті Води та с. Княжі Байраки, історико-культурні пам’ятки в м. Дніпро, садиба — музей Д.І. Яворницького, місця, пов’язані з форсуванням Дніпра в роки Другої світової війни, скіфські кургани IV ст. до н. е., місця розташування козацьких січей, музей ужиткового мистецтва петриківського художнього орнаменту в смт. Петриківці.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

6.1. Структура та стан земель

Територія області займає 3192,3 тис. га, з них: сільськогосподарські землі – 2581,5 тис. га, ліси і інші лісовкриті площі – 192,8 тис. га, забудовані землі – 193,2 тис. га, відкриті заболочені землі – 26,1 тис. га, відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом – 41,6 тис. га. Усього земель (суші) – 3036,6 тис. га, води – 155,5 тис. га.

Основний фонд ґрунтового покриття Дніпропетровської області складають чорноземи звичайні різної глибини гумусового шару та механічного складу від легкосуглинкових до легкоглинистих.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

В області найбільшу питому вагу займають сільськогосподарські угіддя, що свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння земель.

Структура та динаміка основних видів земельних угідь у 2016 році наведена у таблиці 6.1.1.1.

Таблиця 6.1.1.1. Динаміка структури земельного фонду області

Основні види угідь	2013 р.		2014 р.		2015		2016	
	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія	3192,3	100	3192,3	100	3192,3	100	3192,3	100
у тому числі:								
1. Сільськогосподарські землі	2581,8	80,9	2513,2	78,7	2513,2	78,7	2513,0	78,7
2. Ліси і інші лісовкриті площі	192,8	6,0	192,8	6,0	192,8	6,0	192,8	6,0
3. Забудовані землі	194,2	6,1	194,2	6,1	194,2	6,1	193,2	6,1
4. Відкриті заболочені землі	26,1	0,8	26,1	0,8	26,1	0,8	26,1	0,8
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	41,8	1,3	41,8	1,3	41,6	1,3	41,6	1,3

Основні види угідь	2013 р.		2014 р.		2015		2016	
	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території	Всього, тис. га	% до загальної площі території
6. Інші землі	-	-	68,6	2,1	69,9	2,2	69,9	2,2
Усього земель (суша)	3036,7	95,1	3036,7	95,1	3036,6	95,1	3036,6	95,1
Території, що покриті поверхневими водами	155,6	4,9	155,6	4,9	155,7	4,9	155,7	4,9

6.1.2 Стан ґрунтів

Проблема збереження ґрунтового покриву сільськогосподарських угідь та родючості ґрунтів набула загрозливих масштабів. Особливо великої шкоди родючості чорноземів в області завдає водна ерозія, причинами якої є велика розораність сільськогосподарських угідь, насиченість сівозмін просапними культурами, невиконання протиерозійних заходів на схилах.

В зв'язку з цим проводиться моніторинг земель з метою оцінки ефективності родючості ґрунту, прогнозування та оброблення інформації про сучасний стан сільськогосподарських угідь, розроблення обґрунтованих рекомендацій щодо запобігання негативним змінам стану земель.

До основних джерел забруднення сільськогосподарських угідь відносять забруднення ґрунтів важкими металами, пестицидами, нітратами, радіоактивними елементами. Головною причиною забруднення ґрунтів є наднормативне внесення отрутохімікатів, мінеральних добрив.

Систематично проводиться лабораторний моніторинг за забрудненням ґрунтів. Проведення спостережень за забрудненням ґрунтів включає вибіркове визначення токсикантів промислового походження, а також спостереження за забрудненням ґрунтів сільськогосподарських угідь залишковими кількостями пестицидів та нітратів, важкими металами, радіонуклідами.

Кожного року лабораторія обстежує ґрунти населених пунктів на токсиканти промислового походження та землі адміністративних районів на залишкові кількості пестицидів. Оцінка стану забруднення ґрунтів проводиться шляхом порівняння концентрації вмісту забруднюючих речовин з встановленими гранично допустимими концентраціями.

6.1.3. Деградація земель

До деградованих земель відносяться земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок землетрусу, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин та земельні ділянки з еродованими, перезволоженими, з підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімічними

речовинами ґрунтами. До малопродуктивних земель відносяться сільськогосподарські угіддя, ґрунти яких характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання за призначенням є економічно не ефективним.

В області налічується 1083,9 тис. га деградованих сільськогосподарських угідь, підданих вітровій або водній ерозії. За даними Держземагентства в області налічується 14,03 тис. га сільськогосподарських земель, що перебувають у державній власності, які в першу чергу потребують консервації, з них: 3,42 тис. га – деградовані, 10,61 тис. га – малопродуктивні. Підлягають поліпшенню 20,1 тис. га малопродуктивних земель.

Основні підприємства, що порушують землі області, це гірничо – збагачувальні комбінати, які проводять розробку корисних копалин відкритим способом та шахти. В результаті їх господарської діяльності на території Дніпропетровської області порушено 37,95 тис. га земель, з них відпрацьовано 6,03 тис. га.

Процес формування гумусового шару та процес його деградації носять довгостроковий характер, тому виділити зміни, які відбулися за останні два – три роки, не уявляється можливим.

Таблиця 6.1.3.1. Консервація деградованих і малопродуктивних земель за 2016 рік

Види земель	усього на початок року		проведено консервацію		потребують консервації	
	тис.га	% до загальної площі території	тис.га	% до загальної площі території	тис.га	% до загальної площі території
Деградовані та малопродуктивні землі (всього)	1083,90	33,95	-	-	14,04	0,44

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Одним з основних чинників антропогенного впливу на земельні ресурси є гірничо-видобувна промисловість.

Розробка корисних копалин відкритим способом потребує проведення розкривних робіт, що призводить до порушення земель. На території Дніпропетровської області станом на 01.01.2017 порушено 0 тис. га земель, відпрацьовано – 0 тис. га, рекультивовані – 0,002 тис. га (Дані надані Головним управлінням Держгеокадастру у Дніпропетровській області станом на 01.01.2017).

Таблиця 6.2.1. Порушення та рекультивація земель

<i>Землі</i>	<i>2010 р.</i>	<i>2011*</i>	<i>2012 р.</i>	<i>2013 р.</i>	<i>2014 р.</i>	<i>2015 р.</i>	<i>2016р.</i>
Порушені, тис. га	0,0490	-	0,0143	-	0,1627	0,062	0
% до загальної площі території	0,0015	-	0,0004	-	0,0051	0,0019	0
Відпрацьовані, тис. га	0,0200	-	0,0460	-	0,1027	0,0017	0
% до загальної площі території	0,0006	-	0,0014	-	0,0033	0,00005	0
Рекультивовані, тис. га	0,0155	-	0,2906	0,2176	0,0020	0	0,002
% до загальної площі території	0,0005	-	0,0091	0,0090	0,0001	0	0,0001

* - у 2011 році вказані види робіт не здійснювались

6.3. Охорона земель.

Рішенням Дніпропетровської обласної ради від 25.03.2011 № 73-5/VI затверджена “Програма розвитку земельних відносин і охорони земель у Дніпропетровській області на 2011 – 2018 роки”.

Мета Програми полягає у проведенні державної політики, спрямованої на збалансоване забезпечення потреб населення і галузей економіки в земельних ресурсах, раціональне використання та охорону земель, захист їх від виснаження, деградації, забруднення, підвищення врожайів екологічно чистої продукції та забезпечення продовольчої безпеки держави, збереження ландшафтного і біологічного різноманіття, створення екологічно безпечних умов для проживання населення і провадження господарської діяльності, стабілізація та нарощування обсягів виробництва в рослинництві, підвищення родючості ґрунтів (регулювання водного режиму, гіпсування ґрунтів), забезпечення життєздатності сільського господарства, його конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

На даний час затверджено програми в усіх районах та містах області та у всіх сільських та селищних радах. Основними завданнями та заходами Програми є:

- 1) організація робіт з підвищення родючості ґрунтів шляхом меліоративних заходів;
- 2) встановлення меж населених пунктів;
- 3) проведення інвентаризації земель;
- 4) розмежування земель державної та комунальної власності;
- 5) нормативно грошова оцінка.

7. НАДРА

Відповідно до Кодексу України про надра надра надаються у користування підприємствам, установам, організаціям і громадянам лише за наявності у них спеціального дозволу на користування ділянкою надр.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1174 “Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України”, спеціальні дозволи на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами) видає Держгеонадра.

Державне науково – виробниче підприємство “Державний інформаційний геологічний фонд України” (ДНВП “Геоінформ України”) є науково-виробничою установою Державної служби геології та надр України, яка збирає, зберігає, аналізує та надає у користування інформацію, що утворилася в процесі геологічного вивчення та використання надр.

Предметом діяльності ДНВП “Геоінформ України” є :

- Створення й забезпечення функціонування галузевого державного архіву геологічних документів.
- Науково-дослідні, тематичні, дослідно-методичні, проектно-технологічні роботи (у тому числі спрямовані на використання засобів комп’ютеризації та телекомунікації) щодо аналізу, систематизації, узагальнення, інтерпретації, зберігання й передавання архівної, аналітичної та картографічної інформації з геологічного вивчення та використання надр.
- Державна реєстрація та облік робіт з геологічного вивчення надр України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони.
- Приймання, облік, постійне зберігання, аналітично-статистичне оброблення та надання у користування документів Національного архівного фонду, що містять результати робіт з геологічного вивчення та використання надр.
- Ведення системи обліку об’єктів Державного фонду родовищ, запасів та проявів корисних копалин, а саме:
 - державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин;
 - державного кадастру родовищ підземних вод;
 - державного балансу запасів корисних копалин;
 - ведення державного обліку нафтових і газових свердловин.

Зазначаємо, що облдержадміністрацією було направлено лист до ДНВП “Геоінформ України” та КП “Південукргеологія” щодо надання інформації стосовно стану та використання мінерально – сировинної бази, стосовно підземних вод (ресурси, використання, якість) та екзогенних геологічних процесів. Але, на вищевказані листи інформація за 2016 рік не була надана.

7.1. Система моніторингу геологічного середовища

7.1.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

У відповідності до геолого-структурної будови та гідрогеологічних умов, щодо організації централізованого водопостачання за рахунок підземних вод до практично непридатної відноситься переважна частина території області, яка пристосована до Українського басейну тріщинних вод (Верхньодніпровський, Дніпровський, Синельниківський, Васильківський, Покровський, П'ятихатський, Криничанський, Солонянський, Криворізький, Софіївський, Нікопольський, Томаківський райони) та Причорноморського басейну (Широківський, Апостолівський райони). До найбільш непридатної для організації водопостачання відноситься територія Апостолівського, Васильківського, Криворізького, Нікопольського, Софіївського, Томаківського, Широківського районів.

Зони з найбільш високою водозбагаченістю горизонтів тяжіють до долин рр. Самари, Орілі, Вовчої на території Дніпровсько-Донецького басейну (Царичанський, Петриківський, Магдалинівський, Новомосковський, Юр'ївський, Павлоградський, Петропавлівський, Межівський райони), р. Дніпро у районі Дніпродзержинського водосховища (Петриківський район), Домотканьської депресії на території Українського басейну тріщинних вод (Верхньодніпровський район).

До найбільш сприятливих за умовами водопостачання підземною водою відносяться території Петриківського, Петропавлівського, Павлоградського, Верхньодніпровського, Магдалинівського районів.

Водозабезпечення Васильківського, Магдалинівського, Межівського, Петриківського, Покровського, Царичанського, Юр'ївського районів водою питної якості відбувається тільки за рахунок підземних вод.

Станом на 01.01.2016 загальні балансові прогнозні ресурси складають 1043,8 тис. м³/добу, забалансові з мінералізацією 1,5 – 5,0 г/дм³ – 66,9 тис. м³/добу.

По гідрогеологічним басейнам підземних вод балансові прогнозні ресурси розподіляються наступним чином:

Дніпровсько-Донецький артезіанський басейн – 219,185 тис. м³/добу;

Український басейн тріщинних вод – 482,35 тис. м³/добу.

Сучасне водопостачання міст, селищ, сільських населених пунктів базується на використанні поверхневих та підземних вод. Водопостачання населених пунктів, віддалених від водопровідних магістралей поверхневих вод, організовано за рахунок підземних вод, що каптуються груповими та поодинокими водозаборами, а при відсутності підземних вод – за рахунок води, що підвозиться.

У таблиці 7.1.1.1 наведена інформація щодо прогнозних ресурсів та експлуатаційних ресурсів.

Таблиця 7.1.1.1 Прогнозні ресурси та експлуатаційні ресурси

№ п/п	Райони	Прогнозні ресурси млн м³/рік	Затверджені експлуатаційні запаси	
			млн. м³/рік	% до прогнозних
1	Апостолівський	0,77		
2	Васильківський	2,52		
3	Верхньодніпровський	16,79		
4	Дніпровський	22,34	11,31	68
5	Криворізький	0,07		
6	Криничанський	15,37		
7	Магдалинівський	22,26	5,66	25
8	Межівський	11,86	7,3	62
9	Нікопольський	0,51		
10	Новомосковський	7,66	2,19	28
11	Павлоградський	35,22	27,64	78
12	Петриківський	160,91	155,07	96
13	Петропавлівський	45,67	36,19	79
14	Покровський	7,04		
15	П'ятихатський	1,9		
16	Синельниківський	6,9	6,53	95
17	Солонянський	2,63		
18	Софіївський	0		
19	Томаківський	0		
20	Царичанський	13,06	1,2	8
21	Широківський	0,77		
22	Юріївський	6,68		
Разом		380,93	253,09	66,4

Стан та якість підземних вод

У відповідності до схеми районування території України за умовами формування режиму підземних вод територія Дніпропетровської області віднесена до зони нестійкого зволоження. В цій зоні зв'язок режиму ґрунтових вод з кліматичними факторами менш чіткий - зрегульований.

Станом на 01.01.2017 спостережна мережа нараховує 181 пункти (кількість спостережних свердловин та їх розташування обґрунтована науково-методичним центром Державного моніторингу підземних вод ДВ УкрДГРІ), у тому числі:

державний рівень моніторингу – 24 свердловини,
територіальний рівень моніторингу – 86 свердловин,
ділянки опорних полігонів – 71 свердловин.

Спостереження за станом та якістю підземних вод проводиться по 22 пунктам (державного рівня).

Весняний максимальний рівень, який характеризує найвище положення ґрунтових вод у річному коливанні і, в значній мірі, визначає загальну водність року, у 2013 році був нижче за норму в середньому на 36% (коеф. забезпеченості $P=86\%$); літньо-осінній мінімальний рівень, який характеризує витрачання запасів ґрунтових вод на стік та випарування з поверхні водоносного горизонту, був також нижче норми в середньому на 45% ($P=95\%$), та досягнув найнижчого положення рівня ґрунтових вод.

Середньорічний рівень дає загальне уявлення про положення ґрунтових вод в річному циклі. У 2013 році середньорічний рівень майже по всій території області був нижче норми в середньому на 32% ($P = 82\%$).

На водозаборах Західного Донбасу у зв'язку із відсутністю фінансування спостереження за рівнем води у водоносних горизонтах не велися, у тому числі не велися спостереження по водозаборах ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”.

У порушених умовах найбільш значні зміни природного геологічного середовища під впливом техногенних факторів відбуваються у гірничопромислових районах області (Західний Донбас, Кривбас, Покровський і Марганецький ГЗК). Основними причинами зміни гідрогеологічних умов продовжують залишатися інтенсивний водовідлив на площах родовищ корисних копалин, що розроблюються, а також існуюча технологія скиду, акумуляції забруднених промислових стічних і мінералізованих шахтних вод, стічних вод промислових підприємств і відходи великих тваринницьких комплексів.

На площі гірничих відводів шахт Західного Донбасу, за результатами спостережень по відомчій мережі спостережних свердловин ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”, у звітному періоді спостерігалось зниження рівня підземних вод у водоносних горизонтах мезо-кайнозойського кам'яновугільного віку. Після закриття ш. Першотравневої спостерігається подальший підйом рівня міжпластових підземних вод.

Зменшення скиду підземних вод у ставки-накопичувачі і несприятливі метеоумови зумовили незначне зниження рівня підземних вод на прилягаючих територіях.

Якісний стан підземних вод на території області істотно не змінився. Забруднення підземних вод має локальний характер, та пов'язане з роботою підприємств вугільної і хімічної промисловості, чорної металургії, житлокомунгоспу і держагропрому. В попередні роки усього було враховано 63 джерела забруднення. Осередки забруднення продовжують формуватися в районі накопичувачів, скидних колекторів та випусків токсичних промислових стічних вод у долинах річок Дніпра, Самари і частково Вовчої.

Забрудненню піддається, переважно, незахищений ґрунтовий водоносний та горизонт четвертинних відкладів, на локальних ділянках забрудненню піддаються підземні води палеогену та докембрію. Дані про якісний склад застарілі, оскільки гідрохімічне випробування раніше виявлених осередків забруднення не проводиться через недостатнє фінансування.

Ряд крупних підприємств проводили моніторингові гідрогеологічні дослідження по власній режимній мережі: ПАТ “ДТЕК Павлоградвугілля” – 111 свердловин, ПАТ “ДніпроАзот” – 127 свердловин, ПАТ “Інтерпайп Новомосковський трубний завод” – 24 свердловини, ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” – 37 свердловин.

Забруднення промисловими стічними та господарчо-побутовими водами, які містять у підвищених кількостях токсичні елементи, є

небезпечним джерелом забруднення як підземних, так і поверхневих вод. Основні випуски їх у річкову мережу відбуваються, як і в минулі роки, у межах великих міст Дніпропетровської області, де зосереджені водоемки виробництва.

7.1.2. Екзогенні геологічні процеси

У межах Дніпропетровської області набули розвитку такі ЕГП природного та техногенного походження як зсуви, карст, підтоплення, осідання земної поверхні над гірничими виробками, переробка берегів водосховищ та просідання лесових ґрунтів. Загальна кількість зсувів складає 382 одиниці, у тому числі у м. Дніпро виявлено 133 зсуви, у м. Кам'янське – 22 зсуви, по районах області – 227 зсуви. Загальна площа складає 20,84 км². В активному стані перебувають 12 площею 0,438 км²; на забудованій території зафіксовано 165 проявів процесу, у зоні впливу яких знаходяться 167 об'єктів господарювання. На території області вирізняються два райони, де зсувна активність характеризується високою інтенсивністю і завдає значних збитків народному господарству. Район правого схилу долини р. Дніпро в межах басейнів рр. Омельник, Домоткань і Самоткань (територія Верхньодніпровського, частково П'ятихатського та Криничанського районів) характеризується наявністю численних зсувів на схилах долин малих річок, балок та ярів, а також на узбережжі Дніпродзержинського водосховища. Вони взаємопов'язані з активною яружно-балковою ерозією постійних і тимчасових водотоків (опливини, зсув-потоки), а також з інтенсивною абразійною діяльністю хвиль Дніпродзержинського водосховища (зсув-обвали).

У межах м. Дніпро і м. Кам'янське проявляється вплив техногенних факторів на виникнення та розвиток зсувів. Головна причина їх активізації – перезволоження лесових ґрунтів поверхневими та підземними водами в результаті постійного або періодичного підйому підземних вод (після сніготанення, випадання опадів), неорганізоване скидання поверхневих вод (балки Шамишина, Біла), посилення донної ерозії за рахунок скидання промислових і побутових стоків (балки Баранникова, Аптекарська, Червоноповстанська). Переважають в'язко-пластичні зсуви і зсув-обвали. За геологічними даними деякі глибокі зсуви, що захоплюють червоно-бурі та строкаті глини є тектонічно обумовленими. Вони зафіксовані як у м. Дніпро (балка Червоноповстанська – район інституту чорної металургії, балка Аптекарська – біля агрегатного заводу), так і у м. Кам'янське (правий схил балки Шамишина – район житлового масиву “Черьомушки”).

У м. Дніпро проводяться спостереження на декількох ділянках прояву техногенної активізації. На правому схилі балки Рибальська (пр. Кірова, 92а, 94г, 98в, вул. Нахімова, 90 та Гавриленко, 10) продовжується активізація техногенного зсувного блоку. Загальна площа порушеної ділянки близько 0,053 км². Вона обводнена постійним розвантаженням техногенних вод (часті пориви каналізації), заросла рідким очеретом у нижній частині; в верхній частині схилу розташовані два відселені дев'ятиповерхові будинки (з 1997

року). Середня і нижня частини ділянки засипані бутом та сміттям. Зона повторних зсувів відокремлюється свіжими зрушеннями (востаннє нові тріщини спостерігались у 2006 році). На цьому ж схилі нижче по балці розташований приватний житловий сектор (вул. Закарпатська, Ужгородська, Нікопольська). Вгорі гаражі (частково зруйновані), школи (№№ 22 і 75) і багатоповерхові будинки. Навесні 2011 року через поширення наскрізних тріщин відселено 5-поверховий будинок (пр. Кірова, 92а). Влітку 2012 року почали розбирати відселений будинок (вул. Нахімова, 90).

Причини утворення зсуву в центральній частині міста (вул. Горяна, 31-55; вул. Роднікова, пров. Червона Балка, тупик Червона Балка) на лівому схилі балки Красна є природно-техногенними – активізація ерозії схилів балки, просідання насипних ґрунтів під будинками та забудови верхньої частини схилу. Основний зсув – це циркоподібний зсув-поток з плоским ковзанням, розташований на схилі бічного яру. Стінка зсуву – похила стіна з відкритими четвертинними лесовими суглинками. В зоні пошкоджені чотири приватні садиби (всі відселені). На схилах розташований приватний сектор. При повторних обстеженнях зміни в русі зони транзиту не простежуються, проте відмічаються прогресуючі тріщини в деформованих будинках. У подальшому можливе повторне зрушення з наступною руйнацією будинків і безпосередньо дорожнього покриття.

У центральній частині міста на правому схилі балки Красноповстанська розташовані зсуви блокового типу. Під час їх активізації (1983 та 1997 році) було зруйновано та пошкоджено декілька будинків, після чого відселили майже всіх мешканців з вул. Балка Красноповстанська. Причини утворення зсувів природно-техногенні – активізація ерозії на схилах, забудова верхньої частини схилу та замочування ґрунтів витоками з комунікацій. Загальна площа порушеної ділянки близько 0,067 км².

За даними минулорічних спостережень на лівому схилі відрігу балки (вул. Ласточкина, 78), де розташований приватний житловий сектор, було виявлено невеликий зсув. У 1997 році було виконано терасування ділянки схилу в районі буд. 54-16 по вул. Сірко з прокладанням по терасах горизонтальних і похилого лотків. Зараз дренажні лотки частково зруйновані або засипані. По дну балки та її відрігу проходить закритий (за винятком окремих ділянок) бетонний дренажний колектор. Терасовані ділянки схилу в районі буд. 84-92 та 126-134 по вул. Сірка засипані сумішшю з глини та сміття, з подальшим утворенням місцевого звалища. Аналогічна ситуація спостерігається в Красноповстанській балці в районі вул. Ласточкина, Пирогова, Саксаганського, Призаводської, Напорної, Університетської.

Продовжуються спостереження на правому схилі Каховського водосховища в районі с. Вищетарасівка Томаківського району, де через підмивання схилу водосховищем і зрошення прилеглих полів утворився зсув, який поступово руйнує лісосмугу, що його утримує. Відстань до східної околиці села складає близько 1,0 км. На прилеглій території на площі 0,088 км² поширені повторні зсуви-обвали. Причина утворення зсуву техногенна – підмивання схилу водосховищем та зрошення орних полів. Основний зсув

має перехідний вид від фронтального зсув-блоку з блоковим зрушенням до зсув-потoku з пласким ковзанням, розташований на схилі з надзаплавних терас. Плато навколо стінки зсуву – рівна площа, стінка зсуву – прямовисна стіна з відкритими четвертинними суглинками та глинами, рух зсувного тіла відбувався по неогенових глинах. Борти ділянки прямовисні, різнозадерновані, зарослі чагарником і акацією. Зона транзиту – нерівна площа, складена з двох нерівних ділянок, нижня частина язика постійно розмивається водосховищем. Перша ділянка знаходиться вздовж лівого борту – вона розмита, слабозадернована (переважно корінний дерн), тріщин майже не видно (окрім кількох основних), діє процес подрібнення раніше зрушених блоків (такі процеси характерні для узбережжя водосховища протягом 5 км від ділянки зсуву до Запорізької області). Друга ділянка знаходиться від центру до правого борту – розбита глибокими поперечними і поздовжніми тріщинами на окремі виражені блоки. Зсувна ділянка вкрита насадженнями акації. Широко розповсюджені обвальні повторні зсуви. Довжина зони транзиту зсуву 170 м, ширина – 285 м, загальна площа опрацьованої ділянки берега становить 0,088 км², у тому числі вищевказаного зсуву 3,5 га (0,035 км²). На ділянці розташовані три лінії реперів (майже повністю знищені) і спостережна свердловина на плато над лінією відриву. Зсувна ділянка активна, загрожує руйнуванням ґрунтовій дорозі і знищенням лісосмуги утримання. При повторних обстеженнях явні зміни не простежуються.

У межах Дніпропетровської області процеси сповзання берегів Каховського водосховища відмічені ще в трьох районах – с. Новокиївка, с. Добра Надія (Томаківський район) та між сс. Капулівка та Покровське (Нікопольський район). На окремих ділянках зсувні процеси призупинені або попереджені через засипку прибережної зони валунами граніту, які виконують роль хвилеломів.

На лівому схилі долини р. Вовча в районі с. Привовчанське площа порушеної ділянки складає близько 0,03 км². Причини утворення зсуву природно-техногенні – активізація ерозії схилів річки, зрошення орного поля в верхній частині схилу і розвантаження ґрунтових вод в нижній частині. Плато навколо стінки зсуву – рівна задернована площа, навколо межі відриву є кілька неглибоких тріщин, які створюють зону повторного зсуву. Під час обстеження руху зсуву помічено не було, проте періодично відбувається посилення ерозії зони відриву з наступним утворенням зони повторних зсувів і активних розмивів нижньої частини язика. В результаті нижче за течією річки відбувається утворення наливної коси. При повторних обстеженнях зміни, окрім виположення стінки відриву, не спостерігаються.

Зсувна ділянка в с. Новоселівка знаходиться в центральній частині на лівому схилі долини р. Інгулець. Причина утворення зсуву природно-техногенна – підмив річковим руслом ділянки та навантаження її селищною забудовою. Основна зсувна ділянка – це циркоподібний зсув- блок-потік з пласким ковзанням та елементами розмиву, розташований на терасі р. Інгулець. Зона транзиту охоплює середню і нижню частини загального схилу,

розбита застарілими тріщинами (свіжих не виявлено) на кілька окремих блоків, представлених лесовидними суглинками. Нижня частина ділянки ускладнена глибокими сезонними ярами (які, одночасно, є місцевими сміттєзвалищами), два найбільші оконтурюють зсувну ділянку з обох бортів. Через зсув проходять три сільські вулиці, частина будинків відселена. Нових тріщин у будовах (зі слів мешканців) не виявлено, подекуди продовжується розвиток старих, інколи на ділянці спостерігаються процеси осідання, особливо на забудованих територіях. Свіжі ерозійні зміни спостерігаються лише в верхів'ї ярів.

На зсувних ділянках у сел. Карнаухівка м. Кам'янське; ж/м Західний, Мирний, завод "Дніпрошина", вул. Б.Кротова та Підмогильного, правого схилу балок Аптекарьська та Червоноповстанська м. Дніпро активізація відбувається в дуже обмеженому масштабі. Решта обстежених ділянок схильності до активізації не виявили, проте залишаються потенційно загрозливими.

За результатами спостережень площа підтоплення зменшилася та становить 7,255 тис. км². Підтоплення відмічається на території 925 населених пунктів, з них 18 міст, 34 селищ міського типу та 873 сіл. Техногенне підтоплення суттєво відрізняється від природного. Воно не має циклічності, має постійний характер, але при цьому різну інтенсивність, що залежить від кількості та масштабності аварій, вводу в дію нових промислово-житлових об'єктів, і тому не завжди може бути виконано короткострокове і оперативне прогнозування. У межах населених пунктів підтоплення обумовлене підпором ґрунтових вод Дніпродзержинського водосховища, замуленням і зарегулюванням стоку рр. Оріль, Самара, Бик і Тернівка, забудовою заплав і відсутністю належного поверхневого стоку. Дренажні канали замулені, засипані і не виконують своїх функцій, що потребує значних капіталовкладень на спорудження нових інженерних систем з урахуванням існуючої містобудівної документації.

За даними Дніпровського облводресурсів у 39 населених пунктах, розташованих у межах зрошення, з 19283 садіб підтоплені 8116. Підтоплення орних земель приводить до їх непридатності, розвиваються процеси засолення та заболочування. На ділянці с. Богданівка – м. Тернівка підтоплення і часткове заболочення відбувається внаслідок підробки гірничими виробками шахт Самарська, Тернівська та Західно-Донбаська.

За результатами маршрутного обстеження моніторингових ділянок у 2015 році, межі площ підтоплення за останній рік у порівнянні з попереднім роком майже не змінились (в середньому площі змінювались в межах $\pm 3\text{--}7$ км²); у порівнянні з минулими роками спостерігалось її незначне зменшення. Глибина залягання рівня ґрунтових вод в умовах непорушеного рівня у порівнянні з попереднім роком коливалась в межах $\pm 0,1\text{--}0,35$ м. Найбільш підтоплена територія Широківського – 586 км², Апостолівського – 573 км², Магдалинівського – 549 км², Петриківського – 548 км², Нікопольського – 539 км² районів. За даними спостережень на підтоплених ділянках ситуація станом на 2015 рік відносно попередніх років не змінилась.

Карст розвивається в карбонатних породах на площі 17,63 тис.км²; покритого типу фіксується на площі 1,55 тис.км² (4,86 %), перекритого - 16,08 тис.км² (50,41 %). На межиріччях поверхневі карстопрояви представлені корозійними воронками, підземні - розширеними тріщинами та зонами кавернозності. Активізація карстового процесу можлива в районі м. Кривий Ріг, де відмічались випадки катастрофічного поглинання карстовими порожнинами мінералізованих шахтних вод, у районах гідротехнічних і меліоративних систем (Каховське водосховище) та за рахунок шахтного водовідливу на ділянках шахторозробок.

Переробка берегів відбувається вздовж абразійно-обвальних берегів Дніпродзержинського водосховища. За даними спостережень минулих років середня ширина смуги переробки складає 68 м, середня швидкість - 3,2 м/рік. У районі с. Дніпровське швидкість переробки становить 5,6 м/рік, ширина абразійно-обвального берегу - 117,9 м.

Осідання земної поверхні над гірничими виробками в межах гірничих відводів шахт Західного Донбасу зафіксоване на площі 109,0 км², глибина осідання змінюється від 0,7 до 1,4 м. У межах гірничих робіт шахт Кривбасу осідання має площу 47,11 км², глибина осідання складає в середньому 15,0 м. Загальна площа осідання в межах забудованих територій становить 22,35 км². Існує вірогідність небезпеки прояву процесу для об'єктів господарювання, що розташовані в м. Кривий Ріг, смт Рахманова, забудови над полями шахт Павлоградська, Благодатна, Тернівська, а також у заплаві р. Самара. Закриття шахт з припиненням водовідливу сприяє активізації зсувів, утворенню провальних явищ та осідань на місцях існуючих гірничих виробок і відвалів порід, формуванню техногенних водоносних горизонтів на раніше осушених територіях, і, як наслідок, підтоплення міських територій.

Лесові ґрунти поширені на площі 22,28 тис. км² (69,84 % території області). Лесові ґрунти, які характеризуються I типом ґрунтових умов за просіданням займають площу 7,32 тис. км² (22,96 %). На площі 14,95 тис. км² (46,88 %) поширені ґрунти, які характеризуються II типом ґрунтових умов за просіданням, решта – непросідаючі. На лесових ґрунтах другого типу розбудовані м. Апостолове, П'ятихатки, частково – Жовті Води, Кривий Ріг, Дніпро, Кам'янське і Марганець. Відчутні за величиною просадки, які супроводжувалися серйозними деформаціями громадських та промислових споруд мали місце в мм. Нікополь, Дніпро, Кривий Ріг.

Таблиця 7.2.2.1. Поширення екзогенних геологічних процесів (ЕГП)

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	Зсуви	20,84	382	0,65
2	Карст	17630	3**	55,27
3	Підтоплення	7290	925*	22,85
4	Просідання лесових ґрунтів	22270		69,8

Таблиця 7.2.2. Зсуви у Дніпропетровській області (станом за 2015 р.)

Адміністративна область, район	Загальна кількість зсувів, шт. *	Площа зсувів, км ² *	Кількість активних зсувів, шт.	Площа активних зсувів, км ²	Кількість активних зсувів з попереднього року, шт.	Кількість активних ряд років (кількість років), шт.	Кількість новоутворених зсувів у 2015 р., шт.	Кількість зсувів, що виявлені в період довивчення території, шт.	На забудованій території				В районах проведення гірничовидобувних робіт				Кількість об'єктів економіки в зонах зсувів, шт.
									Кількість зсувів, шт.	Площа зсувів, км ²	Кількість активних зсувів, шт.	Площа зсувів, км ²	Кількість зсувів, шт.	Площа зсувів, км ²	Кількість активних зсувів, шт.	Площа зсувів, км ²	
Апостолівський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Васильківський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Верхньодніпровський	119	1,238	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,018	-	-	2
м. Кам'янське	22	0,279	-	-	-	-	-	-	22	0,279	-	-	-	-	-	-	22
м. Дніпро	133	14,926	7	0,244	-	2-4	-	8	141	15,198	10	0,29	-	-	-	-	141
Дніпровський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Криворізький	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Криничанський	12	0,253	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Магдалинівський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Межівський	12	0,509	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Нікопольський	-	-	-	-	-	-	-	2	1	0,189	-	-	-	-	-	-	1
Новомосковський	43	1,955	1	0,006	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Павлоградський	7	0,234	1	0,030	-	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Петропавлівський	2	0,019	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Петриківський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Покровський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
П'ятихатський	9	0,175	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Синельниківський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Солонянський	1	0,020	1	0,020	-	3	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Софіївський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Томаківський	15	1,035	2	0,138	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Царичанський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Широківський	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0,076	-	-	-	-	-	-	1
Юр'ївський	7	0,194	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього	382	20,835	12	0,438	-	2-6	-	17	165	15,742	10	0,29	2	0,018	-	-	167

*згідно каталогу дешифрування аерофотоматеріалів у минулі роки

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

На підприємствах області за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області від 02.06.2017 № 147 протягом 2016 року утворилося 205,9 млн т відходів. Із загального обсягу утворених відходів 51,8 тис. т становили відходи І–ІІІ класів небезпеки.

Найбільшу частку утворення відходів у 2016 році за категоріями матеріалів складають:

Осад промислових стоків – 964,3 тис. т

Шлами та рідкі відходи очисних споруд – 560,0 тис. т

Відходи чорних металів – 2488,4 тис. т

Відходи тваринного походження та змішані харчові – 54,0 тис. т

Відходи рослинного походження – 103,5 тис. т

Тваринні екскременти, сеча та гній – 430,9 тис. т

Побутові та подібні відходи – 718,9 тис. т

Змішані та недиференційовані матеріали – 3967,6 тис. т

Мінеральні відходи будівництва та знесення, у тому числі змішані будівельні відходи – 250,4 тис. т

Інші мінеральні відходи – 184035,5 тис. т

Відходи згоряння – 1461,1 тис. т

Пуста порода від днопоглиблювальних робіт – 10732,3 тис. т

Протягом 2016 року утилізовано 66,7 млн. тонн відходів.

На кінець 2016 року у спеціально відведених місцях чи об'єктах накопичено 10, 24 млрд. тонн відходів, з них 284,33 тис. т відходів І–ІІІ класів небезпеки.

Інформація щодо накопичення відходів по видах приводиться у таблиці 8.1.1.

Таблиця 8.1.1. Накопичення відходів (станом на 01.01.2017)

Показник	Одиниця виміру	Кількість
Накопичено небезпечних відходів, усього	тис. т	10 238 254, 528
у тому числі:		
відходи 1 - 3 класу небезпеки	тис. т	284, 33
відходи 4 класу небезпеки	тис. т	10 237 970,198

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Протягом 2016 року на підприємствах області утворено 205,9 млн т відходів, близько 32,4 % з них утилізовано, решта – поповнили накопичувачі відходів.

Детальна інформація стосовно відходів та сміттєзвалищ наведена у таблицях 8.2.1 та 8.2.2.

Таблиця 8.2.1. Основні показники поводження з відходами I-IV класів небезпеки (тис. т)

№ з/п	Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
1	Утворилося	300 581,8	259 353,9	227 076,8	205 850,0
2	Одержано від інших підприємств	-	-	-	-
3	у тому числі з інших країн	-	-	-	-
4	Використано	102 195,5	83 937,3	71 495,6	66 745,7
5	Знешкоджено (знищено)	-	-	-	-
6	у тому числі спалено	25,2	27,2	23,4	33,05
7	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	19 9280,3	14 4104,3	10 2670,5	103 161,9
8	Передано іншим підприємствам	-	-	-	-
9	у тому числі іншим країнам	-	-	-	-
10	Направлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств	-	-	-	-
11	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	-	-	-	-
12	Наявність на кінець року у сховищах організованого складування та на території підприємств	9739080,6	9996575,4	10154109,3	10238254,5

Таблиця 8.2.2. Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) станом на 01.01.2017

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га
Сміттєзвалища			
1	Вільногірськ	1	20,9
2	Кам'янське	1	17,5
3	Дніпро	-	-
4	Жовті Води	-	-
5	Кривий Ріг	-	-
6	Марганець	-	-
7	Нікополь	-	-
8	Новомосковськ	1	-
9	Покров	-	-
10	Павлоград	-	-
11	Першотравенськ	-	-
12	Синельникове	1	26,2
13	Тернівка	-	-
14	Апостолівський	6	24,38
15	Васильківський	35	21,85
16	Верхньодніпровський	-	-
17	Дніпровський	3	11,2
18	Криворізький	38	20,3
19	Криничанський	18	22,3
20	Магдалинівський	8	26,05
21	Межівський	2	12,43
22	Нікопольський	-	-
23	Новомосковський	1	6,1
24	Павлоградський	30	18,7
25	Петриківський	-	-
26	Петропавлівський	22	1,8

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га
27	Покровський	17	48,5
28	П'ятихатський	-	-
29	Синельниківський	1	1,2
30	Солонянський	-	-
31	Софіївський	56	15,69
32	Томаківський	27	17,2
33	Царичанський	1	4,58
34	Широківський	11	5,2
35	Юр'ївський	-	-
	Усього	280	322,08
Полігони			
1	Дніпро	1	131,5
2	Жовті Води	1	4,8
3	Кривий Ріг	2	31,3
4	Марганець	1	6,2
5	Покров	1	13
6	Павлоград	1	8
7	Апостолівський	2	6,88
8	Верхньодніпровський	2	7,8
9	Дніпровський	1	8,5
10	Нікопольський	1	22,18
11	П'ятихатський	1	1,01
12	Солонянський	1	9,8
13	Царичанський	1	4,58
14	Широківський	1	3,2
15	Юр'ївський	1	3,3
	Усього	18	262,05
Заводи по переробці твердих побутових відходів			
	-	-	-
	Усього	-	-

8.3. Транскордонне перевезення відходів

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 13.07.2000 №1120 Держекоінспекцією перевіряються наявність дозволів та повідомлень Мінприроди України на транскордонне перевезення відходів. У 2016 р. проведено екологічний контроль експортних партій шлаку сталеплавильного виробництва – 70872,67 т; суміші залізовмісної – 15243,98 т; глютену кукурудзяний – 7661,28 т; корму кукурудзяного – 22784,0 т; лушпиння насіння гречихи – 176,12 т; ізгарі та гарту цинку – 709,94 т; відпрацьованих діафрагм – 23,0 т; гумових шин, які були у вжитку – 39,0 відходів паперу – 114,1 т; відходів текстильні – 27,54 т; одягу, який був у вжитку – 667,5 т.

Проведено екологічний контроль імпортованих відходів, а саме: відходів виробництва чорних металів (окалина) – 61,0 т; шлаків – 1,2 т; брухту чорних металів – 1126,9 т; хромошпінелевого порошку – 64,58 т; селену технічного – 2,1 т; відходів бавовни – 120,98 т; відходів поліетилену – 1707,1 т; відходів текстильних – 224,4 т; одягу, який був у вжитку – 1125,81т, у тому числі в якості гуманітарної допомоги (11,6 т); гумових шин, які були у вжитку – 260,03 т; відходів титану – 168,9 т; склобою – 7194,99 т.

Згідно з Постановою КМУ від 02.07.99 № 999 протягом 2016 року Держекоінспекцією надано 7 сертифікатів екологічного контролю експортних партій брухту чорних металів загальною вагою 13420,0 т.

8.4. Державне регулювання в сфері поводження з відходами

З метою впровадження ефективної системи контролю за рухом та операціями у сфері поводження з відходами, а також підвищення якості надання адміністративних послуг створено першу електронну послугу в екологічній сфері “Декларація про відходи”. 18 лютого 2016 року набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України № 118 “Про затвердження Порядку подання декларації про відходи та її форми”, якою регламентується порядок одержання декларації про відходи.

Подання декларації відбувалось через електронну систему здійснення дозвільних процедур у сфері поводження з відходами (e – eco.gov.ua) з використанням електронного цифрового підпису та через Центр надання адміністративних послуг.

Так, протягом 2016 року було зареєстровано 193 декларації про відходи.

З метою систематизації та уніфікації інформації щодо об’єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, здійснення контролю за їх станом, оцінки обсягів утворення відходів і рівня їх екологічної безпеки облдержадміністрацією здійснюється ведення реєстру об’єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, який складається з двох частин: перша – об’єкти утворення відходів, друга – об’єкти оброблення та утилізації відходів. Протягом 2016 року до реєстру внесено 26 об’єктів утворення відходів та 5 об’єктів оброблення та утилізації відходів.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

Екологічна безпека сьогодні розглядається як один з невід'ємних елементів національної безпеки.

Дніпропетровська область є одним з найбільш індустріально–розвинених регіонів України.

Мінерально-сировинна база області на 29,5% складається в паливно-енергетичних корисних маслах (нафта, газ, кам'яне та буре вугілля), на 38% – із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта – це руди матеріалів, а також прісні та мінеральні підземні води. Концентрація промислових потужностей Дніпропетровської області перевищує середньо державний рівень у 2 рази.

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

На території Дніпропетровської області розташовано більше 500 промислових підприємств.

Однією з найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості Дніпропетровської області є металургія, яка включає в себе коксове, прокатне виробництво та інше. Технології, що використовуються на значній частині підприємств металургійної галузі, застарілі, їх вплив на навколишнє природне середовище проявляється в гігантських відвалах кар'єрів та шламонакопичувачах Кривбасу, міст Кам'янське, Дніпро та ін.

Внаслідок діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу виникають значні забруднення атмосферного повітря, зсувонебезпечні явища, підтоплення населених пунктів та сільськогосподарських угідь. Негативний вплив на навколишнє природне середовище здійснюють утворені гігантські відвали кар'єрів та шламонакопичувачів.

Чотири найбільші шламонакопичувачі створили зону екологічної небезпеки для м. Кривий Ріг, а один з них – для більшості сільської території Широківського району. Техногенне навантаження складають гігантські хвостосховища і шламонакопичувачі м. Жовті Води та Західного Донбасу, а також теплових електростанцій; кар'єри м. Марганця, Покрову, Вільногірська; провали земної поверхні під шахтами Західного Донбасу і Кривбасу, десятки відстійників і накопичувачів токсичних відходів.

Екологічна безпека оборонної діяльності

Головними екологічними проблемами для військових підрозділів та підприємств ВПК є:

- відсутність правовстановлюючих документів на землю;
- відсутність відповідних дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, розміщення відходів;
- забруднення території нафтопродуктами;
- незадовільний стан очисних споруд;

- бази і склади паливно-мастильних матеріалів в незадовільному стані;
- несанкціоновані звалища побутових відходів навкруги військових містечок.

У 2016 році Державною екологічною інспекцією у Дніпропетровській області перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства України на території військових частин не здійснювалось.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Інформацію щодо об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, наведено у таблиці 9.2.1.

9.3. Радіаційна безпека

Інформація, представлена за даними Центральної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки, яка здійснює нагляд за діяльністю у сфері використання ядерної енергії на територіях Дніпропетровської та Кіровоградської областей.

9.3.1. Стан радіаційного забруднення територій

1. ДСП “Дніпропетровський ДМСК”

Потужність дози гамма – випромінювання території пункту захоронення радіоактивних відходів (ПЗРВ) 0,10 – 0,12 мкЗв/год.

2. ДП “Східний гірничо-збагачувальний комбінат”

Гідрометалургійний завод, м. Жовті Води

Потужність дози гамма-випромінювання на території:

Санітарно-захисна зона 0,11 – 0,19 мкЗв/год;

Зона спостереження 0,10 – 0,13 мкЗв/год

Ліквідована дільниця ПВ-1 “Девладове”

Потужність дози гамма-випромінювання на території зони спостереження складає від 0,10 до 0,17 мкЗв/год.

Рівень впливу несприятливих виробничих факторів під час видобування та переробки уранових руд підрозділами ДП “Східний гірничо-збагачувальний комбінат” за результатами систематичних лабораторно – інструментальних досліджень не перевищує фонових і нормативних величин.

3. ДП “Бар’єр”

Потужність дози зовнішнього гамма – випромінювання на території об'єктів ДП “Бар’єр”, мкЗв/год:

- Хвостосховище “Дніпровське” – до 0,3;
- Хвостосховище “Західне” – 0,13-0,3;
- Хвостосховище “Центральний Яр” – 0,12-15;
- Хвостосховище “Південно-Східне” – 0,11-0,45;
- Сховище “База С” – 0,13-12;
- Хвостосховище “Сухачівське” – 0,12-11.

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Дніпропетровський державний міжобласний спецкомбінат УкрДО “Радон”.

Діяльність по збору, перевезенню та захороненню радіоактивних відходів, які утворюються на підприємствах, установах та організаціях Дніпропетровської області здійснює Дніпропетровський державний міжобласний спецкомбінат, що входить до об’єднання “Радон” (далі – ДДМСК). Згідно з ліцензією, виданою Держатомрегулювання України, до зони обслуговування комбінату, входять Дніпропетровська, Кіровоградська, Запорізька, Донецька та Луганська області.

Пункт зберігання радіоактивних відходів (далі – ПЗРВ) ДДМСК розміщений у Дніпровському районі, на 23 км Запорізького шосе. Майданчик відведений під ПЗРВ, займає 42,3 га, споруди займають територію 3,5 га. Санітарно-захисна зона радіусом 1 км встановлена згідно з Рішенням Виконавчого комітету Дніпропетровської обласної Ради народних депутатів УРСР від 24.11.1988 за № 453-07. У 1989 році Республіканським науково-дослідним і проектно-вишукувальним інститутом з землеустрою (Дніпропетровська філія) розроблений проект “Установление охранных зон ПЗРО в Днепропетровской области”.

Основна частина радіоактивних відходів, що приймаються на захоронення, це зняті з експлуатації промислові радіонуклідні ДІВ та радіоактивно-забруднений металобрухт. Незначну частину складають відходи, що приймаються від медичних закладів онкологічного профілю.

ДДМСК здійснює радіаційний моніторинг в санітарно-захисній зоні ПЗРВ відповідно до Регламенту, затвердженому Дніпропетровською обласною СЕС. Моніторинг виконується фахівцями служби радіаційної безпеки ДДМСК.

У відповідності до Програми радіаційного контролю продовжувалось проведення скринінгового аналізу стану забруднення природного середовища у зонах впливу розташування ПЗРВ та ДДМСК. Параметри та об’єм радіаційного контролю розроблені відповідно з вимогами державного стандарту (ГОСТ 12.1.048-85) та СПОРО-85.

Перелік об’єктів у галузі атомної енергетики і атомної промисловості, що становлять підвищену екологічну небезпеку, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 № 808, наведено у таблиці 9.2.2.

Таблиця 9.2.1. Перелік екологічно небезпечних об'єктів

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
<i>Підприємства металургійної промисловості загальнодержавного значення</i>				
1	ПАТ “Євраз - Дніпровський металургійний завод”, м. Дніпро	Виробництво чавуну, сталі, прокату, товарів народного споживання	Публічне акціонерне товариство	
2	ПАТ “Дніпровський меткомбінат”, м. Кам'янське	Виробництво і реалізація агломерату, чавуну, сталі, прокату, товарів народного споживання	Публічне акціонерне товариство	
3	ПАТ “ІНТЕРПАЙП Нижньодніпровський трубопрокатний завод”, м. Дніпро	Сталеливарне та прокатне виробництво	Публічне акціонерне товариство	
4	ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”, м. Кривий Ріг	Металургійне, коксохімічне та гірничо-збагачувальне виробництво	Публічне акціонерне товариство	
5	ПАТ “Євраз Дніпродзержинський коксохімічний завод”, м. Кам'янське	Виробництво коксу і побічних продуктів	Публічне акціонерне товариство	
6	ПрАТ “Євраз Южкокс”, м. Кам'янське	Виробництво коксу і побічних продуктів	Приватне акціонерне товариство	
7	ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”, м. Нікополь	Виробництво феросплавів	Публічне акціонерне товариство	
8	ПАТ “ІНТЕРПАЙП Новомосковський трубний завод”, м. Новомосковськ	Виробництво труб та товарів широкого вжитку	Публічне акціонерне товариство	
<i>обласного значення</i>				
9	ПАТ “Комінмет”, м. Дніпро	Виробництво труб та товарів широкого вжитку	Публічне акціонерне товариство	
<i>Підприємства вугільно-добувної промисловості загальнодержавного значення</i>				
10	ПрАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”, м. Павлоград	Збагачення гірничої маси, випуск вугільного концентрату.	Приватне акціонерне товариство	
<i>Гірничо-збагачувальні підприємства загальнодержавного значення</i>				
11	ПАТ “Південний ГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Публічне акціонерне товариство	
12	ПрАТ “Північний ГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Приватне акціонерне товариство	
13	ПрАТ “Інгулецький ГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Приватне акціонерне товариство	
14	ПАТ “Покровський гірничо-збагачувальний комбінат”, м. Покров	Гірничо-збагачувальне виробництво	Публічне акціонерне товариство	

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
15	ПрАТ “Центральний ГЗК”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Приватне акціонерне товариство	
16	ПАТ “Марганецький ГЗК”, м. Марганець	Гірничо-збагачувальне виробництво	Публічне акціонерне товариство	
17	Філія “Вільногірський ГМК” ДП “Об’єднана гірничо-хімічна компанія”	Видобування руд кольорових металів, видобування каменю для будівництва, видобування вапняку, гіпсу та крейди, видобування глинистого сланцю	Державна	
18	Східний ГЗК, м. Жовті Води	Видобуток та переробка уранових руд	Державна	
<i>обласного значення</i>				
19	ПрАТ “Євраз Суха балка”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Приватне акціонерне товариство	
20	ПАТ “Криворізький залізорудний комбінат”, м. Кривий Ріг	Гірничо-збагачувальне виробництво	Публічне акціонерне товариство	
<i>Підприємства хімічної промисловості</i>				
<i>загальнодержавного значення</i>				
21	ПАТ “ДніпроАзот”, м. Кам’янське	Виробництво аміаку, мінеральних добрив (карбамід), їдкою натру, рідкого хлору, соляної кислоти, товарів народного споживання	Публічне акціонерне товариство	
22	ДП НВО “Павлоградський хімічний завод”, м. Павлоград	Виробництво вибухових речовин і хімічної продукції	Державна	
<i>обласного значення</i>				
23	ДП “Смоли”, м. Кам’янське	Виробництво іонообмінних смол, гербіцидів	Державна	
24	ДНВП “Цирконій”, м. Кам’янське	Виробництво цирконію, гафнію	Державна	
25	ДП “Екоантилід”, м. Кам’янське	Виробництво концентрованої і неконцентрованої азотної кислоти, антиожеледної некорозійної суміші, кальцевої селітри, технічного вапна	Державна	
<i>Підприємства енергетики</i>				
<i>загальнодержавного значення</i>				
26	ДТЕК Криворізька ТЕС, м. Зеленодольск Апостолівського району	Виробництво електричної енергії	Публічне акціонерне товариство	
27	ДТЕК Придніпровська ТЕС, м. Дніпро	Виробництво електричної енергії	Публічне акціонерне товариство	
<i>Підприємства комунального господарства, що використовують хлор</i>				
<i>загальнодержавного значення</i>				
28	ТОВ “Аульська хлор переливна станція”, с. Аули Криничанського району	Зберігання рідкого хлору та передача його споживачам	Товариство з обмеженою відповідальністю	

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
29	КВП ДМР “Міськводоканал”	Водопостачання та водовідведення	Комунальна	
<i>обласного значення</i>				
30	КП “Нікопольське ВУВКГ” НМР, м. Нікополь	Підготовка та реалізація води питної якості та приймання в систему каналізації стоків	Комунальна	
31	КП Кривбасводоканал, м. Кривий Ріг	Водопостачання та водовідведення	Комунальна	
<i>Підприємства водопровідно-каналізаційного господарства загальнодержавного значення</i>				
32	Дніпродзержинське виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства	Водопостачання та водовідведення, очищення стічних вод на очисних спорудах		
33	КП “Дніпроводоканал” ДМР	Водопостачання та водовідведення, очищення стічних вод на очисних спорудах	Комунальна	
34	Павлоградське регіональне управління водозабезпечення і каналізаційних стоків (ПРУВОКС) ПрАТ “ДТЕК Павлоградвугілля”	Водопостачання і очистка каналізаційних стоків	Приватне акціонерне товариство	
<i>обласного значення</i>				
35	ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”	Водопостачання та водовідведення, очищення стічних вод на очисних спорудах	Публічне акціонерне товариство	
36	ДПП “Кривбаспромводопостачання”, м. Кривий Ріг	Промислове водопостачання	Державна	
37	Нікопольське комунальне підприємство “Західне”, м. Нікополь	Очищення госппобутових та промислових стічних вод м. Нікополь	Комунальна	
<i>Підприємства інших галузей промисловості загальнодержавного значення</i>				
38	ДП ВО “Південний машинобудівний завод”, м. Дніпро	Виробництво ракетно-космічної продукції, тракторів, тролейбусів, трамваїв та спеціального устаткування	Державна	
39	ПрАТ “Іста-Центр”, м. Дніпро	Багатосерійне виробництво стартерних акумуляторних батарей	Приватна	
<i>обласного значення</i>				
40	ПАТ “Дніпрометиз”, м. Дніпро	Виробництво товарів народного споживання	Публічне акціонерне товариство	
41	ПАТ “Дніпровський машинобудівний завод”, м. Дніпро	Випуск товарів народного споживання та електронних автоматичних телефонних станцій	Публічне акціонерне товариство	
42	ТДК “Дніпрокомунтранс”, м. Дніпро	Збирання та транспортування ТПВ	Місцеві органи влади	
43	Звалища побутових відходів області	Складування ТПВ	Місцеві органи влади	
44	ДП “Новомосковський шпалопросочувальний завод”, м. Новомосковськ	Шпалопросочування	Державна	

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
45	Склади ВВ та боеприпасів сел. Черкаське		Міноборони	
46	ПАТ “ХайдельбергЦемент”, м. Кривий Ріг	Виробництво цементу	Публічне акціонерне товариство	
<i>Водосховища</i>				
48	Кам'янське	Накопичення та використання води	Державне агентство водних ресурсів України	
49	Дніпровське	Накопичення та використання води	Державне агентство водних ресурсів України	
50	Каховське	Накопичення та використання води	Державне агентство водних ресурсів України	
<i>Нафтопроводи та нафтопродуктопроводи</i>				
51	Кременчук-Херсон	Транспортування нафтопродуктів	ПАТ “Укртранснафта”	
52	Лисичанськ-Кременчук	Транспортування нафтопродуктів	ПАТ “Укртранснафта”	
53	Лисичанськ-Нижньодніпровськ	Транспортування нафтопродуктів	ПАТ “Укртранснафта”	
54	АЗС та сховища нафтопродуктів, які розташовані у прибережно-захисній смузі	Реалізація нафтопродуктів		
<i>Газопроводи</i>				
55	Слець-Кременчук-Кривий Ріг	Транспортування газу	НАК “Нафтогаз України”	
56	Кривий Ріг-Одеса	Транспортування газу	НАК “Нафтогаз України”	
57	Шебелінка-Дніпро-Кривий Ріг-Одеса	Транспортування газу	НАК “Нафтогаз України”	
58	Газоконденсатне родовище ГПУ “Харківгазвидобування” (Юр'ївський р-н)	Видобування та зберігання газу	НАК “Нафтогаз України”	
59	Газосховище ГПУ “Харківгазвидобування”, Новомосковський р-н	Зберігання газу	НАК “Нафтогаз України”	
60	Пролетарське УПЗГ Магдалинівський р-н	Зберігання газу	НАК “Нафтогаз України”	
61	Перещепинський НГП	Видобування та зберігання газу	НАК “Нафтогаз України”	
<i>Аміакопроводи</i>				
62	Аміакопровід “Тольятті-Одеса”	Транспортування аміаку		
<i>Підприємства біохімічної і фармацевтичної промисловості</i>				
63	ПАТ “Дніпрофарм”, м.Дніпро	Випуск лікарських препаратів	Публічне акціонерне товариство	
64	ТОВ “Медіком”, м. Кривий Ріг	Випуск лікарських препаратів		

Таблиця 9.2.2. Перелік екологічно небезпечних об'єктів

<i>Перелік об'єктів у галузі атомної енергетики і атомної промисловості</i>	<i>Найменування підприємства</i>	<i>Юридична адреса</i>
Ядерні установки	-	-
Об'єкти призначені для поводження з радіоактивними відходами	Державне спеціалізоване підприємство “Дніпропетровський державний міжобласний спецкомбінат”	49061, м. Дніпро, вул. Богдана Хмельницького, буд. 24-Б.
Уранові об'єкти	Державне підприємство “Східний гірничо-збагачувальний комбінат”	52210, Дніпропетровська область, м. Жовті Води, вул. Горького, буд. 2
	Державне підприємство “Бар'єр”	51917, Дніпропетровська область, м. Кам'янське, пр. Аношкіна, буд.179б

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

Дніпропетровська область – одна з ключових промислових регіонів України.

Основні галузі виробництва Дніпропетровської області: гірничо-видобувна, вугільна, металургійна, машинобудівна, у тому числі ракето-космічна, хімічна, сільськогосподарська, будівельна та інші.

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Структура базових підприємств промислового виробництва.

СЕКЦІЯ В – Добувна промисловість і розроблення кар'єрів.

Розділ 07 – добування металевих руд

Група 07.1 – добування залізних руд

Клас 07.10 – добування залізних руд: ПАТ “Криворізький залізорудний комбінат”, ПрАТ “Євраз Суха Балка”, ПАТ “ПівдГЗК”, ПрАТ “ЦГЗК”, ПрАТ “ПівНГЗК”, ПрАТ “ІнГЗК”, структурний підрозділ ПАТ “ММК ім. Ілліча” гірничо-збагачувальний комплекс “Укрмеханобр”.

Клас 07.29 – добування руд інших кольорових металів: ПАТ “Орджонікідзевський ГЗК”, ПАТ “Марганецький ГЗК”; філія Вільногірський гірничо-металургійний комбінат” ДП “Об’єднана гірничо-хімічна компанія”.

СЕКЦІЯ С – Переробна промисловість

Розділ 19 – виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення

Група 19.1 – виробництво коксу та коксопродуктів

Клас 19.10 – виробництво коксу та коксопродуктів: ПАТ “Євраз Дніпродзержинський КХЗ”, ПрАТ “Євраз Южжокс”.

Розділ 20 – виробництво хімічних речовин і хімічної продукції: ПАТ “ДНПРОАЗОТ”; ДП “НВО “Павлоградський хімічний завод”; ТОВ “ЗІП”; ПАТ “ХІМДИВІЗІОН”.

Розділ 22 – виробництво гумових і пластмасових виробів

Група 22.1 – виробництво гумових виробів

Клас 22.11 – виробництво гумових шин, покришок і камер; відновлення протектора гумових шин і покришок: ТОВ “Український завод понад великогабаритних шин”.

Розділ 24 – металургійне виробництво

Група 24.1 – виробництво чавуну, сталі та феросплавів

Клас 24.10 – виробництво чавуну, сталі та феросплавів: ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”, ПАТ “Дніпровський меткомбінат”,

ПрАТ “Євраз Дніпровський металургійний завод”, ПАТ “Нікопольський завод феросплавів”.

Група 24.2 – виробництво труб, порожнистих профілів і фітінгів зі сталі

Клас 24.20 – виробництво труб, порожнистих профілів і фітінгів зі сталі: ПАТ “Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод”, ПАТ “Інтерпайп Новомосковський трубний завод”, ТОВ “Інтерпайп Ніко Тьюб”, ТОВ “ДМЗ Комінмет”, ТОВ “ВНЦ “Трубосталь”, ПрАТ “Сентравіс Продакшн Юкрейн”, ЗАТ “Нікопольський завод сталевих труб “ЮТіСТ”, ТОВ “ВСМПО Титан Україна”.

Група 24.3 – виробництво іншої продукції первинного оброблення сталі

Клас 24.34 – холодне волочіння дроту: ПАТ “Дніпрометиз”, ТДВ “Завод Метиз”.

Група 24.5 – лиття металів

Клас 24.52 – лиття сталі: ТОВ “Металургійний завод “Дніпросталь” (Інтерпайп Сталь).

Розділ 25 – виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування

Група 25.9 – виробництво інших готових металевих виробів

Клас 25.99 – виробництво інших готових металевих виробів, н.в.і.у.: ТОВ “Новомосковський посуд”.

Розділ 27 – виробництво електричного устаткування

Група 27.2 – виробництво батарей і акумуляторів

Клас 27.20 – виробництво батарей і акумуляторів:

ТОВ ДДЗ “Енергоавтоматика”; ПрАТ “ІСТА – Центр”.

Розділ 28 – виробництво машин і устаткування, н.в.і.у.: ПАТ “Павлоградхіммаш”, ПАТ “Дніпропетровський завод прокатних валків”.

Розділ 29 – виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів

Група 29.3 – виробництво вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів

Клас 29.32 – виробництво інших вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів: ПАТ “Синельниківський ресорний завод”

Розділ 30 – виробництво інших транспортних засобів: ПАТ “Дніпропетровський агрегатний завод”; ПАТ “Дніпропетровський стрілочний завод”; ДП “НВК “Електровозобудування”, ПАТ “Дніпровагонмаш”.

Індекс промислового виробництва Дніпропетровської області у 2016р. до 2015р. склав 99%.

Підсумки діяльності індустрії регіону формувалися під впливом скорочення обсягів випуску продукції (товарів, послуг) у добувній промисловості й розробленні кар'єрів (індекс – 96,4%) та переробній галузі (99,3%) при одночасному їх зростанні у сфері з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (125,8%).

За даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області – ІНДЕКС промислової продукції за основними видами діяльності в розрізі підприємств промислового комплексу області за 2016 рік та виробництво основних видів промислової продукції області у 2016 році у натуральному виразі наведено у таблицях 10.1.1., 10.1.2.

Таблиця 10.1.1. ІНДЕКС промислової продукції за основними видами діяльності

	2016 до 2015, %
Всього промисловість	99,0
Добувна та переробна промисловість	97,6
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	96,4
Переробна промисловість, з неї	99,3
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	101,8
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	106,1
виготовлення виробів з деревини, виробництво папету та поліграфічна діяльність	91,3
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	104,1
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	107,1
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	102,2
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	102,4
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	99,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	125,8

Таблиця 10.1.2. Виробництво найважливіших видів промислової продукції

	2016	% до 2015
Концентрати залізорудні неагломеровані, млн.т	48,6	92,6
Концентрати залізорудні агломеровані, млн.т	27,0	106,1
Кокс і напівкокс із вугілля кам'яного; кокс газовий, млн.т	4,0	102,6
Чавун переробний і дзеркальний у чушках, болванках чи формах первинних інших, млн.т	9,1	103,5
Сталь без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям, млн.т	6,2	103,6
Прокат готовий чорних металів, млн.т	4,3	105,9
Труби та трубки, профілі порожнисті зі сталі, тис.т	768,6	102,1

Обсяг реалізованої промислової продукції за 2016 рік по області наведено у таблиці 10.1.3.

Таблиця 10.1.3. Обсяг реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності у 2016 році

	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу	
	млрд грн	у % до всієї реалізованої продукції
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	77,8	24
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	1,2	0,4
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	6,1	1,9
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	13,5	4,2
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	12,2	3,8
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	111,4	34,4
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	9,1	2,8

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Дніпропетровська область є унікальною за різноманітністю і запасами корисних копалин, тут зосереджені унікальні родовища. Область володіє близько 50% загальнодержавних запасів корисних копалин. В області видобувається 100% загальноукраїнського обсягу марганцевої і майже 80% залізної руди. Мінеральні ресурси є основою для розвитку господарства регіону, особливо виробництв чорної металургії, оскільки наявна як головна так і допоміжна сировина.

Добувна промисловість регіону забезпечує понад 23% загального обсягу реалізованої промислової продукції області.

За 2016 рік у натуральному виразі виробництво основних видів продукції підприємствами гірничо-металургійного комплексу наведено у таблиці 10.2.1.1.

Таблиця 10.2.1.1.

	Вироблено за 2016 рік	% до 2015 року
Концентрати залізорудні неагломеровані, млн тонн	48,6	92,6
Концентрати залізорудні агломеровані, млн тонн	27,0	106,1
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного; кокс газовий, млн тонн	4,0	102,6
Чавун переробний і дзеркальний у чушках, болванках чи формах первинних інших, млн.т	9,1	103,5
Сталь без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям, млн.т	6,2	103,6
Прокат готовий чорних металів, млн.т	4,3	105,9
Труби та трубки, профілі порожнисті зі сталі, тис.т	768,6	102,1

10.2.2. Металургійна промисловість

Металургія належить до числа основних галузей промисловості України. На цей час у гірничо-металургійному комплексі України налічується майже 800 підприємств, в тому числі 19 металургійних комбінатів та заводів, 12 трубних заводів, понад 20 металовиробничих підприємств, понад 100 спеціалізованих підприємств по переробці металобрухту та відходів. Більш 10 % від загальної чисельності зайнятих у промисловості складають робітники металургійної галузі. Чорні метали та вироби з них займають одне з найважливіших місць у структурі українського експорту.

Основна галузь переробної промисловості – металургія та оброблення металу, яка забезпечує близько 37 % від загального обсягу реалізованої промислової продукції області. Металургійні підприємства області виробляють високоякісну сталь та конкурентоспроможний прокат. На металургійних підприємствах зайнято понад 78,0 тис. осіб.

До головних забруднювачів повітря в Україні відносяться підприємства добувної промисловості і розроблення кар'єрів, переробної промисловості та енергетики, на які приходяться відповідно – 23,5 %, 49,1 % та 25,6 % всіх викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел.

З метою поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області, підприємствами забруднювачами виключно за власні кошти виконуються природоохоронні заходи.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Хімічна промисловість – це близько 90 підприємств, обсяг реалізованої продукції складає 5,2 % обсягу промислового виробництва в області. Чисельність працюючих – 20,9 тис. осіб.

Загальний стратегічний прогноз для хімічної галузі є не дуже сприятливим.

Насамперед це стосується ринку мінеральних добрив, який регулюється низкою факторів, у верхівці яких все-таки сировина – природний газ. Низька собівартість природного газу в країнах Перської затоки стимулює будівництво нових потужностей з виробництва мінеральних добрив, надмірна активність китайських виробників, які працюють на кам'яновугільному газі (також відносно дешевий) і реанімація американських продуцентів на дешевому сланцевому газі визначатимуть розвиток галузі в перспективі. Безумовно, є й інші чинники, що визначають ринкові тренди, але головне – це вартість сировини – газу. Основна тенденція галузі – це істотне перевищення пропозиції мінеральних добрив над попитом на ключових світових ринках, яке супроводжується падінням цін і, як наслідок, зниженням прибутковості хімічних компаній.

Зростання попиту на азотні мінеральні добрива на внутрішньому ринку суттєво не впливає на збільшення обсягів їх виробництва, оскільки цей попит в

більшості своїй не забезпечений фінансово. Тому, актуальним залишається питання підтримки вітчизняних виробників і мінеральних добрив, і сільгосппродукції, наприклад, через пільгове кредитування.

10.2.4. Харчова промисловість

Індекс виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у 2016 році склав 101,8 % у порівнянні до 2015 року.

Це стало можливим завдяки стабільному забезпеченню промисловості сировинними ресурсами, насамперед гарному врожаю зернових, безперебійному постачанню тваринницької сировини, як місцевими товаровиробниками, так і за рахунок надходження з інших регіонів

Провідними галузями харчової промисловості є: олійножирова, борошномельно-круп'яна та комбікормова, хлібопекарська, кондитерська, м'ясопереробна, молокопереробна, крохмале-патокова, виробництво харчових концентратів, виробництво безалкогольних напоїв і мінеральної води, лікеро-горілчана, виноробна та пивоварна галузі, плодоовочева, рибопереробна, дріжджова і тютюнова

Обсяг реалізованої продукції, а саме: харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів за 2016 рік склав 24,2 млрд. грн. (2015 рік – 23,1 млрд. грн). Обсяг реалізованої продукції харчової промисловості становить 8,2 % до всієї реалізованої промислової продукції області.

За підсумками 2016 року, у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, зріс випуск м'яса великої рогатої худоби на 60,7 %, олії соняшникової нерафінованої та її фракції – на 7,2 %, молока рідкого обробленого – на 12,0 %, сирів свіжих неферментованих – на 17,5 %, йогурту та інших ферментованих чи сквашених молока та вершків – на 1,5 %, крупи – на 7,8 %, води натуральної мінеральної негазованої – на 12,1 %, шоколаду та готових харчових продуктів, що містять какао – на 3,4 %.

Залучення інвестицій, поєднання їх з власними коштами підприємств надає можливість зміцнити матеріально-технічну базу галузі, поліпшити якість, розширити асортимент продукції та вивести підприємства на новий технічний рівень.

У 2016 році з метою покращення якості та збільшення обсягів виробництва продукції вживалися заходи щодо модернізації виробництва (за власні кошти підприємств): ТОВ “Молочний Дім” – запуск нової лінії з виробництва йогуртів (у 2016 році збільшено виробництво близько 12 %); ПАТ “Дніпровський крохмале-патоковий комбінат” – проведено технічне переоснащення сиропного та сушильних відділень; ПАТ “Кондитерська фабрика “А.В.К.” – монтаж та запуск нового технологічного обладнання; розробка та впровадження нових видів кондитерських виробів (у 2016 році збільшено виробництво кондитерських виробів близько 24 %); ПрАТ з П “Дніпропетровський олійноекстракційний завод” – впроваджено нового формату ПЕТ тари (за 11 місяців 2016 року збільшено виробництво олії

соняшникової нерафінованої та її фракцій – на 40 %, олії соняшникової рафінованої на 13 %); ПАТ Комбінат “Придніпровський” – виконано роботи по заміні автомата розливу сметани в плівку та придбано автоматичну мийку для приймально-апаратного цеху (у 2016 році збільшено виробництво близько 3 %).

Значна увага приділяється створенню продовольчої безпеки регіону, комплексному використанню сировини, поліпшенню її якості, удосконаленню систем контролю безпечності харчових продуктів.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

З метою підвищення технологічного рівня виробництва, реконструкції і технічного переоснащення підприємств, впровадження сучасних енергоефективних технологій і обладнання, реалізації природоохоронних заходів, спрямованих на поліпшення екології регіону, та забезпечення підвищення соціальних стандартів на промислових підприємствах регіону у металургійній промисловості реалізуються довгострокові інвестиційні проекти та здійснюються такі заходи:

на ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” введено в експлуатацію установку вдування пиловугільного палива в доменну піч № 9. Крім цього, на підприємстві здійснюється модернізація аглофабрики № 2 (термін реалізації – 2013 – 2021 роки), реконструкція коксових батарей №№ 5, 6 (термін реалізації – 2014 – 2018 роки) та капітальний ремонт I розряду з реконструкцією ДП-9 (термін реалізації – 2016 – 2021 роки), що дозволить значно скоротити застосування дорогого природного газу і металургійного коксу, які використовуються при виплавці чавуну, підвищити енергоефективність та поліпшити екологічну обстановку в регіоні;

на ПАТ “Дніпровський меткомбінат” продовжується реконструкція агломераційного цеху зі спорудженням кільцевого охолоджувача та сучасних аспіраційних систем (термін виконання – 2014 – 2020 роки), завершення реконструкції конвертерного цеху зі спорудженням установки десульфурації чавуну, сортопрокатного цеху, I черга, 2 етап; реконструкція доменного цеху зі спорудженням комплексу з підготовки та вдування пиловугільного палива (ПВП) у доменні печі №№ 1М, 8, 9, 12 (наразі продовжуються роботи з відпрацювання технології).

на ПрАТ “Євраз Дніпровський металургійний завод” впроваджено нові технології виробництва фасонного прокату (швелер, кутик) з метою розширення асортименту металопродукції та освоєння нових ринків збуту продукції в умовах прокатних цехів;

на ПАТ “Інтерпайп НТЗ” створено ділянки чистової обробки залізничних вісей у ремонтно-механічному цеху для забезпечення виробництва чистових залізничних вісей відповідно до стандартів TSI;

на ПАТ “Інтерпайп НмТЗ” освоєно виробництво труб 60 – 114 мм зі знятим внутрішнім ґратом і забезпечення нанесення гравіювання і маркування фарбою поверхні труб, а також виробництво труб діаметром 152 мм.

З метою запобігання пилоутворенню на відвалах, хвостосховищах, шламонакопичувачах підприємствами постійно здійснюється закріплення поверхонь речовинами, які затримують пил, зволоження “сухих” пляжів хвостосховищ, полив технологічних автодоріг, зрошення складів готової продукції, висаджується рослинність тощо.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Дніпропетровська область – один з найбільш економічно розвинених регіонів України. Характеризується вигідним географічним положенням, багатими природними ресурсами та розвиненим сільськогосподарським виробництвом. Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави.

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої області і держави в цілому, дає значній частині сільського населення робочі місця.

Основні напрямки виробничої діяльності сільгосппідприємств області – є вирощування зернових, технічних і овочевих культур, виробництво м'ясо-молочної продукції.

Дніпропетровська область одна з провідних областей, що майже повністю задовольняє потреби споживачів в основних продуктах харчування за рахунок власного виробництва та насамперед завдяки тісній співпраці підприємств потужного агропромислового комплексу і багатогалузевої харчової та переробної промисловості.

Дніпропетровщина відноситься до регіонів, в яких виробляється значна частина сільськогосподарської продукції України. Площа сільськогосподарських угідь складає понад 2,5 млн га (біля 7% сільгоспугідь України), з них площа ріллі понад 2,1 млн га.

Виробництво валової продукції в усіх категоріях господарств області за 2016 рік в порівнянні з 2015 роком складає 100,2% (по Україні 106,1%).

Частка виробництва валової продукції сільського господарства Дніпропетровської області складає 6,0% від загального обсягу по Україні, область займає 5 місце після Вінницької, Полтавської, Харківської та Київської областей. У тому числі: продукція рослинництва – 5,8% (4 місце серед областей України), продукція тваринництва – 6,4% (4 місце).

Агроформуваннями області за підсумками 2016 року з площі 1092,8 тис. га намолочено зернових культур у заліковій вазі – 3 млн 481 тис. тонн на рівні минулого року (у 2015 році 3,8 млн тонн), середня урожайність – 31,9 ц/га, в т.ч. ранніх зернових – 2,3 млн тонн, середня урожайність склала 31,1 ц/га, кукурудзи на зерно з площі 339,3 тис. га намолочено 1197,6 тис. тонн, середня урожайність – 35,3 ц/га.

Отриманий валовий збір дає можливість повністю забезпечити потребу області у 2016/2017 маркетинговому році (період 01.07.2016 до 30.06.2017 року) в продовольчому зерні 535 тис. тонн (в тому числі для хлібопекарської промисловості – 250 тис. тонн), потребу в насіннєвому матеріалі – близько

200 тис. тонн, забезпечено тваринництво фуражем – 1,0 млн тонн, провести розрахунки з селянами за оренду земельних і майнових паїв та по заробітній платі – 283,6 тис. тонн.

Соняшника з площі 631,3 тис. га намолочено 1 млн. 264 тис. тонн, середня урожайність склала 20,0 ц/га.

В області для зберігання зернових та технічних культур є в наявності 68 зернових складів ємністю 2,5 млн. тонн.

Крім того в сільськогосподарських підприємствах області знаходиться 1522 зерносховища місткістю 1,9 млн. тонн.

Таким чином загальна ємність зернових складів складає 4,4 млн. тонн.

Овочівництво в області займає одне з провідних місць серед інших галузей рослинництва. Основними культурами, які вирощуються в області є: картопля, капуста, цибуля, буряк, морква, помідори, огірки.

Картоплі з площі 53,2 тис. га накопано 601,0 тис. тонн, середня урожайність – 113,0 ц/га; овочів всього отримано 732,7 тис. тонн, середня урожайність – 205,1 ц/га. Отриманий урожай картоплі та овочів повністю задовольняє потребу населення.

Загальна кількість сховищ в області налічується – 62 одиниці, у тому числі овочів – 46, картоплі – 9, фруктів – 7.

Загальна ємність сховищ складає 173,1 тис. тонн, у тому числі для зберігання овочів – 84,9 тис. тонн, картоплі – 59,8 тис. тонн, фруктів – 28,4 тис. тонн.

Із загальної ємності сховища з холодильним обладнанням складають 105,9 тис. тонн.

11.2. Вплив на довкілля.

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Мінеральні добрива — один з найефективніших засобів підвищення родючості ґрунтів, урожайності сільськогосподарських культур та поліпшення якості продукції рослинництва. Проведення регулярного моніторингу агрохімічного стану ґрунтів дозволяє найбільш точно визначати потребу ґрунту в основних макроелементах з подальшим внесенням необхідних доз мінеральних добрив під запланований урожай. Економічна ефективність застосування мінеральних добрив і хімічних засобів проявляється в підвищенні врожайності с/г культур, у поліпшенні якості продукції та зниженні її собівартості. Результати наукових досліджень вітчизняних учених свідчать, що завдяки застосуванню добрив можна одержати у середньому 40–50% приросту основних сільськогосподарських культур, що значно вище, ніж частка приросту врожаю від сорту насіння, засобів захисту рослин чи обробітку ґрунту.

Обсяг внесених добрив на 1 га по Дніпропетровській області нижче ніж в середньому по Україні. При цьому, приріст внесення мінеральних добрив по

Дніпропетровській області перевищує приріст показника по Україні. Тобто при дотриманні даної тенденції з часом рівень внесення добрив в Дніпропетровській області досягне середнього рівня по країні. Так, під урожай 2016 року внесено мінеральних добрив 848,0 тис тонн, удобрена площа мінеральними добривами склала 1024,1 тис. га, що становить 86,5% від загальної посівної площі. На 1 га посівної площі внесено 72,0 кг поживних речовин.

Удобрена площа органічними добривами склала 15,7 тис. га, що складає 1,3% від посівної площі, внесено органічних добрив 348,1 тис. тонн. На 1 га посівної площі внесено 0,3 кг поживних речовин.

11.2.2. Використання пестицидів.

Реалізація пестицидів і агрохімікатів проводиться за наявності на них висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи. Кожна партія продукції, що реалізується супроводжується товарно-транспортною накладною та сертифікатом якості. Пестициди і агрохімікати, що реалізуються, упаковані і промарковані. Кожний пестицид застосовується суворо за призначенням і лише на певних культурах.

Сільгоспвиробники області використовують хімічні засоби захисту рослин. За даними Державної фітосанітарної інспекції в Дніпропетровській області, у господарствах області було використано в 2016 році різних препаративних форм пестицидів 2009,9 тонн, в тому числі: інсектицидів – 237,1 тонн; гербіцидів – 1393,4 тонн; десикантів – 46,6 тонн; фунгіцидів – 186,0 тонн; протруйників – 131,0 тонн, родентицидів – 15,8 тонн.

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Одним з напрямів інтенсифікації сільського господарства є меліорація. Дніпропетровська область розташована у степовій зоні де недостатнє зволоження. Літні дощі, в основному, не систематичні, мають характер злив. Це створює нестабільні умови водного режиму ґрунтів у вегетаційний період. З метою збільшення врожаїв, використовуються системи штучного зрошування.

На сьогоднішній день у Дніпропетровській області в структурі загальної площі земель сільськогосподарського призначення майже 200 тисяч гектар або 9% становлять зрошувані землі.

Поливні землі забезпечують не тільки збільшення врожайності сільськогосподарських культур, але й підвищення продуктивності земель, особливо при екстремальних погодних умовах.

Підприємства агропромислового комплексу області, які вирощують овочі, плоди та ягоди застосовують крапельне зрошення. Це дає можливість регулювання глибини зволоження, кількості, якості та періодичності зрошення, та економне витрачання зрошуваної води. В області побудовано більше чотирьох тисяч гектарів краплинного зрошення.

Для порівняння середня урожайність зернових за останні 5 років склала 25,4 ц /га, на зрошуваних землях 39,8 ц/га. Середня урожайність овочів відкритого ґрунту - складає 151,9 ц/га, на зрошуваних землях – 241,2 ц/га.

У 2015 році завершено виконання першого етапу Програми відновлення систем зрошуваного землеробства у Дніпропетровській області на 2013 – 2021 роки, а саме – проведено інвентаризацію зрошуваних земель. За підсумками проведеної у 2013 році інвентаризації лише на 18% зрошуваних земель (35 тис. га) можливо здійснювати полив сільськогосподарських культур без залучення додаткових фінансових ресурсів. На 40% площ (80 тис. га) можливо відновити функціонування внутрішньогосподарської мережі без залучення значних капітальних вкладень шляхом проведення ремонтних і відновлювальних робіт, 42% площ у зв'язку з незадовільним технічним станом і випадками несанкціонованого демонтажу вимагають проведення повної реконструкції, а інколи і нового будівництва.

Відповідно до матеріалів інвентаризації у комунальній власності знаходиться 89 тис. га зрошуваних земель, на балансі приватних фермерських та колективних підприємств 25,7 тис. га, без господаря 76,7 тис. га, 7,3 тис. га знаходяться на балансі державної власності.

З 2016 року діє Дніпропетровська обласна комплексна програма (стратегія) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки, одним із заходів якої є реконструкція інженерної інфраструктури зрошувальних систем, у тому числі модернізація, будівництво та капітальний ремонт мереж зрошувальних систем. Співвиконавці заходу - управління агропромислового розвитку облдержадміністрації (головний розпорядник коштів) та Дніпропетровське обласне управління водних ресурсів (виконавець робіт). У 2016 році будівельні роботи по відновленню зрошувальної системи проведені згідно наданих пропозицій виконавцем робіт, а саме по ТОВ “ВПК АГРО” Магдалинівського району на суму 2 млн грн та розробка проекту ТОВ “Чумаки” Дніпровського району на суму 480 тис. грн. профінансовані за кошти субвенції з обласного бюджету.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

Роль галузі тваринництва – це перш за все забезпечення населення основними продуктами харчування, переробну та харчову промисловість – сировиною, галузь рослинництва – органічними добривами, населення – робочими місцями.

Тваринництво – одна із стратегічних галузей сільського господарства області, рівень розвитку якої значною мірою визначає продовольчу безпеку регіону і якість харчування населення, а значить і здоров'я нації.

За результатами роботи агропромислового комплексу області за 2016 рік серед регіонів України Дніпропетровська область займає друге місце по чисельності поголів'я свиней, третє місце – за обсягом виробництва м'яса та четверте місце – по поголів'ю птиці.

В області склалася позитивна тенденція із нарощування обсягів виробництва м'яса, в усіх категоріях господарств.

У 2016 році в усіх категоріях господарств вироблено м'яса в живій вазі 311,0 тис. тонн, що на 4,4 % більше ніж у 2015 році, молока – 320,1 тис. тонн, яєць – 803,1 млн. штук.

Сільськогосподарськими підприємствами області вироблено 262,2 тис. тонн м'яса, що на 14,4 тис. тонн (на 5,8%) більше ніж у минулому році. Підприємствами виробляється 85% м'яса від загального обсягу виробництва.

На сучасному етапі найактивніше розвивається птахівництво. За рахунок впровадження найефективніших технологій та розробки інноваційних продуктів та рішень.

Проекти з залученням іноземних інвестицій

У 2016 році продовжено дію Канадського кооперативного зернового проекту “Проект розвитку зерносповищ та сільськогосподарських кооперативів в Україні”. Кооперативний підхід дає можливість фермерам здійснювати загальні закупівлі (включаючи придбання високоякісного посівного матеріалу), мати спільний доступ до сучасного обладнання з доробки та зберігання зерна, спільно здійснювати поставки зернових безпосередньо до найбільших покупців тоді, коли ціни є найвищими.

На базі СОК “Зерновий” Васильківського району будується елеватор потужністю 54 тис. тонн, (перша черга введена в дію у травні 2017 року).

Проект фінансується Міністерством закордонних справ, міжнародної торгівлі і розвитку Канади (DFATD), виконується канадською неурядовою організацією СОКОДЕВІ в партнерстві з канадською кооперативною асоціацією (ССА), Інститутом досліджень та освіти для кооперативів та спілок Університету Шербрук (IRECUS).

Термін реалізації проекту – 2019 рік.

Канадський проект “Розвиток молочного бізнесу в Україні”.

У Покровському районі у 2016 році завершено будівництво другої черги Демонстраційної ферми (Сільськогосподарське підприємство “Молочарське”), а саме - будівництво корівника на 60 голів Джерсейської породи. Закуплено та завезено в Україну 45 нетелів Джерсейської породи з Данії. Продовжено договір на вирощування нетелів на 2017 рік.

Об'єднання кооперативів “Господар” продовжує розвивати мережу кооперативів молочного напрямку.

В області ефективно впроваджуються інвестиційні проекти:

ТОВ МВК “Єкатеринославський” Дніпровського району – будівництво І черги молочного заводу.

ТОВ “ЮМ-ВАТУТІНО” Криничанського району – будівництво приміщення для утримання корів на 200 голів, 800 тонн молока на рік;

Створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу по заготівлі молока у П'ятихатському районі. Грант – Підтримка політики регіонального розвитку України. Термін реалізації проекту – 30 місяців.

ПрАТ “Оріль-Лідер” Петриківського району – будівництво комплексу з вирощування птиці на 12 млн. голів птиці або 31 тис. тонн м’яса птиці на рік.

ТОВ “Агрокомплекс “Прайм” – будівництво свиногомплексу на 5000 голів свиней, 680 тонн м’яса на рік.

11.3. Органічне сільське господарство

З метою покращення екологічної безпечності тваринницьких комплексів ефективно використовуються біогазові технології у ТОВ “Агро-Овен” Магдалинівського і ТОВ “Агро-Еліта” Нікопольського районів та будується у ТОВ “Деміс-Агро” Дніпропетровського району.

Впроваджується прогресивна технологія первинної обробки гною та досліджується використання біологічного препарату для зменшення виділення аміаку та супутніх газів на свиногомплексі приватного підприємства “Сігма” в Новомосковському районі.

Проект захисту навколишнього середовища по зберіганню та утилізації рідкого гною діє в ТОВ “Дніпро-Гібрид” Пятихатського району.

12. ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Інформація про використання, споживання паливно-енергетичних ресурсів та викиди забруднюючих речовин у Дніпропетровській області наведено у таблиці 12.1.1.; 12.1.2.; 12.1.3.

Таблиця 12.1.1. Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Усього, тис. т у. п., у тому числі	28213	28520	26449	25445	21507	22410
котельно-пічне паливо, тис. т у. п.	18570	18811	17389	16375	13219	*
електроенергія, млн. кВт г	24140	24631	23178	23481	21535	22410

* Починаючи зі звіту за 2016 р., інформація щодо використання котельно-пічного палива у ф. № 11-мп (річна) "Звіт про постачання та використання енергії", затвердженою наказом Держстату 31.08.2016 № 162, не передбачена.

Таблиця 12.1.2. Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2016 році

	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис.т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, кг/грн	Темп зміни, % порівняно з 2014 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції
Усього стаціонарними джерелами	62	341,9		143,5	
у тому числі за видами діяльності:					
добування кам'яного та бурого вугілля	8	125,4		96,6	
добування кам'яного вугілля	8	125,4		96,6	
добування сирої нафти та природного газу	3	0,2		139,7	
добування природного газу	3	0,2		139,7	
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	2	2,9		98,5	
виробництво коксу та коксопродуктів	2	2,9		98,5	
виробництво продуктів нафтоперероблення	—	—		—	
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	49	213,4		202,6	
виробництво електроенергії	7	207,1		207,4	
передача електроенергії	1	0,0		100,0	
виробництво газу	5	0,0		72,9	
розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи	5	0,1		117,5	
постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря	31	6,3		115,3	

Таблиця 12.1.3. Споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹

	2015	2016
Усього, млн. т умов. палива		
Україна	89,8	95,7
у тому числі		
Дніпропетровська область	18,2	19,5
Вугілля кам'яне, тис. т		
Україна	44800,8	48245,9
у тому числі		
Дніпропетровська область	8175,5	10194,0
Газ природний, млн м ³		
Україна	21050,7	22655,3
у тому числі		
Дніпропетровська область	2401,9	2319,3
Бензин моторний ² , тис. т		
Україна	559,4	
у тому числі		
Дніпропетровська область	47,4	47,8
Газойлі (паливо дизельне) ² , тис. т		
Україна	3432,7	3785,7
у тому числі		
Дніпропетровська область	400,1	418,0
Мазути паливо важкі, тис. т		
Україна	367,3	669,3
у тому числі		
Дніпропетровська область	43,1	3,3

¹ Без обсягів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти, реалізованих населенню.

² Без урахування обсягів роздрібного продажу чере автозаправні станції.

12.2. Ефективність енергоспоживання

Інформація щодо використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти та використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами діяльності у 2016 році у Дніпропетровській області наведена у таблицях 12.2.1.;12.2.2.

Таблиця 12.2.1. Використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹

	2016
Усього², тис.т умов.палива	19479,8
у тому числі	
вугілля кам'яне, тис.т	10194,0
газ природний, тис.м ³	2319314,5
дрова для опалення, м ³ щіплн	17505,1
кокс та напівкокс з вугілля кам'яного; кокс газовий, тис.т	5729,5
бензин авіаційний, т	5,6

	2016
бензин моторний ³ , т	47794,9
дистиляти нафтові легкі, фракції легкі інші, т	155,4
паливо для реактивних двигунів типу гас, т	6330,0
гас, т	2044,9
газойлі (паливо дизельне) ³ , т	417968,2
мазути паливні важкі, т	3302,6
оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі, т	25015,1
пропан і бутан скраплені ³ , т	10331,1
вазелін нафтовий, парафін, воски нафтові та інші, т	1,3
бітум нафтовий (уключаючи сланцевий), т	14316,8
інші види нафтопродуктів, т	341,6
коковий газ, отриманий як попутний продукт, тис.м ³	1558330,6

¹ Види палива наведено згідно з переліком видів палива за формою № 4-мтп (річна) “Звіт про використання та запаси палива”, затвердженою наказом Держстату 31.08.2016 № 162.

² Без обсягів палива, реалізованих населенню.

³ Без урахування обсягів роздрібного продажу через автозаправні станції.

Таблиця 12.2.2. Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹ за видами економічної діяльності у 2016 році

	Усього витрачено, тис. т умов. палив	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне, тис. т	газ природний, млн м ³	бензин моторний ² , тис. т	газойлі ² (паливо дизельне), тис. т
Усього	19479,8	10194,0	2319,3	47,8	418,0
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	208,6	4,6	23,9	8,3	81,8
Промисловість	18903,7	10177,2	2207,6	16,8	206,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	738,9	73,8	248,8	4,7	131,5
Переробна промисловість	14402,2	6395,8	1134,0	8,4	65,9
у тому числі металургійне виробництво	12282,4	4525,2	815,4	2,1	45,2
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	1538,1	1691,2	0,0	0,2	1,1

	Усього витрачено, тис. т умов. палив	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне, тис. т	газ природний, млн м ³	бензин моторний ² , тис. т	газойлі ² (паливо дизельне), тис. т
виробництво харчових продуктів та напоїв	127,3	25,9	67,0	2,3	7,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3733,1	3689,9	821,5	2,3	2,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	29,5	17,7	3,3	1,4	6,3
Будівництво	26,0	0,0	0,5	2,0	10,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	28,4	0,1	3,5	4,9	9,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	185,8	3,0	14,4	4,7	98,3
Операції з нерухомим майном	10,1	0,1	6,8	0,5	0,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	50,2	7,6	28,4	4,4	1,7
Освіта	21,7	0,5	17,2	0,6	0,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	8,1	0,7	3,9	1,2	0,4
Інші види діяльності	37,2	0,2	13,1	4,4	8,7

¹ Без обсягів палива, реалізованих населенню.

² Без урахування обсягів роздрібного продажу через автозаправні станції.

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Дніпропетровщина за основними економічними показниками займає провідне місце серед інших регіонів України. Для успішного вирішення питань розвитку і досягнення високого рівня самодостатності економіки області, насамперед, необхідно надійне і достатнє забезпечення населення, соціальної сфери та суспільного виробництва паливно-енергетичними ресурсами.

На сьогодні область, господарський комплекс якої є одним з найбільш енергоємних у країні, за рахунок власних енергоресурсів забезпечує близько половини потреб власної економіки.

Стійка залежність між обсягами виробництва та споживання енергоресурсів перетворює енергоспоживання на визначальний фактор конкурентоспроможності та стабільності економічного розвитку області і

добробуту суспільства. Виходячи з цього постає стратегічне питання щодо ефективного, раціонального та заощадливого використання паливно-енергетичних ресурсів.

Неефективне використання енергоресурсів є в усіх секторах економіки області, у першу чергу у складових паливно-енергетичного комплексу: виробництво, транспортування та споживання енергії. Це призводить до підвищених витрат енергоресурсів та забрудненню довкілля.

Раціональна й економічна витрата палива, тепла і електроенергії, зниження втрат, прискорений перехід до ресурсозберігаючих технологій – одне з основних завдань, що входить в енергетичну програму будь-якої країни. Вирішувати ці завдання покликана і Дніпропетровська обласна комплексна програма (стратегія) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки.

Так, у 2016 році у рамках Програми підприємствами-забруднювачами розпочато реалізацію **33 заходів** з підвищення енергоефективності та енергозбереження.

На ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” продовжуються роботи стосовно введення двох режимів роботи печей на природному газі та на частковому заміщенні природного газу біопаливом на обертових печах №№ 3, 4, 5 (2016 – 2017 рр). Станом на 01.01.2017 вже знижено використання природного газу на ОП-4 – на 63,7%, ОП-5 – на 63,7%.

За підсумками 2016 року за напрямком **виконано 11 заходів, 7 з яких – це заходи з кінцевим терміном виконання у 2016 році.**

Зокрема, на ПАТ “Дніпровський меткомбінат” завершено реалізацію заходу “Спорудження вібророзпушувача вантажів, що надходять на підприємство у зимовий час” (2016 – 2017 рр), на що підприємством витрачено 2,5 млн грн.

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” виконано захід “Впровадження технології пиловугільного палива на доменній печі № 9 (Металургійне виробництво. Доменний цех № 2)” (2016 – 2020 рр). Зниження використання природного газу становить 109,5 млн м³/рік. Також підприємством реалізовано захід “Скорочення споживання природного газу за рахунок виконання капітального ремонту парового котлу ТП-170 № 5 (Металургійне виробництво. ТЕЦ – 3)” (2016 – 2017 рр).

ПАТ “ЄВРАЗ Дніпродзержинський коксохімічний завод” виконано захід “Упровадження міжнародного стандарту ISO 50001” (2016 – 2017 рр), завдяки чому здійснено модернізацію існуючих методів управління енергоспоживанням і енерговитратами для досягнення реального поліпшення у питаннях енергозбереження.

На ПАТ “ПВДГЗК” виконано захід “Заміна електричних двигунів фільтратних насосів 1-ї, 3-ї та 4-ї секції рудозбагачувальної фабрики № 2 з 132 кВт на 75 кВт” (2016 рік). Ефект – зниження споживання електроенергії на 1 348,16 тис.кВт/год.

На ПрАТ “ПВНГЗК” реалізовано захід “Заміна існуючих систем

освітлення екскаваторного і бурового парку на світлодіодне на Ганнівському та Першотравневому кар'єрах" (2016 рік). Ефект – зниження споживання електроенергії на 1756 тис.кВт/год. Також підприємством виконано захід "Зниження витрат питної води заміною основною магістралі зношених водоводів системи питного водопостачання на пластикові (об'єкти РОФ-2, ЦПО-2, ДФ-2)"(2016 рік), завдяки чому знижено витрати питної води на 80 тис. м³ та скорочено обсяг побутових стоків на 50 тис. м³.

На ПрАТ "ІНГЗК" виконано захід "Заміна світильників ІО05С-5000 з лампами освітлення КГ-5000 на світильники світлодіодні ДСУ 05-200-2-212 на відвалі № 1 кар'єру гор.-30 м, - 15 м" (2016 рік). Знижено витрати електроенергії на 35,1 тис. кВт/год.

КВП ДМР "Міськводоканал" виконано захід "Технічне переоснащення каналізаційної насосної станції № 1 із застосуванням засобів частотного регулювання (встановлення автоматизованої системи управління насосними агрегатами МДЕ-А-150L-2-37)" (2016 рік), та, як наслідок, досягнуто економії електроенергії на насосних агрегатах та запобігання забруднення земель неочищеними стічними водами на 20%. Також підприємством реалізовано захід "Заміна каналізаційного обладнання КНС №14 заміна насосних агрегатів на більш сучасні SEV 80.80185.2.52. – 3 од. – заміна технологічного трубопроводу довжиною 27,5 м із заміною засувки та зворотних клапанів – авторський нагляд, проектно-кошторисна документація – монтаж нової шафи управління насосами" (2016 рік).

ПАТ "Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод" виконано захід "Заміна ламп, що вміщують ртуть, на енергозбережні" (2016 рік), спрямований на зменшення утворення відходів та споживання електроенергії.

За напрямком **не виконано 1 захід з кінцевим терміном у 2016 році**, а саме "Реконструкція доменного цеху з будівництвом установки приготування й вдування ПВП у ДП № 1М, 8, 9, 12" на ПАТ "Дніпровський меткомбінат".

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Аналіз споживання енергетичних ресурсів в натуральних показниках свідчить про те, що результати роботи з енергозаощадження в цілому по області мають позитивний характер.

Споживання електроенергії в цілому по області за 2016 рік у порівнянні з 2015 роком зменшено на 63,5 млн кВт*год, або на 0,25 %, у тому числі підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства – зменшено на 37,3 млн кВт*год, або на 7,46 %.

Порівняння обсягів газоспоживання за 2015 та 2016 роки свідчить про зменшення на 111,44 млн куб. м, або на 2,8 %, в тому числі підприємствами теплокомуненерго – на 10,23 млн куб. м або на 1,6 %.

За 2016 рік по області впроваджено 221 захід з енергозбереження на загальну суму 1871,06 млн грн. з них по містах – 91, що дозволило зекономити

6606,76 т умовного палива; по районах – 130, що дозволило зекономити 6360,55 т умовного палива.

По області ведеться активна робота з розвитку альтернативної та відновлювальної енергетики. За результатами 2016 рік частка сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива в регіоні, відсотків до загальної потужності котелень регіону складає – 15,7 %, що на 7,6 % більше ніж за 2015 рік.

Сонячна енергетика

Всього на території області працює 7 сонячних електростанцій та 1 сонячна фотоелектростанція, сумарною потужністю 9,164 МВт.

За 2016 рік підприємствами сонячної енергетики вироблено близько 3463,091 тис.кВт*год.

Серед перспективних планів на 2017 - 2019 роки будівництво 5 СЕС проектною потужністю 41,9 МВт с залученням інвестиційних коштів на суму близько 67 млн. доларів США.

Восени 2016 року у м. Підгородне відкрили 3 чергу СЕС ТОВ “Солар Парк Підгородне”, яка працює за треккерною системою. Замість звичних стаціонарних сонячних панелей з сонячними батареями на станції використовуються рухомі модулі, які “стежать” за сонцем та дозволяють тим самим виробляти на 50 % більше електричної енергії ніж стаціонарні. Станція щогодини виробляє більш 2,5 тис кВт електричної енергії, що дозволяє суттєво економити вугілля та уникати шкідливих викидів у повітря. Також у 2016 році введені в експлуатацію, ще 2 сонячні електростанції ТОВ “Агромонтажник” у м. Дніпро та ТОВ “ЕКОЕНЕРДЖІДП” у смт Слобожанське Дніпровського району.

Також на території області впроваджені геліосистема ВСК “Юність” ДП “НВО “Павлоградський хімічний завод” – 2014 р., геліо-колектор для забезпечення гарячою водою протягом весни/літа/осені Веселівського ДНЗ Межівського району та сонячні панелі у Єлізарівській СЗШ Солонянського району, два останніх введені в експлуатацію у 2016 році.

Вітроенергетика

За 2016 рік об’єктом вітроенергетики ТОВ “Екоспецтранс” потужністю 0,003 МВт вироблено 7 тис. кВт*год електричної енергії.

ВЕР

На території області розвинуто виробництво енергії з вторинних енергетичних ресурсів, а саме промислових газів: доменного, коксового, феросплавного, сумарна теплова потужність обладнання 1138,3 МВт. За 2016 рік (2015 - 2016) вироблено 3775,1 (близько 5074) тис. Гкал теплової енергії з вторинних енергоресурсів. Слід зазначити, що на вторинних енергоресурсах працюють ще дві когенераційні установки сумарною електричною потужністю 42 МВт, тепловою – 641,5 МВт, якими за звітний період вироблено 77,99 (приблизно 121) млн кВт*год електричної енергії та 1096,7 (близько 1523,1) тис. Гкал теплової.

Біогаз

Всього побудовано 4 біогазові установки сумарна електрична потужність біогазових установок близько 5,9 МВт, тепла – 2,3 МВт (2 ПП “Сігма” та ТОВ “Деміс-Агро” побудовані, але в експлуатацію не введені).

Серед досягнень області у сфері розвитку відновлювальної енергетики у звітному періоді слід відмітити встановлення біогазової установки на свинокомплексі ПП “Сігма”, яка на 80% складається із українського обладнання. До речі на території області знаходяться 3 біогазові установки, які встановлено у попередні роки: когенераційна станція внутрішньогосподарського комплексу з виробництва біогазу ПрАТ “Оріль-Лідер”, біогазова установка ТОВ “Агро-Овен”, біогазова установка ТОВ “Деміс-Агро”.

За 2016 рік (2015-2016 роки) когенераційною станцією внутрішньогосподарського комплексу з виробництва біогазу ПрАТ “Оріль-Лідер” вироблено 39,9 (80,9) млн кВт*год електричної енергії, 35 (65) тис. Гкал – теплової та 19,98 (39,98) млн куб. м біогазу.

Біомаса

Станом на 01.01.2017 в області працює 51 об’єкт, що виробляє теплову енергію з біомаси (пелети, деревина, відходи сільського господарства), загальний обсяг теплової енергії за звітний період складає близько 145,6 тис. Гкал.

З них за 2016 рік переведено 39 об’єктів комунальної форми власності, бюджетних установ та підприємств комунальної енергетики на альтернативні види палива, що дозволить зекономити – 2,4 млн куб. м, що в грошовому еквіваленті складає близько 21 млн грн.

Серед них слід відмітити інвестиційний проект, який реалізовано ТОВ “Альтернативні енергоресурси” з переведення газової котельні за адресою вул. Космічна, 17б, м. Дніпро на альтернативні види палива та введена в експлуатацію модульна твердопаливна котельня на пелетах потужністю 10,5 МВт, яка забезпечує теплом та цілорічним гарячим водопостачанням заклади охорони здоров’я, серед яких КЗ “Клінічний онкологічний диспансер” ДОР”, КЗ “Дніпропетровський обласний пренатальний центр зі стаціонаром” ДОР”, КЗ “Дніпропетровська міська лікарня № 8” ДОР”, КЗ “Дніпропетровська обласна дитяча клінічна лікарня” ДОР”.

Також в с. Знаменівка Новомосковського району у 2016 році побудована та у лютому 2017 році введена в експлуатацію біомасова ТЕС, теплопродуктивністю 12 Гкал/год, електрична потужність 3600 кВт/год.

Виробництво альтернативних видів палива

Виробництво твердого біопалива в області здійснюється цехом по виготовленню паливних брикетів із лузги насіння соняшнику на базі ТОВ “ІДСФ”(Синельниківський район), приватними підприємствами по виготовленню пелет у Криворізькому та Томаківському районах, а також ПАТ з П “Дніпропетровський олійноекстракційний завод”, яким за 2016 рік (2015-2016 роки) вироблено 46,9 (78,6) тис. т гранульованої лузги соняшника.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа Дніпропетровської області

Транспортний комплекс області є важливою складовою у галузевій структурі економіки. У системі комплексу функціонує залізничний, автомобільний, річковий, авіаційний транспорт.

Розвиток транспортного комплексу області створює передумови для реформування інших галузей економіки, тому є важливою складовою у галузевій структурі. У системі комплексу функціонує залізничний, автомобільний, річковий, авіаційний транспорт.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Аналіз виконання основних показників соціально-економічного розвитку області свідчить, що за 2016 рік перевезено 370,5 млн т вантажів, що на 5,3 % менше, ніж у 2015 році а вантажообіг склав 28794,0 млн т км, що на 19,5 % більше, ніж у 2015 році.

У 2016 році залізничним транспортом Дніпропетровської області перевезено 85,8 млн.т вантажів, що на 5,2 % менш ніж у 2015 році, вантажообіг виконано в обсязі 24325,1 млн ткм, що на 19,2 % більше показників 2015 року.

Вантажним автомобільним транспортом упродовж 2016 року перевезено 284,2 млн.т вантажів, що на 5,4% менше, ніж у 2015 році, вантажообіг виконано в обсязі 4421,4 млн ткм, що на 21,4 % більше ніж у попередньому році.

Річковим транспортом області перевезено 0,5 млн т вантажів, що на 26,9 % більше ніж у 2015 році, вантажообіг виконано в обсязі 41,4млн ткм, що на 4,6 % більше ніж у попередньому році.

Упродовж 2016 року авіаційним транспортом доставлено споживачам вантажі на 121,5 % більше ніж у 2015 році, вантажообіг виконано в обсязі 6,1 млн ткм, що на 60,6 % більше ніж у попередньому році.

У 2016 році залізничним транспортом Дніпропетровської області перевезено 37,7 млн осіб, що на 1,6 % більше ніж у попередньому році, а пасажирообіг склав 25572,3 млн пас. км, що на 6,7 % більше, ніж у 2015 році.

Упродовж 2016 року послугами автомобільного транспорту скористалися 101,7 млн осіб, що на 37,7 % менше ніж у 2015 році, при пасажирообігу 1887,2 млн.пас.км, що на 21,5 % менше показника попереднього року.

Водночас, послугами авіаційного транспорту в 2016 році скористалися 0,1 млн осіб, що на 3,3 % менш ніж у 2015 році, при пасажирообігу 105,5 млн пас. км, що на 3,4 % менше показника попереднього року.

У 2016 році електричним транспортом області (міський електротранспорт) було обслуговано 196,8 млн.осіб, що на 9,2 % менше показника попереднього року, при пасажирообігу 1271,2 млн.пас.км, що на 9,3 % менш ніж у 2015 році.

Динаміка транспортних перевезень та динаміка викидів в атмосферне повітря у 2011 – 2016 роках наведена у таблицях 13.1.1.1., 13.1.1.2., 13.1.1.3.

Таблиця 13.1.1.1. Динаміка транспортних перевезень

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажо-оборот		Перевезено пасажирів		Пасажиро-оборот	
		млн. т	% ²	млн. ткм	% ²	млн.	% ²	млн. пас.км	% ²
Залізничний	2011	94,2	103,7	37944,0	117,4	37,2	100,6	3648,9	101,9
	2012	93,7	99,5	34751,4	91,6	37,3	100,3	3624,6	99,3
	2013	96,8	103,3	33520,8	96,5	36,8	98,8	3554,9	98,1
	2014	93,3	96,4	28606,9	85,3	35,6	96,3	2597,1	73,1
	2015	90,5	97,1	20412,3	71,4	37,1	104,4	2409,9	92,8
	2016 ¹	85,8	94,8	24325,1	119,2	37,7	101,6	2572,3	106,7
Автомобільний ³	2011	355,9	99,1	3805,5	106,1	332,7	95,7	4414,5	94,4
	2012	345,1	97,0	3738,0	98,2	313,9	94,3	4106,2	93,0
	2013	376,1	109,0	3730,1	99,8	316,4	100,8	4413,4	107,5
	2014	361,7	96,2	3798,3	101,8	264,9	83,7	3719,3	84,3
	2015	300,4	83,0	3641,6	95,9	163,2	61,6	2404,1	64,6
	2016 ¹	284,2	94,6	4421,4	121,4	101,7	62,3	1887,2	78,5
Водний	2011	0,7	101,6	53,0	84,4	0,0	х	0,3	х
	2012	0,7	100,6	84,6	159,6	0,0	111,1	0,3	110,7
	2013	0,7	92,7	75,9	89,7	0,0	414,2	0,6	169,9
	2014	0,3	37,8	16,7	22,1	0,0	86,9	0,4	70,4
	2015	0,4	162,3	39,6	236,5	0,0	88,2	0,5	109,4
	2016 ¹	0,5	126,9	41,4	104,6	0,0	103,1	0,5	121,9
Авіаційний	2011	0,0	66,4	11,5	76,7	0,7	86,3	458,1	61,5
	2012	0,0	39,5	4,1	35,7	0,1	12,3	44,3	9,7
	2013	0,0	251,8	6,0	147,3	0,1	161,7	89,1	201,1
	2014	0,0	20,4	1,3	20,9	0,2	120,5	120,4	135,1
	2015	0,0	306,5	3,8	300,4	0,1	86,5	109,2	90,7
	2016 ¹	0,0	221,5	6,1	160,6	0,1	96,7	105,5	96,6
Трубопровідний	2011	—	—	—	—	—	—	—	—
	2012	—	—	—	—	—	—	—	—
	2013	—	—	—	—	—	—	—	—
	2014	—	—	—	—	—	—	—	—
	2015	—	—	—	—	—	—	—	—
	2016 ¹	—	—	—	—	—	—	—	—
Міський електротранспорт	2011	—	—	—	—	225,0	107,5	1490,0	107,5
	2012	—	—	—	—	199,3	88,6	1306,7	87,7
	2013	—	—	—	—	185,6	93,1	1214,9	93,0
	2014	—	—	—	—	190,0	102,4	1225,9	100,9
	2015	—	—	—	—	216,7	114,0	1401,6	114,3
	2016 ¹	—	—	—	—	196,8	90,8	1271,2	90,7
Всього	2011	450,8	100,0	41814,0	116,2	595,6	100,1	10011,8	96,4
	2012	439,5	97,5	38578,1	92,3	550,6	92,5	9082,1	90,7
	2013	473,6	107,7	37332,8	96,8	538,8	97,9	9272,9	102,1
	2014	455,3	96,1	32423,2	86,8	490,7	91,0	7663,1	82,6
	2015	391,3	86,0	24097,3	74,3	417,1	85,0	6325,3	82,5
	2016 ¹	370,5	94,7	28794,0	119,5	336,3	80,6	5836,7	92,3

¹ За 2016р. наведено попередні дані.² У % до попереднього року.³ Дані наведені з урахуванням комерційних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

Таблиця 13.1.1.2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області, тис. т.

Роки	Вантажні автомобілі	Пасажирські автобуси	Пасажирські легкові автомобілі	Спеціальні легкові автомобілі	Спеціальні нелегкові автомобілі
2011	31,1	4,8	12,2	1,8	5,9
2012	30,8	7,2	12,0	1,4	5,3
2013	30,0	4,7	11,6	1,2	4,9
2014	27,6	3,7	9,5	1,0	4,3
2015	25,9	3,6	9,4	0,9	3,8
2016*					

* Інформація відсутня

Таблиця 13.1.1.3. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива

Роки	Обсяги викидів, тис.т.	У тому числі від використання			Частка викидів забруднюючих речовин від використання бензину у загальних обсягах викидів, %
		бензину	газойлів (дизельного палива)	зрідженого та стисненого газу	
2011	207,5	138,2	56,7	11,9	66,6
2012	211,1	138,8	58,8	13,3	65,7
2013	203,3	129,8	58,6	14,4	63,8
2014	181,3	108,8	55,9	13,7	60,0
2015	152,6	85,3	48,1	18,8	55,9
2016*					

* Інформація відсутня

13.2 Вплив транспорту на довкілля

Через Дніпропетровську область проходять дві міжнародні та 3 національні автомагістралі. Також в області зосереджені великі промисловий та агропромисловий комплекси. Отже, враховуючи географічне розташування Дніпропетровщини – область є великим логістичним транспортним центром, що супроводжується значним навантаженням транзитним транспортом.

При цьому, донедавна місто Дніпро було одним з небагатьох обласних центрів, який не мав об'їзних доріг, що негативно впливало на стан навколишнього середовища.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Стратегію розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року (рішення Дніпропетровської обласної ради від 26.09.2014 № 561-27/VI) передбачається вирішення питань, спрямованих на розвиток та вдосконалення організації пасажирських перевезень на міському електротранспорті, а саме:

будівництво об'їзних автодоріг біля крупних населених пунктів області, що дасть змогу вивести за межі міста більш ніж 25 тисяч одиниць транзитного автотранспорту на добу;

будівництво та введення в експлуатацію 3 станцій метрополітену, що сприятиме розв'язанню транспортної проблеми центральної частини м. Дніпропетровська та дасть можливість підвищити майже втричі рентабельність пасажироперевезень, а також збільшити обсяги перевезених пасажирів на метрополітені, як одному з екологічно чистих видів громадського транспорту;

будівництво нових тролейбусних та трамвайних ліній;

часткове оновлення рухомого складу пасажирського електротранспорту, термін експлуатації якого перевищує 15 років;

оновлення рухомого складу автобусів, які використовуються на автобусних маршрутах загального користування області, щорічно на 7 – 15 %, що в свою чергу сприятиме поліпшенню екологічного стану, при цьому щорічні витрати пального при перевезенні пасажирів зменшуватимуться до 2 %.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Динаміка використання водних ресурсів наведена в таблиці 14.1.1.

Таблиця 14.1.1. Динаміка водокористування

Показники	Од.виміру	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Забрано води всього із природних джерел, усього:	млн.м ³	1565	1097	1286
у тому числі:				
* поверхневої	млн.м ³	1426	947,4	1138
* підземної	млн.м ³	138,7	149,5	147,7
* морської	млн.м ³	-	-	-
Забрано води всього із природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	-	-	-
Використано свіжої води усього:	млн.м ³	1359	880,9	1055,0
у тому числі на потреби:				
* господарсько-побутові	млн.м ³	224,1	*	*
* питні та санітарно-гігієнічні	млн.м ³	*	180,6	169,7
* виробничі	млн.м ³	1099	670,3	856,5
* сільськогосподарські	млн.м ³	3,404	2,939	2,737
* зрошення	млн.м ³	18,7	20,83	20,02
Використано свіжої води всього із природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	-	-	-
Втрачено води при транспортуванні	млн.м ³	165,3	145,7	136,2
	% до забраної води	10,56	13,28	10,59
Скинуто зворотних вод, усього:	млн.м ³	1194	750,6	925,9
у тому числі:				
* у підземні горизонти	млн.м ³	0,638	0,406	1,167
* у накопичувачі, впадини та інше	млн.м ³	70,5	*	*
* на поля фільтрації	млн.м ³	*	*	*
* у поверхневі водні об'єкти	млн.м ³	1123	682,4	857,2
* не віднесених до водних об'єктів	млн.м ³	*	68,11	67,64
Скинуто зворотних вод в поверхневі водні об'єкти, усього	млн.м ³	1123	682,4	857,2
з них:				
* нормативно очищених, усього	млн.м ³	83,87	102,7	99,8
у тому числі:				
- на спорудах біологічного очищення	млн.м ³	80,05	99,5	97,57
- на спорудах фізико-хімічного очищення	млн.м ³	-	-	-
- на спорудах механічного очищення	млн.м ³	3,818	3,163	2,225
* нормативно (умовно) чистих без очищення	млн.м ³	727,5	313,1	513,6
* забруднених усього:	млн.м ³	311,6	266,6	243,8
у тому числі:				
* недостатньо очищених (НДО)	млн.м ³	193,0	151,9	142,0
* без очищення	млн.м ³	118,6	114,7	101,8
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у розрахунку на одну особу	м ³	-	-	-

14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки

Дніпропетровська область одна з найбільш економічно розвинених областей України.

Область має потужний промисловий потенціал. Він характеризується високим рівнем розвитку важкої індустрії та концентрації великих підприємств. У регіоні діють понад 700 великих промислових підприємств двадцяти основних видів економічної діяльності, на яких працюють 295,3 тис. осіб. Найпотужнішими промисловими центрами області є міста Дніпро, Кривий Ріг, Кам'янське, Нікополь, Павлоград. Потужні промислові підприємства розташовані також у містах Марганець і Новомосковськ.

Основний обсяг реалізованої продукції виробляється фактично у двох містах області – Дніпро та Кривий Ріг.

Дніпропетровська область є унікальною за різноманітністю і запасами корисних копалин, тут зосереджені унікальні родовища. Область володіє близько 50% загальнодержавних запасів корисних копалин. В області видобувається 100% загальноукраїнського обсягу марганцевої руди і майже 80% залізної руди. Мінеральні ресурси є основою для розвитку господарства регіону, особливо виробництв чорної металургії, оскільки наявна як головна так і допоміжна сировина.

На підприємствах Дніпропетровщини модернізується обладнання, впроваджуються енергозберігаючі технології, значна увага приділяється дотриманню екологічних стандартів. Все це дозволяє нарощувати темпи промислового виробництва та зберігати одні з перших позиції Дніпропетровщини серед регіонів у промисловій галузі України.

Металургійні підприємства виробляють високоякісну та конкурентоспроможну продукцію, що переважно експортується.

З діяльністю гірничо-металургійного комплексу (далі – ГМК) мають прямий і зворотний зв'язок енергетика, вуглевидобуток, машинобудування, будівництво, фінансова сфера тощо. Зазначені та багато інших галузей спираються і працюють на металургійну промисловість.

Процеси глобалізації економіки, які набирають обертів, призводять до створення наднаціональних ринків з новими, жорсткими правилами.

Враховуючи те, що визначальним вектором розвитку економіки Дніпропетровщини є передусім забезпечення стійкого зростання виробничих показників підприємств ГМК – підвищення конкурентоспроможності економіки регіону, це в першу чергу модернізація базових виробництв гірничо-металургійного комплексу.

Модернізація та структурна перебудова ГМК Дніпропетровщини спрямована на забезпечення підтримки виробничих потужностей, підвищення конкурентоздатності шляхом підвищення якості і зниження собівартості продукції, поліпшення технологічної структури виробництва та впровадження нових сучасних ресурсозберігаючих, екологічно чистих технологій.

У цьому напрямі ГМК розвивається, не дивлячись на виклики

економічно-складного часу.

Першочергові зусилля підприємств ГМК спрямовуються на зниження енерговитратності виробництва на кожному виробничому циклі, на кожному агрегаті.

Ще один пріоритет в роботі ГМК та основний елемент регіональної екологічної політики – зменшення забруднення навколишнього середовища.

Підвищення екологічної безпеки в області – одна зі стратегічних цілей у розвитку регіону.

Одним із кращих проектів є впровадження “Дніпропетровської обласної комплексної програми (стратегії) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки”, яку затверджено рішенням Дніпропетровської обласної ради від 21.10.2015 № 680-34/VI (зі змінами).

Її виконавці – 25 найбільших промислових підприємств області, загальний обсяг впливу на довкілля яких становить понад 96%. Реалізація Програми дозволить залучити кошти самих підприємств-забруднювачів на впровадження та модернізацію підприємств із залученням новітніх природоохоронних технологій.

Так, вже у 2016 році інвестиції підприємств-учасників Програми склали понад 2,47 млрд грн.

14.3. Впровадження елементів “більш чистого виробництва” в Дніпропетровській області

Якість та безпечність харчових товарів

У рамках реалізації Плану дій Кабінету Міністрів України на 2016 рік, затвердженого розпорядженням Кабінетом Міністрів України від 16.03.2016 № 184-р, Мінагрополітики, міжнародним проектом “Вдосконалення системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні” та за сприянням управління агропромислового комплексу облдержадміністрації у травні 2016 року проведено семінар для підприємств харчової та переробної промисловості на тему: “Нове харчове законодавство. Завдання, відповідальність та нові можливості для операторів ринку. Практичні аспекти впровадження процедур, заснованих на принципах НАССР”.

Система управління якістю (ISO серій 9000, 14000, 22000) впроваджена (сертифікована) на шістдесяти чотирьох підприємствах харчової та переробної промисловості області. У стані впровадження – на десяти підприємствах області.

Система управління безпечністю харчових продуктів (НАССР) впроваджена (сертифікована) – на сорока чотирьох підприємствах харчової промисловості. У стані впровадження – на дванадцяти підприємствах області.

14.4. Ефективність використання природних ресурсів

Оцінка роботи підприємств паливно-енергетичного комплексу в осінньо-зимовий період 2016/2017 рр.

На підприємствах паливно-енергетичного комплексу області продовжувались впроваджуватись заходи, спрямовані на забезпечення надійного, безперебійного та якісного енерго- та газозабезпечення усіх категорій споживачів у Дніпропетровській області.

В осінньо-зимовий період 2016/2017 року підприємства паливно-енергетичного комплексу області працювали відповідно до потреб господарського комплексу області та забезпечили, у повному обсязі, потреби в паливно-енергетичних ресурсах.

На всіх підприємствах розроблені конкретні вичерпні заходи щодо забезпечення сталого функціонування відповідних галузей економіки, особливо техногенно-небезпечних об'єктів, об'єктів соціальної сфери.

Підприємства паливно-енергетичного комплексу області стабільно реалізують виробничу програму та виконують заплановані фінансово-економічні показники.

Моніторинг щодо обсягів електроспоживання та газоспоживання Дніпропетровської області за 2015 – 2016 роки у розрізі категорій споживачів наведена у таблицях 14.4.1.;14.1.2.

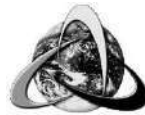
Таблиця 14.4.1. Моніторинг обсягів електроспоживання Дніпропетровської області за січень 2015 та 2016 років у розрізі категорій (станом на 25.02.2016)

Споживачі	Фактичне електроспоживання за 2015 рік, тис. кВт*год	Фактичне електроспоживання за 2016 рік, тис. кВт*год	Збільшення/зменшення електроспоживання 2016 р. до 2015 р., тис. кВт*год	Збільшення/зменшення електроспоживання 2016 р. до 2015 р., %
Всього по області, у тому числі:	2 294 598,8	2 191 630,5	-102 968,3	-4,49
Підприємства промисловості	1 550 731,2	1 509 983,5	-40 747,7	-2,63
Залізниця	13 506,2	13 410,4	-95,9	-0,71
Сільгоспспоживачі	18 843,6	19 129,6	286,0	1,52
Підприємства житлово-комунального господарства	117 587,4	119 768,1	2 180,7	1,85
у т.ч. водоканали	44 825,5	42 887,1	-1 938,4	-4,32
Бюджетні організації, у тому числі:	44 132,6	46 260,7	2 128,1	4,82
державного бюджету	20 574,1	21 362,4	788,3	3,83
місцевих бюджетів	23 558,5	24 898,3	1 339,7	5,69
Населення	345 093,0	348 315,0	3 222,0	0,93
Інші споживачі	204 704,7	134 763,4	-69 941,3	-34,17

Таблиця 14.4.2. Моніторинг обсягів газоспоживання області за січень - грудень 2015 та 2016 років у розрізі категорій споживачів

	2015 рік, тис. м3	2016 рік, тис. м3	Збільшення/зменшення газоспоживання, тис. м3	Збільшення/зменшення газоспоживання у %
Всього по області, у тому числі:	4 040 837,7	3 929 400,0	-111 437,7	-2,8
Підприємства промисловості	2 133 657,0	2 050 412,0	-83 245,0	-3,9
Підприємства житлово-комунального господарства (теплоенергетика)	657 927,3	668 159,7	10 232,5	1,6
Бюджетні організації	52 588,0	55 612,2	3 024,1	5,8
Населення	1 196 665,4	1 155 216,1	-41 449,3	-3,5

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА



15.1. Національна та регіональна екологічна політика Дніпропетровської області

Відповідно до Указу Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 “Про стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”, Закону України “Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року” у Дніпропетровській області спільно з міжнародними експертами розроблено Стратегію розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року, затверджену рішенням Дніпропетровської обласної ради від 26.09.2014 № 561-27/VI (далі – Стратегія), якою враховані основні засади екологічної збалансованості, зменшення антропогенного навантаження на довкілля, підвищення рівня екологічної безпеки та поліпшення якості життя населення. Вагомою ціллю Стратегії визначено стратегічну ціль “Екологічна та енергетична безпека”.

З метою забезпечення досягнення Стратегічної цілі “Екологічна та енергетична безпека” розроблено проект Дніпропетровської обласної комплексної програми (стратегії) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки (далі – Програма), яку затверджено рішенням Дніпропетровської обласної ради від 21.10.2015 № 680-34/VI.

Передбачається реалізація Програми у два етапи, перший з яких становить 5 років.

Сьогодні впровадження законодавства ЄС у галузі охорони довкілля відбувається в межах восьми напрямків, що регламентуються 29 директивами та регламентами ЄС у цій сфері. Вони встановлюють загальні правила та стандарти, які повинні бути перенесені до законодавства України.

Дніпропетровська обласна комплексна програма (стратегії) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки базується на основних принципах та засадах сталого розвитку.

Для реалізації заходів Програми в основному передбачається залучення власних коштів підприємств-забруднювачів. Крім цього, фінансування заходів передбачається за рахунок інших джерел, у тому числі бюджетів різного рівня, які не заборонені чинним законодавством. Орієнтовний обсяг фінансування складає понад 33 млрд грн.

До Програми увійшли 25 найбільших промислових підприємств області, загальний обсяг впливу на довкілля яких становить понад 96%.

Головною метою програми є створення екологічно безпечних та комфортних умов для життя населення Дніпропетровської області шляхом зменшення антропогенного навантаження та відновлення довкілля за рахунок упровадження інноваційних технологій виробництва, зменшення викидів парникових газів та підвищення рівня екологічної культури і свідомості суспільства, що передбачено стратегічною ціллю „Екологічна та енергетична

безпека” Стратегії.

Мета програми досягається шляхом реалізації відповідних цілей і конкретних завдань, а саме:

- розбудова системи екологічного моніторингу області;
- зменшення забруднення повітряного басейну;
- захист водних ресурсів від виснаження та забруднення;
- відновлення, рекультивації порушених земель та родючості ґрунтів,
- скорочення відчуження земель;
- формування екологічної культури населення;
- поліпшення та вдосконалення сфери збору, утилізації та переробки твердих побутових відходів;
- підвищення ефективності у сфері поводження та утилізації промислових відходів;
- збереження та відтворення біорізноманіття Дніпропетровської області,
- формування територіально-функціональної системи екологічної мережі;
- розвиток рекреаційних зон;
- підвищення ефективності управління енергетичними ресурсами;
- розвиток альтернативної енергетики;
- підвищення енергоефективності та енергозбереження.

Крім того, передбачено впровадження заходів у сфері гарантування біологічної безпеки та контролю за генетично модифікованими організмами та сприяння збереженню лісів, зелених насаджень.

До основних цільових показників, які свідчать про ефективність виконання програми, належать результати, які досягнуто до 2025 року. В якості базових для порівняння обрані показники станом на кінець 2013 року, як найбільш показові з точки зору врахування кореляції між станом довкілля та обсягами виробництва в області.

Конкретними результатами виконання програми заплановано зниження техногенного навантаження на навколишнє середовище за основними екологічними показниками:

- зниження індексу забруднення атмосфери з 11,8 до 8;
- зниження обсягів викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення на 30%;
- зниження обсягів викидів парникових газів (CO₂) в атмосферне повітря на 20 %;
- зниження викидів шкідливих речовин у атмосферне повітря від пересувних джерел забруднення на 15%;
- зменшення кількості забруднюючих речовин, що скидаються із зворотними водами у поверхневі водні об’єкти на 40%;
- зменшення обсягу скиду забруднених стічних вод на 60%;
- збільшення екологічної стабільності землекористування з 0,28 до 0,4;
- зменшення площі земель, що потребують рекультивації на 15%;
- збільшення частки екологічних навчальних курсів у програмах середніх та вищих навчальних закладів на 5%;

зменшення обсягів утворення твердих побутових відходів на 30%;
рівень охоплення населення послугами зі збору ТПВ – 100%;
щорічне заплановане зменшення обсягу видалених відходів I – IV класів у спеціально відведені місця чи об'єкти становить 15%;
збільшення показника заповідності території області з 2,81% до 9%;
кількість видів рослин та тварин на території області не повинна зменшитися;

зменшення енергомісткості валового регіонального продукту (використання паливно-енергетичних ресурсів на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби/валовий регіональний продукт з урахуванням інфляції) запланована на 25%.

Для вирішення першочергових питань екологічної галузі визначені джерела фінансування та пріоритетні напрями реалізації комплексу взаємопов'язаних програмних заходів шляхом зменшення антропогенного навантаження та відновлення довкілля за рахунок упровадження інноваційних технологій виробництва, зменшення викидів парникових газів та підвищення рівня екологічної культури і свідомості суспільства.

У рамках Програми підприємствами-забруднювачами за власні кошти у 2016 році розпочато реалізацію **268 природоохоронних заходів**. Станом на 01.01.2017 виконано **35 заходів**, в тому числі **24 заходи з кінцевим терміном виконання у 2016 році**), за рахунок коштів обласного бюджету – **48 заходів**.

За підсумками 2016 року на реалізацію програмних заходів усього спрямовано понад **2,7 млрд грн**, з них:

власних коштів підприємств – 2,475 млрд грн (станом на 01.01.2017), кошти направлялись на фінансування природоохоронних заходів за такими напрямками Програми:

- охорона та поліпшення стану атмосферного повітря – 360,734 млн грн;
- охорона та раціональне використання водних ресурсів – 159,81 млн грн;
- заходи щодо поводження з відходами – 419,553 млн грн;
- заходи щодо охорони та раціонального використання земель – 848,842 млн грн;
- заходи щодо підвищення енергоефективності та енергозбереження – 664,649 млн грн;
- заходи щодо розбудови об'єктового моніторингу довкілля на підприємствах області – 20,05 млн грн;
- заходи із охорони, збереження та відтворення біоресурсів, формування екологічної мережі та розвитку природно-заповідного фонду – 650,7 тис. грн;
- інші природоохоронні заходи – 1,243 млн грн.

бюджетних коштів – понад 301 млн грн, кошти виділялись з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на:

- будівництво, реконструкцію систем водовідведення, упровадження прогресивних методів очищення стічних вод – 28,495 млн грн;
- введення в експлуатацію та реалізацію проектів щодо підвищення екологічної надійності водосховищ, каналів, водоводів, систем водо-

забезпечення – 6,724 млн грн;

- заходи з розчищення та регулювання русел річок і водойм, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок і водойм – 51,018 млн грн;

- проведення науково-дослідних робіт, в т.ч. щодо запровадження біомеліоративних робіт на поверхневих водних об'єктах Дніпропетровської області – 1,684 млн грн;

- заходи з ліквідації наслідків підтоплення на забудованих територіях, у першу чергу тих, що потребують термінового захисту – 14,395 млн грн;

- придбання сучасної спецтехніки для виконання робіт з санітарного очищення та благоустрою населених пунктів – 173,66 млн грн;

- проектування, будівництво, реконструкцію полігонів, заводів, станцій, комплексів, звалищ для складування, оброблення, сортування, утилізації та захоронення ТПВ – 25,335 млн грн.

Окрім цього, за рахунок коштів, що надходять до обласного бюджету у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва, профінансовано роботи з реконструкції інженерної інфраструктури зрошувальних систем (у тому числі модернізація, будівництво та капітальний ремонт мереж зрошувальних систем) у розмірі 3 434,5 тис. грн.

За підсумками 2016 року викиди в атмосферне повітря підприємствами - учасниками Програми складають **827,773** тис. тонн, що на 111,029 тис. тонн або на **15,49% більше** у порівнянні з минулим роком, скиди зворотних вод – **755,778** млн м³, що на 184,408 млн м³ або на **32,27 % більше** у порівнянні з 2015 роком та розміщення відходів – **136 579,911** тис. тонн, що на 13 183,061 тис. тонн або на **8,8 % менше** у порівнянні з минулим роком.

Охорона та поліпшення стану атмосферного повітря

У 2016 році підприємствами-забруднювачами розпочато реалізацію **63 заходів** з охорони та поліпшення стану атмосферного повітря.

За підсумками року виключно за кошти підприємств забезпечено реалізацію масштабних заходів.

Так, на ПАТ “Дніпровський меткомбінат” виконуються заходи “Будівництво колового охолоджувача агломерату з аспіраційною системою” (2016 – 2018 рр) та “Модернізація газоочисного обладнання обертової печі дільниці виробництва вапна конвертерного цеху” (2016 – 2019 рр). З початку року фактично профінансовано 12 664 тис. грн та 6 742 тис. грн відповідно.

На ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” продовжується виконання заходу “Реалізація проекту реконструкції конвертерного цеху з будівництвом нових ГОУ за конверторами, доопалюванням СО та впровадження автоматизованої системи екологічного моніторингу і технологічного процесу II блоку конвертерів №№ 4-6 (Конверторний цех)” (2016 – 2017 рр). На цей час вже побудовано ГОУ конверторів № 5 та № 6, в результаті чого знижено викиди забруднюючих речовин на 4 601 тону. Окрім цього, підприємством

виконується захід “Реалізація проекту реконструкції діючих ГОУ від обертових печей №№ 1–5 (Вогнетривно-вапняний цех)” (2016 – 2023 рр). Здійснено реконструкцію ГОУ обертової печі № 2. Ефект – зниження викидів пилу на 449 тонн.

На ПАТ “Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод” продовжується реалізація заходів “Автономне паропостачання технологічних споживачів” (2016 – 2019 рр.) та “Перехід на альтернативне джерело видобутку теплової енергії” (2016 – 2019 рр). З початку року фактично профінансовано відповідно 6 580 тис. грн та 3 246 тис. грн.

ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” виконується захід “Джерела викидів № 123, № 124. Корпус шихтових бункерів (КШБ) В-14, В-24. Будівництво рукавного фільтра потужністю 250 тис. м³/год” (2016 –2019 рр). Фактично профінансовано 29 665 тис. грн.

Крім того, на гірничо-металургійних підприємствах Кривбасу постійно застосовуються природоохоронні заходи при проведенні масових вибухів, спрямовані на скорочення техногенного навантаження на довкілля та людину: використовують внутрішню і зовнішню гідрозабійку, застосовують виключно безтритові вибухові речовини та інше. Зменшення викидів забруднюючих речовин за результатами 2016 року склало 6 563,373 тонни.

З метою запобігання пилоутворенню на відвалах, хвостосховищах, шламонакопичувачах підприємствами постійно здійснюється закріплення поверхонь речовинами, які затримують пил, зволоження “сухих” пляжів хвостосховищ, полив технологічних автодоріг, зрошення складів готової продукції. Зменшення викидів забруднюючих речовин за результатами 2016 року склало 3 826,46 тонни.

За підсумками 2016 року загалом за напрямком **виконано 10 заходів, 9 з яких – це заходи з кінцевим терміном виконання у 2016 році.**

Так, станом на 01.01.2017 ПАТ “Дніпровський меткомбінат” виконано **3 заходи** за напрямком, а саме:

розроблено ТЕО “Реконструкція агломераційного цеху зі спорудженням газоочистки аспіраційних газів хвостових частин агломашин” (2016 рік);

реалізовано захід “Вивід з експлуатації нагрівальних колодязів блюмінгу “1150” у новопркатному цеху” (2016 – 2017 рр), в результаті чого знижено газоподібні викиди на 23 тонни;

виконано захід “Модернізація системи утилізації продуктів згоряння секційної печі №1 шаропркатної дільниці вісепркатного цеху” (2016 рік), що забезпечує скорочення витрат палива на 7% і, як наслідок, зниження газоподібних викидів на 0,95 тонни.

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” реалізовано **4 заходи** з охорони та поліпшення стану атмосферного повітря з кінцевим терміном виконання у 2016 році:

розроблено та реалізовано проект реконструкції ГОУ від агломашини № 6 (Проммайданчик № 2. Агломераційний цех № 2), завдяки чому вже знижено викиди забруднюючих речовин на 393 тонни (виконуються пуско-

налагоджувальні роботи 10 ГОУ);

розроблено проект реконструкції ГОУ від агломашин № 4, 5 (Проммайданчик № 2. Агломераційний цех № 2) та проект реконструкції діючих ГОУ від обертових печей №№ 1-5 (Вогнетривно-вапняний цех).

ПрАТ “ЄВРАЗ Суха балка” виконано захід “Ремонт аспіраційно-технічної установки – 1, аспіраційно-технічної установки – 5”.

На ПАТ “Кривбасзалізрудком” реалізовано захід “Капітальний ремонт аспіраційної установки (шахта ім. Леніна)” (2016 рік), а на ТОВ “МЗ “Дніпросталь” – “Упровадження Програми “нуль пилу” (2016 рік).

Окремо слід зазначити, що **9 заходів з кінцевим терміном виконання у 2016 році за напрямком не виконано**, а саме:

на ДТЕК Придніпровська ТЕС “Заміна скрубєрів на емульгатори на енергоблоці ст. № 7 в період середнього ремонту”;

на ПрАТ “ЄВРАЗ Дніпровський металургійний завод” “Реконструкція ГОУ конверторів киснево - конвертерного цеху” та “Виведення з експлуатації міксера ККЦ”;

на ПАТ “Дніпровський меткомбінат” “Модернізація батарейного циклону при проведенні капітального ремонту агломашини у двоступеневий очисний апарат із підвищеною ефективністю уловлення однієї агломашини з шести”;

на ПАТ “ХайдельбергЦемент Україна” “Реконструкція електрофільтра сушильного барабану № 1 СП КРЗ”, “Реконструкція електрофільтра сушильного барабану № 3 СП КРЗ”, “Установка нового фільтра на цементному млині № 1 СП КРЗ”, “Установка фільтрів в місцях транспортування сировинних матеріалів з конвеєру № 79 на конвеєр № 49, з конвеєру № 49 в бункер”, “Установка фільтра на шляху транспортування сировинних матеріалів в цементні млини у двох місцях: розвантаження дозаторів і складальний конвеєр”.

Охорона та раціональне використання водних ресурсів

Підприємствами-забруднювачами у звітний період розпочато реалізацію **70 заходів** у сфері охорони та раціонального використання водних ресурсів.

В межах Програми для захисту прилеглих територій від забруднення та підтоплення Підприємствами – учасниками виконуються заходи, спрямовані на поліпшення якості стічних вод, зменшення скиду забруднюючих речовин, розширення хвостового господарства та систем оборотного водопостачання, заміну водопровідних мереж.

На ПрАТ “ПівнігЗК” забезпечується режим гідрозахисту при експлуатації шахти “Першотравнева” за рахунок зменшення обсягу витoku фільтраційної води від діючого хвостосховища до дренажної системи в обсязі 587,085 тис. м³.

Запобігання впливу на водний баланс річок Інгулець та Саксагань за рахунок перехоплення та повернення високомінералізованих вод до системи оборотного водопостачання та зменшення обсягу витoku фільтраційної води до

дренажної системи від діючих хвостосховищ складає понад 46 млн м³.

За підсумками 2016 року за напрямком підприємствами **виконано 10 заходів, 7 з яких – це заходи з кінцевим терміном виконання у 2016 році.**

Так станом на 01.01.2017 на ПАТ “Дніпровський меткомбінат” виконано захід “Поліпшення якості стічних вод: видалення нафтопродуктів зі стічної води комбінату за допомогою вуглецевого сорбенту” (2016 рік). Зниження скидів нафтопродуктів складає 0,44 тонни на рік.

ПАТ “ПВДГЗК” виконано науково-дослідну роботу “Оцінка впливу гідротехнічних споруд ПАТ “Південний ГЗК” на водний баланс каналу” (2016 рік).

ПрАТ “ПВНГЗК” реалізовано захід “Розробка проекту та виконання робіт з визначення інфільтрації води з хвостосховища” (2016 рік).

ПрАТ “ДТЕК Павлоградвугілля” побудовано групову насосну станцію господарчо-побутових стічних вод на ш. Героїв Космосу (2016 – 2017 рр).

ПАТ “ДНПРОАЗОТ” реалізовано захід “ЕУ. Заміна ділянок річкових водоводів” (2016 рік).

КП “Дніпроводоканал” ДМР виконано заходи “Модернізація систем водопостачання та водовідведення м. Дніпропетровська. Очищення стічних вод. (ЦСА). Коригування. Проектування” (2016 – 2017 рр), “Технічне переоснащення станції нульового підйому на Кайдацькій насоснофільтрувальній станції – проектування” (2016 – 2017 рр).

КП “Кривбасводоканал” завершено виконання заходу “Придбання та встановлення сучасних приладів обліку витрат стічних вод на Інгулецькій станції аерації, станції аерації сел. Авангард” (2016 рік).

На КВП ДМР “Міськводоканал” виконано захід “Влаштування вузлів обліку на очисних спорудах каналізації правого берега (встановлення приладів обліку “Ергомера – 125 на напірному колекторі № 1 ДУ 800 мм та № 2 ДУ 900 мм, на напірному колекторі ДУ 500 мм від КНС № 5 до каналізаційних очисних споруд”)” (2016 рік). Ефект від впровадження заходу – зменшення скиду забруднюючих речовин за рахунок поліпшення обліку стічних вод на 7 528,6 т/рік. Також виконано захід “Придбання системи пошуку Eureka 3 та трасошукача для виявлення витоків питної води” (2016 рік).

За напрямком **не виконано 1 захід з кінцевим терміном у 2016 році**, а саме “Розробка ТЕО щодо доцільності будівництва установки для знесолення дренажних вод із можливістю їх використання у технічному водопостачанні СП КРЗ” по ПАТ “ХайдельбергЦемент Україна”.

Поводження з відходами та раціональне використання земель

У 2016 році підприємствами-забруднювачами розпочато реалізацію **27 заходів** у сфері поводження з відходами та **26** – з охорони та раціонального використання земель.

З метою зменшення обсягів розміщення відходів виробництва підприємствами здійснюється використання розкривних порід для засипки зон

обвалення шахт та кар'єрів, будівництва хвостосховищ, виробництва щебеню, будівництва (ремонт) автомобільних доріг, переробки відходів феросплавного виробництва (шлаків та шламів) з використанням у якості вторинної сировини та будівельних матеріалів тощо.

В рамках реалізації Програми з метою зменшення обсягів розміщення відходів виробництва підприємствами гірничо-збагачувального комплексу Кривбасу за рахунок використання розкривних порід станом на 01.01.2017 повторно використано та утилізовано близько 17 млн тонн промислових відходів.

Окрім цього, на ПАТ “ОГЗК” з метою зменшення техногенного навантаження на довкілля та мінімізації великотоннажних відходів (шламів збагачення марганцевої руди), у виробництво у якості сировини залучено (“завалка”) 1 309,364 тис. тонн шламів збагачення (у сухій вазі), з якої отримано марганцевого концентрату 170,336 тис. тонн.

ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” здійснюється переробка відходів феросплавного виробництва (шлаків та шламів) з використанням у якості вторинної сировини та будівельних матеріалів. На цей час перероблено 798 164 тонн шлаків.

На ПАТ “Кривбасзалізрудком” по заходу “Проведення гірничотехнічної рекультивації на порушених землях шахт” здійснюється засипка зон зсуву та відпрацьованих кар'єрів у обсязі 1 303,532 тис. тонн або 641,319 тис. м³.

За підсумками 2016 року загалом за напрямком підприємствами **виконано 3 заходи, з яких 1 захід з кінцевим терміном у 2016 році**, а саме:

на ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” “Збільшення реалізації шлаку доменного гранульованого ДЦ-2. Будівництво автомобільних вагів (Аглодоменний департамент)” (2016 – 2017 рр);

на ПрАТ “ЦГЗК” “Використання хвостів збагачення в якості сировини для одержання концентрату” (2016 рік);

на ПАТ “Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод” “Заміна ламп, що вміщують ртуть на енергозберігаючі в цехах заводу (2016 – 2017 рр) у кількості 2500 шт. (економічний ефект склав 405 тис. грн).

Не виконано за напрямком 2 заходи:

на ДТЕК Придніпровська ТЕС “Дослідження спалювання збагаченої легкої золи антрациту і пічного вугілля в котлоагрегатах блоків 300 МВт”;

на ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” “Виведення з експлуатації мартенівського цеху (Сталеплавильний департамент)”.

Підвищення енергоефективності та енергозбереження

У 2016 році підприємствами-забруднювачами розпочато реалізацію **33 заходів** з підвищення енергоефективності та енергозбереження.

Так, на ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” продовжуються роботи стосовно введення двох режимів роботи печей на природному газі та на частковому заміщенні природного газу біопаливом на обертових печах №№ 3,

4, 5 (2016 – 2017 рр). Станом на 01.01.2017 вже знижено використання природного газу на ОП-4 – на 63,7%, ОП-5 – на 63,7%.

За підсумками 2016 року за напрямком **виконано 11 заходів, 7 з яких – це заходи з кінцевим терміном виконання у 2016 році.**

Зокрема, на ПАТ “Дніпровський меткомбінат” завершено реалізацію заходу “Спорудження вібророзпушувача вантажів, що надходять на підприємство у зимовий час” (2016 – 2017 рр.), на що підприємством витрачено 2,5 млн грн.

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” виконано захід “Впровадження технології пиловугільного палива на доменній печі № 9 (Металургійне виробництво. Доменний цех № 2)” (2016 – 2020 рр.). Зниження використання природного газу становить 109,5 млн м³/рік. Також підприємством реалізовано захід “Скорочення споживання природного газу за рахунок виконання капітального ремонту парового котлу ТП-170 № 5 (Металургійне виробництво. ТЕЦ – 3)” (2016 – 2017 рр.).

ПАТ “ЄВРАЗ Дніпродзержинський коксохімічний завод” виконано захід “Упровадження міжнародного стандарту ISO 50001” (2016 – 2017 рр.), завдяки чому здійснено модернізацію існуючих методів управління енергоспоживанням і енерговитратами для досягнення реального поліпшення у питаннях енергозбереження.

На ПАТ “ПВДГЗК” виконано захід “Заміна електричних двигунів фільтратних насосів 1-ї, 3-ї та 4-ї секції рудозбагачувальної фабрики № 2 з 132 кВт на 75 кВт” (2016 рік). Ефект – зниження споживання електроенергії на 1 348,16 тис.кВт/год.

На ПрАТ “ПВНГЗК” реалізовано захід “Заміна існуючих систем освітлення екскаваторного і бурового парку на світлодіодне на Ганнівському та Першотравневому кар’єрах” (2016 рік). Ефект – зниження споживання електроенергії на 1756 тис.кВт/год. Також підприємством виконано захід “Зниження витрат питної води заміною основною магістралі зношених водоводів системи питного водопостачання на пластикові (об’єкти РОФ-2, ЦПО-2, ДФ-2)” (2016 рік), завдяки чому знижено витрати питної води на 80 тис. м³ та скорочено обсяг побутових стоків на 50 тис. м³.

На ПрАТ “ІНГЗК” виконано захід “Заміна світильників ИО05С-5000 з лампами освітлення КГ-5000 на світильники світлодіодні ДСУ 05-200-2-212 на відвалі № 1 кар’єру гор.-30 м, - 15 м” (2016 рік). Знижено витрати електроенергії на 35,1 тис. кВт/год.

КВП ДМР “Міськводоканал” виконано захід “Технічне переоснащення каналізаційної насосної станції № 1 із застосуванням засобів частотного регулювання (встановлення автоматизованої системи управління насосними агрегатами МДЕ-А-150L-2-37)” (2016 рік), та, як наслідок, досягнуто економії електроенергії на насосних агрегатах та запобігання забруднення земель неочищеними стічними водами на 20%. Також підприємством реалізовано захід “Заміна каналізаційного обладнання КНС № 14 заміна насосних агрегатів на більш сучасні SEV 80.80185.2.52. – 3 од. – заміна технологічного трубопроводу

довжиною 27,5 м із заміною засувки та зворотних клапанів – авторський нагляд, проектно-кошторисна документація – монтаж нової шафи управління насосами” (2016 рік).

ПАТ “Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод” виконано захід “Заміна ламп, що вміщують ртуть, на енергозбережні” (2016 рік), спрямований на зменшення утворення відходів та споживання електроенергії.

За напрямком **не виконано 1 захід з кінцевим терміном у 2016 році**, а саме “Реконструкція доменного цеху з будівництвом установки приготування й вдування ПВП у ДП № 1М, 8, 9, 12” на ПАТ “Дніпровський меткомбінат”.

Розбудова та вдосконалення регіональної системи моніторингу довкілля Дніпропетровської області

В межах Програми розбудовується мережа державного та відомчого контролю за станом довкілля шляхом впровадження автоматизованої системи екологічного моніторингу навколишнього природного середовища.

Одним із важливих заходів з поліпшення екологічного стану є створення автоматизованої системи комплексного екологічного моніторингу стану довкілля, пріоритетними функціями якої повинні стати захист життєво важливих екологічних інтересів людини і суспільства, а також запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям.

У 2016 році Підприємствами-забруднювачами розпочато реалізацію **41 заходу** по розбудові об’єктового моніторингу довкілля на підприємствах області.

На Філії “Вільногірський ГМК” ДП “Об’єднана гірничо-хімічна компанія” триває реалізація заходу “Моніторинг атмосфери, вод, фізичних факторів впливу: спостереження за забрудненням атмосферного повітря шляхом лабораторного аналізу відібраних проб; спостереження на джерелах викидів в атмосферу; спостереження за показниками забруднення поверхневих вод шляхом лабораторного визначення забруднюючих речовин; спостереження за показниками забруднення підземних вод шляхом лабораторного визначення забруднюючих речовин; спостереження за фізичними чинниками: параметрами мікроклімату, шуму, вібрації, іонізуючого випромінювання” (2016 – 2025 рр). Відібрано та проаналізовано 11 657 проб. На виконання робіт витрачено понад 2,91 млн грн.

ПАТ “ПВДГЗК” продовжується виконання заходу “Розбудова та модернізація системи екологічного моніторингу за станом атмосферного повітря на межі санітарно-захисної зони” (2016 – 2017 рр), на що підприємством вже витрачено понад 2,35 млн грн. ПрАТ “ІнГЗК” на реалізацію аналогічного заходу спрямовано понад 2,15 млн грн.

Тривають роботи з “Впровадження автоматизованої системи екологічного моніторингу на межі СЗЗ” (2016 – 2019 рр) на ПАТ “Кривбасзалізрудком”. Вже виконано роботи з розробки робочого проекту, монтажу та встановлення серверу, АРМ системи, обладнання ПАН №1 (ш. “Октябрська”) та № 2

(ш. “Гвардійська”). На реалізацію заходу з початку року підприємством витрачено понад 1,84 млн грн.

На ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” – “Впровадження автоматизованої комплексної об’єктової (локальної) системи екологічного моніторингу у контрольних створах скидів стічних вод на: обвідному каналі (випуск № 4); нагорному каналі” (2016 – 2024 рр) та “Проведення комплексу режимних спостережень на діючій мережі спостережних свердловин. Розширення мережі моніторингу” (2016 – 2025 рр). З початку року фактично профінансовано 617,83 тис. грн та 569,29 тис. грн відповідно.

На ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” у 2016 році **введено в промислову експлуатацію автоматизовану систему екологічного моніторингу атмосферного повітря на межі СЗЗ**, на що підприємством було витрачено 3,7 млн грн.

Слід зазначити, що **2 заходи з кінцевим терміном виконання у 2016 році за напрямком не виконано**, а саме:

на ДТЕК Придніпровська ТЕС “Упровадження системи безперервного моніторингу відхідних газів на енергоблоці ст. № 7”;

на ПрАТ “ДТЕК Павлоградвугілля” “Впровадження автоматизованої системи моніторингу скиду шахтних вод з пруда-накопичувача в б. Свідівок”.

Охорона, збереження та відтворення біоресурсів, формування екологічної мережі та розвитку природно-заповідного фонду

З початку 2016 року на ПАТ “ОГЗК” розпочато реалізацію заходу “Утримання об’єктів природно-заповідного фонду – заказник Богданівський” (2016 – 2025 рр). На утримання тварин та на обслуговування заказника станом на 01.01.2017 фактично витрачено 650,7 тис. грн.

Інші природоохоронні заходи

На підприємствах області розпочато виконання заходів з озеленення та збереження існуючих смуг посадки зелених насаджень, висадки лісових насаджень на рекультивованих землях, збереження біорізноманіття та благоустрою територій.

Зокрема ПАТ “МГЗК” вже висаджено 5 000 шт. саджанців білої акації на площі 3 га, на ПАТ “ЄВРАЗ Дніпродзержинський коксохімічний завод” – 350 одиниць зелених насаджень, а ПрАТ “ПВНГЗК” здійснено формовану обрізку дерев у кількості 931 шт.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля

З метою удосконалення правового регулювання використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення

екологічної безпеки в області, протягом 2016 року сесіями Дніпропетровської обласної ради, були прийняті наступні рішення:

1. № 132-7/VII від 02.12.2016 “Про внесення змін до рішення обласної ради від 21 жовтня 2015 року № 680-34/VI “Про Дніпропетровську обласну комплексну програму (стратегію) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки” (зі змінами)”;

2. №80-5/VII від 29.07.2016 “Про Дніпропетровську обласну стратегію поводження з твердими побутовими відходами (у рамках реалізації Дніпропетровської обласної комплексної програми (стратегії) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки)” ;

3. №57-4/VII від 15.06.2016 “Про внесення змін до рішення обласної ради від 21 жовтня 2015 року № 680-34/VI “Про Дніпропетровську обласну комплексну програму (стратегію) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки” (зі змінами)” .

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Інспекційна діяльність Держекоінспекції здійснюється на підставі Положення про державну екологічну інспекцію, яке затверджене Указом Президента України від 13.04.2011 № 454/2011, у відповідності з квартальними планами робіт, які є складовою частиною річного плану. Плани робіт формуються з урахуванням Указів Президента України, постанов КМУ, наказів і розпоряджень Мінприроди України, Держекоінспекції, облдержадміністрації інших правових і нормативних документів.

Основними завданнями Держекоінспекції є здійснення державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та радіаційної безпеки, а саме за:

охороною земель, надр, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів та іншої рослинності, тваринного світу, територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, додержанням норм екологічної та радіаційної безпеки;

додержання установлених лімітів використання природних ресурсів, нормативів викидів та скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище;

додержання екологічних вимог у процесі зберігання, транспортування, використання, знешкодження та поховання (складування) хімічних засобів захисту рослин, мінеральних добрив, токсичних та радіоактивних речовин, виробничих, побутових та інших видів відходів;

додержання вимог екологічної безпеки в техногенній сфері;

додержанням екологічних вимог під час транспортування вантажів у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць і митниць.

Протягом 2016 року інспекторським складом Держекоінспекції в Дніпропетровській області перевірено 662 об'єкти. Усього здійснено 1645 ресурсних перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства України на території Дніпропетровської області.

За результатами перевірок складено 2302 протоколи про адміністративні правопорушення, до адмінвідповідальності у вигляді штрафів притягнуто 1300 відповідальних осіб на загальну суму 344 709,0 грн., з яких сплачено до Державного бюджету України 342 159,0 грн.

Загальна сума розрахованих збитків, нанесених державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства України, становить 4 377 027,0 грн., у т.ч. 334 457,0 грн. нанесених державі невстановленими особами.

Для відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства, у тому числі і за результатами аналітичного контролю, до підприємств, організацій та громадян області пред'явлено 166 претензій на суму 4 042 570,0 грн., протягом 2016 року стягнуто 155 збитків на загальну суму 74 379 800,0 грн. (з урахуванням збитків, які були пред'явлені в минулі роки).

За звітний період Держекоінспекцією передано 30 матеріалів перевірок до правоохоронних органів, у т.ч. 17 матеріалів передано до органів прокуратури, 13 матеріалів передано до органів МВС, СБУ та інших правоохоронних органів.

Таблиця 15.3.1. Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2014	2015	2016
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	892	238	662
2	Складено актів перевірок	од.	892	238	662
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	3274	760	2302
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	чол./грн	1998/ 482,273	534/ 98,073	1300/ 344709,0
5	Стягнуто адміністративних штрафів	чол./грн	1997/ 481,423	534/ 98,073	1298/ 342159,0
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	278/ 37128,628	75/ 82603,624	166/ 4042570,0
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	224/1628,785	62/ 1745,422	155/ 74379800,0
8	Прийнято рішень про обмеження, тимчасову заборону (зупинення) господарської діяльності	од.	1	1	-
9	Прийнято рішень про призупинення фінансування будівництва (реконструкції) об'єктів	од.	-	-	-
10	Кількість дозволів, виданих на відновлення господарської діяльності та фінансування	од.	7	-	-

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2014	2015	2016
11	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або лімітів	од.	214	58	132
11.1	на спеціальне водокористування	од.	61	14	38
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	43	11	24
11.2	на викиди в атмосферне повітря	од.	153	42	94
11.3	на утворення та розміщення відходів	од.	0	2	0
12	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	-	-	-
13	Кількість матеріалів про порушення, що містили ознаки злочину, переданих на розгляд в правоохоронні органи (прокуратури, внутрішніх справ, СБУ)	од.	53	27	30

Протягом 2016 року до Держекоінспекції надходила наступна інформація про факти аварійного забруднення навколишнього природного середовища (надзвичайну ситуацію):

13.01.2016 на ДПП “Кривбаспромводопостачання”, м. Кривий Ріг, виникла позаштатна ситуація, а саме: у Тернівському районі м. Кривого Рогу поблизу вулиці Михайличенка в балку Бурулька з напорного колектору d 400 мм насосної станції № 8 дільниці шахтних вод здійснено аварійний скид забруднюючих речовин з перевищенням встановленого нормативу ГДК та самовільного скиду шахтних вод без наявності дозволу на спеціальне водокористування.

02.03.2016 у розташованій на території ТОВ ПМТО “Реагент” (Соборний р-н, вул. Трудових резервів, 6, м. Дніпро) автоцистерні DAF р.н. AE3157HE, ємністю 32 т., з аміачною водою у кількості 23 т., в якій виникла розгерметизація на з'єднанні викидного патрубку з цистерною, у результаті чого стався розлив хімічної речовини в кількості 30 л. на площі 4 м². Спеціалістами Держекоінспекції було здійснено виїзд на місце для встановлення факту аварійного забруднення, за результатами якого було нараховані збитки за забруднення атмосферного повітря на загальну суму 1364,22 грн.

Протягом 2016 року Держекоінспекцією перевірено 304 ресурсних перевірок щодо охорони поверхневих водних ресурсів, в тому числі 34 - щодо підземних вод.

За результатами перевірок складено акти, надано відповідні приписи на усунення виявлених порушень, до адмінвідповідальності притягнуто 217 відповідальних осіб у вигляді штрафів на загальну суму 32 045,0 грн. Пред'явлено 38 претензій за збитки, заподіяні державі, на суму 791 428,0 грн., з яких сплачено 39 на загальну суму 832 078,0 грн.

Наприклад:

Держекоінспекцією за результатами проведеної перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства України на ТОВ ВНЦ “ТРУБОСТАЛЬ” складено протокол про адміністративне правопорушення у відношенні 1 посадової особи за ч. 2 ст. 59 КУпАП за введення в експлуатацію підприємств, комунальних та інших об'єктів без споруд і пристроїв, що запобігають забрудненню і засміченню вод або їх шкідливому діянню.

У ході планової перевірки ТОВ “АГРОСІЛЬПРОМ” (19.01-08.02.2016) встановлено:

- на підприємстві питомі балансові норми водоспоживання та водовідведення не відповідають фактичному стану підприємства; статистична звітність по формі 2-ТП (водгосп) та 7-ГР (підземні води) за 2014 та 2015 роки не складалась; первинний облік контролю кількості та якості стічних вод підприємства не ведеться, що є порушенням ст. 40, 44 Водного кодексу України, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”. Також контроль за станом очисних споруд і полів фільтрації та їх впливом на підземні водоносні горизонти на ґрунти не здійснюється; територія підприємства не в повному обсязі обладнана твердим покриттям, збирання зливових вод влаштовано не в повному обсязі, очисні споруди зливових стоків відсутні, що є порушенням ст.ст. 44, 70, 96, 105 Водного кодексу України, ст. 35 Закону України “Про охорону земель” та ст. 164 Земельного кодексу України, ст. 32 Закону України “Про екологічну експертизу”.

В ході планової перевірки ПАТ “ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ЗАВОД ПРОКАТНИХ ВАЛКІВ” (22.02-09.03.2016) встановлено:

- в період з 13.06.2015 по 10.07.2014 підприємство здійснювало свою діяльність без спеціального дозволу на спецводокористування, що є порушенням ст.ст. 44, 49 Водного кодексу України. Статзвітність за формами 2-ТП (водгосп) та 7-ГР (підземні води) складаються не достовірно; первинний облік у сфері охорони водних ресурсів ведеться не в повному обсязі, що є порушенням ст. 44 Водного кодексу України, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”. Контроль за станом очисних споруд та їх впливом на підземні водоносні горизонти та ґрунти не здійснюється, що є порушенням ст.ст. 44, 105 Водного кодексу України, ст. 35 Закону України “Про охорону земель”, ст. 164 Земельного кодексу України. Надано запит щодо кількості забраної води для нарахування збитків, заподіяних державі в наслідок самовільного використання водних ресурсів.

У ході планової перевірки ТОВ “ВТОРМЕТ” (05.04.-25.04.2016) встановлено:

- територія підприємства не повністю спланована, відсутнє обвалування та не в повному обсязі обладнана зливовою каналізацією, частина стічних (зливових) вод відводиться по рельєфу місцевості. Частина стічних (зливових) води з території підприємства збираються у зливоприймач до накопичувача з подальшим відведенням в заглиблену металеву ємність. Контроль за станом та впливом металевої ємності на ґрунти та підземні

водоносні горизонти не здійснюється. Крім того при переливі стічні (зливові) води з вищезазначеної ємності відводяться з території підприємства та скидаються по рельєфу місцевості, що призвело до забруднення ґрунтів прилеглої до ТОВ “ВТОРМЕТ” території, очисні споруди зливових стоків відсутні. Журнали первинного обліку водопостачання та водовідведення не ведуться, контроль якості та кількості стічних вод підприємства не здійснюється, що є порушенням ст. ст. 44, 96, 105 Водного Кодексу України, ст. 35 Закону України “Про охорону земель”, ст. ст. 91, 96, 164 Земельного Кодексу України, ст. 24,51 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

У ході планової перевірки ТОВ “ЮДК” (11.07-29.07.2016) встановлено:

- в період з 02.09.2013 по 23.10.2013 підприємство здійснювало свою діяльність без спеціального дозволу на СВК, контроль за впливом очисних споруд на підземні водоносні горизонти та ґрунти не здійснюється, що є порушенням ст. ст. 44, 49, 96, 105 Водного кодексу України, ст. 35 Закону України “Про охорону земель”, ст. 164 Земельного кодексу України та підставою для нарахування збитків, заподіяних державі в наслідок самовільного використання водних ресурсів при відсутності дозвільних документів згідно Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів. Збиток за самовільне використання водних ресурсів на загальну суму 27 621,59 грн було сплачено добровільно.

У ході планової перевірки ТОВ “ЛЮБИМІВСЬКИЙ КАР’ЄР”, встановлено:

- заходи щодо запобігання забрудненню водних об’єктів стічними (дощовими, сніговими) водами, що відводяться з території підприємства не здійснюються. Відведення зливових вод на промдільницях на час перевірки не облаштований та не організований, та здійснюється по рельєфу місцевості, що є порушенням вимог статей 44, 70, 105 Водного кодексу України;

- заходи щодо попередження забруднення підземних вод та контроль за якісним станом підземних вод на підприємстві не здійснюються. Контроль за кількістю та якістю стічних вод, станом накопичувачів стічних вод та їх впливом на підземні водоносні горизонти не здійснюється, що є порушенням вимог ст. ст. 44, 105 Водного кодексу України, ст. 35 Закону України “Про охорону земель”;

- у ході перевірки зафіксовано, що підприємством у період з 18.10.2014 по 26.11.2014 включно здійснювало водоспоживання підземною водою із свердловин, кар’єрних вод та скид кар’єрних вод в р. Дніпро по 2 водовипускам без дозволу на спецводокористування, що є порушенням вимог ст. ст. 44, 49 Водного кодексу України. За результатами перевірки нараховані збитки за самовільне використання водних ресурсів (підземних вод) 442,06 грн., було сплачено добровільно.

У ході планової перевірки ТОВ “Агро–Овен” встановлено:

- територія цеху має суцільне тверде покриття, водовідведення стічних (дощових, снігових, талих) вод здійснюється до заглибленої ємності (септику) та передається на очисні споруди. Локальні мережі спостережувальних свердловин для контролю за якісним станом підземних горизонтів відсутні, що є порушенням ст. 105 Водного кодексу України, ст. ст. 91, 96, 164 Земельного кодексу України, ст. ст. 35, 45 Закону України “Про охорону земель”;

- за візуальним оглядом території цеху по виробництву сухих тваринних кормів встановлено, що територія цеху має часткове тверде покриття. Зливові стоки з території підприємства і крівель виробничих корпусів відводяться до заглибленої ємності (септику) з подальшим вивезенням до Локальних очисних споруд брудного виробничого стоку. Локальні мережі спостережувальних свердловин для контролю за якісним станом підземних горизонтів відсутні, що є порушенням ст. 105 Водного кодексу України, ст. ст. 91, 96, 164 Земельного кодексу України, ст. ст. 35, 45 Закону України “Про охорону земель”;

- контроль за станом заглиблених ємностей та її впливом на підземні водоносні горизонти не запроваджені що є порушенням ст.ст. 44, 105 Водного кодексу України.

Основні виявлені при перевірках порушення: перевищення встановлених нормативів ГДС забруднюючих речовин в поверхневій водній об’єкті; порушення правил експлуатації водогосподарських споруд (порушення правил експлуатації очисних споруд та системи зливової каналізації), відсутність дозволу на спеціальне водокористування на скид стічних вод у поверхневий водний об’єкт.

Протягом 2016 року здійснено 492 ресурсних перевірок щодо дотримання вимог повітроохоронного законодавства, до адмінвідповідальності притягнуто 381 відповідальну особу у вигляді штрафів на загальну суму 56 338,0 грн. Пред’явлено 94 претензії за збитки, заподіяні державі внаслідок наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та викидів без відповідних дозволів, на суму 1 002 767,0 грн., з яких сплачено 98 на загальну суму 73 344 227,0 грн.

Наприклад:

За результатами проведеної перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства України Держекоінспекцією на ТОВ “АКВАПЛАСТ” складено протокол про адміністративне правопорушення у відношенні 1 посадової особи за ч.1 ст. 78 КУпАП за порушення порядку здійснення викиду забруднюючих речовин в атмосферу або впливу на неї фізичних та біологічних факторів.

У ході планової перевірки ТОВ “АГРОСІЛЬПРОМ” (19.01-08.02.2016) встановлено:

- на підприємстві в період з 11.07.2013 по 20.07.2014 здійснювалась діяльність без відповідного дозволу на викиди; матеріали інвентаризації викидів та діючий дозвіл на викиди не відповідають фактичному стану підприємства; статистична звітність по формі 2-ТП складаються не в повному обсязі; первинний облік у сфері охорони атмосферного повітря не

здійснюється, що є порушенням ст.ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”. Направлено запит щодо часів роботи обладнання для нарахування збитків заподіяних державі в наслідок наднормативних викидів.

Під час планової перевірки ТОВ “ТОРГІВЕЛЬНА ГРУПА “ЛУНА ПАК” (18.01-05.02.2016) встановлено:

- на підприємстві в період з 23.09.2015 по 06.12.2015 здійснювались викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря без відповідного дозволу на викиди; в матеріалах інвентаризації обліковані не всі види джерел утворення; статистична звітність по формі 2-ТП (повітря) складається не достовірно, що є порушенням ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”. Здійснено розрахунок збитків за нормативні викиди на суму 61 грн 56 коп.

За результатами планової перевірки ТОВ “ВТОРМЕТ” (05.04.-25.04.2016) встановлено:

- інвентаризація джерел утворення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря не проводилась, дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря відсутній, статзвітність по формі 2-ТП (повітря) не складається, розрахунок податкового зобов’язання з екологічного податку не здійснюється, здійснення інструментально-лабораторних вимірювань параметрів викидів забруднюючих речовин пересувних джерел згідно ДСТУ 4276:2004 не забезпечується, що є порушенням вимог ст.ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

У ході планової перевірки ТОВ “БУДКОМПЛЕКТ” (05.04.-25.04.2016) встановлено:

- інвентаризація джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря відсутня, дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря відсутній, статзвітність по формі 2-ТП (повітря) не складається, журнали первинної облікової документації щодо охорони атмосферного повітря не ведуться, розрахунок податкового зобов’язання з екологічного податку не здійснюється. Таким чином, підприємством порушуються вимоги ст.ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”. Інструментально-лабораторні вимірювання параметрів викидів СО, СН, димності пересувних джерел підприємства не здійснюються, що є порушенням ст. 10 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”.

У ході планової перевірки ТОВ “АГРОФІРМА “ДНІПРОПЕТРОВСЬКА” (04.05.-25.05.2016) встановлено:

- у період з 17.02.2014 до 21.10.2014 підприємством здійснювались викиди забруднюючих речовин без відповідного дозволу на викиди. Матеріали інвентаризації джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та відповідно дозвіл на викиди не відповідають фактичному стану підприємства

по кількості та переліку джерел утворення викидів, первинний облік у сфері охорони атмосферного повітря не ведеться, що є порушенням ст.ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря” та є підставою для нарахування збитків зумовлених наднормативними викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря згідно Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Збиток за наднормативними викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря на загальну суму 8059,65 грн було сплачено добровільно.

Під час планової перевірки ТОВ “ПЕРШИЙ ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ПИВЗАВОД” (11.07.-29.07.2016) встановлено:

- у період з 18.06.2012 по 07.08.2012 підприємство здійснювало викиди забруднюючих речовин в атмосферу без відповідного дозволу на викиди, матеріали інвентаризації викидів забруднюючих речовин не відповідають фактичному стану підприємства. Первинний облік в частині охорони атмосферного повітря не ведеться, статзвітність по формі 2-ТП (повітря) не складається, розрахунок податкового зобов’язання з екологічного податку не здійснюється, що є порушенням вимог ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” та є підставою для нарахування збитків зумовлених наднормативними викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря згідно Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Збиток за наднормативними викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря на загальну суму 939,13 грн. було сплачено добровільно.

У ході перевірки ТОВ “Укрспецизвесть” встановлено, що:

- зафіксований факт наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, що є порушенням ст.ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”;

- не виконуються заходи щодо здійснення контролю за дотриманням затверджених нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин та не проводиться виробничий контроль за охороною атмосферного повітря, що є порушенням ст. 29 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”, п.п.5, 1.7 умов Дозволу №1223200000-70 на викиди;

- не розроблені паспорта установок очистки газу від ПГОУ з урахуванням вимог “Правил технічної експлуатації установок очистки газу” та не проводиться інструментально-лабораторні вимірювання параметрів викидів забруднюючих речовин стаціонарних джерел та ефективності роботи газоочисних установок, що є порушенням Правил технічної експлуатації установок очистки газу, п. 4 умов Дозволу №1223200000-70 на викиди;

- не здійснюються інструментально-лабораторні вимірювання параметрів викидів забруднюючих речовин пересувних джерел, що є порушенням абзацу 7

частини 1 статті 10 Закону України “Про охорону атмосферного повітря” та вимог ДСТУ 4276:2004.

У ході перевірки ТОВ “ВЕСТА КАР БАТЕРИ” встановлено:

- підприємством в ході інвентаризації джерел викидів забруднюючих речовин на промайданчику з виробництва АКБ за адресою вул. Будівельників, 34, м. Дніпро, проведеною в 2013 - 2014 роках, були додатково обліковані джерела утворення викидів та забруднюючі речовини, що викидались в атмосферне повітря від джерел викидів №33, 35, 39, 48, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 68, 69 (в порівнянні з діючим на час інвентаризації дозволу на викиди забруднюючих речовин ПАТ “ВЕСТА-ДНІПРО” №1210137800-241 терміном дії від 04.03.2013 до 04.03.2018), і які викидались підрозділом підприємства за відсутності дозволу на викиди до 10.04.2014 (09.04.2014 включно). Таким чином підприємством порушенні вимоги ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”;

- у матеріалах інвентаризації викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та відповідно у дозволі на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря підприємства, не враховані всі забруднюючі речовини що викидаються в атмосферне повітря при експлуатації виробничого обладнання, що є джерелом утворення викидів, зокрема, викиди оксидів вуглецю при горінні пропан-бутанової суміші (горілки) на станціях пайки полюсних виводів складальних ліній №1-4 (дж. викидів №33, 35, 39). Оксид вуглецю від вищезазначених джерел утворення викидів викидаються за відсутності дозволу на викиди. Таким чином підприємством порушені вимоги ст.ст. 10,11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”;

- статистична звітність за формою 2 ТП (повітря) та податкова декларація екологічного податку за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря складається без обліку всіх забруднюючих речовин, що викидаються при експлуатації обладнання, первинна облікова документація кількості викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря ведеться не в повному обсязі. Таким чином підприємством порушені вимоги ст.ст. 10 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

У ході перевірки ТОВ “Марганецька птахофабрика” встановлено, що:

- первинний облік у сфері охорони атмосферного повітря не здійснюється, статистична звітність по формі 2-ТП (повітря) не складається, що є порушенням ст.ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”;

- на момент перевірки підприємством не виконувалися заходи щодо здійснення контролю за встановленими граничнодопустимими викидами забруднюючих речовин та умов Дозволів на викиди (повинні здійснюватися на договірних умовах), що є порушенням ст. 10 Закону України “Про охорону атмосферного повітря” та умов Дозволу на викиди;

- на підставі звітів по інвентаризації викидів забруднюючих речовин

ТОВ “Марганецька птахофабрика” (проммайданчик №1, проммайданчик №2), розробленого ТОВ “ЦЕНТР ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ” та зареєстрованих 02.07.2015 листами №3-3131/0/261-15, №3-2280/0/261-15 та документів у яких обґрунтовуються обсяги викидів, підприємством отримано: Дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря №1225400000-44 від 07.09.2015 терміном дії до 07.09.2025 (проммайданчик №1) та №1225400000-45 від 07.09.2015 терміном дії до 07.09.2025 (проммайданчик №2).

Таким чином до 07.09.2015 (06.09.2015 включно) підприємство здійснювало експлуатацію джерел утворення викидів без Дозволу на викиди, що є порушенням ст. 10, 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря”, що є підставою для нарахування збитків зумовлених наднормативними викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря згідно Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Збиток за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря на загальну суму 10127,31 грн. було сплачено добровільно.

Протягом 2016 року здійснено 294 ресурсних перевірок дотримання природоохоронного законодавства з охорони земельних ресурсів (у тому числі 6 перевірок по землям водного фонду). За виявлені порушення чинного законодавства до адмінвідповідальності притягнуто 53 відповідальні особи у вигляді штрафів на загальну суму 19 992,0 грн, з яких сплачено 18 292,0 грн. За шкоду, заподіяну державі внаслідок забруднення навколишнього природного середовища, нараховані збитки на загальну суму 2 105 945,0 грн. (з них, на суму 68 599,0 грн. невстановлені особи), пред’явлено 16 претензій до підприємств та організацій області на суму 2 037 346,0 грн., з яких сплачено 9 на загальну суму 30 150,0 грн.

Наприклад:

У ході планової перевірки ТОВ “ВТОРМЕТ” (05.04.-25.04.2016) встановлено:

- частина стічних (злизових) вод з території підприємства збирається у зливоприймач до накопичувача з подальшим відведенням в заглиблену металеву ємність. Контроль за станом та впливом металевої ємності на ґрунти та підземні водоносні горизонти не здійснюється. Крім того при переливі стічні (злизові) води з вищезазначеної ємності відводяться з території підприємства та скидаються по рельєфу місцевості, що призвело до забруднення ґрунтів прилеглої до ТОВ “ВТОРМЕТ” території. Здійснено відбір проб ґрунтів на земельній ділянці з видимими ознаками забруднення. У відібраних пробах ґрунтів визначався вміст неполярних вуглеводнів (або нафтопродуктів). За результатами інструментально-лабораторного контролю зафіксовано забруднення земельної ділянки, а саме перевищення вмісту неполярних вуглеводнів (або нафтопродуктів) у порівнянні з фоновою концентрацією. (Протокол № 02-04-16 від 12.04.2016), що є порушенням ст. ст. 44, 96, 105 Водного Кодексу України, ст. 35 Закону України “Про охорону земель”, ст. 91,

96, 164 Земельного Кодексу України. Направлено запит до Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області щодо надання грошової оцінки та категорії призначення земель, що зазнали забруднення, з метою нарахування збитків, заподіяних державі.

Під час проведення позапланової перевірки ТОВ “ВІКТОРІЯ АРТ” (25.04.-11.05.2016) встановлено:

- підприємством були проведені роботи по влаштуванню на березі річки Дніпро підпірної стінки із залізобетону та кам'яної накидки. Слід зазначити, що правовстановлюючі документи на право користування земельною ділянкою, на якій влаштовано підпірну стінку біля берегу річки відсутні. Загальний розмір самовільно зайнятої ділянки під підпірною стіною з кам'яною накидкою складає 68 м². (виміри проводились повіреною мірною рулеткою № 27с310. Свідectво про повірку від 06.07.2015 № 08-0/4770). Вищевикладене є порушенням ст.ст. 124, 125, 126 Земельного кодексу України та є підставою для нарахування збитків обумовлених самовільним використанням земельних ресурсів у відповідності до Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття родючого покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, затвердженої постановою КМУ від 25.07.2007 № 963. Збиток за самовільне зайняття земельної ділянки на загальну суму 17 грн 02 коп було сплачено добровільно.

У ході перевірки ТОВ “ПМТЗ “Інженерний Центр “Реагент” встановлено, що:

- підприємством не запроваджені достатні заходи щодо запобігання забрудненню земель хімічними речовинами, стічними водами, не запроваджені заходи з охорони вод та заходи з охорони ґрунтів, що є порушенням ст.ст. 91, 96, 167 Земельного кодексу України, ст.ст. 35, 45 Закону України “Про охорону земель”, ст. 44, 101, 105 Водного кодексу України.

- за результатами інструментально-лабораторного контролю зафіксовано забруднення земельної ділянки, а саме: перевищення вмісту амонію (обмінного), у перерахунку на азот амонійний у порівнянні з фоновою концентрацією (Протокол № 01-03-16 від 10.03.2016), що є порушенням ст. 35 Закону України “Про охорону земель”, ст. 91 Земельного кодексу України.

- заходи з рекультивації порушених земель, які зазнали змін у екологічному стані ґрунтів в наслідок діяльності ТОВ “ПМТЗ “Інженерний Центр “Реагент” не проведені, що є порушенням ст.ст. 166, 167 Земельного кодексу України.

У 2016 році здійснено 370 ресурсних перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства у сфері поводження з відходами. За виявлені порушення до адмінвідповідальності притягнуто 566 відповідальних осіб у вигляді штрафів на загальну суму 221 646 грн, з яких сплачено 220 796 грн до Держбюджету України.

Наприклад:

За результатами проведеної перевірки дотримання вимог

природоохоронного законодавства України Держекоінспекцією на ТОВ “ПЕРША УКРАЇНСЬКА ГАЗОНАФТОВА КОМПАНІЯ” складено протокол про адміністративне правопорушення у відношенні 1 посадової особи за ст. 82 КУпАП на загальну суму 850 грн за порушення вимог у сфері поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення.

У ході планової перевірки ТОВ “АГРОСІЛЬПРОМ” (19.01-08.02.2016) встановлено:

- матеріали інвентаризації відходів не відповідають фактичному стану підприємства; розрахунок $\Pi_{зув}$ проведено не достовірно; реєстрові картки об’єктів утворення, оброблення та утилізації відходів не розроблено; статзвітність у сфері поводження з відходами не складається; первинний поточний облік кількості відходів, які утворюються на підприємстві (за формою 1-ВТ) ведеться не достовірно; що є порушенням ст.ст. 7, 17, 26, 27 Закону України “Про відходи”, ст.ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

У ході планової перевірки ПрАТ з П “ДОЕЗ” (19.01-08.02.2016) встановлено:

- в матеріалах інвентаризації відходів обліковуються не всі види відходів; технічні паспорти відходів та реєстрові картки ОУВ розроблені не на всі види відходів; статистична звітність у сфері поводження з відходами за 2015 рік складається не в повному обсязі; первинний поточний облік кількості відходів за формою 1-ВТ ведеться не в повному обсязі, що є порушенням ст. ст. 7, 17, 26, 27 Закону України “Про відходи”, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

У ході планової перевірки ТОВ “ВТОР-СИСТЕМА” (19.04.-12.05.2016) встановлено:

- інвентаризація відходів, що утворюються при діяльності підприємства відсутня, норми утворення відходів, їх склад, властивості та ступінь небезпечності для навколишнього природного середовища не визначено, технічні паспорти відходів відсутні, реєстрові карти об’єктів утворення, оброблення та утилізації відходів відсутні, статзвітність у сфері поводження з відходами ведеться не достовірно, декларація про утворення відходів за 2014 - 2015 рік не складалась, дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами відсутній. Первинний поточний облік кількості відходів, які утворюються на підприємстві (за формою 1-ВТ) не ведеться. Враховуючи вищевикладене підприємством порушуються вимоги ст. ст. 7, 17, 26, 32, 33 Закону України “Про відходи”, ст. ст. 24, 55 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

У ході планової перевірки ТОВ “ФЕРІТ” (06.06.-29.06.2016) встановлено:

- в матеріалах інвентаризації відходів обліковуються не всі види відходів, їх склад, властивості, ступінь небезпечності для навколишнього природного середовища та норми утворення не визначено, відповідно показник загального утворення відходів ($\Pi_{зув}$) розраховано не достовірно та не в повному обсязі.

Статистична звітність в частині поводження з відходами складаються не в повному обсязі. Таким чином підприємством не виконуються вимоги ст. ст. 7, 17, 26 Закону України “Про відходи”, ст. 24 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

Основними порушеннями при перевірках підприємств є: порушення правил складування відходів III-IV класу небезпеки, порушення правил ведення первинного обліку в цехах підприємств, неотримання дозволів та лімітів на утворення та розміщення відходів.

У ході перевірки ТОВ “Нікопольський металургійний завод” встановлено:

- у результаті діяльності підприємства утворюються відходи виробництва які не обліковані у матеріалах інвентаризації. Норми утворення зазначених відходів, їх якісний склад і властивості не визначено, що є порушенням ст.ст. 17, 26 Закону України “Про відходи”;

- декларація про відходи відсутня. Моніторинг місць утворення, зберігання і видалення відходів не здійснюється. Технічні паспорти відходів відсутні. Реєстрова карта об’єкта оброблення та утилізації відходів відсутня, що є порушенням ст.ст. 17, 26, 27, 29, 32, 33 Закону України “Про відходи”, ст. 55 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”;

- статистична звітність за формою 1 відходи (річна) не складається. Облік відходів за формою 1-ВТ не ведеться, що не відповідає вимогам ст. 17 Закону України “Про відходи”.

У ході перевірки ТОВ “УКРСПЕЦПЕРЕРОБКА” встановлено:

- інвентаризація відходів не проведена, норми утворення відходів, їх якісний склад і властивості не визначено, що є порушенням ст.ст. 17, 26 Закону України “Про відходи”;

- статистична звітність за формою 1 відходи (річна) не складається, облік відходів за формою 1-ВТ не ведеться, що є порушенням ст. 17 Закону України “Про відходи”;

- документи щодо вчасної передачі відходів на видалення та утилізацію, інформація щодо фактичного остаточного місця утилізації (видалення) відходів відсутні, що є порушенням ст.ст. 17, 32, 33, 34 Закону України “Про відходи”.

Основними порушеннями при перевірках підприємств є: порушення правил складування відходів III-IV класу небезпеки, порушення правил ведення первинного обліку в цехах підприємств, неотримання дозволів та лімітів на утворення та розміщення відходів.

Також було проведено перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства України на наступних об’єктах природно-заповідного фонду:

- Парк пам’ятка садово-паркового мистецтва “Парк ім. Леніна”, 1 особу притягнуто до адмінвідповідальності, накладено штраф на суму 255 грн (стягнуто 255 грн);

- Парк пам’ятка садово-паркового мистецтва “Парк ім. Т.Г. Шевченка”, 1 особу притягнуто до адмінвідповідальності, накладено штраф на суму 255 грн (стягнуто 255 грн);

- Дніпровсько-Орільський природний заповідник, 1 особу притягнуто до адмінвідповідальності, накладено штраф на суму 850 грн (стягнуто 850 грн);
- Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення “Центральний” (Комунальне підприємство “Дніпродзержинський парк культури та відпочинку”), 1 особу притягнуто до адмін. відповідальності, накладено штраф на суму 255 грн (стягнуто 255 грн).

Перелік перевірених районних організації УТМР Дніпропетровської області:

Магдалинівська районна організація УТМР;
Криничанське РТМР;
Софіївська районна організація УТМР;
Царичанська районна організація УТМР;
Криворізька міжрайонна організація УТМР;
Новомосковська районна організація УТМР;
Верхньодніпровська районна організація УТМР;
Томаківська районна організація УТМР;
Апостолівська районна організація УТМР;
Петропавлівська районна організація УТМР;
Солонянська районна організація УТМР;
П'ятихатська районна організація УТМР;
Дніпропетровська районна організація УТМР.

Виявлено 60 випадків порушення правил рибальства, складено 48 адміністративних протоколів (10 з яких передано на розгляд до суду), на 38 правопорушника накладено штрафи на загальну суму 1649 грн (стягнуто 1649 грн). Нараховано 6 збитків на загальну суму 3876 грн.

Виявлено 29 випадків порушень правил полювання та вимог Закону України “Про мисливське господарство та полювання”, складено 29 адміністративних протоколів (2 з яких направлено до суду), притягнуто до адмінвідповідальності 17 осіб, на правопорушників накладено штрафи на загальну суму 2975 грн (стягнуто 2975 грн).

Під час здійснення державного нагляду (контролю) в межах операції “Первоцвіт” виявлено 4 порушення вимог природоохоронного законодавства України, складено 4 адміністративних протоколи за ч. 1 ст. 88-1 КУпАП, які передано на розгляд до суду.

Під час здійснення державного нагляду (контролю) за станом охорони, використання і відтворення біоресурсів під час заборони на лов в весняно-літній нерестовий період 2016 року виявлено 23 порушення вимог природоохоронного законодавства, складено 23 адміністративних протоколи, 5 з яких за ч. 1 ст. 88-1 та ч. 4 ст. 85 КУпАП, матеріали направлено до суду, за грубе порушення правил рибальства нараховано 4 збитки на загальну суму 1173 грн. Вилучено 9 знарядь лову, а також 3,5 кг водних живих ресурсів (риби). На

18 правопорушників за порушення правил рибальства (ч. 3 ст. 85 КУпАП) накладено штрафи на загальну суму 884 грн.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Державна цільова програма радіаційного та соціального захисту населення м. Жовті Води на 2013-2022 роки

Облдержадміністрація є ініціатором розроблення, замовником “Державної цільової програми радіаційного та соціального захисту населення м. Жовті Води на 2013 – 2022 роки”, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 25.06.2012 №579 (зі змінами та доповненнями), (далі – Програма). Керівник Програми – голова Дніпропетровської облдержадміністрації. Виконавець заходів Програми – виконавчий комітет Жовтоводської міської ради.

Метою Програми є забезпечення захисту мешканців м. Жовті Води від радіаційного впливу та пов’язаних з ним шкідливих чинників, поліпшення соціального захисту населення, а також збереження здоров’я населення міста.

Основними завданнями Програми є:

- створення та забезпечення функціонування системи постійного моніторингу території м. Жовті Води;

- приведення радіаційного фону в житлових, адміністративних будівлях і спорудах до рівня, визначеного Нормами радіаційної безпеки України (НРБУ - 97);

- проведення комплексу робіт з реабілітації забрудненої території міста для зниження дозових навантажень на населення;

- поліпшення соціального захисту населення, яке проживає на територіях з підвищеним радіаційним фоном;

- приведення відділення функціональної діагностики та відділення відновлювального лікування Державного закладу “Спеціалізована медико-санітарна частина МОЗ” № 9 до сучасних вимог;

- оздоровлення жителів міста у зазначеному відділенні відновлювального лікування;

- забезпечення Державного закладу “Спеціалізована медико-санітарна частина МОЗ” № 9 медичним обладнанням та медикаментами для повноцінного її функціонування.

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

З метою забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень в Україні створюється система державного моніторингу навколишнього природного середовища.

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 № 1376 було затверджено Державну цільову екологічну програму проведення моніторингу навколишнього природного середовища (із змінами).

Пріоритетним напрямком в реалізації екологічної політики Дніпропетровської області залишається контроль та координація виконання Дніпропетровської обласної комплексної програми (стратегії) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки, заходи якої, у тому числі, спрямовані на розбудову та вдосконалення регіональної системи моніторингу довкілля Дніпропетровської області.

В межах Програми розбудовується мережа державного та відомчого контролю за станом довкілля шляхом впровадження автоматизованої системи екологічного моніторингу навколишнього природного середовища.

Одним із важливих заходів з поліпшення екологічного стану є створення автоматизованої системи комплексного екологічного моніторингу стану довкілля, пріоритетними функціями якої повинні стати захист життєво важливих екологічних інтересів людини і суспільства, а також запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям.

У 2015 році департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації ініційовано розробку нового унікального проекту моніторингу атмосферного повітря у Дніпропетровській області. Було створено сайт (<http://eco.dp.gov.ua>), який відображає стан забруднення атмосферного повітря міст Дніпро, Кам'янське та Кривий Ріг та інформацію щодо впливу основних підприємств-забруднювачів на довкілля регіону.

На цей час працює і наповнюється версія 3.0 сайту, доступна за посиланням <http://ecoinfo.pro>. Користувачі сайту можуть ознайомитись з даними, а саме: забруднення атмосферного повітря починаючи з січня 2014 року; розташування 15 постів Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології та спостереження по кожному посту; 82 стаціонарних постів спостереження 25 основних підприємств-забруднювачів атмосферного повітря; 291 сміттєзвалища тощо.

Унікальність проекту полягає у тому, що це пілотний проект України, який надає змогу усім бажаючим зайти на сайт та ознайомитись з інформацією стосовно рівня забруднення атмосферного повітря в різних куточках регіону, розташування стаціонарних постів спостереження та статистичною інформацією по підприємствам-забруднювачам області (серед яких 25 підприємств, які складають 96% від техногенного навантаження області), що в режимі он-лайн передається відповідно до 23 регламентів передачі даних стану атмосферного повітря та 13 регламентів передачі даних про обсяги скиду зворотних вод від об'єктів та відображається на екранах монітору, дисплею, телефону тощо.

У перспективі планується розширення інформаційних слоїв щодо розташування заповідників та інших об'єктів для популяризації промислового і зеленого туризму, візуалізація рівня забруднення атмосферного повітря в он-лайн режимі, віртуальні екскурсії по підприємствам-забруднювачам, інтеграція

на загальнонаціональний рівень.

На цей час на інтерактивній карті в он-лайн режимі відображено 2717 точок спостереження. Окрім цього, вже доступні віртуальні екскурсії заповідниками, що дає можливість кожному здійснити мандрівку за допомогою комп'ютера або мобільного телефону.

У Дніпропетровській області функціонує мережа державного моніторингу за станом забруднення навколишнього природного середовища. (таблиці 15.5.1.).

Протягом року проводились систематичні спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря, зворотних, поверхневих, підземних вод та ґрунтів.

Таблиця 15.5.1. Система спостережень за станом довкілля

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		Атмосферне повітря	Стационарні джерела викидів в атмосферне повітря	Поверхневі води	Джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	Морські води	Джерела скидів зворотних вод у морські води	Підземні води	Джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	Ґрунти
1	Державна служба України надзвичайних ситуацій, в т.ч.:	15	-	10	-	-	-	-	-	-
	ЛСЗА Дніпро	6	-	8	-	-	-	-	-	-
	ЛСЗА Кам'янське	4	-	-	-	-	-	-	-	-
	ЛСЗА Кривий Ріг	5	-	2	-	-	-	-	-	-
2	Держводагентство	-	-	22	-	-	-	-	-	-
3	Мінприроди України	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Держсанепід-служба України	226	-	337	-	-	-	-	-	139
5	Мінагрополітики України	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Держлісагентство	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	Держземагентство	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	Мінрегіон України	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	Держгеонадра	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	інші	4	-	-	-	-	-	-	-	-

Атмосферне повітря

Постійні спостереження за станом атмосферного повітря, атмосферними опадами і випадінням забруднюючих речовин з атмосфери, за джерелами викидів забруднюючих речовин та іншими джерелами забруднення атмосферного повітря здійснюють:

Державна екологічна інспекція в Дніпропетровській області;
Дніпропетровський регіональний центр з гідрометеорології.

У 2016 році Держекоінспекцією здійснювався аналітичний контроль за станом довкілля.

Проконтрольовані викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 145 підприємствах області, в тому числі на 17 екологічно небезпечних об'єктах. Під час інструментального контролю на 437 джерелах викидів було відібрано 2124 об'єднаних проб, в яких проведено 14430 визначень вмісту забруднюючих речовин по 18 показниках. На 133 стаціонарних джерелах викидів у 201 випадку викиди в атмосферне повітря перевищували встановлені нормативи по 12 забруднюючим речовинам.

Перевірена діяльність 27 лабораторій промислових підприємств по здійсненню виробничого контролю за станом навколишнього середовища.

Дніпропетровський регіональний центр з гідрометеорології (далі – ДРЦГМ) проводив спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря на стаціонарних та маршрутних постах спостереження (далі – ПСЗ). На стаціонарних ПСЗ у 2016 році було відібрано та проаналізовано 88512 проб атмосферного повітря. Лабораторії ДРЦГМ акредитовані на право проведення вимірювань по 9-ти інгредієнтам.

Спостереження проводились по всім інгредієнтам, на які акредитовані лабораторії. Крім того, на деяких ПСЗ був здійснений відбір проб повітря на вміст важких металів. Визначення концентрацій важких металів проведено в Київській регіональній лабораторії.

У 2016 році лабораторіями ДРЦГМ проводились спостереження за забрудненням атмосферного повітря по повній програмі:

за станом забруднення атмосферного повітря у м. Дніпрі спостереження проводилися на 6 стаціонарних ПСЗ, у м. Кам'янське – на 4 стаціонарних постах, у м. Кривому Розі – на 5 стаціонарних постах.

Згідно комплексному індексу забруднення атмосфери пріоритетними речовинами (ІЗА), обчисленому за даними спостережень 2016 року (таблиця 15.5.2), рівень забруднення атмосферного повітря міст Дніпропетровської області вище середнього.

Таблиця 15.5.2. Індекс забруднення атмосфери (ІЗА) у містах Дніпропетровської області за 2016 рік

Перелік пріоритетних домішок	ІЗА		
	Дніпро	Кам'янське	Кривий Ріг
Формальдегід	6,7	3,58	3,58
Двооксид азоту	2,8	1,75	1,25
Пил	2,7	2,67	2,67
Оксид вуглецю	1,0		0,69
Фенол	1,0	2,46	
Аміак		1,22	0,54
Комплексний ІЗА	14,2	11,68	8,73

Аналізуючи хід величин ІЗА міст Дніпропетровської області у 2016 році в порівнянні з 2015 роком відмічається зменшення рівня забруднення у місті Кам'янське та Кривий Ріг та збільшення рівня забруднення у місті Дніпро. Якщо значення $ІЗА \leq 5$, рівень забруднення повітря міста вважається нижче середнього, якщо $5 < ІЗА \leq 8$ – приблизно дорівнює середньому, якщо $8 < ІЗА \leq 15$ – вище середнього, якщо $ІЗА > 15$ – значно вище середнього (див. рис. 15.5.2.).

У 2016 році в повітрі міст Дніпропетровської області спостерігається така тенденція:

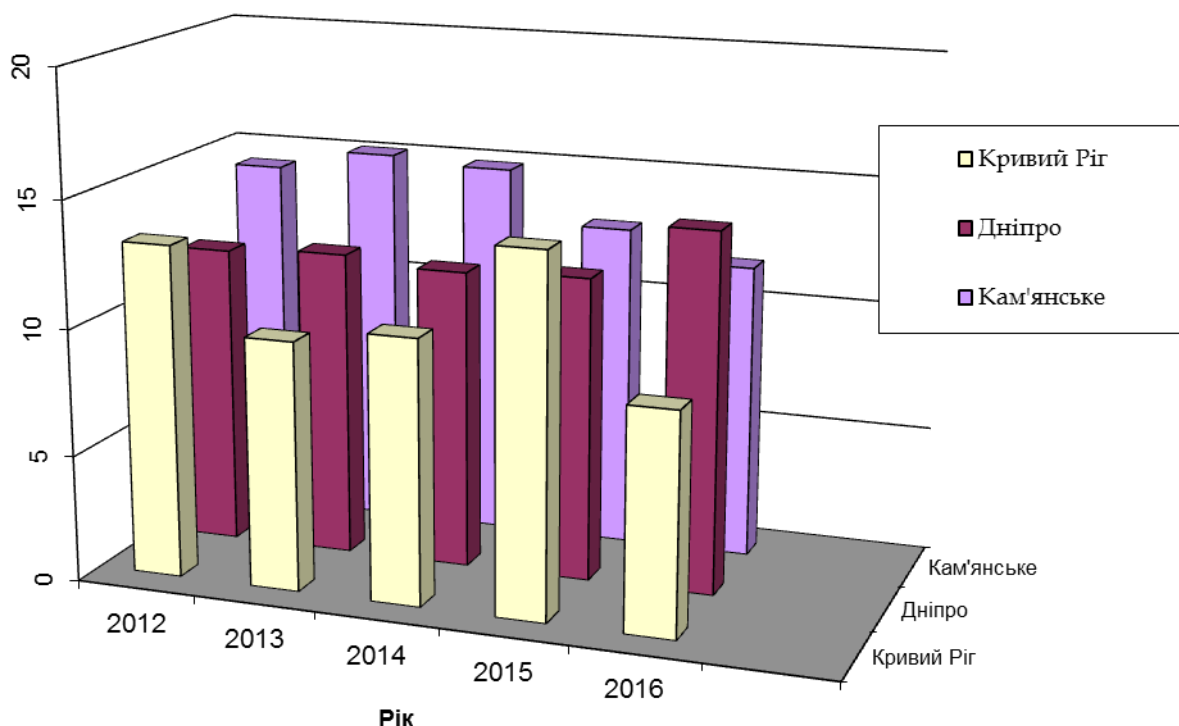


Рис. 15.5.2. Індекс забруднення атмосферного повітря у містах Дніпропетровської області за 2012 – 2016 роки

Значний внесок у викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря міст Дніпропетровської області в 2016 році перепадав на підприємства чорної металургії:

- Дніпро (ПАТ “Євраз - Дніпровський металургійний завод”, ПАТ “Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод”),
- Кривий Ріг (ПАТ “ХайдельбергЦемент”, ТЕЦ ім. Ілліча, а також представники гірничо-металургійної галузі: ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг”, до складу якого входять металургійне та коксохімічне виробництво, а також гірничо-збагачувальний комбінат; ПрАТ “Північний ГЗК”, ПАТ “Південний ГЗК”, ПрАТ “Центральний ГЗК”, ПрАТ “Інгулецький ГЗК”, ПАТ “Кривбасзалізорудком”),
- Кам'янське (ПрАТ “Євраз Южжокс”, ПАТ “Євраз Дніпродзержинський

коксохімічний завод”, ПАТ “Дніпровський меткомбінат”); енергетики (ДТЕК Придніпровська ТЕС, Дніпродзержинська ТЕС), хімічної промисловості, а також на автотранспорт.

У викидах підприємств чорної металургії міститься пил, двооксид сірки, оксид вуглецю, оксиди азоту, сірководень, фенол, бенз (α)пірен.

Практично з усіх джерел в атмосферне повітря потрапляють двооксид сірки, пил, оксид вуглецю, оксиди азоту.

Таблиця 15.5.3. Зміна середнього рівня забруднення атмосферного повітря за 5 років (2012 – 2016 роки) у містах Дніпропетровської області

Домішки	Тенденція за 5 років (2012-2016 р.р.)		
	Дніпро	Кам'янське	Кривий Ріг
Пил	+0,025	+0,02	-0,03
Двооксид сірки	+0,0017	-0,0006	-0,002
Оксид вуглецю	-0,1	0	-0,2
Двооксид азоту	+0,004	-0,003	-0,002
Оксид азоту	+0,001	-0,002	-0,004
Сірководень	-0,0004	-0,0001	-0,0003
Фенол	-0,0001	-0,0003	-0,0002
Аміак	-0,002	-0,004	-0,007
Формальдегід	+0,0004	-0,0008	0

У 2016 році в повітрі міст Дніпропетровської області спостерігається така тенденція:

м. Дніпро:

зниження рівня забруднення повітря по оксиду вуглецю, фенолу, сірководню та аміаку; середні концентрації збільшились по пилу, двооксиду сірки, двооксиду та оксиду азоту, формальдегіду;

м. Кам'янське:

зниження рівня забруднення повітря по двооксиду сірки, двооксиду та оксиду азоту, аміаку, сірководню, формальдегіду;

середні концентрації збільшились по пилу; на тому ж рівні залишились величини середніх концентрацій по оксиду вуглецю.

м. Кривий Ріг:

зниження рівня забруднення повітря по пилу, двооксиду сірки, оксиду та двооксиду азоту, оксиду вуглецю, аміаку, сірководню, фенолу; на тому ж рівні залишились величини середніх концентрацій по формальдегіду.

Відбір проб повітря на бенз/α/пірен продовжувався на протязі всього року. З липня 2014 року було припинено відправку проб повітря на визначення бенз (α)пірену до Донецької РЛА, відібрані проби на бенз (α)пірен зберігаються у приміщеннях ЛСЗА Дніпро, Кам'янське, Кривий Ріг.

Характеристики забруднення атмосферного повітря (середньорічні та максимальні концентрації, мг/м³ та в частках ГДК) у містах Дніпропетровської області наведені табл. 15.5.4.

Таблиця 15.5.4. Характеристики забруднення атмосферного повітря у містах Дніпропетровської області за 2016 рік

Домішки	ГДК с.д., мг/м³	ГДК н.р., мг/м³	Концентрація середньорічна, мг/м³		
			Максимальна концентрація, мг/м³		
			Дніпро	Кам'янське	Кривий Ріг
Пил	0,15	0,5	0,4	0,4	0,4
			1,6	1,5	2,2
Двооксид сірки	0,050	0,500	0,014	0,006	0,016
			0,350	0,035	0,053
Оксид вуглецю	3	5	3	3	2
			10	5	10
Двооксид азоту	0,04	0,20	0,11	0,07	0,05
			0,32	0,19	0,31
Оксид азоту	0,06	0,40	0,06	0,03	0,02
			0,11	0,08	0,13
Сірководень	-	0,008	0,002	0,005	0,001
			0,024	0,016	0,006
Фенол	0,003	0,010	0,003	0,006	0,001
			0,014	0,028	0,012
Аміак	0,04	0,20	0,04	0,05	0,02
			0,12	0,11	0,10
Формальдегід	0,003	0,035	0,013	0,008	0,008
			0,089	0,035	0,084
Важкі метали (мкг/м³)					
Кадмій	0,3 мкг/м³	-	0,002	0,01	0,004
			0,010	0,02	0,002
Залізо	40 мкг/м³	-	1,4	3,89	0,35
			4,43	5,06	1,15
Марганець	1 мкг/м³	-	0,07	0,15	0,013
			0,19	0,22	0,04
Мідь	2 мкг/м³	-	0,03	0,05	0,014
			0,06	0,14	0,03
Нікель	1 мкг/м³	-	0,02	0,02	0,02
			0,04	0,04	0,03
Свинець	0,3 мкг/м³	-	0,02	0,03	0,02
			0,04	0,07	0,03
Хром	1,5 мкг/м³	-	0,02	0,02	0,01
			0,03	0,03	0,03
Цинк	5 мкг/м³	-	0,08	0,18	0,04
			0,35	0,40	0,12

Таблиця 15.5.5. Концентрації забруднюючих речовин атмосферного повітря в Дніпропетровській області у 2016 році (в частках ГДК)

Домішки	Середньорічна концентрація		
	Максимальна концентрація		
	Дніпро	Кам'янське	Кривий Ріг
Пил	2,7	2,7	2,7
	3,2	3,0	4,4
Двооксид сірки	0,28	0,12	0,32
	0,7	0,07	0,11
Оксид вуглецю	1,0	1,0	0,7
	2,0	1,0	2,0
Двооксид азоту	2,8	1,8	1,3
	1,6	1,0	1,6
Оксид азоту	1,0	0,5	0,3
	0,3	0,2	0,3
Сірководень	-	-	-
	3,0	2,0	0,8
Фенол	1,0	2,0	0,3
	1,4	2,8	1,2
Аміак	1,0	1,3	0,5
	0,6	0,6	0,5
Формальдегід	4,3	2,7	2,7
	2,5	1,0	2,4
Кадмій	0,01	0,03	0,01
	0,03	0,07	0,07
Залізо	0,04	0,1	0,01
	0,11	0,13	0,03
Марганець	0,07	0,15	0,01
	0,19	0,22	0,04
Мідь	0,02	0,03	0,01
	0,03	0,07	0,02
Нікель	0,02	0,02	0,02
	0,04	0,04	0,03
Свинець	0,1	0,1	0,1
	0,1	0,2	0,1
Хром	0,01	0,01	0,01
	0,02	0,02	0,02
Цинк	0,02	0,04	0,01
	0,07	0,08	0,02

Поверхневі, зворотні, підземні води

Якість поверхневих вод контролюється підрозділами Держекоінспекції, Дніпропетровським обласним лабораторним центром МОЗ України, Дніпропетровським регіональним центром з гідрометеорології, Дніпропетровським обласним управлінням водних ресурсів.

Обласні організації, що ведуть контроль стану водних ресурсів, практично усі мають у своєму складі хімічні лабораторії. Радіологічний контроль поверхневих вод, питної води, здійснюють Дніпропетровський обласний лабораторний центр МОЗ України, Дніпропетровське обласне

управління водних ресурсів. Баканаліз проводять Дніпропетровський обласний лабораторний центр МОЗ України та лабораторії міських водоканалів. Гідрологічні параметри водних об'єктів досліджує відділ гідрології Дніпропетровського регіонального центру по гідрометеорології. Дніпропетровський обласний лабораторний центр МОЗ України має в своєму складі групу метрології та стандартизації, яка займається повіркою аналітичного обладнання по вимірам показників стану водних ресурсів. Спостереження за гідрохімічним станом поверхневих водойм області здійснює Держекоінспекція. Спостереження за станом ґрунтових вод меліорованих земель в структурі Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів проводить гідрогеолого-меліоративна експедиція.

Невідповідність якості питної води нормативним вимогам в основному пов'язана з підвищеним рівнем забарвленості, каламутності, загальної жорсткості та вмісту мінеральних солей.

Аналіз результатів зазначених досліджень свідчить, що вода поверхневих питних водозаборів Дніпропетровської області характеризується помірним рівнем забруднення: за останні 10 років питома вага нестандартних проб за фізико-хімічними показниками становила 60%, за мікробіологічними 12%, вірусологічними 10%.

Пріоритетними забруднюючими речовинами протягом багатьох років залишаються органічні сполуки, які супроводжуються перевищенням показників біологічного та хімічного споживання кисню (БСК, ХСК) до 2,5 одиниць нормативу. Серед збудників захворювань із водоймищ найчастіше виявлялися сальмонели, ентеровіруси, з мікробіологічних показників – підвищені рівні індексу лактопозитивних кишкових паличок та коліфагів, як непрямих показників вірусного забруднення води, що також свідчить про забруднення води органічними речовинами, з якими надходять мікроби та віруси.

У той же час проблема забруднення водних об'єктів області забрудненими стічними водами, насамперед господарчо-побутовими та зливовими залишається вкрай актуальною.

Так, в жодному населеному пункті області відсутні очисні споруди на комунальних системах зливової каналізації, частина міських зливових мереж навіть не знаходиться на балансі відповідних комунальних підприємств. Мають місце незаконні підключення до мереж зливової каналізації госпфекальних стоків.

Потужними забруднювачами води водоймищ (74,5 млн м³, або 28 % від загального обсягу) забруднених стоків залишаються за даними ф. 2ТП-водгосп за 2015 рік 15 комунальних підприємств області, серед яких водоканали міст Дніпро, Кам'янське, Кривого Рогу, Марганця, Нікополя, Новомосковська, Павлограду, Жовтих Вод та інших, що є порушенням Водного Кодексу України, вимог постанови Кабінету Міністрів України від 25.03.1999 № 465 “Про затвердження правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами”.

Середньорічні концентрації речовин в контрольних створах водних об'єктів регіону за 2016 рік наведені у таблиця 15.5.6.

У 2016 році Держекоінспекцією здійснювався аналітичний контроль за станом довкілля. Спостереження за гідрохімічним станом р.р. Дніпро, Самара, М. Сура, Інгулець, проводяться по 30 показниках у створах, розташованих в місцях впливу на водойми скидів зворотних вод промислових підприємств. Було відібрано 101 пробу зворотних вод, що скидаються в поверхневі водойми, в яких проведено визначення вмісту шкідливих речовин. На більшості з перевірених підприємств вміст забруднюючих речовин в стічних водах перевищував встановлені нормативи гранично допустимого скиду.

Ґрунти

Підрозділами Держекоінспекції в Дніпропетровській області було проведено хімічний аналіз 1 проби промислових відходів та 73 проб ґрунту з території та зон впливу 15 промислових підприємств. На 14 промислових підприємствах вміст забруднюючих речовин на обстеженій території перевищував нормативи гранично допустимих концентрацій.

15.6. Державна екологічна експертиза

Законом України “Про регулювання містобудівної діяльності” (від 17.02.2011 № 3038-17) внесено зміни до Закону України “Про екологічну експертизу”, якими розмежовано повноваження Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України і Міністерства екології та природних ресурсів України.

На підставі пункту 7 постанови Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 560 “Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи”, експертизу проводять експертні організації, що відповідають критеріям у відповідності до постанови Кабінету Міністрів України від 23.05.2011 № 554.

Таблиця 15.5.6. Середньорічні концентрації речовин в контрольних створах водних об'єктів регіону за 2016 рік*

№ з/п	Місце спостереження за якістю води	Показники складу та властивостей																		
		Стронцій-90, Бк/дм ³	Цезій-137, Бк/дм ³	Кольоровість, град.	Прозорість, см	Каламутність, мг/дм ³	Завислі речовини, мг/дм ³	Сухий залишок, мг/дм ³	Лужність, мг-екв/дм ³	pH	K+Na	Кальцій, мг/дм ³	Магній, мг/дм ³	Залізо загальне, мг/дм ³	Амоній сольовий, мг/дм ³	Нітрити, мг/дм ³	Нітрати, мг/дм ³	Жорсткість загальна, мг-екв/дм ³	Бікарбонати, мг/дм ³	Хлориди, мг/дм ³
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Дніпродзержинське водосховище																				
1	м. Верхньодніпровськ, питний в/з	-	-	11,38	27	1,90	9,4	280/-	3,4	8,16/-	41	46,84	13,90	0,07/-	0,30/-	0,03/-	0,85/-	3,5	206	30,51/-
2	смт Аули, питн. в/з м. Дніпро та м. Кам'янське	0,026/-	<0,1/-	10,91	28	2,30	7,9	264/-	3,2	8,05/-	33	46,39	13,40	0,11/-	0,27/-	0,04/-	1,08/-	3,4	194	27,67/-
Дніпровське водосховище																				
3	м. Дніпро, Кайдакський питний в/з	0,026/-	<0,1/-	11,16	27	2,52	7,5	273/-	3,2	8,07/-	36	46,48	13,65	0,11/-	0,35/-	0,05/-	1,46/-	3,5	196	29,49/-
4	м. Дніпро, Ломовський питний в/з	-	-	11,13	27	3,47	8,4	284/-	3,3	8,09/-	40	46,31	13,80	0,11/-	0,27/-	0,04/-	1,21/-	3,5	198	30,12/-
5	м. Дніпро, ВП “ПдТЕС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”, питний в/з	-	-	10,52	28	1,57	7,1	349/-	3,3	8,07/-	52	50,28	17,37	0,11/-	0,23/-	0,05/-	1,37/-	3,9	198	43,07/-
6	с. Воронове, питний в/з водоводуДМП ВКП “Дніпро-Західний Донбас”	0,030/-	<0,1/-	12,80	25	4,20	9,2	317/-	3,2	8,09/-	45	49,60	14,52	0,14/-	0,27/-	< 0,03/-	1,08/-	3,7	195	37,52/-
7	с. Войськове, питний в/з Солонянського району	-	-	9,70	30	1,75	7,4	295/-	3,2	8,15/-	45	48,47	14,17	0,08/-	0,23/-	0,07/-	1,19/-	3,6	194	37,62/-
Каховське водосховище																				

8	м. Марганець, питний в/з	-	-	8,15	29	3,03	7,5	337/-	3,2	8,17/-	51	44,72	18,84	0,13/-	0,20/-	0,03/-	1,45/-	3,8	192	38,50/-
9	м. Нікополь, питний в/з	0,023/-	<0,1/-	7,97	30	1,19	6,2	311/-	3,2	8,17/-	45	44,73	17,64	0,09/-	0,17/-	0,04/-	1,44/-	3,7	192	37,49/-
10	м. Покров, питний в/з	-	-	7,15	30	1,25	5,7	333/-	3,2	8,14/-	48	44,69	20,06	0,11/-	0,20/-	0,06/-	0,85/-	3,9	195	44,34/-
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
11	с. Мар'янське, ГВС каналу Дніпро-Кривий Ріг	0,023/-	<0,1/-	7,19	30	0,97	5,3	346/-	3,3	8,17/-	53	44,18	20,82	0,08/-	0,22/-	0,04/-	0,92/-	3,9	198	45,66/-
12	канал Дніпро-Кривий Ріг, Південне в-ще, питний в/з	-	-	8,72	29	1,58	6,4	345/-	3,2	8,16/-	44	47,85	19,05	0,11/-	0,17/-	<0,03/-	0,53/-	4,0	196	47,53/-
<i>Притоки</i>																				
13	р. Оріль, смт Царичанка	0,022/-	<0,1/-	30,92	28	1,85	7,7	1445/1,4	6,9	8,15/-	276	130,95	63,46	0,43/1,3	0,44/-	<0,03/-	1,39/-	11,7	423	147,70/-
14	р. Самара, с. Вербки	0,020/-	<0,1/-	16,53	28	1,55	6,6	4173/4,2	5,5	8,15/-	938	274,89	158,65	0,19/-	0,28/-	0,03/-	0,78/-	26,7	337	1151,10 /3,3
15	р. Самара, м .Підгороднє, ГВС-2 маг каналу ФМУВР	-	-	15,61	26	0,78	6,6	2219/2,2	5,5	8,11/-	522	151,02	106,27	0,08/-	0,27/-	0,03/-	0,78/-	11,9	336	325,8/-
16	р. Вовча, м. Павлоград	-	-	13,03	24	2,72	7,5	3711/3,7	4,9	8,11/-	704	279,94	140,40	0,17/-	0,28/-	0,04/-	1,05/-	26,7	301	565,32/ 1,6
17	р. Жовта, с. Мар'янівка, вище скиду ТОВ "Восток-Руда"	0,030/-	<0,1/-	19,66	27	1,54	8,8	1898/1,9	6,4	8,02/-	316	168,72	109,07	0,25/-	0,35/-	0,09/-	3,89/-	17,4	391	249,09/-
18	р. Жовта, нижче скиду ТОВ "Восток-Руда"	0,030/-	<0,1/-	18,34	29	1,18	6,7	2075/2,1	6,5	8,02/-	348	185,76	112,12	0,19/-	0,36/-	0,09/-	4,53/-	18,5	394	264,93/-
19	р. Інгулець, с. Іскрівка, нижче впадіння р. Жовта	0,023/-	<0,1/-	13,30	29	1,36	5,8	741/-	4,9	8,05/-	113	85,77	41,78	0,09/-	0,30/-	0,09/-	7,13/-	7,7	296	92,89/-
20	р. Інгулець, Карачунівське в-ще, питний в/з м. Кривий Ріг	0,024/-	<0,1/-	8,7	30	2,22	7,2	1005/-	4,3	8,18/-	175	84,44	56,85	0,07/-	0,20/-	0,04/-	0,96/-	8,9	260	111,06/-
21	р. Інгулець, с.Чкалівка	-	-	9,24	29	2,89	7,2	844/-	4,6	8,18/-	131	80,28	45,98	0,10/-	0,21/-	0,05/-	3,62/-	8,4	282	93,34/-
22	р. Інгулець, с.Андріївка	0,024/-	<0,1/-	9,05	28	3,38	9,5	2440/2,4	4,4	8,24/-	529	148,81	117,83	0,12/-	0,22/-	0,07/-	2,55/-	17,1	270	725,67/ 2,1

№ з/п	Місце спостереження за якістю води	Показники складу та властивостей															
		Сульфати, мг/дм ³	Розчинений кисень, мгО ₂ /д ³	БСК _{полн} , мгО ₂ /дм ³	ХСК, мгО/дм ³	Фториди, мг/дм ³	Марганець, мг/д ³	Ортофосфати, мг/дм ³	АПАР, мг/д ³	Мідь, мг/д ³	Цинк, мг/дм ³	Нікель, мг/дм ³	Хром ⁺⁶ , мг/дм ³	Хром ⁺³ , мг/дм ³	Нафтопродукти, мг/дм ³	Феноли, мг/дм ³	Алюміній, мг/д ³
1	2	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37
Дніпродзержинське водосховище																	
1	м. Верхньодніпровськ, питний в/з	41,27/-	10,70 /-	3,7/ 1,2	26,4/ 1,8	0,26	0,08/ -	0,38/ -	<0,025	<0,005 /-	0,007 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,034 /-	<0,001 /-	0,01 /-
2	с/мт Аули, питн. в/з м. Дніпро та м. Кам'янське	37,90/-	9,47/ -	3,2/ 1,1	26,3/ 1,8	0,26	0,07/ -	0,32/ -	<0,025	0,005/-	0,007 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,034 /-	<0,001 /-	0,01 /-
Дніпровське водосховище																	
3	м. Дніпро, Кайдакський питний в/з	39,41/-	9,35/ -	2,9/-	26,4/ 1,8	0,28	0,06/ -	0,32/ -	<0,025	0,005/-	0,006 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,036 /-	<0,001 /-	0,01 /-
4	м. Дніпро, Ломовський питний в/з	44,94/-	9,35/ -	2,9/-	26,7/ 1,8	0,27	0,07/ -	0,31/ -	<0,025	<0,005 /-	0,006 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,035 /-	<0,001 /-	0,01 /-
5	м. Дніпро, ВП “ПдТЭС” ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”, питний в/з	74,82/-	9,50/ -	3,2/ 1,1	28,8/ 1,9	0,27	0,07/ -	0,37/ -	<0,025	<0,005 /-	0,007 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,038 /-	<0,001 /-	0,01 /-
6	с. Воронове, питний в/з водоводу ДМП ВКП “Дніпро-Західний Донбас”	58,84/-	10,17 /-	3,5/ 1,2	28,9/ 1,9	0,21	0,04/ -	0,25/ -	<0,025	<0,005 /-	0,006 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,033 /-	<0,001 /-	0,01 /-
7	с. Войськове, питний в/з Солонянського району	45,21/-	8,94/ -	3,7/ 1,2	28,0/ 1,9	0,28	0,06/ -	0,35/ -	<0,025	0,005/-	0,006 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,034 /-	<0,001 /-	0,01 /-
Каховське водосховище																	
8	м. Марганець, питний в/з	76,00/-	9,93/ -	3,2/1 ,1	28,5/ 1,9	0,28	0,06/ -	0,31/ -	<0,025	0,005/-	0,006 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,032 /-	<0,001 /-	0,01 /-
9	м. Нікополь, питний в/з	61,10/-	9,72/ -	2,5/-	27,5/ 1,8	0,27	0,06/ -	0,37/ -	<0,025	<0,005 /-	0,005 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,033 /-	<0,001 /-	0,01 /-
10	м. Покров, питний в/з	65,79/-	9,12/ -	2,4/-	29,4/ 2,0	0,28	0,05/ -	0,36/ -	<0,025	<0,005 /-	0,005 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,033 /-	<0,001 /-	0,01 /-

1	2	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37
11	с. Мар'янське, ГВС канал Дніпро-Кривий Ріг	72,19/-	9,90/ -	2,9/-	28,2/ 1,9	0,25	0,06/ -	0,37/ -	<0,025	<0,005 /-	0,007 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,034 /-	<0,001 /-	0,01 /-
12	канал Дніпро-Кривий Ріг, Південне в-ще, питний в/з	57,99/-	9,71/ -	2,9/-	25,8/ 1,7	0,22	0,05/ -	0,27/ -	<0,025	<0,005 /-	<0,005/-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,033 /-	<0,001 /-	0,01 /-
<i>Притоки</i>																	
13	р. Оріль, смт Царичанка	561,60/ 1,1	8,88/ -	4,3/-	32,9/ 1,1	0,38	0,17/ 1,7	0,95/ -	<0,025	0,010/-	0,007 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,034 /-	<0,001 /-	0,02 /-
14	р. Самара, с. Вербки	1254,0/ 2,5	8,89/ -	4,4/-	33,8/ 1,1	0,19	0,14/ 1,4	0,18/ -	<0,025	0,007/-	0,006 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,044 /-	<0,001 /-	0,01 /-
15	р. Самара, м. Підгороднє, ГВС-2 маг каналу ФМУВГ	869,30/ 1,7	8,45/ -	3,9/-	34,5/ 1,2	0,31	0,09	0,37/ -	<0,025	<0,005 /-	<0,005/-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,044 /-	<0,001 /-	0,02 /-
16	р. Вовча, м. Павлоград	1622,65/ 3,2	9,98/ -	4,4/-	31,7/ 1,1	0,20	0,12/ 1,2	0,16/ -	<0,025	<0,005 /-	0,007 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,041 /-	<0,001 /-	0,01 /-
17	р. Жовта, с. Мар'янівка, вище скиду ТОВ "Восток-Руда"	796,54/ 1,6	8,25/ -	4,8/-	40,5/ 1,4	0,45	0,14/ 1,4	0,55/ -	<0,025	0,008/-	<0,005/-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,039 /-	<0,001 /-	0,01 /-
18	р. Жовта, нижче скиду ТОВ "Восток-Руда"	887,33/ 1,8	8,21/ -	4,3/-	34,0/ 1,1	0,42	0,15/ 1,5	0,63/ -	<0,025	0,008/-	0,007 /-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,038 /-	<0,001 /-	0,01 /-
19	р. Інгулець, с. Іскрівка, нижче впадіння р. Жовта	230,59/ -	9,61/ -	3,3/-	35,3/ 1,2	0,31	0,08/ -	0,68/ -	<0,025	<0,005 /-	<0,005/-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,042 /-	<0,001 /-	0,01 /-
20	р. Інгулець, Карачунівське в-ще, питний в/з м. Кривий Ріг	389,01/ -	9,76/ -	3,4/1 ,1	31,7/ 2,1	0,28	0,05/ -	0,34/ -	<0,025	<0,005 /-	<0,005/-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,034 /-	<0,001 /-	0,01 /-
21	р. Інгулець, с.Чкалівка	303,92/ -	9,77/ -	3,9/-	29,0/-	0,24	0,08/ -	0,27/ -	<0,025	<0,005 /-	<0,005/-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,032 /-	<0,001 /-	0,02 /-
22	р. Інгулець, с.Андріївка	657,31/ 1,3	9,94/ -	5,1/-	34,1/ 1,1	0,30	0,07/ -	0,24/ -	<0,025	0,005/-	<0,005/-	<0,05 /-	<0,01 /-	<0,01 /-	0,038 /-	<0,001 /-	0,02 /-

* - В таблиці приведені середньорічні концентрації показників складу та властивостей поверхневих вод в пунктах спостереження Дніпропетровського облводресурсів та кратність відповідних ГДК (в разі перевищення ГДК) з СанПіН 4630-88. "Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения" (для пунктів господарсько-питного або культурно-побутового водопостачання).

Таблиця 15.5.7. Інструментально-лабораторний контроль якості поверхневих вод

Назва водного об'єкту	Кількість контрольних створів, в яких здійснювались вимірювання, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од. (гх/рх)*	Кількість показників, у тому числі забруднюючих речовин, що визначалися, од.**	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК, од.
	усього	з перевищенням ГДК			
1	2	3	4	5	6
Дніпродзержинське водосховище	2	2	16/12	528/24	БСК ₅ - 12 ХСК – 16 Марганець – 1
Дніпровське водосховище	5	5	44/16	1452/32	БСК ₅ - 23 ХСК – 44 Марганець – 4
Каховське водосховище	5	5	20/8	660/16	БСК ₅ - 8 ХСК – 16
р. Самара	2	2	6/4	198/8	Сухий залишок-6 Сульфат-іони - 6 Хлорид-іони - 5 ХСК - 5 Марганець - 1 БСК ₅ - 1
р. Вовча	1	1	4/-	132/-	Сухий залишок- 4 Сульфат-іони - 4 Хлорид-іони - 4 ХСК – 1 БСК ₅ – 1 Марганець – 1
р. Оріль	1	1	4/4	132/8	Сухий залишок- 4 Сульфат-іони – 3 БСК ₅ – 1 ХСК – 2 Марганець – 3 Залізо загальне - 3
р. Інгулець	4	4	24/12	792/24	Сухий залишок- 8 Сульфат-іони -5 Хлорид-іони – 3 ХСК – 15 БСК ₅ - 6 Марганець – 3
р. Жовта	2	2	8/8	264/16	Сухий залишок- 8 Сульфат-іони - 8 ХСК – 8 БСК ₅ - 2 Марганець - 4

* - відібрано та проаналізовано проб води по гідрохімічному моніторингу/радіологічному моніторингу

** - кількість показників, що визначалися по гідрохімічному моніторингу/радіологічному моніторингу

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

На виконання вимог статті 250.3 Податкового кодексу України щоквартально надається перелік підприємств, установ, організацій, фізичних осіб - підприємців, яким в установленому порядку видано дозволи на викиди, спеціальне водокористування до Головного управління ДФС у Дніпропетровській області.

Впродовж 2016 року здійснювалось управління в галузі охорони довкілля із застосуванням економічного механізму забезпечення охорони атмосферного повітря, поверхневих вод, надр та заповідних територій.

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

У 2016 році на виконання природоохоронних заходів за рахунок надходжень до місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища спрямовано 449,0 млн грн, з них за рахунок коштів, які надходять до обласного фонду охорони навколишнього природного середовища – 301,6 млн грн.

Станом на 01.01.2017 на рахунках місцевих бюджетів обліковуються залишки коштів, що надходять до місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища, у сумі 497,4 млн грн.

Дані щодо платежів по ресурсах наведено в табл. 15.7.2.2; інформація щодо надходження та використання коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища наведена в табл. 15.7.2.3; 15.7.2.4.

Таблиця 15.7.2.1. Інформація щодо реалізації екологічних програм за 2016 рік

№ з/п	Програми	Ким прийнята	№ та дата прийняття	Кількість виділених коштів у звітному році за програмою всього		
				виділено, тис. грн.	Фактично профінансовано, тис. грн.	%
1	Дніпропетровська обласна комплексна програма (стратегія) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016-2025 роки*	Обласна рада	від 21.10.2015 № 680-34/VI	3632318,2	2780834,73	76,5

* На реалізацію програмних заходів усього направлено понад 2,7 млрд грн, з них за рахунок:

- власних коштів підприємств – 2,475 млрд грн.
- бюджетних коштів – понад 301 млн грн, фінансування проводилось з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища та понад 3,4 млн грн. за рахунок коштів, що надходять до обласного бюджету у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва.

Таблиця 15.7.2.2. Надходження платежів за використання природних ресурсів, тис. грн.

Податкові надходження	Фактичні надходження за 2016 рік до бюджетів:		
	Державного	обласного	місцевих
Рентна плата за спеціальне використання природних ресурсів:			
Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів			1278,0
Рентна плата за спеціальне користування водними ресурсами	105683,9	105683,9	1,7
Рентна плата за користування надрами	1683483,9	561161,3	
Земельний податок (у складі місцевих бюджетів і зборів)			3375580,7
Рентна плата за спеціальне використання рибних та інших ресурсів			
Усього	1789167,8	666990,8	3376560,4

Таблиця 15.7.2.3. Надходження та використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, тис. грн.

	2016 рік
Залишок коштів на початок звітної періоду	7130,5
Надійшло коштів у звітному періоді - всього	477507,8
залишок коштів на кінець звітної періоду	183009,5
Витрачено коштів - всього	301628,8
% використання коштів (дані пункту 4 поділити на ((дані п.1 + дані п.2)x100))	62,2

Таблиця 15.7.2.4. Надходження та використання грошових коштів місцевих (село, селище, місто) фондів охорони навколишнього природного середовища, тис. грн.

	2016 рік
Залишок коштів на початок звітної періоду	178822,6
Надійшло коштів у звітному періоді – всього	283610,0
Залишок коштів на кінець звітної періоду	314412,5
Витрачено коштів – всього	147841,1
% використання коштів (дані пункту 4 поділити на ((дані п.1 + дані п.2)x100))	32,0

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів від 02.07.1998 № 999 Держекоінспекцією протягом 2016 року надано 7 сертифікатів екологічного контролю експортних партій брухту чорних металів загальною вагою 13420,0 т.

У 2016 році видано підприємствам та організаціям Дніпропетровської області:

дозволів на викид забруднюючих речовин у атмосферне повітря – 529;
дозволів на спецводокористування – 228;
затверджено проектів нормативів ГДС – 20;
затверджено паспортів місць видалення відходів – 20;
дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами – 0;
погоджено проектів питомих балансових норм водоспоживання – 64;

У 2016 році видача документів дозвільного характеру у сфері поводження з відходами призупинена у зв'язку відсутністю порядку їх одержання.

15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування

Відповідно до статті 11 Закону України “Про охорону атмосферного повітря” викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватися після отримання дозволу, виданого суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до другої або третьої групи, обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватися на підставі дозволу, виданого суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до першої групи, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Відповідно до статті 4 Закону України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” від 06.09.2005 № 2806-IV (зі змінами), (далі – Закон) суб'єкт господарювання набуває права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності на підставі відповідного документу, наданого дозвільним органом.

Для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря суб'єкту господарювання необхідно подати на розгляд до центру дозвільно-адміністративних процедур “Єдине вікно” за адресами м. Дніпро, пр. Слобожанський, 42 та пр. Дмитра Яворницького, 75 документи, у яких обґрунтовуються обсяги викидів у порядку, встановленому постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 302 “Про порядок затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян-суб'єктів підприємницької діяльності, які отримали такі дозволи” (зі змінами) та відповідно до Наказу Мінприроди України від 27.06.2006 № 309 “Про затвердження нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел”, зареєстрованого в Мін'юсті України від 01.08.2006 за № 912/12786.

Документи, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, розробляються з урахуванням вимог “Інструкції про загальні вимоги до оформлення документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян-підприємців”, затвердженої наказом Мінприроди України від 09.03.2006 № 108 та зареєстрованої у Міністерстві юстиції України від 29.03.2006 № 341/12215.

Протягом 2016 року розглянуто 656 матеріалів для видачі дозволів на спеціальне водокористування (СВК), з яких – видано 228 дозволів на СВК; 64 – розрахунки нормативів водоспоживання та водовідведення; розглянуто – 20 проектів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об’єкти зі зворотніми водами.

У 2016 році видача документів дозвільного характеру у сфері поводження з відходами призупинена у зв’язку з відсутністю порядку їх одержання.

15.10. Екологічний аудит

Відповідно до Закону України “Про екологічний аудит” обов’язковий екологічний аудит здійснюється на замовлення заінтересованих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування щодо об’єктів або видів діяльності, які становлять підвищену екологічну небезпеку, відповідно до переліку, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Враховуючи вимоги чинного законодавства України обов’язковий екологічний аудит на підприємствах області не здійснювався.

Не зважаючи на це, екологічний аудит розглядається як один з ефективних методів виявлення у діяльності підприємств невідповідностей природоохоронному законодавству та розробки рекомендацій щодо їх усунення.

Так, ТОВ НВП “Центр екологічного аудиту та чистих технологій” у 2016 році було виконано екологічний аудит таких підприємств:

1. ПАТ “Хімдивізіон”;
2. ПП “Ромбус Приват” (недобудовану будівлю готелю “Парус”);
3. ПП “Іст Болт”;
4. ТОВ “Любимівський кар’єр”;
5. Територія міста Вишневе Київської області.

Необхідно й надалі продовжувати роботу з проведення екологічного аудиту для одержання незалежної оцінки впливу на довкілля основних підприємств-забруднювачів.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

У 2016 році Інститутом природокористування та екології Національної академії наук України (далі – Інститут) виконувались наукові дослідження по наступних основних напрямках природничих та технічних наук:

- розробка та обґрунтування методології вибору стратегії сталого розвитку техногенно навантажених регіонів України;

- розробка наукових основ регіональної системи екологічного моніторингу;

- оцінка та прогноз екологічних наслідків застосування технологій природокористування та схем розміщення гірничопромислового виробництва.

Усі роботи, що виконуються Інститутом, продовжуючи попередні напрацювання, вирішують нові інноваційно спрямовані завдання фундаментальних проблем збереження і відновлення довкілля, переходу територій на засади сталого розвитку, включаючи один із найбільш техногенно навантажених Придніпровський регіон.

В частині розробки наукових основ збереження та поліпшення навколишнього середовища і використання природних ресурсів у 2016 році отримано наступні вагомі результати фундаментальних і прикладних досліджень.

При виконанні досліджень щодо прогнозування та оцінки екологічних, соціальних і економічних наслідків реалізації сценаріїв переходу техноекосистем до сталого розвитку:

1) доведено, що необхідною умовою забезпечення стабільності функціонування складних техноекосистем є прийняття оперативних управлінських рішень, які базуються на аналізі та встановленні закономірностей дестабілізуючих процесів та прогнозній оцінці стану природних компонентів і дозволяють обґрунтувати вибір відповідних технологічних, організаційних чи природоохоронних заходів;

2) розроблено концептуальне підґрунтя щодо вивчення процесів дестабілізації складних техноекосистем у контексті їх оптимізації та сталого функціонування: узагальнено принципові особливості процесів природної саморегуляції екологічних систем та встановлено механізми і закономірності їх дестабілізації під дією техногенних чинників, визначено основні ознаки дестабілізації природних систем та показники її ступеня за окремими критеріями (просторовий, часовий, структурний, функціональний), обґрунтовано принципи оцінки та вибору заходів для сприяння процесам саморегуляції дестабілізованих екосистем, що відкриває перспективу переходу до сталого функціонування складних техноекосистем шляхом впровадження найкращих доступних технологій;

3) доведено, що найбільш прийнятною технологією спуску водосховищ є поетапне зниження рівня на 1 м/рік з одночасним проведенням заходів активізації формування вторинних екосистем. Дослідження природних процесів відновлення рослинності раніше затоплених ділянок заплави р. Дніпро свідчать про хибність традиційних прогнозів про можливість виникнення екологічних загроз. Вже в перші роки після виходу з під затоплення тут спостерігається утворення рослинного покриву з трав, в подальшому з чагарників, а впродовж 40 років вторинні екосистеми досягають стадій близьких до природних, що сприяє розвитку бази деревних, енергетичних, рекреаційних, туристичних ресурсів;

4) доведено, що найкращий розвиток ресурсних та безпекових якостей земель долини р. Дніпро реалізується при здійсненні сценарію поступового

спуску водосховищ великих гідроелектростанцій на цій річці. Це підтверджується результатами аналізу та кількісної оцінки екологічних і економічних наслідків змін стану затоплених водосховищами земель при реалізації сценаріїв переходу техноекосистем великих річок до сталості;

5) встановлені обернені залежності кількості бікарбонатів, вуглецю, сухого залишку та загальної лужності по відношенню до значень біхроматної та перманганатної окиснюваності, каламутності, загальної кількості фенолів та фітопланктону, які контролюються температурою та тривалістю світлового дня на протязі року по всьому басейну р. Дніпро. Сумісне використання показників перманганатної окиснюваності та загальної лужності дозволило визначити зменшення влітку сухого залишку у природних водах за рахунок випадіння карбонатів в осадок та утилізації їх водними організмами.

Також розроблені методичні підходи до оцінки та прогнозування змін в процесі трансформації складних техноекосистем при їх переході до сталого стану з урахуванням екологічних, соціальних та економічних наслідків реалізації таких сценаріїв; обґрунтована процедура вибору прийнятних рівнів зниження води у водосховищі, яка включає морфологічний аналіз з використанням ГІС-технологій рельєфу потенційних ділянок суші, що утворюються при зниженні рівня води у водосховищі, аналіз залежності між зниженням цього рівня і площею ділянок дна, які оголюються, а також активним об'ємом водосховища.

Результати досліджень були використані під час стратегічного планування екологічного розвитку Дніпропетровської області, підготовки регіональних програм з екологічної безпеки і пом'якшення наслідків зміни клімату до 2025 року.

При виконанні досліджень щодо розробки комплексної системи заходів подолання деградаційних явищ, які викликає ерозія земель гірничодобувних територій доведено, що для захисту від крапельно-дощової ерозії необхідно створення екрану на поверхні у вигляді рослинного покриву з проєктивним покриттям 100%. Підґрунтям цього є запропонований механізм крапельно-дощової ерозії через утворення ударного кратера за Z-моделлю на відміну від визнаної причини площинної водної ерозії ґрунтів поверхневим потоком, походження якої не підтверджується гідродинамічними розрахунками. Взаємодія краплі дощу з поверхнею ґрунтів, як і будь-яка ударна взаємодія, відбувається відповідно зі складним механізмом, що включає стиснення в напрямку удару, структурні зміни при зсуві при утворенні лунки і вала, розбризкування шарів у поверхні. Результати цих досліджень можуть бути використані для підвищення ефективності виконання робіт з організації землекористування, землевпорядкування, реабілітації порушених гірничими роботами земель.

Також розроблена система методів подолання деградаційних явищ ерозії поверхні дозволила зменшити ерозію ґрунтів, небезпечні екзогенні, техногенні процеси через формування вторинних екосистем та запобігання зсуво- та воронкоутворенню. Система була використана при розробці технічних рішень з організації землекористування у ДП “Кривбасспроєкт” та ПАТ “Північний ГЗК”.

При виконанні досліджень щодо розробки методологічних засад підвищення екологічної безпеки техногенних об'єктів, створених в геологічному

середовищі гірничодобувних регіонів:

1) доведено, що екологічна безпека територій і населення регіону повинна базуватися на принципі презумпції потенційної екологічної небезпеки будь-якої намічуваної господарської або іншої діяльності. (цим принципом визнається відсутність “абсолютно безпечних” технологій, виробництв, видів господарської та іншої діяльності, що потребує забезпечення прийнятної просторово-часової структуризації небезпеки);

2) розроблено методичні положення оцінки екологічного ризику для земельних ресурсів та ґрунтів внаслідок впливу на них техногенних об’єктів, створених в геологічному середовищі гірничодобувних регіонів на основі комплексування двох напрямків наукових досліджень: системи екологічної оцінки технологій видобутку корисних копалин та оцінки екологічних ризиків;

3) розроблено методологічні положення використання екологоорієнтованих технічних та технологічних рішень по захисту основних компонентів геологічного середовища для забезпечення безпечного функціонування штучних поверхневих водних об’єктів на території гірничодобувних регіонів на всіх етапах діяльності гірничодобувного підприємства (починаючи від проектування, розкриття, безпосередньої експлуатації і закінчуючи ліквідацією та закриттям із проведенням необхідних рекультиваційних робіт) з урахуванням природних (у т.ч. геологічних і гідрогеологічних) та технологічних ризиків експлуатації цих об’єктів.

При виконанні досліджень щодо розробки методів відтворення ландшафтного та біотичного різноманіття на порушених гірничими роботами землях вперше запропонований алгоритм кількісної оцінки за даними ДЗЗ впливу експозиції схилів на інтенсивність заростання порушених гірничими роботами земель для обґрунтованого формування схилів відвалу заданої орієнтації відносно сторін горизонту з метою сприяння пришвидшеного природного заростання їх території, який суттєво відрізняється від існуючих методів якісної оцінки впливу експозиції схилів поверхні на умови тепло- і вологозабезпеченості та формування рослинного покриву. Результати досліджень були використані при розробці пропозицій зі створення техногенного ландшафтного заказнику на землях ДТЕК “Павлоградвугілля” та екологічної мережі Павлоградського району.

У галузі гірничих наук отримано наступні вагомні результати фундаментальних і прикладних досліджень.

При виконанні досліджень щодо обґрунтування наукових основ залучення техногенних родовищ та втрачених ділянок руд до експлуатації:

1) створено класифікацію технологічних схем розробки техногенних родовищ, яка відрізняється від існуючих тим, що включає в якості техногенного мінерального об’єкту змінені (перетворені) в процесі технологічного втручання при підземній розробці погашені ділянки родовищ корисних копалин, що дозволяє наростити мінерально-сировинну базу за рахунок так званих “втрачених” запасів руд;

2) обґрунтовано методичний підхід до визначення несучої здатності техногенного масиву та прохідності гірничотранспортного устаткування в

залежності від його загальної ваги, вологості порід і часу закінчення формування техногенного масиву на підставі встановлених часових і просторових закономірностей зміни фізико-механічних властивостей порід;

3) розроблено наукові рекомендації щодо залучення до експлуатації техногенних родовищ із різним станом обводненості та втрачених ділянок природних руд.

Реалізація результатів досліджень дозволить нарощувати мінерально-сировинну базу в Україні, у т.ч. у Кривбасі, за рахунок залучення до експлуатації великотоннажних відходів та втрачених ділянок природних родовищ. Крім того розроблені прогресивні технологічні схеми освоєння техногенних родовищ з різним рівнем обводненості техногенних масивів із урахуванням запропонованого методичного підходу щодо визначення несучої здатності породної основи техногенного масиву та залежності прохідності гірничотранспортного устаткування від його загальної ваги, вологості порід і часу закінчення формування техногенного масиву на підставі встановлених часових і просторових закономірностей зміни фізико-механічних властивостей порід; запропоновано технологічну схему розробки обводнених техногенних родовищ із застосуванням методу керованого обвалення уступів. Впровадження результатів досліджень передбачено на підприємствах Асоціації “Укррудпром”.

Разом із цим у 2016 році у відповідності з тематичним планом досліджень, виконуючи обов’язки головної організації зі створення наукових основ вибору стратегії сталого розвитку Придніпровського регіону (постанова Президії НАН України від 03.04.1996 №118) Інститут сприяв координації відповідних структур у вирішенні питань переходу на принципи сталого розвитку.

Це стосується завдань збалансованого функціонування складних техноекосистем, екологічної безпеки техногенних об’єктів, створених у геологічному середовищі гірничодобувних регіонів, залучення техногенних і втрачених ділянок родовищ для нарощування запасів корисних копалин, зменшення впливу ерозії земель на екобезпеку гірничодобувних територій, інше.

Важливу роль відіграє факт входження провідних вчених Інституту до складу секції “Екологічні проблеми сталого розвитку” Наукової ради НАН України проблем навколишнього середовища і сталого розвитку; робочої групи з питань підбору ефективних технологій та підготовки техніко-економічного обґрунтування їх впровадження з метою зниження рівня природного і техногенного забруднення високомінералізованих шахтних, кар’єрних та дренажних вод перед скиданням їх у водні об’єкти.

В якості головної організації Мінпромполітики України по розрахунку і обґрунтуванню стійкості бортів кар’єрів на відкритих гірничорудних розробках (наказ Міністерства від 27.05.2004 №249) Інститут надав необхідні консультації, рекомендації, поради відповідним фахівцям гірничорудних підприємств і наукових установ Дніпропетровської та Полтавської областей.

Певну наукову координацію Інститут здійснював у виконанні регіональних програм поліпшення екологічного стану, моніторингу довкілля, використання порушених земель гірничодобувних підприємств у якості

елементів екомережі Дніпропетровської області, що знайшло відображення у публікаціях року: “Відтворення ландшафтного та біотичного різноманіття на порушених гірничими роботами землях для підвищення рівня екобезпеки території”, “Удосконалення методичних підходів до комплексної оцінки ерозійнопорушених земель регіону з використанням геоінформаційних технологій”, “Біоцентричні принципи оптимізації складних техноекосистем шляхом вибору адекватних технологічних рішень”, “Методологічні підходи до встановлення раціональних параметрів функціонування природоохоронних технологій” та інших.

У рамках Всеукраїнського фестивалю науки 19 травня 2016 року в Інституті відбулось засідання круглого столу, присвяченого розгляду різних понятійних та термінологічних аспектів, що стосуються питань сталого розвитку, раціонального природокористування, техногенної та екологічної безпеки. Основу обговорення склали розроблена, за участю науковців Інституту, Концепція переходу України до сталого розвитку і монографія “Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України”.

30 червня 2016 року в Інституті відбувся громадський захід на тему “Міжнародний день Дніпра. Минуле. Сьогодення. Майбутнє”, підґрунтям якого були матеріали багаторічних досліджень Інституту стосовно деградації екосистеми басейну р. Дніпро. За результатами заходу було відправлено звернення до природоохоронних структур країни, НАН України, де наголошується на необхідності розглянути за сутністю і прийняти відповідні рішення стосовно можливості реалізації пропозицій із забезпечення сталого функціонування басейну р. Дніпро.

15.12. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

З метою сприяння захисту права кожної людини нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров’я та добробуту, кожна із Сторін гарантує права на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі прийняття рішень і на доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, у відповідності до положень Орхуської Конвенції (стаття 1 Орхуської Конвенції).

15.12.1. Діяльність громадських рад

Для створення сприятливих умов вирішення екологічних проблем на обласному рівні та для більш широкого залучення громадськості до участі у підготовці та прийнятті важливих рішень, направлених на здійснення природоохоронних заходів у 2016 році працювала Громадська екологічна рада при Дніпропетровській облдержадміністрації (далі – Громадська екологічна рада).

Громадська екологічна рада є постійно діючим колегіальним виборним консультативно-дорадчим органом, утвореним для забезпечення участі

інститутів громадянського суспільства в управлінні державними справами, здійснення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади на території області, налагодження ефективної взаємодії з громадськістю, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Департамент екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації постійно взаємодіє з Громадською екологічною радою для досягнення погодженості дій державних і громадських органів у галузі навколишнього природного середовища та конструктивного співробітництва з громадськими рухами.

Так, проводиться спільна практична природоохоронна робота з різноманітних напрямків:

- вирішення проблеми спалювання опалого листя, яка із року в рік є однією з найгостріших екологічних та соціальних проблем області й України;
- вирішення проблеми збереження перших квітучих рослин, які віднесені до категорії рідкісних й зникаючих видів та занесені до Червоної книги України;
- проведення заходів з охорони рибних запасів та інших та інших представників водних біоресурсів з метою збереження біорізноманіття водойм та недопущення незаконного лову риби браконьєрами;
- проведення екологічних акцій щодо відновлення природного стану довкілля, висадження дерев, прибирання територій від засмічення.

Крім того, щокварталу проводяться засідання Громадської екологічної ради, на яких розглядаються найважливіші екологічні питання, серед них:

- перспективи підписання меморандумів з підприємствами забруднювачами області;
- законодавчо-нормативне забезпечення охорони чагарниково-лісових масивів природного походження, що перебувають у межах населених пунктів;
- участь у розробці стратегії поводження з твердими побутовими відходами;
- участь в екологічних перевірках підприємств-забруднювачів;
- участь у розробці програми “Використання біоенергетичних технологій в тепло- та гарячому водопостачанні в Дніпропетровській області на 2017 - 2020 роки” тощо.

З метою врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища представники Громадської екологічної ради беруть участь у робочих нарадах департаменту. Таким чином відбувається постійний та ефективний діалог влади та громадськості.

15.13. Екологічна освіта та інформування

Екологічна освіта і виховання на сучасному етапі є найважливішою складовою освітньої системи української держави. Одними з основних організаторів екологічної і природоохоронної діяльності в області є профільні позашкільні заклади, які, спираючись на екологічний актив міст і районів:

педагогів, школярів, громадськість, проводять активну діяльність по збереженню і відновленню довкілля.

В Дніпропетровській області розроблена і впроваджується низка заходів, пов'язаних із екологічним вихованням і екологічною освітою дітей та учнівської молоді по наступним напрямкам:

- позашкільна екологічна освіта і виховання в навчальних закладах (наявність шкіл, ліцеїв, гімназій екологічного напрямку, забезпеченість шкіл комп'ютерними класами тощо);
- розробка і видання навчально-методичної літератури;
- розробка періодичних видань з екологічної тематики;
- співпраця з громадськими центрами, організаціями екоосвітнього напрямку;
- проведення семінарів, конференцій, симпозіумів з екологічної тематики для різних категорій педагогічних працівників та для дітей;
- неформальна екологічна освіта (агітбригади, екскурсії, робота екологічних стежок, екологічна пропаганда тощо).

У 2016 році профільна мережа позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного спрямування була найбільшою серед інших областей України (15 закладів): обласний – 1, в містах області – 9, в сільських районах – 5, а саме:

КЗО “Обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді” (далі – КЗО “ОЕНЦДУМ”); КПНЗ “Станція юних натуралістів” Дніпровської міської ради; КПНЗ “Станція юних натуралістів №2” Дніпровської міської ради; КЗ Дитячий екологічний центр” Кам'янської міської ради; еколого-натуралістичний центр “Енергія” м. Жовті Води; КЗ “Нікопольський міський еколого-натуралістичний центр”; міський еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді виконкому Марганецької міської ради; КПНЗ “Станція юних натуралістів” м. Павлограда; КПНЗ “Станція юних натуралістів Покровського району” м. Кривого Рогу; КПНЗ “Станція юних натуралістів Тернівського району” м. Кривого Рогу; Верхньодніпровський районний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді; КПНЗ “Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді” Дніпровської районної ради; КЗО “Магдалинівська районна станція юних натуралістів”; КПНЗ “Павлоградський районний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді”; КПНЗ “Станція юних натуралістів” Царичанської районної ради.

Серед комплексних позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичний відділ має тільки КПНЗ “Криничанський центр учнівської молоді”, діяльність якого також координує КЗО “ОЕНЦДУМ”.

Семінарська діяльність.

За звітний період КЗО “ОЕНЦДУМ” були проведені:

- 2 семінари для директорів СЮН/ЕНЦ “Позашкільна освіта: призначення й доступність у найближчій перспективі”, “Якість освіти в сучасному позашкільному навчальному закладі: соціальне замовлення, шляхи досягнення”;
- виїзний семінар-практикум “Формування соціалізації особистості через системний підхід до використання ефективних технологій національно-

патріотичного виховання в умовах позашкільного навчального закладу” (Міський еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді виконкому Марганецької міської ради, КЗ “Нікопольський міський еколого-натуралістичний центр”);

- 2 тематичні семінари за основними напрямками позашкільної еколого-натуралістичної роботи за темами: “Формування у дітей та учнівської молоді екологічного сприйняття через участь в масових заходах екологічно-природоохоронного спрямування”, “Сучасні підходи до організації і проведення в закладах освіти масових заходів з квітництва, озеленення, сільського та лісового господарства”;

- 2 тренінги “Національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в системі ПНЗ натуралістичного спрямування в контексті викликів сучасності” (з використанням матеріалів Всеукраїнського тренінгу ”З Україною в серці”);

- нарада для представників об’єднаних територіальних громад, відповідальних за питання освіти.

Семінари та семінари-практикуми для директорів, заступників директорів, педагогів-організаторів, вчителів природничих дисциплін загальноосвітніх закладів, керівників гуртків ПНЗ протягом звітного періоду проводили також всі позашкільні заклади освіти еколого-натуралістичного спрямування міст і районів області.

До проведення різноманітних заходів були залучені викладачі вищих навчальних закладів, фахівці комунального вищого навчального закладу “Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти” Дніпропетровської обласної ради, представники державних і громадських природоохоронних організацій тощо.

Протягом останніх років добре зарекомендував себе такий вид діяльності як проведення нарад-навчань педагогічних працівників позашкільних еколого-натуралістичних закладів освіти за участю фахівців природно-заповідної справи та на базі природно-заповідних структур, яка започаткована з метою поширення передового досвіду роботи в галузі заповідної справи, розбудови екологічної мережі в регіоні, підвищення рівня екологічної обізнаності педагогічних працівників закладів освіти області в реалізації обласної програми “Вивчаємо заповідні території України” КЗО “ОЕНЦДУМ”.

У вересні 2016 року та в травні 2017 року КЗО “ОЕНЦДУМ” були організовані та проведені обласні наради-навчання для педагогів профільних позашкільних навчальних закладів області на базі Канівського природного заповідника (Черкаська область).

Учасниками обласних нарад-навчань стали педагогічні працівники (заступники директорів, методисти, керівники гуртка) позашкільних еколого-натуралістичних та комплексних закладів освіти, вчителі природничих дисциплін базових загальноосвітніх закладів, з якими співпрацює КЗО “ОЕНЦДУМ”.

Видавнича діяльність.

Щороку КЗО “ОЕНЦДУМ” видає серію навчально-методичних збірників

“Еколого-натуралістичний вісник Придніпров’я”, які користуються великим попитом у педагогічних працівників закладів освіти області, є своєрідною “методичною” візитівкою закладу. На сьогодні видано вже 24 тематичні збірники цього видання.

Також за останній рік на допомогу педагогічним працівникам закладів освіти області було видано: “Шевченківський сад” випуск 20; “Вивчаємо птахів” (методичний посібник для керівників орнітологічних гуртків) випуск 21; “Ефективні форми екологічного виховання дітей” випуск 22; “Організаційні форми літнього оздоровлення вихованців в умовах роботи сучасного позашкільного еколого-натуралістичного закладу” випуск 23; “Методичні рекомендації з озеленення територій шкільних та позашкільних освітніх закладів Дніпропетровської області” випуск 24.

У 2016 році спільно з фахівцями-орнітологами еколого-туристичного об’єднання “Орлан” було розроблено розмальовку “Птахи нашого краю”, в якій представлені майже 20 видів птахів, розповсюджених на території Дніпропетровської області. Це навчально-методичне видання розраховано на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (містить сторінки для розфарбовки та кольорові фото птахів).

За підсумками методичних виїздів до позашкільних навчальних закладів освіти колектив КЗО “ОЕНЦДУМ” розробив серію плакатів (22 шт.) “На допомогу керівнику гуртка та вчителю біології” за проханнями вчителів природничих дисциплін ЗНЗ, вихователів дошкільних установ, методистів та керівників гуртків позашкільних профільних закладів. Плакати виготовляються за участю фахівців заповідної, природоохоронної справи, науковців вищих навчальних закладів, екологічної громадськості. Крім цього, роздруковані плакати “Сучасні біотехнології в сільському господарстві” та “Альтернативні джерела енергії”. Примірники плакатної продукції розповсюджуються в базових школах, профільних позашкільних та вищих навчальних закладах.

Дніпропетровська область має значний науковий потенціал, висококваліфіковані кадри вчених і спеціалістів у галузі природничих та суспільних наук, якими здійснюються розробки і наукові дослідження в сфері екології і природокористування, впливу довкілля на стан здоров’я людини. Одним із важливих складників успішної діяльності вищих навчальних закладів Дніпропетровської області є їх науково-дослідна робота. Саме вона визначає обличчя сучасного вищого навчального закладу як потужного центру наукових шкіл та традицій, які покликані забезпечувати інноваційний розвиток суспільства.

Таблиця 15.13. Інформація про діяльність кафедр екологічного спрямування у вищих навчальних закладах Дніпропетровської області

<i>№ з/п</i>	<i>Найменування ВНЗ</i>	<i>Інформація про діяльність екологічного спрямування</i>
1	Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	Наукова діяльність кафедри зоології та екології: - дослідження зоогенних механізмів ремедіації ґрунтів та рекультивації екосистем в умовах напруженого тиску техногенних чинників; - дослідження антропогенної динаміки зооценозів, перспективи їх охорони, оптимізації та природокористування; - вивчення функціональної ролі тварин в екосистемах; - розробка комплексної еколого-біохімічної оцінки стану тварин під впливом техногенних факторів; - інвентаризація та екологічна оцінка природно-заповідного фонду
2	Державний вищий навчальний заклад “Національний гірничий університет”	На кафедрі екології та технології захисту навколишнього середовища з 2001 року функціонує науково-дослідний та учбово-виробничий центр екологічної безпеки природи та людини - “Екобезпека”. Для активізації проведення наукових досліджень студентами та молодими вченими був створений студентський науковий екологічний центр ім. проф. В.А. Долинського
3	Національна металургійна академія України	Пріоритетними напрямками кафедри екології, теплотехніки та охорони праці є нейтралізація і зменшення обсягів викидів виробництвом в навколишнє середовище забруднюючих та отруйних речовин, забезпечення екологічної безпеки продукції споживчого ринку, здійснення заходів, передбачених національною програмою раціонального природокористування і перехід до екологічно безпечної життєдіяльності людини. У зв'язку з виниклою необхідністю в умовах науково-технічного прогресу і руйнівних наслідків антропогенного впливу було відкрито спеціальність “Екологія, охорона навколишнього середовища”
4	Державний вищий навчальний заклад “Придніпровська державна академія будівництва та архітектури”	Кафедра екології та охорони навколишнього середовища – це неформальна екологічна освіта студентів, яка полягає у виїзних польових екскурсіях та відвідуваннях різних установ екологічного профілю. Професорсько-викладацький склад кафедри екології та охорони навколишнього середовища виконує наукові дослідження за такими напрямками: - вирішення загальних екологічних проблем Придніпровського регіону, проведення екологічного та енергетичного аудитів промислових підприємств; - розроблення нових будівельних матеріалів із використанням техногенної сировини; - розроблення методик оцінки якості та безпеки життєдіяльності людини в XXI столітті; - вирішення проблем санації забруднених земель; - боротьба з шумовим забрудненням методами прикладної та містобудівної акустики; - питання реконструкції районів житлової забудови будинками перших масових серій 1950 - 1960 років
5	Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна	До традиційних наукових напрямів кафедри хімії та інженерної екології належать прикладні проблеми хімії неорганічних фторидів та комплексні проблеми екологічної безпеки наземних видів транспорту. Поширеною серед науковців кафедри є наступна тематика досліджень: синтез високоефективних апотонних електролітів, технології виробництва літійових

№ з/п	Найменування ВНЗ	Інформація про діяльність екологічною спрямування
		джерел живлення, розробка шляхів утилізації відпрацьованих акумуляторних батарей, екологічні аспекти перевезення небезпечних вантажів, технології та матеріали локалізації та ліквідації аварійних розливів небезпечних вантажів, комплексні проблеми екологічної безпеки залізниць та інфраструктури транспорту нормативна методологія та нормування природокористування на транспорті, розробка сталих технологій поведіння з відходами виробництва та споживання
6	Державний вищий навчальний заклад “Український державний хіміко-технологічний університет”	Наукові дослідження кафедри технологій неорганічних речовин та екології спрямовані на: - застосування контактної нерівноважної низькотемпературної плазми в різних галузях промисловості; - розроблення технологій одержання нанодисперсних матеріалів на основі оксидів металів; - утилізацію промислових відходів різного складу та характеру, що містять важкі і кольорові метали (мідь, цинк, залізо, молібден, ванадій, нікель, кобальт, вольфрам, залізо тощо.); - розробку нових складних ИРК - добрив; - розробку методів очистки газових викидів та стічних вод, а також аналізу домішок природних вод методами хроматографії і атомної спектроскопії
7	Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет	Наукова робота кафедри екології та охорони навколишнього середовища виконується відповідно до концепції наукової стратегії ДДАЕУ: “Збалансований (сталий) розвиток агросфери в умовах техногенно- навантажених територій Придніпровського регіону”. Співробітники факультету водогосподарської інженерії та екології декілька років успішно співпрацюють з Міністерством аграрної політики та продовольства України (департамент землеробства) та провідними навчальними і науковими установами України за держбюджетними тематиками, залучені до місцевих державних та міжвузівських проєктів, а саме: - Стратегічний план розвитку Дніпропетровської області з напрямку: “Дніпропетровщина - регіон сталого економічного розвитку” в кластері сільського господарства спільно з Дніпропетровською обласною державною адміністрацією. - “Місцевий економічний розвиток міст України” спільно з Дніпропетровською міською радою по екологічній складовій. - “Створення високотехнологічних соціоекокомплексів в Україні на основі концепції збалансованого (сталого) розвитку”. - Програми по локалізації та ліквідації амброзії полинолистної та інших карантинних організмів на території міста та області протягом 2012-2016 рр.
8	Державний вищий навчальний заклад “Криворізький національний університет”	Основними напрямками наукових досліджень кафедри екології є “Сучасні біотехнології в екології (біоутилізація, виробництво біобизелю з відходів та відновних ресурсів, векторні технології)”, “Розробка інформатизованих систем моніторингу і керування процесами взаємодії полів напружено-деформованого стану масиву при формуванні відкритих гірничих виробок і штучних підземних споруд”, “Розробка засобів та способів стабілізації пилових поверхонь Криворізьких шламосховищ”. Має наукові розробки: “Методики оцінки екологічного стану доквілля”, “Методики оцінки екологічного потенціалу екосистем”, “Дослідження ґрунтових та субстратних особливостей кар’єрно-відвальних комплексів та хвостосховищ як основи для вибору напрямку рекультиваційних заходів”, “Стратегія адаптації рослин

№ з/п	Найменування ВНЗ	Інформація про діяльність екологічною спрямування
		на відвалах Криворіжжя як показник стану урботехногенного забруднення” і т.д.
9	Дніпровський Державний технічний університет (м. Кам’янське)	Діяльність кафедри екології та охорони навколишнього середовища спрямована на очищення господарсько-побутових стічних вод та промислових стоків коксохімічного, хімічного, металургійного та інших виробництв, очистку газових викидів промислових та гірничо-видобувних виробництв. Визначення шляхів переробки, утилізації побутових, промислових та радіаційних відходів, впровадження методів біоіндикації для дослідження геокомпонентів ландшафту та оцінки стану забруднення навколишнього середовища, створення теоретичних основ боротьби з підтопленням ґрунтів у промислових містах.

15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

15.14.1. Двостороннє та багатостороннє співробітництво

З жовтня 2015 року в Україні реалізується проект “Реалізація політики охорони атмосферного повітря від забруднення зумовленого автомобільним транспортом в українських містах у світлі позитивного досвіду Амстердаму та Цюриху” за ініціативи Швейцарського посольства в Україні. Учасниками проекту обрано три області, включаючи Дніпропетровську.

Метою проекту є здійснення аналізу заходів зі зниження автотранспортного забруднення атмосферного повітря у містах України, Амстердамі та Цюриху з метою запропонування українським містам заходів зниження автотранспортного забруднення атмосферного повітря, які могли б бути ефективними в умовах конкретних міст України, серед яких і Дніпро.

У період з 7 по 8 квітня 2016 року у приміщенні посольства Швейцарської конфедерації в Україні (місто Київ, вул. Козятинська, 12) директор департаменту взяв участь у роботі другого семінару проекту “Реалізація політики охорони атмосферного повітря від забруднення зумовленого автомобільним транспортом в українських містах у світлі позитивного досвіду Амстердаму та Цюриху”.

У період з 12 по 15 червня 2016 року директор департаменту взяв участь у інформаційній поїздці до Німеччини з метою ознайомлення з інструментами екологічної політики уряду землі Баден-Вюртемберг, а також обговорення можливостей економічного співробітництва між Дніпропетровською областю та зазначеним регіоном ФРН. Також відбулася зустріч в Торгово-промисловій палаті міста Фрайбург, де було презентовано приклади взаємодії бізнесу та влади щодо зелених ініціатив.

Мета зустрічі – ознайомлення з інструментами екологічної та економічної політики, в Міністерстві екології, клімату та енергетики і Міністерстві економіки та фінансів землі Баден-Вюртемберг (Програма сприяння зеленим модернізації української економіки (Програма зеленої економіки, GIZ)).

За підтримки Дніпропетровської облдержадміністрації та участі ГО Зелений Світ – Друзі Землі Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ, GmbH) реалізує на території Дніпропетровської області “Програму сприяння зеленої модернізації української економіки”.

В рамках впровадження програми реалізується проект “Створення сприятливих умов для зеленої модернізації економіки в Дніпропетровській області”, основним із заходів якого є безкоштовний тренінг для державних службовців.

08 листопада 2016 року, місце проведення Space Hub (проспект Олександра Поля, 2, парк Ракет) департаментом прийнято участь у тренінгу, на якому учасники були ознайомлені із засадами зеленої економіки, світовими практиками впровадження такої економіки у життя та прикладами сучасних технологічних та технічних рішень.

ВИСНОВКИ

Екологічні проблеми області останніми роками залишаються не вирішеними, деякі можливо віднести до загальнонаціональних екологічних проблем, і не дивно, що це є одним із важелів, який стримує розвиток конкурентоспроможності області.

За оцінкою установ НАН України за ступенем забруднення майже вся територія області відноситься до категорії дуже забрудненої, а понад третини – до надзвичайно забрудненої. Наслідком такої екологічної ситуації в області є щорічне зменшення чисельності населення, погіршення стану здоров'я населення.

З метою поліпшення екологічної ситуації в Дніпропетровській області основні напрямки природоохоронної діяльності спрямовані на:

- поліпшення екологічного стану басейну Дніпра;
- зменшення рівня забруднення атмосферного повітря;
- сприяння розв'язанню проблем поводження з відходами, насамперед з токсичними та непридатними;
- розширення площі природно-заповідного фонду, формування екологічної мережі області;
- відновлення лісів, збільшення їх площі, збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, охорона рослинного і тваринного світу та лісових екосистем;
- удосконалення системи екологічного моніторингу в області;
- покращення стану інформованості громадськості, сприяння її участі у процесі прийняття рішень з питань охорони довкілля.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємні умови сталого економічного та соціального розвитку. Тому в області здійснюється екологічна політика, спрямована на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, на захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля, на досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, на охорону, раціональне використання й відтворення природних ресурсів.

Використання природних ресурсів і пов'язане з ним відповідне навантаження на навколишнє природне середовище – це та сфера людської діяльності, яка визначає широке коло соціальних, економічних та екологічних проблем. Особливо актуальними вони є сьогодні, оскільки раціональне природокористування і збереження довкілля – ті важливі чинники, що в умовах вичерпання ресурсів і погіршення екологічного стану навколишнього природного середовища можуть сприяти запобіганню подальшій деградації середовища проживання людини, динамічному розвитку економіки і задоволенню соціальних потреб.

ДОДАТКИ

Відповідальні виконавці розділів доповіді про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2016 рік

№ з/п	Назва розділу	Відповідальні
	Вступне слово	Сержантова І.Б. – заступник начальника управління – начальник відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61
1.	Загальні відомості	п.1.1. Сержантова І.Б. – заступник начальника управління – начальник відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61 п.1.2. Данілова С.В. – начальник відділу природно-заповідної справи, земельних відносин та природокористування управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.1.2. Лемех О.В. – начальник відділу поводження з відходами та використання надр управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.1.2 Лампіка О.В. – начальник відділу охорони водних ресурсів управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 61; п.1.2. Шевченко Н.Ю. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління - начальника відділу охорони атмосферного повітря управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61
2.	Атмосферне повітря	Шевченко Н.Ю. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління - начальника відділу охорони атмосферного повітря управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61 Головне управління статистики у Дніпропетровській області; Дніпропетровський регіональний центр з гідрометеорології

<i>№ з/п</i>	<i>Назва розділу</i>	<i>Відповідальні</i>
3.	Зміна клімату	Шевченко Н.Ю. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління - начальника відділу охорони атмосферного повітря управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61
4.	Водні ресурси	Лампіка О.В. – начальник відділу охорони водних ресурсів управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 61; ДУ “Дніпропетровський обласний лабораторний центр МОЗ України” Дніпропетровське обласне управління водних ресурсів
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	Данілова С.В. – начальник відділу природно-заповідної справи, земельних відносин та природокористування управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибацтва в Дніпропетровській області; Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара; Криворізький ботанічний сад НАН України; Природний заповідник “Дніпровсько-Орільський”
6.	Земельні ресурси та ґрунти	Данілова С.В. – начальник відділу природно-заповідної справи, земельних відносин та природокористування управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; ДНВП “ГЕОІНФОРМ України”; Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області
7.	Надра	Лемех О.В. – начальник відділу поводження з відходами та використання надр управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Лампіка О.В. – начальник відділу охорони водних ресурсів управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 61;

<i>№ з/п</i>	<i>Назва розділу</i>	<i>Відповідальні</i>
8.	Відходи	Лемех О.В. – начальник відділу поводження з відходами та використання надр управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61 Головне управління статистики у Дніпропетровській області
9.	Екологічна безпека	п. 9.3. Лемех О.В. – начальник відділу поводження з відходами та використання надр управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; Державна екологічна інспекція у Дніпропетровській області
10.	Промисловість та її вплив на довкілля	Сержантова І.Б. – заступник начальника управління – начальник відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61; Головне управління статистики у Дніпропетровській області
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля	Сержантова І.Б. – заступник начальника управління – начальник відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61; Управління агро-промислового комплексу облдержадміністрації
12.	Енергетика та її вплив на довкілля	Сержантова І.Б. – заступник начальника управління – начальник відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61; Головне управління статистики у Дніпропетровській області; Управління паливно-енергетичного комплексу та енергозбереження облдержадміністрації

<i>№ з/п</i>	<i>Назва розділу</i>	<i>Відповідальні</i>
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	Сержантова І.Б. – заступник начальника управління – начальник відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61; Головне управління статистики у Дніпропетровській області
14	Збалансоване виробництво та споживання	п. 14.1. Лампіка О.В. – начальник відділу охорони водних ресурсів управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 61; п. 14.3 Данілова С.В. – начальник відділу природно-заповідної справи, земельних відносин та природокористування управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п. 14.2, 14.4 Сержантова І.Б. – заступник начальника управління – начальник відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61

<i>№ з/п</i>	<i>Назва розділу</i>	<i>Відповідальні</i>
15	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	п.15.1, 15.2., 15.3., 15.4. п 15.14 Сержантова І.Б. – заступник начальника управління – начальник відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61 п. 15.5, 15.8, 15.9. Данілова С.В. – начальник відділу природно-заповідної справи, земельних відносин та природокористування управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.15.8, 15.9 Лемех О.В. – начальник відділу поводження з відходами та використання надр управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.15.5, п.15.6, п.15.8, 15.9. Лампіка О.В. – начальник відділу охорони водних ресурсів управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел (0562) 46 41 61; п.15.5, п.15.8, 15.9. Шевченко Н.Ю. – виконуюча обов’язки заступника начальника управління - начальника відділу охорони атмосферного повітря управління охорони та раціонального використання природних ресурсів департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 41 61; п.15.11, 15.12 (15.12.1, 15.12.2), п. 15.3. Московка І.Ю – начальник відділу бухгалтерського обліку, організаційної та кадрової роботи управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи Департамент фінансів облдержадміністрації; Департамент економічного розвитку облдержадміністрації; Департамент освіти і науки облдержадміністрації Дніпропетровський регіональний центр з гідрометеорології; Дніпропетровське обласне управління водних ресурсів; НВП “Центр екологічного аудиту”; Дніпропетровське обласне управління водних ресурсів; Інститут проблем природокористування та екології НАН України; КП ”Південукргеологія”; Громадська екологічна рада при Дніпропетровській облдержадміністрації

<i>№ з/п</i>	<i>Назва розділу</i>	<i>Відповідальні</i>
16	Висновки	Сержантова І.Б. – заступник начальника управління – начальник відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61
17	Додатки	Сержантова І.Б. – заступник начальника управління – начальник відділу природоохоронних програм та екологічного моніторингу управління природоохоронних програм, фінансового забезпечення, організаційної та кадрової роботи департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації, тел. (0562) 46 32 61

**Регіональна доповідь “Про стан навколишнього природного середовища
Дніпропетровської області в 2016 році” підготовлена за участю:**

департаменту економічного розвитку облдержадміністрації;
департаменту освіти і науки облдержадміністрації;
департаменту фінансів облдержадміністрації;
управління паливно-енергетичного комплексу та енергозбереження
облдержадміністрації;
управління агропромислового комплексу облдержадміністрації;
управління зовнішньоекономічної діяльності облдержадміністрації;
Громадської екологічної ради при Дніпропетровській
облдержадміністрації;
державної екологічної інспекції у Дніпропетровській області;
ДУ “Дніпропетровський обласний лабораторний центр МОЗ України”;
Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології;
Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів;
Дніпропетровського обласного управління лісового та мисливського
господарства;
Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та
регулювання рибальства в Дніпропетровській області;
Управління Державного агенства рибного господарства в
Дніпропетровській області;
ДНВП “ГЕОІНФОРМ України”;
Головного управління статистики у Дніпропетровській області;
Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області;
Інституту проблем природокористування та екології НАН України;
Центральної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки
Державної інспекції ядерного регулювання України;
Ботанічного саду Дніпропетровського національного університету
ім. Олеся Гончара;
Криворізького ботанічного саду НАН України;
Природного заповідника “Дніпровсько-Орільський”;
КП “Південукргеологія”;
НВП “Центр екологічного аудиту”.

ЗМІСТ

Вступне слово	2
1. Загальні відомості	3
1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території	3
1.2. Соціальний та економічний розвиток Дніпропетровської області	4
2. Атмосферне повітря	6
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	6
2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря	6
2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах Дніпропетровської області	6
2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	11
2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря	13
2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах	13
2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	14
2.5. Використання озоноруйнівних речовин	15
2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	15
2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	15
3. Зміна клімату	17
3.1. Тенденції зміни клімату	17
3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	17
3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	17
4. Водні ресурси	19
4.1. Водні ресурси та їх використання	19
4.1.1. Загальна характеристика	19
4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів	19
4.1.3. Водокористування та водовідведення	20
4.2. Забруднення поверхневих вод	21
4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	21

4.3. Якість поверхневих вод	24
4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками	32
4.3.2. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	33
4.3.3. Радіаційний стан поверхневих вод	33
4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення	34
4.5. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	35
5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	37
5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	37
5.1.1. Загальна характеристика	37
5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	37
5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	41
5.1.4. Формування національної екомережі	42
5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	43
5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу	44
5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу	44
5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів	45
5.2.3. Стан використання природних недревних рослинних ресурсів	50
5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	51
5.2.5. Адвентивні види рослин	75
5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	76
5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду	76
5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу	77
5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу	77
5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств	78
5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	80
5.3.4. Інвазивні види тварин	107
5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу	108

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	111
5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	113
5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення	117
5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон	118
5.6. Туризм	118
6. Земельні ресурси та ґрунти	120
6.1. Структура та стан земель	120
6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь	120
6.1.2. Стан ґрунтів	121
6.1.3. Деградація земель	121
6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	122
6.3. Охорона земель	123
7. Надра	124
7.1. Система моніторингу геологічного середовища	125
7.1.1. Підземні води: ресурси, використання, якість	125
7.1.2. Екзогенні геологічні процеси	128
8. Відходи	134
8.1. Структура утворення та накопичення відходів	134
8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	134
8.3. Транскордонне перевезення відходів	136
8.4. Державне регулювання в сфері поведінки з відходами	137
9. Екологічна безпека	138
9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки	138
9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	139
9.3. Радіаційна безпека	139
9.3.1. Стан радіаційного забруднення території	139
9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами	140
10. Промисловість та її вплив на довкілля	146
10.1. Структура та обсяги промислового виробництва	146
10.2. Вплив на довкілля	149
10.2.1. Гірничодобувна промисловість	149
10.2.2. Металургійна промисловість	150
10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість	150

10.2.4. Харчова промисловість	151
10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва	152
11. Сільське господарство та його вплив на довкілля	154
11.1. Тенденції розвитку сільського господарства	154
11.2. Вплив на довкілля	155
11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	155
11.2.2. Використання пестицидів	156
11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	156
11.2.4. Тенденції в тваринництві	157
11.3. Органічне сільське господарство	159
12. Енергетика та її вплив на довкілля	160
12.1. Структура виробництва та використання енергії	160
12.2. Ефективність енергоспоживання	161
12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля	163
12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	165
13. Транспорт та його вплив на довкілля	168
13.1. Транспортна мережа Дніпропетровської області	168
13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень	168
13.2. Вплив транспорту на довкілля	170
13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	170
14. Збалансоване виробництво та споживання	172
14.1. Тенденції та характеристика споживання	172
14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки	173
14.3. Впровадження елементів “більш чистого виробництва” в Дніпропетровській області	174
14.4. Ефективність використання природних ресурсів	175
15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	177
15.1. Національна та регіональна екологічна політика Дніпропетровської області	177
15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	187
15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства	188
15.4. Виконання державних цільових екологічних програм	202
15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища	202

15.6. Державна екологічна експертиза	211
15.7. Економічні засади природокористування	217
15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності	217
15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі	217
15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	218
15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування	219
15.10. Екологічний аудит	220
15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	220
15.12. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	225
15.12.1. Діяльність громадських рад	225
15.13. Екологічна освіта та інформування	226
15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	232
15.14.1. Двостороннє та багатостороннє співробітництво	232
Висновки	234
Додатки	235